Bet ha-Midrasch.

Sammlung

kleiner Midraschim und vermischter Abhandlungen aus der ältern jüdischen Literatur.

Zweiter Theil

enthalt:

Chronik des Moses; Geschichte Judith's; Midrasch Cônen; Tractat von den himmlischen Hallen; Geschichte von R. Josua b. Lewi; Schilderung des Paradieses; Buch Serubabel; die Zeichen des Messias; Midrasch der zehn Märtyrer; Midrasch vom Segen Jakob's; der Thron Salomo's; Salomo's Wanderjahre; Tractat von den Tempelgeräthen; Midrasch Maase Tora; Eldad ha-Dani; Buch Henoch; Erzählung von Abraham; die Perle Rab's.

Nach Handschriften und Druckwerken gesammelt und nebst Einleitungen herausgegeben

von

Adolph Jellinek.

Leipzig,

Druck und Verlag von Friedrich Nies.

1853.

Jellinek, Adolf

בית המדרש

בו נקהלו לעמוד על נפשם מדרשים קטנים ישנים ומאמרים שונים יקרים מפנינים אנשי לב אליהם פונים וכל ישראל אומרים ועונים הננו להם לקונים:

חדר שני

בו הושבתי אספתי וערכתי ע"פ כתבי יד ודפוסים יקרים המערכה הזאת:

דברי הימים של משה רע"ה; מעשה יהודית; מדרש כונן; מס' היכלות; מעשה דר' יהושע בן לוי; סדר גן עדן; ס' זרובבל; אותות המשיח; מדרש אלה אזכרה; מדרש ברכת יעקב אע"ה; דמות כסא של שלמה המלך ע"ה; מעשה בשלמה המלך ע"ה; מס' כלים; מדרש מעשה תורה; ס' אלדד הדני; ס' חנוך; מעשה אברהם; מרגניתא דבי רב:

ולמען ירוץ הקורא בם מבוא שמתי בראשם אני הדורש לכבוד התורה

אהרן יעללינעק

נין ונכד להרב הגאון צבי הירש ברודא זצ"ל מחבר ס' ארץ צבי ותלמודי לב"ה ודרשן בקהל לפסיא:

לפסיא

בדפוס ובהוצאות הארון המדפיס המפואר פֿריעדריך ניעס

שנת בֵּית המדרַש של אַהרן לפ"ק:

Vorsanger

Vorwort.

Wieder übergebe ich dem Publicum *achtzehn* „kleine Midraschim oder midraschartige Stücke," die in vier Folio-, fünf Quart- und sieben Octav-Schriften zerstreut waren, deren Text nicht blos nach verschiedenen Editionen, sondern zum Theil nach Handschriften kritisch bearbeitet ist, die zusammen mit den *siebenzehn* Stücken des ersten Theils dieser Sammlung eine kleine Handbibliothek ausmachen, in welcher auch der Geschichtsforscher Belehrung finden kann, wie die folgende Einleitung es beweiset. Diese Letztere bietet nämlich mehr des Neuen als die zum ersten Theil des „Bet ha-Midrasch," vorzüglich dadurch, dass ich durch die Freundlichkeit des auf dem Gebiete neutestamentlicher Literatur berühmten Editors, des Herrn Professors *Tischendorf* in Leipzig, einige von Demselben aus Kahira mitgebrachte *arabische* Codices, die Nr. I, V und XVII dieses Theils in arabischen Bearbeitungen enthalten, benutzen konnte.

Die folgenden Theile werden sich einem andern Gebiete der jüdischen Literatur zuwenden, wozu bereits durch Copien wichtiger Handschriften Vorbereitungen getroffen worden sind. Doch würde es mich freuen noch einige, in Bibliotheken und bei Privaten handschriftlich vorhandene Midraschim (wie Midrasch Tadsche, Midrasch Esfa, Midrasch der Haftarot, Pesikta dewajehi beschalach) veröffentlichen zu können.

Da weder ich noch die *Nies*'sche Buchdruckerei Mühen und Opfer scheuen, so hoffe ich in der Erwartung, vom gelehrten wie nichtgelehrten Publicum unterstützt zu werden, mich nicht getäuscht zu sehen.

Leipzig, Ende August 1853.

Der Herausgeber.

Einleitung.

I.

Chronik des Moses[1]).

(Hebräischer Text S. 1 — 11.)

Das Leben Mosis wurde schon im hohen Alterthume von den ihn besonders verehrenden *Essäern* (Josefus, de bello judaico II, 8. 9.) reich ausgeschmückt. Dafür zeugt die von einem essäischen Juden verfasste Schrift[2]) „Offenbarung *an* Moses" — *ἀποκάλυψις Μωϋσέως*, auch „die kleine Genesis" und „das Buch der Jubiläen" genannt[3]) —,

---

[1]) Vergl. *Zunz* „die gottesdienstlichen Vorträge der Juden," S. 145.

[2]) Den essäischen Charakter bezeugt die Verehrung der *Sieben*zahl und die Strenge der *Sabbatfeier*. Vergl. den Schluss der „Jubiläen" bei Dillmann III, 70. In einem andern Zusammenhange werden wir die ganze reichhaltige essäische pseudepigraphische Literatur darstellen.

[3]) Vergl. *Fabricius*, cod. pseudepigr. V. T. s. v. Moses und *Treuenfels* im Lbl. des „Orient" 1846, 81 ff. Ein Theil derselben, der von *Adam* handelt, wurde „das Leben Adam's" — *βίος Ἀδάμ* — genannt, und war den Alten als ספרא דאדם הראשון (Zunz, a. a. O. S. 128; J. *Fürst* im Lbl. des „Orient" 1848, 589) bekannt. *Dukes'* Erläuterung des ספרא דאדם הראשון (zur rabbinischen Sprachkunde S. 36) ist nicht sachgemäss. Die ganze Anlage der „Jubiläen" sowie die Rolle, welche die *„himmlischen Tafeln"* in denselben spielen, passen zu jener Stelle in Schemot

die Moses zum Mittelpunkt der Sage macht und die nach einer äthiopischen Uebersetzung jetzt ganz bekannt ist (deutsch von *Dillmann* in Ewald's „Jahrbücher“ II und III). Auch *Josefus* — der Mitglied des Essäerordens war — kennt viele Sagen über Moses; wie: die Vorherverkündigung der Geburt Mosis, worauf das pharaonische Gebot, die israelitischen Knaben in den Nil zu werfen, sich gegründet; die leichte Entbindung Jochebed's (vergl. Sota 12 a); Moses reisst Pharao die Krone vom Haupte; im Kriege gegen die Aethiopier bedient sich Moses der Ibisse gegen die Schlangen; und die *Tochter* des äthiopischen Königs verliebt sich in ihn. (Vergl. Josefus, Alterthümer II, 9. 2. ff.) — Das Targum Jeruschalmi zu Ex. 1, 15 erzählt einen Traum, den Pharao vor der Geburt Mosis gehabt hatte. — Die *Muhammedaner* haben viele auf Moses sich beziehende Sagen von den Juden aufgenommen. S. *Weil*, biblische Legenden der Muselmänner, S. 126 ff.

Reichen nun die Sagen über Moses in ein hohes Alterthum, so ist doch die vorliegende „Chronik des Moses“ ihrer schriftstellerischen Bearbeitung nach jünger. Zuerst wurde nämlich das Leben Mosis mit Benutzung älterer schriftlicher Denkmäler (vergl. oben) in einer „ausführlichen Chronik des Moses“ dargestellt [4]), die ganz in das *Sefer ha-Jaschar*“ übergegangen ist, und aus welcher der *Jalkut* Auszüge enthält, die auch in der That mit dem ס׳ הישר und nicht mit *unserer* „Chronik des Moses“ übereinstimmen [5]). Später wurde eine *kürzere* Recension dieser

---

Rabba, c. 41: אמר משה למי אומר אמר לו אני מראה לך. מה עשה הקב"ה הביא לו ספרו של אדם הראשון והראה לו כל הדורות וכו׳.

Später wurde das wirklich vorhanden gewesene „Buch Adam's“ zu einer Metapher.

[4]) Aruch s. v. אהרן; Samuel b. Meïr zu Num. 12, 1; Ibn Esra zu Ex. 2, 22. S. *Zunz* a. a. O.

[5]) Daher auch Vieles in den Citaten des Jalkut als dem דברי הימים entlehnt steht, was nur im ס׳ הישר nicht aber in *unserer* Chronik sich befindet. Besonders hervorzuheben sind Jalkut 52 d unten die Worte: המכשפים הכתובים בספר הישר!

Chronik veranstaltet, welche die hier abgedruckte ist. Man bemerkt in derselben manche Lücken und Mangel an Zusammenhang [6]; es mussten daher einige Correcturen angebracht werden [7]. Auszüglich ist die „Chronik des Moses" im *Midrasch Wajoscha* (s. Bet ha-Midrasch I, S. 40 — 45) verarbeitet

Im Drucke erschien unsere Chronik Const. 1516, Ven. 1544, Paris 1629 mit lateinischer Uebersetzung, Amsterdam 1735, 8. s. l. (in Russland) 1819, 8. Die lateinische Uebersetzung von Gaulmyn ist auch in Gfrörer's Prophetae veteres pseud. (Stuttg. 1840, 8.) enthalten.

Prof. *Tischendorf* brachte aus Kahira unter andern werthvollen Handschriften, (s. meine Berichte über dieselben in *Frankel's* „Monatsschrift für Geschichte und Wissens. d. Judenth." 2. Jahrg.) auch eine *arabische* Bearbeitung der „Chronik des Moses" mit, die 35 Bl. in kl. 8 umfasst [8]. Sie beginnt mit einer Lobpreisung Gottes — einem arab. tesbiach — erzählt dann die Schicksale Mosis bis zu seiner Sendung nach Egypten, wie unsere „Chronik"

---

[6]) S. 3 wird *Bileam* genannt, dessen in unserer Recension früher gar nicht gedacht wurde. S. 4 fehlt bei den von uns in Parenthesen gesetzten Worten (וגם ליצחק) etwas. S. 5 ist die Erzählung des Krieges mangelhaft.

[7]) Nach dem ס׳ הישר, auf welches sich unsere Chronik am Schlusse bezieht. Siehe „*Bet ha-Midrasch*" I. S. XXI Anmerk. 1. Ich hebe folgende Verbesserungen heraus. S. 1 Z. 2 v. u. stand מקצתם für מקצת העם מנשיהן; S. 2 Z. 2 v. o. stand מן יונק חלב ומן אוכל וכו׳; S. 5 Z. 14 v. o. war ganz unverständlich, und ich setzte nach חרבו noch והמית. Der äthiopische König heisst in ס׳ הישר immer קיקנוס. Die Namen der Zauberer S. 5 schrieb ich ינים וממרים für אנים וסמרים. Das *arabische* דברי הימים schreibt indessen auch אנים וממרים.

[8]) Der Anfang: نبتدى الآن بقصة سيدنا משה אע"ם zeigt entweder, dass sie Theil einer grössern Legendensammlung ist oder für das Recitiren in der Synagoge — daher auch ein eulogischer Schluss — bestimmt war.

und das ס׳ הישר, und fügt dann hinzu, wie Moses in alle *sieben* Himmel, dann in das Paradies und in die Hölle gestiegen sei, dort die Engel, die verschiedenen Arten von Belohungen und Strafen geschaut habe [9]). Durch die Güte des Hrn. Prof. *Tischendorf* sind wir im Stande hier einige Proben mitzutheilen, welche zugleich beweisen mögen, dass das Arabische aus dem Hebräischen übersetzt ist. Der Traum Pharao's lautet: וכאן בעד אן מאת סידנא יוסף ואכ̇ותו עא"ם חלם פרעון מנאם אן רגֹול [10]) כביר מוואקר ואקף קודמהו ובידהו מיזאן וכאן הו במזן אהל מצר גֹמיעהום כובאר וצוֹגאר פי כפה ואחדה מוואזין כול אהל מצר גֹמיעאן [11]) וצאר יחסב פי קלבהו עלא דיל עגֹיבה כתיר ופאק מן נומהו וערף אניהו מנאם חק. פי למא אצבח אללה אלאנהאר לם כול גֹמיע עולמת מצ̇ר ואחכא להום דאלך̇ אלמנאם פזעו כול אלנאם אלחצ̇רין ואל גֹאייבין פזעו אן עט̇ים מן האדא אל מנאם. פי קאם ואהד מן אל אבאכר אלדי קודמם אלסולטאן וקאל יא סיידי האדל מנאם ידל עאן תשויש כתיר פי ארץ̇ מצר. פי קאל להום אל מלך̇ ואי האדא אל תשוישה. פי קאלו לל מלך̇ תעלם באן יתואלד ולד מן בני אסריאיל ויכ̇רב כול ארץ̇ מצר:

Die Erzählung von dem Schutz, den die neugebornen Kindlein durch gottgesandte Engel fanden, lautet: ואללה ס"ו מן לוטפו עליהום ארסל להום מלאייכתהו ליגֹסלהום וידהוהום וירהנוהום וכאנו יעטוהום לכול ולד גֹוז חגֹארה ימאסכוהום פי כול יד חגֹר ואחדה ירצ̇ע מנהא לבן ואחדה ירצ̇ע מנהא עסל וכאנו

9) Das Steigen in die Himmel scheint den „Hechalot" (vergl. Ziuni 93 cd und das מעין החכמה im 1. Th. des „Bet ha-Midrasch") entlehnt zu sein, und die Fahrt in das Paradies und die Hölle ist der „Geschichte von R. Josua ben Lewi" nachgebildet.

10) Die Vocale werden durch Buchstaben (wie הום = هُم) bezeichnet. Das غ wird durch ein ג mit dem Punkte *über* demselben und das ظ durch טּ dargestellt. Das Teschdid wird oft durch die Verdoppelung des teschdidirten Buchstaben vertreten. Das Jod makssura wird durch א ausgedrückt. Auch ist die Sprache mehr vulgär als klassisch.

11) Des Lammes in der andern Schale wird hier nicht gedacht.

אלמלאייכה יכברוהום וכאן יכבר [12]) שערהום קוואם לאגל מא
יסחורהם וכאן דלך אלשער יטוול קוואם לחר ארכבהום לאגל מא
ינסתרו בהו מן רחמת אללה עליהום ואיצא פעל מעהום גמיל
ואווצאה ללארץ אן תבלעהום ותסתיר עליהום אלא אן [13]) יכבארו
ובעדהא תפתח אל ארץ וכאנו ירגעון לאהלהום ויערפו אכאהתהם
ואמאהתהום ולייס כאנו אהלהום יתחירו מנאייר פי אל ארץ
יוכפוהום פי אלמנאייר לאן כאנו אהל פרעון אלכאפר יתחייל
עליהם חתא יקתלוהום וכאנו אהל פרעון יחרהו אל ארץ עלא שאן
יקתלוהום תחרת אלארץ כמא קאל אלנץ על גבי חרשו חורשים
האריכו למעניתם:

Auszüge aus der Höllenfahrt Mosis siehe unten Nr. V.

II.

Geschichte Judith's [1]).

(Hebräischer Text S. 12 — 22.)

Die Geschichte Judith's, wie sie in dem apokryphischen Buche erzählt ist, wird hier in einem fliessenden hebräischen Styl, der an den Ton des ס׳ הישר erinnert, mit Verflechtung vieler Bibelstellen und Benutzung der מגלת אנטיוכוס (vergl. den Anfang), einige Abkürzungen und die Auslassung des Namens Achior — der in *unserer* Geschichte als ein gefangener König figurirt — abgerechnet, getreu geschildert. Nach einer *alten* Handschrift ist sie zuerst in der kabbalistischen Sammlung חמדת ימים (Livorno, 1763), Abschnitt חנוכה, abgedruckt worden. Sie ist keine Uebersetzung des Buches Judith, sondern eine im Genius der hebräischen Sprache freie Bearbeitung, welche die von R. Akiba Levi [2]) und von S. Fränkel angefertigten Uebersetzungen im Betreff des Styles übertrifft. Hervorzuheben ist, dass in dieser Geschichte Judith — der jüdischen Sage gemäss — גכינה mit sich führte.

---

[12]) Analog dem hebr. גדל פרע שער ראשו.

[13]) In der Handschr. אלא אלאן.

[1]) Vergl. *„Bet ha-Midrasch“* I, S. XXIII.

[2]) Am a. O. müssen Anmerk. 4 und das Wort *„erste“* Z. 8 v. o. gestrichen werden.

III.

Midrasch Cônen.

(Hebraischer Text S. 23 — 39.)

Dieser Midrasch zerfällt in folgende *vier*, von verschiedenen Verfassern herrührende Theile [1]:

I. מדרש ה׳ בחכמה יסד ארץ [2]), von S. 23 bis S. 27, Z. 13 v. o. Dieser Theil beschäftigt sich mit der Verherrlichung der *Tora*, die nach einer altalexandrinischen Anschauung mit der *Weisheit* (Spr. 3, 19) identificirt wird. Da diese, durch den Einfluss des Platonismus, als vorweltlich und als das Princip der Weltschöpfung [3]) betrachtet wurde, so wird auch das Hexaëmeron geschildert, was mit dem 4. Buch Esra c. 6, 38 — 55 zu vergleichen ist. Das schon in der ed. princeps am Schlusse stehende חסלת zeigt, dass dieser Theil beendigt ist. Er kann entweder für das Fest der Gesetzgebung [4]) oder das Neujahrsfest — das die Erinnerung an die Weltschöpfung feiert — ursprünglich eingerichtet worden sein. — S. 25 Z. 1 und 2 v. u. habe ich für das sinnlose שמש משאת העולם als Conjectur שמשמש את העולם gesetzt.

---

[1]) Die Eintheilung in 23 *Capitel* ist eine vom Wilnaer Editor willkürlich gemachte und unwissenschaftliche.

[2]) Rasiël 12 b wird dieser Name ausdrücklich genannt. Vergl. *Zunz* a. a. O. S. 169 Anmerk. b.

[3]) Dadurch wird der von den Commentatoren misverstandene Anfang des *Bereschit Rabba* klar. R. Hoschaja bezieht sich nämlich auf das Wort בראשית, welches das Targum Jeruschalmi mit בחוכמתא übersetzt, und die vorweltliche חכמה führte ihn auf die Schilderung der Weisheit in den Spr. C. 8. Bereschit Rabba muss daher mit dem Worte בראשית beginnen, welches z. B. in der Ausgabe des יפה תואר fehlt.

[4]) Mehre Gedichte für dieses Fest im deutschen Machasor lehnen sich auch an die Schilderung der Weisheit in den Spr.

II. בריתא דמדות העולם [5]), von S. 27 תנו רבנן bis S. 32 Z. 11 v. o. Hier werden die vier Weltgegenden geschildert mit dem Paradiese im Osten und der Unterwelt im Norden. Die Schilderung des Paradieses (worin hier das 6. und 7. Haus fehlt) und der Unterwelt ist der מעשה דר' יהושע בן לוי (s. weiter Nr. V und VI dieser Sammlung) oder dem סדר גן עדן וגיהנם wörtlich entlehnt [6]).

III. מעשה בראשית, von S. 32 ארכו של עולם bis S. 37 Z. 13 v. o. Dieses älteste Stück des Midrasch Cônen, das sich im Buche Rasiël 35a — 36b unter dem Titel מעשה בראשית fast ganz findet und viele Parallelen zu ähnlichen Schilderungen im Buche *Henoch* bietet [7]), ist ein Ueberrest der alten essäischen Kosmogonie, der auch vom ersten Theil unseres Midrasch benutzt wurde [8]). In einer Handschrift, die ich besitze (vergl. weiter Nr. IV), steht die Recension des Buches Rasiël unter der Aufschrift: זה סדרו של עולם לפי מה שנמצא בספר הקומה, und in der That findet sich das ס' הקומה im B. Rasiël gleich nach dem מעשה בראשית. Am Schlusse dieses Theiles standen noch Engelnamen, die man gewöhnlich nicht gern schrieb und druckte. Ein ähnlicher Fall findet sich im „*Alfabet des R. Akiba*,“ wo in dem Fragmente aus dem Buche Henoch (11a ed. Amst.) die Engelnamen im Drucke ausgelassen wurden.

IV. ([9]מדרש כונן, von S. 37 ד"א bis zu Ende. Dieser Theil, welcher der späteste ist, zeigt, wie vernünftig Gott Alles eingerichtet, parallelisirt die Weltgegenden mit den israelitischen Stämmen und den Engeln und schliesst

---

5) Daher die Aufschrift in der ed. princeps: אתחיל מידת העולם בסייעתא דבורא עולם.

6) Das גיהנם betreffend, so ist das *aramäische* Fragment in *Nachmani's* שער הגמול zu vergleichen.

7) Vergl. meine Notiz in der Zeitschr. der D M. Gesellschaft VII, 249.

8) Nämlich die Stelle in יום שני S. 25, die sich in der Recension des Buches Rasiël 36a oben findet.

9) Weil der Accent besonders darauf ruht, dass Gott die Welt vernünftig *einrichtete* (כונן).

mit einer Stelle aus den „*Hechalot*," nach welcher die Engel jeden Tag Gott preisen. Er benutzt die *Pesikta* des R. Cahana [10]) Abschnitt 46 und Bamidbar Rabba Cap. 2. Er kommt auch in einem handschriftlichen דרש לסוכות vor [11]).

Diese vier Theile, die allmälig von Copisten zusammen abgeschrieben wurden und keinen innern Zusammenhang haben, führen den Titel „*Midrasch Cônen*" von den Worten כונן שמים בתבונה (Spr. 3, 19). Er ist Ven. 1601, Krakau 1648, Zolkiew 1785, Wilna 1836 in 4 erschienen. Letztere Ausgabe, die mit einem Commentar von Chaj. Jak. *Sluzky* versehen ist, hat trotz der Bemühungen des gelehrten Editors viele Fehler (wahrscheinlich besass er nicht die seltene Venez. Ausg.), und oft vermisst man ganze Zeilen in derselben. Einige Verbesserungen des Wilnaer Herausgebers habe ich in Parenthesen gesetzt.

IV.

Tractat von den himmlischen Hallen [1]).

(Hebräischer Text S. 40 — 47.)

Dieser Tractat — auch פרקי היכלות und מעשה מרכבה genannt — schildert den himmlischen Gottesthron, enthält eine poetisch ausgebildete Angelologie — die von den jüdischen Silluk- und Keduscha-Dichtern häufig benutzt wird — und eine Darstellung der sieben himmlischen Hallen, ist verwandt mit den Ideen des Buches *Henoch* [2]), hat eine

---

[10]) Das מעין החכמה (Nr. V des 1. Th. unserer Sammlung) steht auch in der Pesikta Abschn. 20.

[11]) S. „*Bet ha-Midrasch*" I, S. XXX.

[1]) *Zunz* a. a. O. S. 166. 167. Vergl. auch *Steinschneider* Bibl. hebr. Bodlej. s. v. היכלות, wo Vieles mit Fleiss gesammelt ist.

[2]) Eine andere Recension der היכלות handelte ausdrücklich von *Henoch*. S. *Recanati* Pentateuch-Commentar 35 a b u. hier Nr. XVI. Vergl. auch *Ziuni* 13 d, 14 a. Recanati citirt übrigens a. a. O. 62 d eine Stelle aus den היכלות, die sich am Schlusse unserer מס' היכלות findet.

Stelle aus dem alten שיעור קומה [3]), und ist in *vorliegender* Gestalt [4]) ein Ueberrest der altessäischen מעשה מרכבה. Er ist mit Zusätzen von *Josef Chiquitilla* (s. Anmerk. 4) Ven. 1601 und Krakau 1648, 4. — in der Sammlung ארזי לבנון erschienen. — Wir lassen hier noch eine Zusammenstellung der zahlreichen Fragmente aus den „Hechalot“ folgen (vergl. auch Nr. XVI):

לקוטים מספר היכלות:

(לקטתי אותם מספרים שונים)

(א) ובהיכלות זוטרתי מפורש בלשון הזה: פתח היכל ששי נראה כמי שיש בו מאה אלפים רבבות גלי מים ואין בו אפילו טפה אחת של מים אלא אויר זיו אבני שיש טהור שסלולות בהיכל שזיו מראיהן דומין למים: (רב האיי גאון בתשובה המובאת בעין יעקב פרק ב׳ דחגיגה).

(ב) ובן מפורש בהלכות (בהיכלות) רבתי בלשון הזה: מפני ששומרי פתח ההיכל שיש שם מטילין אלף אלפי גלי מים ואין שם אפילו טפה אחת אלא אויר זיו אבני שיש טהור שהן צלולות בהיכל שהיה זיו פניהם דומה למים ואם אמר מים הללו מה טיבן וכו׳: (ערוך ערך אבן המנוגעת).

(ג) ובפרקי היכלות פי׳ יותר דבר זה ואמרו כי יש היכל ידוע למעלה וכשמגיעים שם אותם העולין למרכבה שאינם הגונים ונראה להם בתוך אותו היכל ענינים גדולים והוא מדמה כדעתו שהם מים והוא שואל ואומר מה טיבן של אלו המים מיד

---

3) Vergl. die Berechnung der פרסה am Anf. des 2. Cap. mit Rasiël 37 b, 38 a.

4) In *meinen* „Beiträgen zur Geschichte der Kabbala“ II, 61 habe ich bereits nachgewiesen, dass die *gedruckten* פרקי היכלות von *Josef Chiquitilla* bearbeitet worden sind. Ich habe nun in dieser Sammlung alle Zusätze Chiquitilla's weggelassen, und so den ursprünglichen Text hergestellt. Später kaufte ich eine Handschrift, welche die מס׳ היכלות *ohne jene Zusätze* wirklich enthält! Auch fehlen in derselben mehre ר״א im letzten Capitel, die eine jüngere Zuthat sind.

קול יוצא מלמעלה ומכריז על זה האיש שהוא ממנשקים העגל ומיד נענש: (שערי אורה שער ה' דף ס"ג א' דפוס אופינבאך).

(ד) **וכן** איתא בספר היכלות: אמר ר' ישמעאל אמר לי מטטרו"ן שר הפנים כשבקש הקב"ה להעלות אותי למרום בתחלה שגר לי ענפ"יאל השר ונטלני מביניהם לעיניהם והרכיבני על כרוב גדול ורכבי אש ובסוסי אש ומשרתי כבוד והעלני עם השכינה בשמי מרום ביון שהגעתי שמה היו חיות הקדש ושרפים וכרובים וגלגלי המרכבה ומשרתי אש אכלה הריחו ריחי ה' אלפים וש"ס רבבות פרסאות ואמר מה ריח ילוד אשה פה ומה טעם טיפת לבן שיעלה בשמי מרום השיב הקב"ה ואמר משרתי צבאי כרובי ואופני אל ירע לככם בדבר הזה שבל כני בפרו בי ובמלכות הגדולה ועבדו ע"ז וסלקתי שכינה מביניהם וזה שנטלתי שכרי מבל עמלי תחת כל השמים: ועוד איתא תמן אמר ר' ישמעאל סח לי מטטרו"ן שר הפנים ביון שלקחני הקב"ה לשמש תחת כסא הכבוד וגלגל המרכבה וכל מערבי השכינה נעשה בשרי שלהבת אש וגידי אש לוהטת ועצמותי גחלי רתמים ועפעפי זוהר ברקיע וגלגלי עיני לפידי אש ושער ראשי להטי להבה וכל איברי לכנפי אש בוערת וגוף קומתי לאש יוקדת מימיני חוצבי להבי אש ומשמאלי כוער לפידין מסביבותי נפרחים רוח סערה: ובן איתא שם אמר ר' ישמעאל שאלתי למטטרו"ן שר הפנים מה שמך אמר לי ע' שמות נגד ע' אומות שבעולם בעין שמו של הקב"ה מלכי אבל מלכי קורא אותי נער: (ציוני י"ג ד' י"ד א').

(ה) **בספר היכלות:** הקב"ה מחבק ומנשק שמו של דיוקני של יעקב החקוק בכסא הכבוד ומשים שתי זרועותיו על שתי זרועותיו של יעקב ואמר אשרי האב שמקלסין אותו בניו בקדושה הללו: (רזיאל ט"ו כ') ובספר היבלות יש אפילו בשקורעין ספר חובות מקטרג בפה עד שבאין מפרי שבועה ומלמדין זכות ומלקין לו: (שם מ"ה א').

(ו) **בפרקי היכלות:** שאמר שם גנב אדם דבר אחד יודע ומביר רצח אדם ידע בו ומכיר ולא עוד ובו': (דרשת הרמב"ן דף 29).

(ז) **בפרקי היכלות:** אמר ר' ישמעאל צופה ומביט היכל אלהי ישראל ורואה כל מה שעושים לפני בסא כבודו ליודע מה שהיה והוה וכל מה שעתיד להיות כעולם ויודע ג"כ למי משפילין למי מגביהין למי שמחלישין אותו למי מגבירין למי מרוששין למי מעשרין למי ממיתין למי מחיין למי מנחילין תורה למי נותנין לו חכמה. גדולה מכולם שהוא צופה ומביט ומגיד בכל מעשה בני אדם שעושין אפילו כחדרי חדרים בין מעשים טובים בין מעשים מקולקלים. גנב אדם יודע ומביר בו נואף אדם יודע ומביר בו רוצח

נפש יורע ומכיר בו נחשר על הנרה יורע ומכיר בו סיפר לשון הרע יורע ומכיר בו ומכיר בכל כשפים: (עמק המלך דף ס"ג ע"א).

(ח) **בספר היכלות:** א"ל שר הפנים לר' ישמעאל על שירטוטי הפדחת והיד וכפות: (ציוני ס"ר א').

(ט) **וזהו** שארז"ל בספר היכלות: ומתעטפים בסורת אש ולבנה וכו'. — ועוד אמרו בספר היכלות: מי לא ירומם אותו מלך נורא על כל משרתיך ברתרת בויע משרתים בבהל ובזעד מתבהלים כל משרתים בגורה בפה אחד מוציאין מפני אימה ויראה שעומדין לפניו אין בהם מוקדם ומאוחר וכל המעכב את הקול מחברו כשיעור נימא של שער נדחה לאש וללהבה וכו' (רקנטי פי' התפלות ל"ח א' וב').

(י) **כענין** שאמרו ח"ל בספר היכלות: שלשה פעמים בכל יום כסא כבודך משתטח לפניך ואומר התכבד ושב עלי מלך מפואר שמשאך חביב עלי ואין כבד עלי: (רקנטי פי' על התורה פ' ויצא דף ס"ב ד'; ועיין סוף מס' היכלות).

(יא) **ובספר היכלות** נתבאר זה וכך מצאתי כתוב שם בלשון הזה: אמר ר' ישמעאל אותו היום חמישי בשבת היה כשבאה שמועה קשה מכרך גדול של רומי לומר יתפסו ארבעה אנשים מאבירי ישראל רשב"ג ור' יהודה בן בבא ור' אלעזר בן דמה וח' אלפים ת"ח מירושלם פדיון שלהם וכיון שראה ר' נחוניא בן הקנה גורה זו עמר והורירני למרכבה ובקשתי משר הפנים ואמר לי כתבו כ"ד של מעלה ונתנו לסמאל לומר לו רד והכחד מאבירי ישראל כל נתח טוב ירך וכתף להשלים גורה וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת ושמורה זאת הנקמה להנקם ממנו עד שיגיע יפקוד ה' על צבא המרום במרום וכו' ועל מלכי שנשחטו ומוטל הוא וכל שרי מלכיות במרום בנדיים ובכבשים של יום הכפורים. ע"כ מצאתי שם: (רקנטי טעמי המצוה י"ו ע"ב. ועיין פי' על התורה פ' וישב). Vergl. nun noch das מעין החכמה im 1. Theil unseres „Bet ha-Midrasch,“ das einen Theil der „Hechalot“ ausmacht, und die ähnlichen Citate aus den Hechalot bei *Recanati* טעמי המצות, 37 a b (auch in חמדת ימים Abtheilung ימים נוראים, 100 a b c abgedruckt, ohne Angabe der Quelle) und *Ziuni*, 93 c d. Vergl. auch die פרקי דר' אליעזר, Cap. 4, von den Worten ד' כתות של מלאבי השרת angefangen.

V.

Geschichte von R. Josua ben Lewi [1]).

(Hebräischer Text S. 48 — 51.)

Die Ausschmückungen und Eintheilungen des Paradieses und der Hölle rühren von den *Essäern* her [2]), welche sie den Griechen nachgebildet haben. *Josefus* erzählt nämlich von den Essäern: „Den Guten, sagen sie, indem sie denselben Glauben haben wie die Griechen, stehe ein Leben jenseits des Meeres bevor, und ein Ort, der weder durch Regen, Schnee noch Hitze belästiget werde, sondern den stets ein sanfter vom Meere her wehender Wind kühle. Den Schlechten aber verheissen sie einen dunkeln und frostigen Winkel, voll von unaufhörlichen Strafen (de bello jud. II, 8. 11). Als nach der Zerstörung des zweiten Tempels ein Theil der Essäer mit den Peruschim sich vermischte — ein anderer Theil ging zum Christenthum über; daher eine jüdisch- und eine christlich-essäische, pseudepigraphische Literatur — wurden ihre phantastischen Schilderungen unter den Juden heimisch. R. Josua b. Lewi — der mit Essäern Umgang hatte (vergl. Berachot 19; Rosch ha-Schana 22, wo er von den טובלי שחרית und der קהלא קדישא דבירושלים spricht) — wurde nun zum Helden einer „divina commedia" (nach *Steinschneider's* geistreicher Benennung in seinem Artikel „jüdische Literatur," 379) gemacht, worin das Paradies und die Hölle geschildert werden. Diese Schilderung — die in verschiedenen Recensionen vorhanden ist — war auch in aramäischer Sprache abgefasst [3]), was für ihr hohes Alter zeugt.

---

[1]) *Zunz* a. a. O. S. 141. Vergl. *Steinschneider* Bibl. hebr. Bodlej. s. v. מעשה, col. 610 ff.

[2]) Daher wurden sie häufig in essäischen Schriften, wie im Buche Henoch und im מעשה בראשית gefunden.

[3]) Ein Fragment der aramälschen Schilderung steht in *Nachmani's* שער הגמול, das auch in der Wilnaer und Lemberger Ausgabe der מעשה דר' יהושע ב"ל mit abgedruckt ist.

— Unsere Recension ist zuerst im כל בו §. 120 aufgenommen, dann in Wilna 1802 und Lemberg 1850 8. erschienen. In תורה אור von *Josef Ibn Jachja* Cap. 38 steht unsere Geschichte — bis zur Schilderung der Hölle — unter dem Namen אגרת שלח ר׳ יהושע ב״ל ע״י מלאך המות
דה״י של ר׳ גמליאל וזקני ישראל. מתוך ג״ע לר׳ — Das *arabische* משה רע״ה erzählt auch, dass die Hölle und das Paradies dem Moses gezeigt wurden (s. oben S. X). Der Anfang der Erzählung lautet folgendermassen: פי דלך אלוקת סמע
מוסה סוט ינאדי ויקול מן אל סמא אל ז׳[4]) והוא יא מוסה אעלם
אן אחת בך לענדי ואווריתך כורסי וקארי וכדלך תרא גן עדן וגהינם
התא תרא אל רשעים פי אייאהו עדב קאעדין מעדבין וגן ערן חתא
תרא גזא אל צדיקים ואיש מוהייאה להום לאלדי יפעל אלכיר.
פי דלך אלוקת בעת רב אל עזה אל מלך וקאל להו רוח מעא
עבדי מוסה ואפתח להו גהינם וכאליה ינצור אל רשעים פי אי עדאב
הום מעדבין. פי דלך אלוקת גא גבריאל ופתח להו גיהנם
הלהב. פי קאל יא גבריאל מא אטיק אדכול גהינם מן קוית אל
נאר קאל להו יא מוסה לא תכאף לאין פי נאר גהינם אקווא מן
הדאדי באלף מראה ואנא אכליך תמשי פיהא כמא ימשי אל
אנסאן פי אל מא ולא תנכוני רגליך בגרהא וכול הארא בקוצרת
אללה ס״ו. פלמא גא מוסה יעבור גהינם הרבת נאר גהינם מן
קודאמהו. פי דלך אל וקת גא אל מלאך נסריאל אלדי מוכאל
עלא גהינם וקאל למוסה מן אנת קאל להו אנא מוסה אבן עמרם.
קאל להו אל מלאך נסריאל ולמא דא גיירת הנא והדא מא הו
מוצעאך קאל להו נאעם מא הו מוצעי אלא גבני אל שיי״ת חתא
יוריני עדאב אל רשעים פי גהינם. פי תלך אל סאעה קאל רב
אלעז לל מלאך נסריאל אורי עבדי מוסה אל רשעים כיף הום
מעדבין פי גיהנם. פי דלך אל וקת גא מוסה אלא נסריאל ודכל
במוסה אלא גהינם פי אוול מחצר וראה רשעים: Dann werden die verschiedenen Höllenstrafen geschildert[5]), unter Andern auch für Plaudern in der Synagoge während der Toravorlesung, des Schema und des Priestersegens (ויתכלמו

---

4) Moses ist nämlich nach der vorausgehenden Erzählung im 7. Himmel.

5) Mit Benutzung der מס׳ גיהנם und der מס׳ חיבוט הקבר. — In *einer* Recension der „Hechalot" wird übrigens auch erzählt, dass Metatron dem Moses die Geheimnisse des Himmels, die Hölle und das Paradies gezeigt habe.

פי בית הכנסת פי וקת ספר תורה ופי וקת קראית שמע וכהנים) sowie für das Schreiben des שם המפורש für Nichtjuden, was auf Amulette hinweist. Dann wird dem Moses das Paradies gezeigt, was mit folgenden Worten eingeleitet wird: תם כעד דלך פתח מוסה עיני וראה אל מלאך גבריאל וצקת וסגר לו קאל אל מלאך גבריאל למוסה ראית גהינם קאל לו ראיית. תם בעד דלך קאל אל מלאך גבריאל למוסה תעאלא חתא אואריך ג"ע אמר הקב"ה לשכינה תסיר מעא מוסה ודאכל ג"ע גו אל מלאייכה לקודאמו וקאלו לו זכית. פי קאלו להו לדאנא זמנך להתואפא מן אל דונייא קאל להום לא חזן גית אלא אנטר עטמת הקב"ה ואגר אל צאלחין פי ג"ע ביף הום ואקפין פי וקפו אל מלאייכה ושבחו למוסה וקאלו ימחסן מוסה עבד אללה יא מחסן מוסה מאלוד מרא זבית לצעוד סבע סמאוות ימחסן אל שעב.... תם בעד דאכל מוסה ג"ע וראה מלאך ואחד גאלם תחת צאגר אל חייא. פי סאל מוסה לגבריאל וקאל להו מן הוא אל מלאך האדא וקאל להו רסי מלאכי פי ג"ע. פקאל אל מלאך למוסה מן אתה קאל להו אנא מוסה אבן עמרם: Moses sieht dann die Erzväter und andere Fromme auf verschiedenen Thronen im Paradiese sitzen, und nachdem er dasselbe verlässt, nennt ihn ein Bat-Kol: „Diener Gottes, Vertrauter meines Hauses!“ (כרגת בת קול וקאלת למוסה רכינו עאל"ס עבד אללה ס"ו אמין ביתי כמא קאל אל פסוק ככל ביתי נאמן הוא).

VI.

Schilderung des Paradieses.

(Hebräischer Text S. 52 — 53.)

Bei Nr. V haben wir bereits bemerkt, dass es verschiedene Recensionen der von R. Josua ben Lewi gemachten Beschreibung des Paradieses giebt. Eine derselben ist vorliegende Schilderung, die mehr unter muhammedanischem Einflusse entstanden zu sein, und auf welche *Maimuni* in seiner Einleitung zum Abschnitt חלק (wo er die verschiedenen Ansichten über das zukünftige Leben aufzählt) anzuspielen scheint. Die Gegner Maimuni's in Frankreich nahmen unsere „Schilderung“ stark in Schutz.

(Vergl. den Brief seines Sohnes, מלחמות ה׳ genannt). Sehr poetisch ist die Beschreibung, wie die Frommen die Freuden der Kindheit, der Jugend und des Greisenalters abwechselnd als Kinder, Jünglinge und Greise durchleben. Unser סדר גן עדן, das als besonderes Stück in Handschriften gefunden wird (s. Bibl. hebr. Bodlej. a. a. O.), ist in Jalkut z. Genesis §. 20 und im שבט מוסר C. 25 abgedruckt.

VII.

Das Buch Serubabel.

(Hebräischer Text S. 54 — 57.)

Dieses kleine Büchlein ist eine Art jüdischer „*Apokalypse* [1])"; und wie die christlichen Chiliasten eine zweite Parusie Christi erwarteten [2]) und von derselben die Gründung des tausendjährigen Reichs hofften, so soll nach unserm Büchlein im 10. Jahrhundert — 990 oder nach einer andern Leseart 970 Jahre nach der Zerstörung des Tempels — der Messias kommen, dem viele Kämpfe durch *Armilus* — der römische Romulus als Typus des messianischen Gegners [3]) — vorangehen. Es ist nichts als Judenhass von Eisenmenger, wenn er (entdecktes Juden-

---

[1]) Wie in der „Offenbarung des Johannes" (18, 9) Rom eine Hure genannt wird, so entsteht nach „Serubabel" (S. 56) Armilus aus Unzucht. Johannes und Serubabel richten ihre Visionen besonders gegen Rom.

[2]) Besonders interessant sind die chiliastischen Anschauungen von *Justin dem Märtyrer*. Vergl. *Otto*, de Justini Martyris scriptis et doctrina, p. 184 ff. Das ביום אכלך ממנו מות תמות (Genes. 2, 16) erklärt Justin (dial. c. Tryph. p. 278 ed. Otto) dadurch, dass *ein* Tag nach der Schrift 1000 Jahre bedeute und Adam kein Alter von 1000 Jahren erreicht hatte.

[3]) Siehe *Zunz* a. a. O. S. 282 Anmerk. d.

thum II, 704 — 713) dieses Büchlein gegen die Juden benutzt, da es nur vom jüdischen Standpunkte aus das behauptet, was in der „Offenbarung des Johannes“ vom christlichen Gesichtpunkte aus gesagt wird. Unser Buch *Serubabel* ist sehr alt, da schon *Saadja* die Armilussage kennt (vergl. *Zunz* a. a. O. S. 282 Anmerk. d) und es von *Ibn Esra*[4]) (zu Ex. 2, 22; s. *Zunz* S. 140 Anmerkung c) erwähnt wird.

Unser Abdruck ist nach zwei Handschriften der Leipziger Raths-Bibliothek (cod. XXII und cod. XXXVIII) gemacht worden, und weicht von der Recension, die Const. 1519 und Wilna 1819 8. (letztere Ausgabe zusammen mit dem B. מלכיאל) erschien, in einigen Punkten ab.

VIII.

Die Zeichen des Messias.

(Hebraischer Text S. 58 — 63.)

Die *zehn Zeichen*, welche der Ankunft des Messias vorausgehen werden, schliessen sich in ihrem Genre an das Buch „Serubabel“ (Nr. VII) an und sind ebenfalls in dem Tone der „Apokalypse“ geschrieben. Sie beruhen auf sehr alten Nationalsagen[1]), die zur Zeit der Noth und des Elends immer lebendiger hervortraten. *Armilus* wird hier ausdrücklich mit dem Antichrist identificirt (S. 60), was im Buche Serubabel und im „*Midrasch Wajoscha*“ (Bet

---

4) Die Stelle lautet: וכלל אומר לך כל ספר שלא כתבוה נביאים או חכמים מפי הקבלה אין לסמוך עליו ואף כי יש בו דברים שמכחישים הדעת הנכונה וככה ס׳ זרובבל וגם ס׳ אלדד הדני והדומה להם:

1) Der Ausdruck ולא ראשי ישיבות וגאון יעקב (S. 58), der auch in אותיות דר׳ עקיבא, 6b ed. Amst. vorkommt, bietet keine Anhaltpunkte für die Zeit der Abfassung. Vergl *Zunz* a. a. O. S. 169.

ha-Midrasch I, 56) noch nicht der Fall ist. Unsere Recension ist dem aus alten Stücken bestehenden Sammelwerkchen אבקת רוכל, S. 2 b ff. ed. Amst. entlehnt. Auch ist in der zu Constantin. 1519 erschienenen Sammlung kleiner Hagadot ein ס׳ אותות המשיח enthalten [2]).

IX.

Midrasch der zehn Märtyrer [1]).

(Hebräischer Text S. 64 — 72.)

Dieser Midrasch — der auch „Midrasch Ele Eskerá" heisst, weil nämlich eine für den Versöhnungstag bestimmte Selicha, welche die Hinrichtung der zehn Märtyrer betrauert, mit den Worten אלה אזכרה beginnt und in den Ausdrücken mit unserm Midrasch übereinstimmt — erzählt, dass *ein* römischer Kaiser zehn berühmte Mischnalehrer habe hinrichten lassen, damit die Schuld der zehn Söhne Jakob's, die ihren Bruder Josef verkauften, gesühnt werde [2]). Obwohl unser Midrasch andere Quellen, wie die „*Hechalot*" — wo von den zehn Märtyrern die Rede ist und von R. Ismael's Unterredung mit den Engeln im Him-

---

[2]) Ist mir aber nicht zu Gesichte gekommen. — In cod. 17 der Leipziger Rathsbibliothek steht eine kurze Recension der „*Zeichen des Messias*" mit der Ueberschrift והעתקתי אותות ממשיח ממדרשי רב האי גאון ז"ל. Verg auch Kerem Chemed VIII, 101.

[1]) Vergl. *Zunz* a. a. O. S. 142; *Grätz* in Frankels Monatsschrift I, 307 ff.; *Beer* das. II, 153 ff.

[2]) Diese Anschauung von der Sühne der Söhne Jakob's ist sehr alt; vergl. *Recanati* Anf. וישב. Acher konnte wirklich die Hinrichtung des R. Chuzpit der Vergeltungslehre nicht gemäss finden. Es werden daher auch in unserm Midrasch dem römischen Kaiser Zweifel an der Vergeltungslehre in den Mund gelegt.

mel erzählt wird[3]**) — und den Midrasch Cônen (S. 25 יום שלישי) benutzt, so bildet er doch ein abgerundetes episches Ganzes**[4]**). Wenn übrigens auch die Conjectur** ***Grätz*'ens (a. a. O.), dass die ersten zwei Märtyrer Simon** b. Nanas und Ismael, der *Sohn* eines Hohenpriesters, waren, wodurch die historische Gleichzeitigkeit der 10 Märtyrer bestätigt würde, sich bewähren sollte[5]), so ist doch die ganze Scenerie unseres Midrasch sagenhaft eingerichtet. Er wurde zum ersten Male von mir besonders nach einem Codex der Hamburger Stadtbibliothek mit Zusätzen edirt (Leipzig, 1853). In diesem neuen Abdrucke habe ich mehre Verbesserungen angebracht[6]). — Eine der *Tischendorf*schen Handschriften enthält auch eine arabische Elegie auf die zehn Märtyrer.

---

3) Siehe *Recanati* a. a. O. und den Anhang zu meiner besondern Ausgabe des Midrasch Ele Eskerá S. 18 ff.

4) Blos die Erzählung von R. Ismael's Geburt (S. 65; vergl. auch לקוטי הפרדס von Raschi, 4 a b) ist etwas störend, und sie ist in der That in dem Hamburger Codex (Nr. 136) durch einen besondern Strich bezeichnet und fehlt auch in der erwähnten Selicha. Zu bemerken ist noch, dass während in den לקוטי הפרדס von R. Ismael b. *Elischa* die Rede ist, man hier Ismael b. *Jose* liest!

5) Die Sage schmückt nur die Details aus, alterirt aber nicht das Hauptfactum in der Geschichte; daher hat der *Grätz*'sche Gesichtspunkt von der Gleichzeitigkeit der 10 Märtyrer gegen den Verf. des „Juchasin" Vieles für sich.

6) Besonders hebe ich hier רומי für כיתי (S. 66 Z. 2 v. o.) hervor.

X.

Midrasch vom Segen Jakob's [1]).

(Hebräischer Text S. 73 — 82.)

Der Titel, unter dem unser Midrasch bekannt ist, nämlich: שיטה חדשה לבראשית רבה על ברכת יעקב אבינו לבניו giebt zugleich seine Stellung in der Midrasch-Literatur an. Er ist eine andere Recension des *Bereschit Rabba* zu Genes. Cap. 49 und 50, 1 — 10, oder zu dem Segen und den letzten Lebensmomenten Jakob's. Wahrscheinlich wurde der Segen Jakob's schon frühzeitig vielfach erläutert; und daher mögen verschiedene Recensionen entstanden sein. Auszüge aus unserm Midrasch finden sich im *Jalkut* [2]), und wie die von uns in Parenthesen gesetzten Worte (S. 80 und 81) zeigen, kamen immer neue Zusätze hinzu. Nach der Vermuthung von *Zunz* (a. a. O. S. 291 Anmerk. c) wäre unser Midrasch dem R. Mose ha-Darschan (bl. in der 2. Hälfte des 11. Jahrh.) zu vindiciren.

Er ist Venedig 1602 und Hamburg 1782, 4 erschienen, und ist an manchen Stellen, wahrscheinlich durch Schuld der Copisten, lückenhaft.

XI.

Der Thron Salomo's.

(Hebräischer Text S. 83 — 85.)

Die orientalische Plastik hat den Salomonischen Thron, als das Sinnbild israelitischer Macht und Grösse, reich ausgeschmückt. Unsere Beschreibung desselben, die dem כל בו §. 119 entlehnt ist, schliesst sich dem Targum Scheni

[1]) Vergl. *Zunz* a. a. O. S. 254 ff.

[2]) Nach demselben wurde der Text an manchen Stellen berichtigt. S. 78 letzte Zeile v. u. liest Jalkut נושקין für נוקשו.

zu Ester und dem Midrasch Abba Gorion (Bet ha-Midrasch I, 2) an, und ist wahrscheinlich dem Letztern, wo dem Jalkut zufolge ausführliche Details über den Thron standen, die in unserer Ausgabe dieses Midrasch aber vermisst werden, entnommen. — Lehrreiche Erläuterungen und Parallelen zu der Targum'schen Schilderung des Salomonischen Thrones hat S. *Cassel* in den „wissenschaftlichen Berichten der Erfurter Akademie“ I, S. 37 ff. geliefert.

XII.

Salomo's Wanderjahre.

(Hebräischer Text S. 86 — 87.)

Der Orient machte Salomo zum Mittelpunkt der Sagenbildung, und so sehen wir hier den weisen König als bussfertigen Wanderer, als Kochkünstler und als den Helden eines Romans! Unsere Sage, die dem Buche עמק המלך, 14 d 15 a entnommen ist, knüpft an die Berichte über Salomo und den Dämonenfürsten Aschmedai im Tractat Gittin, 7. Abschn. an.

XIII.

Tractat von den Tempelgeräthen.

(Hebräischer Text S. 88 — 91.)

Die Ueberschrift dieses dem Buche עמק המלך, 14 b cd entlehnten — auch Wilna 1802 und Lemberg 1850 gedruckten — apokryphischen Tractats lautet: אלו המשניות כתבו ה׳ צדיקים גדולים והם שימור הלוי וחזקיה וצדקיה וחגי הנביא וזכריה בן עדו הנביא והם גנזו הכלים של בה"מ ועושר האוצרות שהיו בירושלים ולא יתגלו עד יום בוא משיח בן דוד במהרה בימינו

אוכי"ר, und er ist die pseudepigraphische Nachahmung der ברייתא דמלאכת המשכן (Ven. 1602; Hamb. 1782; Offenbach 1802), die sich mit der Einrichtung der Stiftshütte beschäftigt. Ausser der messianischen Idee spielt der Engel Schamschiël eine Hauptrolle in diesem Tractate.

XIV.

Midrasch Maase Tora [1]).

(Hebräischer Text S. 92 — 101.)

Lehren, Verhaltungsregeln und Erfahrungssätze sind in diesem, dem R. Jehuda ha-Nasi fälschlich zugeschriebenen [2]) Midrasch nach Zahlengruppen von *drei* bis *zehn* zusammengestellt, die verschiedenen Werken entnommen sind. Er wird von Tosafot zu Berachot 8 b (s. v. ישלים פרשיותיו) citirt, und ist ausser im כל בו §. 118 Const. 1519; Ven. 1544; Amsterdam 1697 gedruckt. Letztere Ausgabe endigt schon bei den Worten ומוצא אני מר ממות את האשה (S. 101 Z. 1 v. o.). Auch differirt sie in der Anordnung der Sentenzen von dem כל בו [3]). — Eine ähnliche Bearbeitung unseres Midrasch bis zur Zahl funfzehn fortgeführt, enthält das חופת אליהו רבה im Anhange des ראשית חכמה, Bl. 316 a — 320 b ed. Amsterdam.

---

[1]) *Zunz* a. a. O. S. 284.

[2]) Im כל בו lautet die Aufschrift: מעשה תורה נאמר ע"י רבינו הקדוש ז"ל.

[3]) Der von *Zunz* S. 284 Anmerk. *d* urgirte Satz שבעה דברים נוח לו לאדם (S. 99 Z. 6 v. o.) enthält nach *meiner* Interpunction wirklich sieben Sachen; nur ist das Wort אותם corrumpirt.

XV.

Eldad ha-Dani [1]).

(Hebräischer Text S. 102 — 113.)

Eldad ha-Dani — auch Abu-Dâni oder Daud ha-Dani, d. h. vom Stamme Dan, genannt (vielleicht machte man eine Anspielung auf אלדד ומידד מתנבאים) — blühte im Anfange des 10. Jahrhunderts zu Fez, machte Reisen mit einem דוד החרש bis nach Indien, besuchte die Wohnorte der zehn Stämme, kehrte dann zurück und hielt sich in Kairawan auf, wo er von den zehn Stämmen, besonders vom Stamme Dan — daher sein Name ha-Dani —, von deren Lebensweise, deren gesetzlichen Einrichtungen, den Nachkommen Mosis [2]), dem Flusse Sambation viel erzählte. Die Juden Kairawan's wendeten sich deswegen an R. Zemach b. Cafna, Gaon zu Pumbedita, besonders wegen einiger Vorschriften über das Schlachten und die Trefot, worauf er ihnen erwiederte, dass er schon früher von diesem Eldad gehört habe und dass von der *Tradition* nicht abgewichen werden dürfe. Auf dieser Thatsache beruht unser ספר oder כתב אלדד הדני, das aus *drei* Theilen besteht: 1. aus einem Berichte *über* Eldad nebst dessen Relationen (S. 102 — 107); 2. aus einer eingeschalteten Abhandlung, die הלכות שחיטה und הלכות טריפה der zehn Stämme [3]) enthaltend (S. 108 — 112); 3. aus der An-

---

1) Vergl. *Zunz* a. a. O. S. 139 ff; *Landauer* im „Orient“ 1845, 562 ff. 1846, 121 ff.; *Luzzato* das. 1846, 481 — 82.

2) Die Beni-Musa werden auch von *Schâhrestâni* im كتاب الملل والنحل p. 168 ed. *Cureton* erwähnt.

3) Dass diese הלכות, wie sie uns vorliegen, nicht von Eldad herrühren können, geht aus dem Umstande hervor, dass ja nach dem Berichte der Kairawaner Eldad's Sprache nicht ganz verständlich war. — Was übrigens Tosafot und Ascheri zu Cholin, Anfang, im Namen der הלכות ארץ ישראל anführen, steht *nicht* in den Halachot

frage an R. Zemach Gaon mit einem neuen differirenden Berichte über die zehn Stämme [4]) und der Antwort desselben (S. 107. 108. 112. 113). Diese drei Theile, welche die *mündlichen* Berichte Eldad's bearbeiteten, wurden als *Tendenzschrift gegen die Karäer* [5]) verbreitet. Wahrscheinlich wurden die Berichte Eldad's von den Karäern gegen die Tradition benutzt, indem sie geltend machten, dass halachische Differenzen zwischen den 10 Stämmen und den rabbanitischen Juden obwalten; daher R. Zemach in seiner Antwort besonders die Tradition in Schutz nimmt. —

Obwohl das ס' אלדד הדני oft gedruckt wurde (s. *Fürst,* Bibl. Jud. s. v. Eldad ha-Dani), so ist es doch sehr selten geworden. Unser Abdruck ist nach einem — allerdings typographisch schlecht ausgestatteten zu Zolkiew 1772, 8 nach der Constant. Ausgabe vom Jahre 1516 oder 1519 (vergl. das Titelblatt) gedruckten Exemplar [6]) gemacht worden, die mit der von *Luzzatto* (a. a. O.) beschriebenen Ausgabe s. l. e. a. übereinstimmt.

---

des Edad, und ich weiss nicht, warum *Asulai* (Schem II. s. v. הלכות א"י ed. Benjakob) die Idendität beider Halachot behauptet.

[4]) Diese Differenz zeigt, dass der 1. und der 3. Theil verschiedene Bearbeitungen sind.

[5]) Im 10. Jahrhundert schrieb auch *Saadja* gegen die karäische Sekte.

[6]) Im Besitze des Herrn Dr. J. *Fürst* in Leipzig. — S. 108 Z. 12 v. u. fehlte nach חלדותיה das Wort הגרמותיה, wofür קולמסיה gesetzt ist. Nach Luzzato a. a. O. steht in der ed. s. l. e. a. הגרמותיה קלמוסיה. — In den Auszügen, die in Eisenmengers „entdecktes Judenthum" II, 527 ff. stehen, sind oft andere Lesearten zu finden. Für חי היה חי היה (S. 105 Z. 5 v. o.) liest E. אחינו שבטי ישורון (S. 540). Auch kommen in der E.schen Recension ein Fürst ניקולי מבני אהליאב (S. 527) und die כוזרים (S. 530) vor.

XVI.

Das Buch Henoch.

(Hebräischer Text S. 114 — 117.)

Dass es ein *hebräisches*, dem in der äthiopischen Uebersetzung erhaltenen ähnliches *Buch Henoch* gegeben habe, geht daraus hervor, dass die in demselben behandelten Themen, wie die Visionen *Henoch's* und *Noah's*, Angelo- und Dämonologie, Astronomie und Kosmologie, Schilderungen des Paradieses und der Hölle sich in hebräischen Schriften wiederfinden [1]), und dass der Karäer Salmon ben Jerucham im 10. Jahrhundert ein ס׳שם בן נח [2]) und Mose de Leon [3]) sowie der Sohar gegen Ende des 13. Jahrhunderts ein ס׳ חנוך kennen und citiren. Nur zu den Parabeln des der essäischen Literatur angehörenden Buches Henoch fehlen die Parallelen, weil diese, auf geschichtliche Ereignisse anspielend [4]), später verloren gingen. Grosse Stücke dieses Buches sind in die Pirke de-Rabbi Eliëser [5]) und in die „*Hechalot*“ übergegangen — daher die Letzteren gradezu in einer Handschrift der Oppenheim'schen Bibliothek (1061 Q.) ס׳ חנוך heissen [6]) — wo Henoch besonders als *Metatron* [7]) figurirte. Aus dem

---

[1]) Siehe meine Notiz in der Zeitschrift der D. M. Gesellschaft, Jahrg. 1853, S. 249.

[2]) Vergl. *Jost* im Lbl. des „Orient“ 1845, 814. Dieses ס׳ שם בן נח sowie das von S. b. Jerucham genannte ס׳ הרזים sind dieselben, die das Buch *Rasiël* 2a — 3b und 34a — 35 benutzt.

[3]) Siehe weiter unten die Auszüge. Nachweise über das Buch Henoch im *Sohar* giebt *Zunz* in der kleinen Schrift „etwas über rabbinische Literatur,“ S. 19.

[4]) Siehe *Ewald*, Geschichte des Volkes Israel, II, 2. S. 397 ff.

[5]) Vergl. S. *Sachs* in Frankel's Monatsschrift I, 279.

[6]) Vergl. *Steinschneider* Bibliotheca hebr. Bodlej. s. v. היכלות.

[7]) *Ziuni* 39a sagt über diesen Namen: מטטרון פי׳ מורה הדרך כדאיתא בספרי אצבע של הקב"ה נעשה מטטרון למשה והראהו כל א"י.

Schicksale, welches das hebräische Buch Henoch erfuhr — dass es nämlich verschiedenen Schriften einverleibt wurde — lässt sich auch nachweisen. dass es allmälig aus besondern Theilen zusammengefügt wurde.

Was das von uns hier mitgetheilte und so genannte Buch Henoch betrifft, so bildet es, obwohl es auch mit den „Hechalot“ zusammenhägt[8]), doch ein Ganzes, worin Henoch ais Metatron geschildert wird. Es befindet sich in dem „Alfabet des R. Akiba“ 10c — 11d ed. Krakau, 11a — 12e ed. Amsterdam, dem es später einverleibt und, damit es hineinpasse, mit Zuthaten versetzt wurde[9]). Besonders zu bemerken ist, dass in demselben viele gereimte Sätze vorkommen.

Wir iassen jetzt die Stellen aus dem ס' חנוך folgen, welche *Mose de Leon* in seinem handschriftlichen ס' משכן העדות oder ס' הסודות 4. Th. citirt: ראיתי בסוד ספרי החכמה

בחכמת עליונ' הקדמונים אשר אמרו במה שאמרו בספר חנוך
והודיעו כי בנסע הרקיע הוה נגבה למעלה סוד (עד צ"ל) הטבעת
הגדולה אשר לפאת דרום והיא יחד תקוע אצל רקיע בפיאה ההיא
ורקיע עומד ושם נראה גוון אחד ועליו ממונה וורח אור שר אחד
העומד מימין הכסא והוא שר גדול ושם נראה גוון אחר ועליו
ממונה וזורח אור שם שר אחר והוא מתחת ימין הרקיע חוור ועומד
שם ובעמוד רקיע וורחות אותיות שם מחוקק בכ"ב אותיות והוא סוד
שם המפורש אשר ממנו עומדין ומרעידים כל צבא המסעות של
מעלה ואזי הרקיע חוור ועדיין בתוך גוון אותיות של אש שחורה
כי הגוון ההוא לבן ועל שם זה נקרא לבנת ספיר. ואמרו בתרגו'
חוורת אבן טובה שורח תמיד. וטבעת ההיא מחוק' ברקיע ועומדת
ובשעה שעומד בא ממונה אחד העומד על י"ב אלף משרתים שומרים
משמרת שערי אותו רקיע לצד דרום וקורא השם מיוחד וקורא בו
כי למען מעלות צדיקים. אשר בגן ניתן לו רשות להסתכל בהן וכיון
ששומעין קול גדודיו כך ורואין אותיות פורחות באותו רקיע כולם

8) Vergl. *Recanati* Pent.-Comment. 35a und die oben S. XVI mitgetheilte Stelle aus *Ziuni.* — Die Sprache erinnert auch an die מס' היכלות. Aus der arabischen „Chronik des Moses“ (s. oben Nr. I) wissen wir ferner, das Metatron dem *Moses* alle Geheimnisse offenbarte.

9) Wie die Krakauer Ausgabe angiebt, fehlt auch in der That diese ganze Stelle in der ersten Ven. Edition.

באימה וביראה וברעש גדול בקולות רעמים ואומרי' כשכ"מלו. ועוד שהצדיקים עומדין באן שומעין קול חיילי מרומים בתוך רקיע כורעים ומשתחוים ואומרי' ק' ק' ק' הש' צבאות. ואמ' כי אברהם הזקן הוא שומע ושמח ואמר מלא כל הארץ כבודו. ובנסע הרקיע לצד פאת הצפון ושם טבעת אחרת ועליו שר גדול העומד משמאל הכסא ואחז באותה טבעת והרקיע עומד והוא גבוה על י"ב ריבוא חיילים וגדודים כלם אש מביט ורואה אותיות הש' מחוקק על רקיע וכל דיבור ודיבור שיוצא מפיו יוצאים מתוכו י"ח אלף ברקים של אש ואש ארומה וקורא האותיות ויודע כי למען הצדיקים אשר בג"ע ..... ואמרו בספר חנוך הידוע לחכמים קדמונים אשר כי הוא מספר כל ענייני גן ומגלין כי ג' חומות יש בגן זו לפנים מזו מחיצות ידועות והרקיע אשר בגן חופף על כולם ובין כל מהיצה ומחיצה נטעי נאמנים ואילנות של בשמים והיבלות בנויות ורוחות בני (אדם) שם כפי מעשיה' בעה"ז ורואין בין מחיצה למחיצה אלה לאלה כמובן עששיות דולקות בזוהר המחיצה אשר מבחוץ היא מחיצה מובנת על מתכונתה כמראה אש לבנה ואין אש זולתי למראית העין. ובכל יום ויום על החומה הזאת ורואין כי עיפות מצפצפות בכל מיני זמר בגון בבוקר. ואמר חנוך כי ראה אותם ואין ידוע מי הם ומה עניינם: **Dann folgen Details über die drei Mauern.**

XVII.

Erzählung von Abraham[1]).

(Hebräischer Text S. 118 — 119.)

Bereits im 1. Theil unseres „*Bet ha-Midrasch*" S. 25 — 34 haben wir eine „Erzählung von Abraham" mitgetheilt und in der Einleitung (das. S. XVI) bemerkt, dass sie nach dem Arabischen gearbeitet sei. Die vorliegende „Erzählung" ist dem Pentateuch-Commentar *Bechaji ben Ascher's* 25 cd ed. Ven. entlehnt, der sie einem Midrasch — wahrscheinlich dem „Bereschit Rabbati des R. Mose

[1]) Vergl. *Steinschneider* Bibliotheca hebr. Bodlej. col. 609, no. 3877.

ha-Darsahan“ (s. *Zunz* a. a. O. S. 287 ff.) — entnommen hat [2]) und die in צאינה וראינה Aschn. לך לך jüdisch-deutsch wiedergegeben ist. Sie ist aus einem grössern selbständigen מעשה אברהם abgekürzt, wofür folgender Umstand spricht. Unter den *arabischen* Handschriften, die Prof. *Tischendorf* aus Kahira brachte, befindet sich auch eine „Erzählung von Abraham (قصة ابراهيم ابونا ע"ס), die mit der hier mitgetheilten übereinstimmt, nur dass sie ausführlicher ist. Wir theilen hier eine Probe mit. Der Anfang lautet: קאלו אל עולמא אליהום אל סלאם אן לילת אן
אתואלד אבראהים אבונא עא"ס טהר כוכב פי אל סמא אלדי לם
טהר מתלהו קט אבדן צוצאיי אן עטים ואסמהו אל משתרי וכאן
חואליה ארבע כואכיב ונמרוד אל מלך ואקף מע אל וזרא בחועו
לחתא צארו אל כואכיב אלדי הום חואלין אל משתרי פי קאם
צאר אל משתרי ובלע אל כואכיב אלדי כאנו חדאהו ואל מלך
נמרוד בינצור פי קאל אל מלך איש האדה ומא יכון האדה אל
אמר ל עטים פי קאלו להו אסאל אללה ת"ע בקא אל מלך יסתעגב
פי גאב אל עולמא ואל עארפין פי קאלו להו יא מלך מא הו
אלא ולד פי האדל בלד אתואלד אל לילה והו יועסא לאל מלך
ויבקא להו אל חוכם ואל אסתטאעה ואל עז ואל שרף וכול האדה
מן ענד רב אל אעלמין ותכון להו סאמען פי אל עאלם ועלא
ידיה תכון דרייתהו מוברכא וימליך אל דונייא ויתבדדו גמיע אל
אומם פי גאויב אל מלך נמרוד וקאל אן כאן דל כלאם צחיח והו
כמא קולתו פי נצאוור עלא האדל ולד ונקתולהו וכאן תרח אבוה
חיר מן אל וזרא בתוע אל מלך נמרוד והו קאצר פנאתהום פי
גאויב תרח וקאל אללה אללה יא איהו אל מלך ואל אעלם יקול
לאן דל כלאם כתאע אלדי זאד פל דונייא לאנסאן צעיף מסכין
ואגב יעטיכום ולדהו חתא תקתולוה פי גאויבוה אל וזרא אלא
תרח וקאלו להו אן אחסן ראיינא ענד אל מלך פי יעטי לאבוה
תוקלהו דהב ונקתולוה פי גאוב אל מלך וקאל אלגולאם אלדי
אתואלד אל לילה נאכדוה נקתולוה ונעטי לאבוה תוקלהו דהב מתל
מא קולתו לאגל יטיב כאטר אבוה פי גאוב תרח וקאל לאנהו כאן
מן וזרת נמרוד ונמרוד אל מלך לם כאן יערף אן דל ולד אלדי
אתואלד אן הו אבן תרח פי קאל אל מלך לאל וזרא איש אל
ראיי אלדי שורתו עלייא לנעמלהו פי קאמו קאלו להו מתל לפרץ
(פרם l.) וקודאמהו שעיר פי גאויבהום ואחד מן אל וזרא וקאל

2) Bechaji leitet sie mit den Worten ein: ובמדרש אני השם אשר הוצאתיך מאור כשדים.

***

להום פי ארא קתלתו האדל פרץ (l. פרס) אל שעיר מן יאכולהו
וכדלך אנתו ארא אכדתו האדל ולד וקתלתוה ואעטיתו לאבוה
חוקלהו דהב איש ינפעהו האדל דהב עואץ אל ולד והאכדא למא
קין קטל קבל אבוה פי מא מאת איש אפאד לאבוה מא כסראהו
פי שאמו כבר אינו אכן הרח פי סאלו אלא הרח וקאלו להו
האדל ולד אלדי אתואלד דיך אל לילה אווא לך יא תרח פי
גאויבהום תרח וקאל נעם זאד לי ולד ומאת פי רצו וגאויכוה אל
חרא וקאלו להו אחנא לם קולנא לך פי אל מאיית שאיי אלא פי
אל חי אלדי אתואלד לך פי גאפלהום תרח וראז כאל מוכפי
אלא מנזלהו ואמרהום באין יכפו אל צבי אל מולוד מע אל דאייה[3]
פי אל מגארה פי צאר מוכפי פי אל מגארה מודת תלת עשר
סנת מע דאייתהו:

פלמא אנתשא אל גולאם וכובר קלילה מן אל זמאן וכרג
אלא אל דונייא לינצור תדבירהא וישרוף לאמורהא לחתא יתקק
עבאדת אללה תע' פי ראך אל נהאר אלדי כרג בצוצאיי (?) אל
דונייא פי שאך אברהים פי כאלהו אנהו רב אל אעלמין פי וקפ קד
שואייה לקדר מא שרקת אל שמס וצאיהא פי שך אברהים פי
כאלהו אנהו מולאהא וחאכם עליהא פי לענד מוגיב אל שמס
אשרקת אל קמר ואל כואכיב פי קאל לנפסהו האדהי אל סולטאן
והאדהי עסכרהו להאדהי תוצלח אל עבאדה פלמא אצבח אללה
באל צבאח וטהרת אל שמס קאל אללה לא שך אן עליהום ולי
וכאייד יוהמורהום יגיכו ויחצרו פי להו תוצלח אל עבאדה פלמא
ערף אללה נייאתהו וטאעטהו ושוכרהו פי תוגאלה עלי אל קודרה
וקאל להו יא אברהים אנא כאלק אל דונייא וסאייר מא פיהא
פי לענד דלך אל וקת נתק אברהים כאל וחדאנייה ואל חקקייא
וקאל תבארך אללה רב אל עאלמין עאלם אל אצראר מחאיין אל
סמא כאל אנואר ואל אפלאך כאל וקאר כאלק אל עמאר ואל
אקפאר אל עזיז אל גבאר אל עטים אל קהאר להא (l. להו) אל
עז ואל אפתכאר יחיי וימית והו חי דאים לא ימות: **Dann folgen die Erzählung, wie er die Götzen zertrümmert, weil sie nicht reden konnten, ein grosser Dialog zwischen Abraham und Nimrod, die Errettung aus dem Feuerofen, der Tod Haran's und die Namengebung *Abraham*.**

---

[3]) Nach dieser Darstellung wurde also Abraham nicht durch ein Wunder, sondern von seiner *Amme* (داية) genährt.

XVIII.

Die Perle Rab's.

(Hebräischer Text S. 120 — 122.)

Dieses von *Elija de Vida's* in ראשית חכמה, 40ab ed. Amst. nach einer alten Handschrift als מרגניתא של ר' מאיר mitgetheilte, im אור קדמון (Ven. 1718) und in *Elija ha-Cohen's* שבט מוסר Cap. 7 aber als מרגניתא דבי רב veröffentlichte Stück athmet eine strenge Askese und ist, den Anfang ausgenommen, sehr späten Ursprungs.

Ich trage hier noch einiges zu מדרש תמורה (Bet ha-Midrasch I, 106 — 114) nach. Dieser Midrasch ist auch in dem ס' הפרדס לרש"י (Const. 1807) abgedruckt und dort steht die in unserer Ausgabe (S. 110) fehlende תמורה ד', die — nach einer Mittheilung des Herrn *Rosenthal* in Hannover — also lautet: תמורה ד'עת לעקור נטוע כנגד לעושה נפלאות. מוציא לח מיבש ועלין מעצים ומרוה את הנטיעה ומגדלה ואין אחר זולתו שנ' כי אני ה' הפרחתי עץ יבש הובשתי עץ לח אני ה' דברתי ועשיתי כל"ח:

Verzeichniss

der in dem 1. und 2. Theil des „Bet ha-Midrasch" benutzten Handschriften:

1) מדרש אבא גוריון, cod. hebr. 32 der Hamburger Stadtbibliothek.
2) מדרש מגלת אסתר, derselbe cod. ders. Bibliothek.
3) דרש לחנוכה, cod. hebr. 12 der Leipziger Rathsbibliothek.

4) סדר יצירת הולד, ders. cod. ders. Bibliothek.
5) ס' זרובבל, cod. hebr. 38 ders. Bibliothek.
6) ס' זרובבל, cod. hebr. 12 ders. Bibliothek.
7) מס' היכלות, cod. hebr. in *meinem* Besitze.
8) ס' משכן העדות von R. Mose de Leon, cod. hebr. in *meinem* Besitze.
9) אותות ממשיח ממדרשי רב האי גאון, cod. hebr. 17 der Leipziger Rathsbibliothek.
10) מדרש אלה אזכרה, cod. hebr. 134 der Hamburger Stadtbibliothek.
11) ס' חנוך, cod. hebr. Oppenh. 1061 Q.
12) סדר גיהנם, cod. hebr. 21 der Leipziger Rathsbibliothek.
13) قصة سيدنا משה עא"ס, cod. arab. im Besitze des Prof. Tischendorf in Leipzig.
14) قصة ابراهيم ابونا עא"ס im Besitze Desselben.

מדרשים קטנים ואגדות שונות:

דברי הימים של משה רבינו ע״ה:

בשנת מאה ושלשים שנה לרדת בני ישראל למצרים מקץ ששים שנה לאחר שמת יוסף חלם פרעה חלום אחד והנה בחלום זקן אחד עומד לנגדו ובידו מאזנים והיה מעלה כל דרי מצרים אנשים ונשים וטף בכף אחד של המאזנים והיה משים בכף שנייה טלה אחד והטלה מכריע לכל אנשי מצרים והוא משתאה ומהרהר בלבו הפלא ופלא גדול על המראה הגדולה הזאת ויקץ פרעה והנה חלום ויקבוץ לכל חכמי מצרים ואת כל חרטומיו ויספר פרעה להם את חלומו ויראו כל העם מאד מן החלום עד שבא א׳ מן השרים לפני המלך ויאמר לפניו זה החלום רעה גדולה הוא למצרים ובהלה ויאמר לו המלך ומה היא ויאמר לו בן יולד לבני ישראל שיחריב כל מצרים ועתה אדוני המלך איעצך עצה טובה שתצוה שכל בן שיולד בבני ישראל יהרגו אותו ואולי לא יקום זה החלום ויטב הדבר בעיני פרעה ובעיני עבדיו ויקרא מלך מצרים למילדות העבריות וכו׳ ותראנה המילדות כי חיות הנה דומות לחיות ואינן צריכות למילדות. ויצו פרעה לכל עמו וכו׳ ויהי כאשר שמעו בני ישראל את הדבר הזה אשר צוה פרעה להשליך הבנים היאורה ופרשו מקצת העם מנשיהן ומקצתם דבקו בהן ללדת בנים ותעזובנ׳ ילדיהן על פני השדה וה׳ אשר נשבע לאבותיהם לתת זרעם בעפר הארץ שלח להם

מלאכיו לרחוץ אותם ולסוכם ולהתחילם ולשום שני חלקי אבנים מן הא׳ יונק חלב ומן הב׳ אוכל דבש ומגדל שערותיהם עד ארכובותיהם למען יתבסו מהם ולעדנם ולפנקם בחמלתו עליהם. ויהי בחמול הש״ית עליהם ובקש להרבותם על פני כל הארץ צוה לתבל ארצו לקבל אותם ולשמרם עד שיגדלו ואח״כ ותפתח הארץ ותקיא אותם ויציצו בעשב הארץ. וישובו איש אל אביו ואיש אל משפחתו וידבקו בם ועוד היו עושין סוכות בארץ בקרקע וטומנים אותם שם והיו המצריים חורשין על גביהן ואינן יכולין להזיקם כדכתיב ע״ג חרשו חורשים וכו׳:

איש לוי היה בארץ מצרים ושמו עמרם בן קהת בן לוי בן ישראל ויקח האיש את יוכבד דודתו לו לאשה ותהר האשה ותלד בת ותקרא שמה מרים כי בעת ההיא החלו המצריים בני חם למרור חיי בני ישראל. ותהר עוד ותלד בן ותקרא שמו אהרן כי בימי ההריון החל פרעה לשפוך דמי זכריהם ארצה ומהם השליך ליאור. וה׳ הטה חסד עליהם ולא מת אחד מהם מאשר היו משליכים היאורה והיה מחייתם מהקב״ה. ואשר היו משליכים בשדה היו מכלכלים אותם מלאכי השרת ומצילין אותם לאבותם בחורים גדולים. ויהי בהשמע דבר המלך ודתו להשליך הבנים היאורה ורבים מעמי הארץ היו פורשין מנשותיהן ויפרד ג״ב עמרם מאשתו. ויהי בעת ההיא מקצת שלש שנים ותהי רוח אלקים על מרים ותנבא בתוך הבירה הנה בן יהיה נולד לאבי ולאמי בפעם הזאת שיושיע את בני ישראל מיד מצרים. ויהי כשמוע עמרם את דברי הילדה ויקח את אשתו אשר פירש ממנה בעת הגזרה מקץ ג׳ שנים. ויהי מקץ ג׳ חדשים ותהר יוכבד ותלד בן ובעת לידתו נתמלא הבית אורה גדולה כאור השמש והירח בעת זורחם. ותרא האשה את הילד כי טוב הוא ונחמד למראה ותצפנהו ג׳ ירחים בחדר משכבה: בימים ההם הערימו סוד בל מצרים לאבד כל היהודים ותלכן נשי מצרים ארצה גושן אשר שם בני ישראל ותשאנה גוריהם על בתפיהם עד לא ידעו לדבר ובלדת האשה הישראלית את הילד ותצפון את בנה מפני המצריים לבל ידעו המצריים עת לדתה לבלתי השחיתם. והיו באות נשי מצרים גושנה וילדיהן אתם ובבוא המצריות בבית העבריות והיה הילד המצרי מגמגם בלשונו והילד העברי הצפון בחדר משכב אמו עונה אותן ככתבן וכלשונן והיו הולכות המצריות ומגידות לבעליהן ובעליהן למלכם והיה שולח פרעה שוטרו ולוקח את הנערים:

ויהי כמשלש חדשים אשר ילדה יוכבד את הילד ויודע הדבר ביתה פרעה ותמהר האשה טרם בא השוערים ותקח תבת גומא ותשם כה את הילד והשם בסוף על שפת היאור. ותתצב אחותו מרחוק וישלח אלקים חום גדול ושרב בכל ארץ מצרים וישרוף בשר האדם כחום השמש בגבורתו ויצר להם מרוב החום ותרד בת פרעה לרחוץ על יד היאור וגם כל נשי מצרים כמשפטן הזה. ותרא בת פרעה התיבה שצפה על פני המים ותשלח את אמתה ותקחה ותפתח ותראהו את הילד והיו באות נשי מצרים ההולכות על שפת היאור להניקהו ולא רצה להניק אצלם מאת השם היתה זאת להשיבו אל שדי אמו. ותאמר אחותו לבת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ותאמר לה לכי ותלך ותקרא לאמו. ותאמר לה היליכי את הילד והניקהו לי ואני אתן את שכרך שתי כספים ליום. ויהי מקץ שנתים ימים ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה כי מן המים משיתהו. ואביו קרא לו חבר כי בעבורו נתחבר עם אשתו. ואמו קראה לו יקותיאל כי הניקה אותו משדיה. ואחותו קראה לו ירד כי ירדה אליו אל הנהר לראות מה יהיה בסופו. ואהרן קרא לו אבי זנוח כי זנח אבי את אמי והושיבה בעבור זה. וקהת זקנו קרא לו אבי גדור כי בעבורו גדר אלקים פרץ כישראל אשר לא הוסיפו עוד המצריים להשליך בנים היאורה. ומניקתו קראה לו אבי סוכו כי האלהים יצפינהו כסוכה מריב המצריים. וישראל קראו לו שמעיה בן נתנאל כי בימיו שמע אלהים את נאקתם: כשנה הג׳ ללדת משה ופרעה יושב על השלחן לאכול והגבירה יושבת מימינו ובתיה בתו משמאלו ושריו ועבדיו יושבים לפניו והנער יושב עם בתיה בת המלך ויושט הנער את ידו ויקח העטרה מעל ראש המלך וישם אותה על ראשו ויבהל המלך והשרים על הדבר הזה ויתמהו איש אל רעהו. ויען בלעם הקוסם אחד משרי המלך ומיועציו ויאמר זכר אדוני המלך החלום אשר חלמת ואשר פתר לך עבדך הלא תדע כי העלם הזה מילדי העברים הוא ורוח אלקים בו ומחכמתו עשה זה וזה הוא שיחריב את מצרים. ועתה יצוה המלך מהרה ויסירו את ראשו וייטב הדבר בעיני המלך ואוהביו. וישלח הש״ית מלאך גבריאל ונדמה כאחד משרי המלך ואוהביו. ויאמר לו אדוני המלך לא טוב הדבר להמית נפש דם נקי כי אין לנער דעת. ועתה צוה ויביאו אבן יקרה לפניו וגחלת אש ואם יושים ידו ויקח האבן יקרה בידוע שהוא בן דעת ובן מות הוא ונעשה ממנו משפט. ואם יושיט

ידו ויקח הגחלת כידוע שאין בו דעת ופטור. ויראו כל חכמיו ויאמרו טוב הדבר ויביאו לפניו אבן טובה והגחלת ויושט הנער את ידו ליקח את האבן והמלאך דחף ידו ולקח הגחלת ויביאה לפניו ויגע בשפתיו ובקצת הלשון ונעשה כבד פה וכבד לשון ועל זה ניצל. ויועץ המלך עם יועציו מה נעשה לבית ישראל אשר הם רבים בכל יום ותאמר לו אשתו כטוב בעיניך עשה הלוא כל הארץ לך היא. ויען בלעם ויאמר למלך הלוא תדע כי כל האומה הזאת כל מעשיה בערמה ובמרמה היו. יעקב אביהם עקב עשו אחיו ולקח את בכורתו ובא אל אביו במרמה ויקח ברכתו ויברח אל לבן ונתן לו שתי בנותיו לנשים ושלל את צאנו וכל נפשות ביתו. יצחק אביהם גר בגרר והכשיל אנשי המקום על אשתו לאמר אחותי היא ולקח כל טובם וכספם והלך. וכן עשו בני יעקב לשכם וחמור שאמרו להם שימולו ומלו וביום הג׳ נכנסו עליהם בהיותם כואבים והרגו אותם לפי חרב ובזזו ושללו כל נכסיהם. ועתה אם תשמע בקולי אל תהרגם בחרב רק תרבה עליהם ענויים קשים שיהיו כלים מאליהם ויטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו. ויען יתרו המדיני ויאמר לו אדוני המלך ידוע תדע כי כל מי ששולח בהם ידו לא ינקה הלא ידעת אם לא שמעת מה נעשה לפרעה על שלקח שרה אשת אברהם (וגם ליצחק) וגם מה שנעשה לארבעה מלאכים על בן אחיו של אברהם ומה נעשה ללבן לא היה אדם ששלח בהם ידו ונקה. ויקצוף המלך מאד על יתרו המדיני ויאמר לו לך ברח לך אל מקומך והלך: ויהי אחר שהציל אלקים את הנער משה ולא הרגוהו המצריים ויהי בבית המלך בלבוש מלכות ואבן יקרה על ראשו וכל שרי המלך מנשאים אותו ומקץ ט"ו שנה אשר גדל משה בבית פרעה הואיל הנער לראות פני אביו ואמו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו. ויהי בראות המוכה את משה וירץ אליו לעזרה כי משה גדול ונכבד היה בבית פרעה ויאמר לו אדוני האיש המצרי הזה בא אל ביתי לילה ויאסרני ויבא אל אשתי לעיני ועתה מבקש נפשי לקחתה. ויהי כאשר שמע משה את הדבר הזה הרע ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויצל את העברי מיד מכהו. וישב משה אל בית המלך והאיש העברי שב אל ביתו ויהי בשוב האיש הביתה אמר לגרש את אשתו כי לא נכון לבוא עליה אחרי אשר הוטמאה ותלך האשה ותגד לאחיה ויבקשו אחי האשה להורגו ויבוא וימלט:

ויהי ביום השני ויצא משה אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש וכו׳ ויאמר לרשע למה תכה רעך. ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי. וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה ומסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטה בו החרב ועשה הקב"ה נס עמו שנעשה ערפו בעמוד של שיש והוא שאמר משה כשנולד אליעזר כי אלהי אבי בעורי וכו׳ והוא שאמר לו הקב"ה כשסרב בשליחותו של מקום ואמר לו שלח נא ביד תשלח ואמר לו הקב"ה (שלח נא ביד תשלח) מי שם פה לאדם או מי למדך לדבר בשהיית נדון לפני פרעה על המצרי או מי ישום אלם מי שם את פרעה אלם. שלא נתאמץ במצות הריגתך או חרש או משרתיו חרשים שלא שמעו במצותו עליך להרגך מי עשאן עורים שלא ראוך כשברחת מן הבירה ונמלטת. ומה עשה האלהים וישלח את מיכאל שר צבא מרום ודמותו כדמות שר הטבחים. ויקח חרבו והמית שר הטבחים כי נהפך דמותו לדמות משה ויחזק המלאך ביד משה ויוציאהו ממצרים ויניחהו מחוץ לגבול מצרים רחוק מהלך ג׳ ימים:

וישאר אך אהרן ויתנבא בתוך מצרים וידבר אל בני ישראל לאמר איש שיקוצי עיניו השליכו ובגילולי מצרים אל תטמאו הה"ד וימרו בי בית ישראל ולא אבו שמוע ויאמר ה׳ להשמידם לולי משה בחירו וזכר ברית אבותם אברהם יצחק ויעקב. ויחזק יד פרעה עליהם לענותם הלוך וקשה על בני ישראל וילחצם עד עת שלח דברו ויפקדם. וכשראת בלעם שלא נעשתה עצתו ולא יצא הדבר לפועל לכלות את בני ישראל כפי מחשבתו הרעה אשר חשב ויצא ממצרים וילך לו למלך ניקנוס עם שני בניו ינים וממרים ומלך ניקנוס הוא מלך אדום: בימים ההם היתה מלחמה בין כוש ובין בני קדם וישב ממנו שבי גדול ויכנעו מפני כוש ויהי בצאת ניקנוס להלחם בבני קדם ויעזוב בלעם הקוסם בן לבן הארמי ושני בניו ינים וממרים לשמור את העיר וישבו שם (ודלת הארץ אתם) ויועץ בלעם עם עם הארץ למרוד במלך ניקנוס לבלתי תת בוא העירה. וישמעו אליו עם הארץ וישבעו לו וימליכו אותו עליהם למלך ואת בניו הפקיד עליהם שרי צבאות בראש העם ויגבהו החומות משני צדי העיר ומן העבר השלישי חפרו בארות רבים לאין מספר וישימו שם מי הנהר הסובב את כל ארץ כוש ומן העבר הב׳ קבצו נחשים ועקרבים רבים בלהטיהם ואין יוצא ואין בא אל העיר. ויהי בשוב

ניקנוס וכל שרי החילים מהמלחמה וישאו עיניהם ויראו חומת העיר גבוהה מאד ויתמהו איש אל רעהו ויאמרו ביניהם ראו בני העיר כי נתאחרנו במלחמה ויגבהו חומת העיר ויחזקוה לבלתי בא אליהם מלכי כנען. ויהי כאשר קרב אל העיר ויראו שערי העיר סגורות ויקראו לשוערים לפתוח אליהם לבוא העיר וימאנו השוערים לפתוח להם במצות בלעם הקוסם ולא נתנום לבוא העירה ויערכו מלחמה כפתח השער ויפלו מחיל ניקנוס מאה ושלשים איש ויהי כיום הב׳ נלחמו מעבר הנהר ויביאו שלשים פרשים רוכבי סוסים דרך הנחל ויטבעו בתוך הבורות וימותו. ויצו המלך לעשות רפסודות לעבור בם ויעשו כן ובבואם אל מקומות הבורות המים מתגלגלים ויטבעו עוד ביום ההוא מאתים איש:

ויהי ביום הג׳ ויבואו מן העבר אשר שם הנחשים והצפעונים ולא יכלו ליכנם אל העיר ויהרגו הנחשים מהם ע"ז איש ויחדלו מלהלחם על כוש ויצור עליה ט׳ שנים אין יוצא ואין בא. ויהי כהיות המצור על כוש ברח משה ממצרים ויבוא אל מחנה ניקנום מלך כוש ומשה בן שלשים שנה בבואו אל מחנה ניקנום הצרים על כוש והימים אשר צר ניקנום על כוש ט׳ שנים. ויהי משה הולך ובא עמהם וימצא חן בעיניהם ויאהבו המלך וכל השרים וכל חיל המלחמה כי הוא הולך וגדל ונוי קומתו דמתה לתמר ויאהבו המלך מאד וישמהו שר צבא וישבו שם ימים רבים עד שחלה המלך ניקנום וימת. ויאמרו עבדיו מה נעשה אם נעלה מעל העיר ירדפו אחרינו ויכרתו את שמנו ועתה טוב לנו למות במצור משוב לארצנו כשוב העם הנכלמים ויועצו יחדו להמליך עליהם את משה למלך כי אין כמוהו בעם. ויעשו כן ויתנו לו למשה הגבירה אשת ניקנום ויזכור משה את ברית ה׳ אלהיו ולא קרב אליה וישם חרב בינו לבינה ולא חטא עמה. ויהי ביום הג׳ למלכו ויאמרו לו עבדיו תן לנו עצה ודבר מה נעשה כי ט׳ שנים זה לא ראינו נשינו וטפינו ואנו מתאוים לראותם. ויאמר להם משה אם תשמעו בקולי תשלחו ותשובו אל בתיכם לשלום ויאמרו לו כל אשר תצוונו נעשה. ויאמר להם ההרה לכו וקחו לכם מאפרוחי החסידה כל א׳ וא׳ מכם וילכו מהרה ויעשו כן. ויאמר להם למדו׳ לצוד ציד כדרך בני הנץ ויעשו כן ויאמר להם רכבו איש על סוסו ולבשו השריונות וקחו לכם איש כלי מלחמתו ובואו אחרי מן הצד אשר הנחשים שם ובעת אשר יצאו הנחשים השליכו עליהם אפרוחי החסידה ויאכלום ונקח העיר ויעשו

כן ויקרבו אל העיר ויכוה לפי חרב. וכראות בלעם כן כעור כי נלכדה העיר עונן ונחש ופרח באויר הוא ובניו וינוסו אל מצרים אל פרעה וישבו עמו וישובו איש לביתו וכראות העם כי המלך הושיעם ובעצתו הטובה נתפסה העיר ויאהבוהו מאד וירא משה את ה׳ אלהיו ולא סר מחוקות אבותיו אברהם יצחק יעקב ע"ה ימין ושמאל והימים אשר מלך משה על כוש מ׳ שנה:

ויהי היום והוא יושב על כסאו והגבירה יושבת אצלו ותאמר הגבירה לשרים ראו המלך אשר המלכתם עליכם זה מ׳ שנה ולא קרב אלי ועתה שימו עליכם מלך בן ארוניכם ניקנוס כי לו משפט המלוכה ולא תמליכו עליכם איש נכרי. ויאמרו כל שרי החיילים למשה טוב אתה בעינינו מאד אך כל עם המדינות יועצים להמליך עליהם בן ארוניהם. ועתה קח לך עושר ונכסים ולך מעמנו ושוב אל מקומך בשלום. וילך משה לארץ מדין וישב על הבאר ולכהן מדין שבע בנות וכו׳ עד אשר הואיל משה לשבת את האיש א"ל רעואל מאין תבוא מה ארצך ואי מזה עם אתה ויאמר לו אני משה ויספר לו כל המוצאות אותו במצרים אז אמר בלבו יתרו זה האיש אשר שלח ידו בכתר המלך ועתה אקחנו ואמסרהו ביד פרעה ויצו לבלבלו בלחם צר ומים לחץ וימצא חן בעיני צפורה בתו ותחמול עליו ובכל יום ויום מעט לעת היתה מספקת לו לחם ומזון וישב שם שבע שנים. ויהי מקץ שבע שנים אמרה צפורה לאביה השבוי והאסור אשר השלכת לבור זה כמה ימים ושנים הלוא תדרשנו בי בכל יום צועק עליך לאלהיו והיה בך חטא. ויאמר לה יתרו מי שמע כזאת אדם שלא אבל ושתה זה במה שנים עודנו חי הלבו לבית האסורים ומצאוהו עומד על רגליו ומתפלל לאלהיו ויוציאוהו משם:

בימים ההם צוה יתרו שיעבירו קול בכל ארצותיו שכל מי שיבוא ויחלוש המטה הנטוע בגנו שיתן לו צפורה בתו לאשה והיו באים מלכים ושרים גדולים וגבורים ולא יבלו לעקור המטה ואחר שהוציא משה מבית הכלא היה מתהלך בגן וראה שם את המטה מוצב ארצה והוא של סנפרנון וחקוק עליו שם המפורש וישם משה ידו על המטה ויעקרהו ממקומו במהר׳ ויהי למטה בכפו וישב לבית והמטה בידו וכראות יתרו המטה ביד משה תמה מאד ויתן לו את צפורה בתו לאשה ותלד בן ויקרא את שמו גרשום ומשה בן ע"ז שנים בצאתו מבית הסוהר. צפורה הלכה כדרך הצדקניות שרה ורבקה רחל ולאה ותלך בדרך ה׳ כאשר צוה עליה משה בעלה:

ומשה היה רועה את צאן יתרו וה׳ אמר לזכור השבועה אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב ונראה למשה בסנה הש״ית וישלחהו לפרעה לעשות אותות ומופתים וישב אל חותנו ויאמר לו אלכה ואשובה אל אחי אשר במצרים ויקח משה את אשתו ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה׳ על דבר אשר לא זכר למול את בנו ונפל לפני המלאך ותקח צפורה צור מחדודי צורים ותמל את בנה ותמלט את בעלה ובנה מיד המלאך: ויאמר ה׳ אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלהים וישק לו וישא אהרן את עיניו וירא את בניו ואת אשתו ויאמר מי אלה לך ויאמר משה אל אהרן הילדים אשר חנן אלהים אותי בארץ מדין וירע הדבר מאד בעיני אהרן ויאמר אל משה על הראשונים אנו מצטערין ואתה בא להוסיף עליהם ויאמר משה לאשתו לשוב אל בית אביה ותעש כן ואחר כן באו משה ואהרן מצרימה ויבואו לבית פרעה והיו בשער בית פרעה שני כפירים שאין שום אדם יכול לקרב מהם לשער המלך מפחדם שהיו טורפים למי שרואים אותו עד שיבוא רועה הכפירים ויסירו אותם. ובעת ששמעו שבאו משה ואהרן שומרי הכפירים התירום והניחום על פתח השער בעצת בלעם הקוסם וחרטומי מצרים ובבוא משה ואהרן לפתח השער ויט משה את מטהו על הכפירים ושמחו לקראתו ויבואו אחריו והיו שוחקים לפניו כשחוק הכלבים עם בעליהם בעת בואם מהשדה. ובעת שראה כך פרעה ועבדיו יראו מאד מפניהם ויאמרו להם מה המעשה ומה אתם רוצים ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו לאמר שלח עמי ויעבדוני א״ל פרעה שובו לפני מחר ואשיבה לכם דבר ויעשו כן ויצאו וילכו. אחרי כן קרא פרעה לחכמים ולחרטומים ולמעוננים ולקוסמים וביניהם בלעם ויאמר להם בלעם איך קרבו אל השער ולא טרפו . אותם הכפירים א״ל פרעה באו ולא עשו בהם כלום משחקים עמם כאלו הם גדלום ושמחו עמהם כשמחת הכלבים עם אדוניהם כאשר גדלום בנעוריהם. ויאמר בלעם אין אלו כ״א כמונו ועתה שלח לקרוא אותם ולהווכחה יחדיו לפניך. וישלח לקרוא להם ויצאו משה ואהרן וזקני ישראל ויבואו לפני המלך וידברו אליו כדברים אשר דברו אליו ומטה האלהים בידו ויאמר להם פרעה ומי הוא אשר יאמן אתכם. ויבוא משה ואהרן ויעשו כן כאשר דבר ה׳ להם וישלך אהרן מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין ויקרא פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם כן וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויקם מטה אהרן ויבלע מטות

החרטומים ויען בלעם וחרטומיו אין זה פלא ותמהה וגוזמא מתנינך שבלע התנינים שלנו כי חוק בכל העולם שחיה בולעת חיה אחרת אם תרצ׳ שנדע כי רוח אלהים השלך מטך לארץ ואם מטך בעודנו עץ יבלע מטותנו והם עצים נדע כי רוח אלהים עמך ויעשו בן וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ואחר שחזרו כמו שהיו בתחלה בלע מטה אהרן את מטותם. אז צוה פרעה להביא כל ספרי מצרים ולחפש אולי ימצאו שמו של הקב״ה ויחפשו ולא מצאו לפי שהם ספרי טעות ויאמר להם חפשתי בכל ספרי ולא מצאתי שם אלהיכם ויאמרו ה׳ אלהי העברים נקרא עלינו או אמר פרעה מי ה׳ אשר אשמע בקולו ויאמר משה הוא צונו שנלך דרך שלשת ימים ונזבחה לה׳ אלהינו. כי מיום שירדו ישראל למצרים לא זבחנו לו ואם אינך משלח במהרה צרות רעות ורבות ומגפות ישלח בכם. ויאמר להם מה כחו וגבורתו של אלוה זה ויאמרו לו עושה שמים וארץ אור וחושך ים ויבשה ובהמות וחיות וכל העולם חל וזע מלפניו והוא יקח את כוחך וישיבך עפר אל האדמה ויחר לפרעה עליה׳ ויאמר כל אלה האלוהות לא יוכלו לעשו׳ כאשר עשיתי אני לי יאורי ואני עשיתיני ויחר אפו ויגרש אותם ויאמר להכביד עולם. ויביא ה׳ עליהם נגעים גדולים עשרה שהם נחשבים כמאתים וחמשים מכות: מכה א׳ הביא עליהם הקב״ה דם מפני שהיו מונעים בני ישרא׳ לעשות טבילה לכך הביא עליהם דם: מכה ב׳ הביא עליהם צפרדע שהיו נופלות במשארותם ובחדרי משכיותם ומשכבם ומרקדין ומנגנין בתוך מעיהם והיתה מכת צפרדע קשה מכולם ולפיכך הביא צפרדע לפי שהיו המצריים אומרים לישראל לכו וצדו לנו דגים לפי׳ הביא עליהם צפרדע: מכה ג׳ הביא עליהם כנים כרום אמה על הארץ ובשהיו המצריים לובשים בגדים נקיים מיד מתמלאים כנים לפי שהיו המצריים אומרים לישראל לכו וטאטו וכבדו בתינו וחצרותינו ושווקינו לכך נהפך להם לכנים: מכה ד׳ הביא עליהם ערוב מאריות וזאבים ונמרים ודובים וחיות רעות ונכנסין לבתיהם של מצרים וסוגרות דלתות בתיהם והקב״ה שולח חיה מן האדמה ששמה סילוני׳ והיתה נכנסת בחלונות ופותקת הדלתות והיו דובים ונמרים ואריות וזאבים נכנסים ואוכלים המצריים ותינוקות בערסתן ומפני מה הביא עליהם לפי שהיו המצריים אומרים לכו רעו את בהמותינו לפיכך הביא עליהם ערוב ודבר שימותו כל בהמתם והיא מכה חמישית: מכה ו׳ הביא עליהם שחין באדם ובבהמה ומפני מה הביא עליהם שחין לפי

שהיו המצריים אומרים תקנו לנו מרחצאות לערן גופנו ועצמנו לפיכך הביא עליהם שחין לחמם את בשרם ומגררין את גופם בחיכוך גרול: מכה ז׳ הביא עליהם ברד ומפני מה הביא עליהם ברד לפי שהיו המצריים אומרים לישראל לבו וחרשו וזרעו לנו את שרותינו לכך הביא עליהם ברד שישבר האילנות והזרעים: מכה ח׳ הביא עליהם ארבה לפי שהיו שניו כשני ארבה ומתלעותיו מתלעות לביא ומפני מה הביא עליהם ארבה לפי שהיו המצריים אומרים לישראל לבו ונטעו לנו אילנות ושמרו ארץ פירותיהם לפיכך הביא עליהם ארב׳ שיאבל מה שנשאר מהברד: מכה ט׳ הביא עליהם חשך של גיהנם מי שהיה יושב לא היה יכול לעמוד ומי שהיה עומד לא יוכל לישב מפני כוכד החושך ומפני מה הביא עליהם חשך מפני שהיו פושעים בישראל וכקש הקב״ה להמיתם כג׳ ימי אפילה כדי שלא יראו המצריים במפלתן של ישראל וישמחן עליהם: מכה עשירית זו היא מכת בכורות וארז״ל קודם שהביא עליהם המכ׳ הלך משה לפרעה ואמר לו דע כי כבורי מצרים ימותו בלילה הזה התחיל להלעיג עליו ואמר לו כמה כבורות במצרים לא יש ג׳ מאות והטפשים לא ידעו בי כולם בכורות מפני שהיו שטופים בזמה והיו כולם ממזרים כל א׳ וא׳ היה בכור לאביו. וכן הלך משה אצל בכורים ואמר להם כה אמר ה׳ כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים ומת כל בכור בארץ מצרים מיד הלכו כל א׳ וא׳ אצל אבותיה׳ דעו בי כל המכו׳ כולם שאמ׳ משה כולם באו ועתה אומר ומת כל בכור בארץ מצרים השיבו אות׳ אבות׳ וא״ל לבו אצל פרעה בי בכור הוא מיד הלכו אצל פרעה. וא״ל שלח את העם הזה שאם לא תשלחם הלילה הזה ימותו כל בבורי מצרי׳ א״ל פרעה מי אמר לכם שתבואו ותדברו עמי א״ל אבותינו אמרו לנו הדבר הזה א״ל לכו והרגו איש את אביו אני אומר או נפשי או נפש שונאי ישראל תצא ואתם אומרים לי לשלחם. מה עשו בבורי מצרים נטלו איש חרבו במצות המלך פרעה והרגו את אבותם שנאמר למכה מצרים בבוריהם. ואח״כ כחצי הלילה הכה בהם כל בכור באדם ובבהמה ואף צורתם שהיתה חקוקה מחה אותה הקב״ה וישאילום כסף וזהב וסוסים ובגדים ושמלות כמו שאמר הקב״ה לאברהם אבינו וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ואח״כ ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל: ויהי בהוציאם ממצרים זכרו ישראל על השבועה שהשביעם יוסף ואמר פקוד יפקוד אלהים אתכם

והעליתם את עצמותי מזה אתכם ומשה כתב שם המפורש והשליכו בנילום וכתב עלי שור עלי שור מיד צף הארון ולקחו עמהם ארונו של יוסף וגם הארונות של השבטים העלו עמם וכל אחד ואחד נטל ארון אביו והלכו להם למדבר ויצאו עמהם עמים רבים ואספסופים רבים עלו עמהם וישבו להם במדבר. ואמר האספסוף הלוא משה אמר דרך ג' ימים נלך במדבר ועתה נשבימה יחד מחר אם יחזרו מוטב ואם לאו נעשה עמהם מלחמה וכשהגיע למחר אמרו למשה שהיום חוגג לפי שכבר עברו שלשת ימים אנחנו חוזרים אמר להם משה ה' אמר לנו לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם אמר להם בגדתם באדוניכם מיד עשו להם מלחמה ויקומו ישראל ויהרגו בהם הריגה גדולה והנשארים הלכו לפרעה ויגידו לו כי ברח העם וירדו העם וישיגו אותם חונים על הים ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה ויבואו אחריהם פרעה וכל חילו וטבעו בים ולא נותר מהם איש זולתי פרעה מלך מצרים אשר נתן הודאה לאל חי והאמין בו שנאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים ויצו הקב"ה למיכאל וגבריאל שרי מרום ויוציאוהו משם ויוליכוהו לנינוה העיר הגדולה וימלוך פרעה על נינוה ד' מאות שנה. ובני ישראל באו המדברה ויבוא אליהם עמלק בן אליפז בן עשו להלחם עמהם ועמו היו מאה אלף ושבעה ושמונים רבוא איש כולם היו קוסמים ובעלי אוב וידעוני וימסרם ה' כולם ביד משה עבדו וביד יהושע תלמידו ויכום לפי חרב. ויבוא הכנעני מלך ערד וילחם בישראל וגם סיחון ועוג וכולם נפלו ביד ישראל ובאו בחדש הג' להר סיני ונתן להם הקב"ה תורתו הקדושה ודבר עמהם מן השמים ועשו משכן ואהל וארון ומזבח ומזבח לעולה ואהרן ובניו מקטירים ומכפרים עונותם של ישראל. והלכו במדבר מ' שנה לא בלו שמלותם מעליהם ונעלם מעל רגליהם ואוכלים מן כל ימי היותם במדבר ארבעים שנה ובשנת הארבעים בחדש הראשון בעשור לח' מתה מרים ז"ל ובחדש שנים עשר בז' בו מת מרע"ה בן מאה ועשרים שנה ויקבור אותו בגי מול בית פעור ויקם ה' את יהושע פרנס על ישראל והעביר ישראל את הירדן ולקח ארץ שלשים וא' מלכים וחלקה לישראל. ויתר דברי משה ואשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הישר:

הם דברי הימים של משה רבינו ע"ה:

מעשה יהודית:

ויהי בימי אליפורני מלך יון מלך גדול וחזק והוא כבש מדינות רבות ומלכים חזקים והחריב טירותם והיכליהם שרף באש. בשנת עשר שנים למלכותו שם פניו לעלות ולכבוש ירושלים עיר הקדש וקיבץ ק"ך אלפי שולפי חרב וצ"ב אלף בעלי חצים ויאמר המלך אליהם הנה עם בני ישראל אשר בירושלים משונים בדתיהם ואת דתי המלך אינם עושים הוות בקרבם ולא ימיש מרחובם תוך ומרמה עתה קומו ונקומה עליהם למלחמה ולא יזכר שם ישראל עוד. ויען מלך א' אשר היה כבוש תחת ידו במלחמה ויאמר לו חדל לך המלך מאלהי עולם אלהי ישראל האלהים ה' גבור מלחמה מושל בגבורתו עולם עיניו בגוים תצפינה הסוררים להלחם עם עמו ונחלתו לא ימלט. ולא עוד אלא שבל א"ה נקראו נכרים וישראל הם עם קרובו ומי יגש ויערב אל לבו להלחם עמם. לך התבונן במלכים הראשונים שעברו על שפשטו ידיהם בישראל מה עלתה בהם כמו פרעה וסנחריב ויתר המלכים נבול תבול אתה וכל העם אשר ברגליך ולא תוכל להלחם בישראל אשר מנשרים קלו מאריות גברו הלא המה הגבורים אשר מעולם אנשי שם. ויהי בשמוע אליפורני המלך את דברי המלך ההוא ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו לאמר מי זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לאמר כי עם בני ישראל רב ועצו' ממני ואשר כח בהם לעמוד בפני חיילי רבים בחול הים ומי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלים מידי ויחר אפו מאד ויצו לייסר את המלך ההוא בשפטים גדולים כי דיבר סרה על עוצם חיילותיו לאמר כי לא יעצרו כח בפני עם בני ישראל ויצו המלך לאנשי הצבא לאוסרו

בנחשתי׳ ולהוליכו אל מחנה העברים לירושלים באף וכחמה ובקצף גדול לאמר ככה יעשה לאיש אשר דיבר טוב על ישראל קום לך אתם ואם באכדי את ישראל תפול .גם עתה כמוהם בנפול בני עולה ויקחו אותו עבדיו ויביאו אותו מחנה ישרא׳ פתח שערי ירושלים וישוכו אל אדוניהם. והמלך בא ברחובות ירושלים אסור בכבלי ברזל וימצא שם שרי צבאות ישראל עוזיהו בן מיכה וכרמי ויתמהו איש אל אחיו וישאלו את פיו ויספר להם את כל אשר קרהו על כי דיבר טוב על ה׳ ועל ישראל עמו ואשר צוה המלך למסור אותו ביד ישראל להמיתו בחרב כהריק חרבו כישראל ואשר אמר ארדוף אשיג אריק חרבי תורישמו ידי וחירף מערכות אלהים חיים לאמר מי בכל אלהי הארצות אשר הציל את ארצו מידי כי יציל ה׳ את ירושלים. ויהי כשומעם שרי ישראל את דברי המלך רעדה אחזתם שם חיל כיולדה ויבאו אל מקדש ה׳ וישתחוו לה׳ בבכי ובצעקה גדולה ומרה לאמר ה׳ אלהי ישראל יושב הכרובים אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים וארץ הארץ הטה ה׳ אזנך ושמע פקח עיניך וראה ושמע דברי אליפורני אשר חירף מערכות אלהים חיים ומלך עולם אמנם ה׳ החריבו מלכי אשור את העכו״ם ואת ארצם ונתנו את אלהים באש כי לא אלהים המה כי מעשה ידי אדם עץ ואבן ויאבדם ועתה ה׳ אלהינו הושיענו נא מידו שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל הממלכות אשר בשמך לא קראו כי לא תעזוב הבוטחים בשמך וכי תשפיל הגבר אשר הובטח באדם ובגבור׳ הסוס יבטח. ויהי בכלות את תפלתם לפני ה׳ נחמו את המלך ההוא וידברו על לבו לאמר ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו אשר הודעת את שמו ואת גבורתו יהיה מגן עוזרך והוא יראך את מפלת האויב הרע הזה בנקום ה׳ אלהינו נקם נקמת בני ישראל ויהי ה׳ עמך ואתנו תשב בטוב בעיניך ובא עוזיהו וקבלו בביתו ויעש לו משתה גדול ואח״כ נתקבצו כל העם ויתפללו כל הלילה שואלי׳ עזר מאת ה׳:

ויהי ממחרת היום הזה צוה אליפורני לעלות למלחמה עליהם והעם הרגליים אנשי חיל היו ק״ך אלפים איש והפרשים י״ב אלפים נתקבצו יחדיו בכח גדול וביד חזקה נגד בני ישראל. וכאשר ראו בני ישראל את ריבויים ישבו על הארץ ויעלו עפר על ראשם ויצעקו בני ישראל אל ה׳ להושיעם מיד אויביהם ויקחו את כלי זיניהם וישבו בדרכים הצרים אשר בהם נתיב ההר וישמרו

אותם יומם ולילה. ואליפורני בלכתו סביב ההר מצא סילוני המים אשר חוץ לעיר ויצו לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס אותם. ויבואו חיילי הצבא אל המלך לאמר לו כי בני ישראל אינם בוטחים לא בחנית ולא בחיצים ולא בקשת אפס ההרים הרמים וכל הגבעות מחזיקים אותם ואתה למען תוכל להם בלי מערכת מלחמה שום חשים שומרים על מקורי המים לבלתי יוכלו לעלות מים מהמה וחמית אותם בצמא מבלי חרב אז ימסרו לך את העיר מפני הצמא. ויטב הדבר בעיני המלך ולפני כל שלישיו וישם מסביב שרי מאות על מקורי המים ויהי לעשרים יום אחרי שומו משמרת זאת נתמעטו המים מהבורו' ומהפלגו' לכל יושבי ירושלי' ויצמא העם למים ויאספו בני ישראל אל עוזיהו כל האנשים והנשים בחורים ונעריבם יחד כולם פה א' לאמר ישפוט אלהים בינינו ובינך כי הרעותה לנו ומאנת לענות מפני המלך ועל כן ימסור אלהים אותנו בידיהם ואין עוזר ונפלנו לעיניהם ברוב הצמאון ועתה נמסור עצמנו בלב שלם למלך. הלא טוב לנו לעבוד לה' והיינו עבדים לאליפורני ממותנו בצמא ומהיותנו דראון לכל בשר בראותנו בנינו ובנותינו מתים לפנינו מעידים אנחנו היום את השמים ואת הארץ ואת אלהי אבותינו הפוקד עלינו כפי עונותינו כי תמסרו תכף ומיד את העיר ביד חיל האויב ונמות מהרה לפי חרב. ויהי בשומעם את צעקת בני ישראל כל שרי צבאות ישראל צעקו צעקה גדולה ומרה ויבכו בכי גדול תוך ההיכל ויצעקו אל ה' קול א' לאמר חטאנו עם אבותנו העוינו הרשענו אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל כי הנה איביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד אשר אמרו נרשה לנו את נאות אלהים כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרותו. אלא האל אב הרחמן חמול על עמך ועל נחלתך ואל תמסור בני בריתך ביד העמים אשר לא ידעוך למה יאמרו הגוים איה אלהיהם וברוב גאונך תהרוס קמיך עשה להם כמדין כסיסרא כיבין בנחל קישון נשמדו בען דאר היו דומן לאדמה שיתמו נדיבמו כעורב וכזאב וכזבח וכצלמונע כל נסיכמו. וכאשר כלו הצעקות והבכי קם עוזיהו ועיניו זולגות דמעה ויאמר אליהם חזקו ויאמץ לבבכם אחי ונקודה חסד מה' עוד ה' ימים אולי ישוב חרון אף ה' ויתן כבוד לשמו ואם אחרי ה' ימים לא יושיע ה' לנו נעשה כאשר דברתם:

ויהי כשמוע את הדברים האלה יהודית האלמנה בת כארי
והיא היתה יראת ה׳ מאד והעש לה יהודית בעליות ביתה
חדר מיוחד להתפלל בה ותשב שם עם נערותיה והיא היתה מענה
בצום נפשה כל ימי חייה והיא היתה אשת יפת תואר מאד ותהי
יהודית נושאת חן בעיני כל רואיה כי היתה יראת את ה׳ והיא
כאשר שמעה כי דבר עוזיהו למסור את העיר אחר ה׳ ימים שלחה
לקרוא את הכהנים חברי וכרמי ויבאו אליה ותאמר אליהם יהודית
מה זה הדבר אשר חשב עוזיהו לעשות למסור את העיר ביד
האויב אם לא יבא ישועתנו תוך ה׳ ימים ומי אתם נסיתם את
ה׳ לא זו הדרך לקבל חסד המקום ב״ה רק להעיר חרון אף ה׳
האפס לנצח חסדו כי שמתם גבול לחסדיו ולרחמיו לשום לכם יום
כפי בחירתכם חלילה לסור מאחרי ה׳ חסדי ה׳ כי לא תמנו כי
לא כלו רחמיו טוב ויחיל ודומ׳ לתשועת ה׳ כי לא יזנח לעולם ה׳
כי אם הוגה ורחם כרוב חסדיו רגע ידבר על גוי ועל ממלכה ונחם
על הרעה ועתה לכו ונשובה אל ה׳ כי ארך אפים הוא ונשאלה
ממנו סליחה וכפרה על זה העון בבכי ובצום ואל אלהינו כי ירבה
לסלוח ועת צרה הוא ליעקב וממנה יושע וכאשר נבהלה נפשינו
מפני זדונם כן נגילה ונשמחה בישועתו כי לא הרשענו כאבותנו
אשר עזבוהו ויקטרו לאלהים אחרים. ועל כן נמסרו לחרב ולשבי
ולחרפה ולכלימה ביד שונאיהם ואנחנו לא נדע אל אחר זולתו
אלהינו אין עוד מלבדו והוא ידרוש דמינו מיד קמינו למען כבוד
שמו. ועתה אחי אתם הכהנים לה׳ ונפש כל עמו ישראל תלויות
בכם ואתם חזקו ויאמץ לבבכם ולב כל ישראל לאמר אליהם כי
אבותינו הובאו בנסיון לנסות אותם אם באמת אהבו את ה׳ אלהיהם
ואתם תאמרו אליהם כי אברהם אבינו עמד בנסיונו של פקום וה׳
אהבו וכן יצחק ויעקב ומשה ושאר האבות נמצאו נאמנים לפני ה׳
ביסורין. וכל מי שלא עמד בנסיון ביראת ה׳ והתלתנו לפני ה׳
נגפו לפני המשחית וימותו במכרת הנחשי׳ ועתה התבוננו וראו כי
כאשר ייסר איש את בנו ה׳ אלהינו מיסרנו ולמות לא נתננו בעבור
שמו הגדול והנורא:

ויאמרו אליה עוזיהו והכהנים צדק כל אמרי פיך אין בהם
נפתל ועקש נואלנו ואשר חטאנו לשום גבול לישועת ה׳ ולכן העתר
בעדינו כי ישרה ויראת את ה׳ את. ותאמר להם יהודית אנכי
אתפלל לה׳ בעדיכם. וגם אתם העתירו אל ה׳ בעדי להקים את

עצתי אשר חשבתי לעשות לנקום נקמת בני ישראל מאת היונים
ולכן לעת ערב תעמדו בשערי העיר ואצא אני ושפחתי עמי בלילה
ואתם אל תחקרו ממני אנה אני בא אפס כי תמיד תהיה תחינתכם
בפיכם לה׳ אלהי ישראל לפקוד את עמו בעבור כבוד שמו. ויאמר
אליה עוזיהו לכי לשלום ואלהי ישראל יתן את שאלתך אשר שאלת
מעמו ויהי ה׳ עמך לנקום אותנו מאויבינו אמן. ויהודית נכנסה בחדרה
ותלבש שק ואפר ותעל עפר על ראשה ותשתחוה לה׳ ותשפוך את
נפשה בצום ובבכי ותתפלל לפני ה׳ וכה אמר בתפלתה ה׳ אלהי
שמעון אבי אשר שמת בידו חרב להתנקם מהנכרים אשר טמאו
וגילו את ערות דינה אחותם ונתת את נשיהם בשבי ואת בנותיהם
וכל שללם לבוז ביד עבדיך אשר קנאו את קנאתך פקדני נא ה׳
אלהי ברוב חסדך כי כל דרכיך צדק ומשפטיך תהום רבה והבט
נא את מחנה האויב הרע הזה אשר חירף מערכות אלהים כאשר
ראיתה את מחנה מצרים ברודפם חמושים אחרי ישראל עמך
ונחלתך אשר בטחו במרכבותיהם ובסוסיהם וברוב חילם והשקפת על
מחניהם והבהלת אותם במחשכים תהומות יכסיומו ירדו במצולות
כמו אבן במים אדירים כמוהם יהיו גם אלה ה׳ אלהי הבוטחים
על חילם וברכב ובפרשים ובחיצים ובקשת המתהללים בחניתותיהם
ולא ידעו ולא יבינו כי אתה ה׳ אלהינו ה׳ איש מלחמות יעיר
קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר חשוף זרוע גבורתך בבראשונה
ושפוך באש גבורתך אל הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר
בשמך לא קראו אשר אמרו נרשה לנו את נאות אלהים לבא
במקדש ולטמא היכל קדשיך ולנתק קרן מובחך אנא ה׳ עשה
למענך אם לא למענינו חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה ולצר
הצורר הרע הזה אליפורני המלך קדמה פניו הכריעהו וילכד בפח
עיניו לאהוב אותי ותחלהו בחולי החשק כי ותן בנפשי חוזק למאוסו
וכידי כח ואל להשמידו יפלו במכמוריו רשעי׳ יחד אנכי עד אעבו׳
ויהי׳ זה זכר לשמך הגדול כי תמכור אותו ה׳ אלהי ביד אשה
ואתה ה׳ לא בגבורת הסוס תחפץ ומלכות ודון לעולם שנאת שועת
עניים אתה תשמע צעקת הדל תקשיב ותושיע חנני ושמע תפלתי
ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש ותן דבר בפי ועצה בלבי
לקיום בית מקדשך למען ידעו כל הגוים כי אתה אלהים חיים ואין
זולתך אלהים:

ויהי ככלות יהודית להתפלל לה' את כל התפלה והתחנה הזאת ותקם מן המקום אשר השתחוה שמה לה' מכרוע על ברכיה וכפיה פרושות השמים ותקרא את שפחתה ותבא אל היכל ביתה ותסר בגדי אלמנותה והשק מעליה ותרחץ את גופה ומשחה עצמה בשמן המור ותקלע את קלעות שערותיה ותשם כתר על ראשה ותלבש בגדים יקרים מוזהבים ותכשיטי' חריטים ושהרוני' ועגילי' וטבעות ותיפה את עצמה בכל תמרוקי הנשים וב"ד קישוטיה וה' נתן לה זיו ויופי הרבה למצוא חן בעיני כל רואיה ותתן יהודית ביד אמתה שפחתה נאד חלב וחמת יין וצלוחית שמן וקמח ולחם ונכינה ותלך לה וכאשר באה אל שערי העיר ומצאה ארה עוזיהו ואת הכהנים המקוין אותה שמה ותעבור לפניהם ויאמרו לכי לשלום ואלהינו יתן חן וחסד בעיני כל רואיך ויתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא לטובה ותתהלל עליך ירושלים עיר הקדש ותהי שמך בכלל החסידי' וכמספר הצדיקי' ויענו כל העם אשר שם אמן ותצא יהודית מן העיר ההיא ואמתה:

ויהי כאשר ירדו מן ההר בעת עלות השחר פגעו בה משומרי המלך אליפורני ויתפשוה לאמר מאין באתה ואנה תלכי ותאמר אליהם יהודית מבנות העברים אנכי ואברח כהחבא מאתם כי ידעתי כי ימסרו בידכם ולכן חשבתי אצלי לאמר אלכה נא לי לפני שער אליפורני לגלות לו סודות עם היהודים ולהורות לאנשי הצבא את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ללכוד את העיר ולתופשה ולא יפול ממחנהו עד א'. וכאשר שמעו את דבריה האנשים אשר תפשוה הביטו את תוארה ויפיה והמה ראו בן תמהו מנועם אמרותיה במועצות ודעת ויאמרו אליה ברוך טעמך כי חלצת נפשך ממות וחכמת כעצתך לבא אל אדונינו ותדע באמת כי בעמדך לפניו ייטב לך ותמצא חן וחסד בעיניו ויביאו אותה למלך ומיד כאשר באת לפניו וישא המלך את עיניו וירא את יפיה וזיו הדרה בערה בו אש החשק והתאוה ויחלה המלך מחולי ההשק וכל שריו ועבדיו הפרתמים היושבי' לפני המלך אמרו מי אשר ימאס עם העבריי' אשר יש להם נשים יפות כאלה ומי לא ילחם עמהם בעבורם וכאשר ראתה יהודית את המלך יושב על כסא מלכותו השתחוה לו אפים ארצה ויקימוה עבדי המלך כי כן מצות אדוניה' אז אמר לה המלך תגילי ותשמחי בלבבך ואל תיראי כי לא אחפוץ כמות כל אשר יחפוץ לעבדני ולא הייתי מרים תרכי ותניחותי על עמך אם לא

מאסוני ועתה תאמרי נא לי על מה נסת וברחת מעמהם ותבחרי לבא אלינו. ותאמר לו יהודית אנחנו חטאנו לפני ה׳ אלהינו ולכן דבר ביד הנביאים אל העם לייסר אותם על עוונם ועל כן בני ישראל פחדו מסך כי חטאו לפני ה׳ אלהיהם וכבד הרעב בהם והנה נחשבנו כמתים מפני הצמאון עד אשר הסכימו לשחוט את צאניהם ולשתות את דמם וחשבו להתיר את הקדשים אשר צוה ה׳ אלהיהם בשמירתם ושלא יהנו מהמה בחטים ביין ובשמן. ואם יעשו זה המה יאבדו ואתה תעמוד. ובאשר ידעתי זה אני אמתך נסתי מאתם ושלחני אלהים להגיד לך ואולם אנכי יְהודית אמתך עובדת את ה׳ אלהי גם עתה בהיותי אצלך. אשר על בן אנכי אצא ג׳ פעמים ביום ואתפלל לפני ה׳ אלהי ואתנפל לפני אלהי והוא יגיד לי מתי ישלם להם כפעולם וכרוע מעללותם ואבא ואגיד לך ואעבורך בבל חוצות ירושלים ויהיו כל עדת בני ישראל בצאן אשר אין להם רועה ולא יחרץ כלב לשונו נגדך כי כל זה נאמר לי במראות האלהים ולמען חרון אף ה׳ שולחתי להגיד לך כל זה. וייטב הדבר בעיני המלך ובעיני בל עבדיו ויראו האנשים ויתמהו בראות חכמתה כי רבה ויאמרו איש אל רעהו אין אשה משכלת בזאת בכל הארץ ביופי בחן ובשבל. ויאמר לה המלך הטיב אלהים עמך אשר שלחך לפני למען תמסור את עמך בידינו ובעבור דבריך הטובים אם כה יעשה לי אלהיך. אלהיך אלהי ואת תהיה ראשונה במלכות ויהי שומעך בבל הארץ. ויצו המלך להביא אותה בבית נכותו ויצו להאכילה מעל שלחנו ותאמר לו יהודית לא תובל אמתך לאכול מאשר צוית לתת לי פן יקראני אסון אבל אובל מאשר הבאתי עמי ויאמר אליה המלך ואם יחסר לך את אשר הבאת לך עמך מה נעשה לך. ותאמר יהודית חי נפשך אדוני שלא יחסר לי זה עד אשר יקים ה׳ את דברי אשר חשבתי לעשות. ותשאל עוד בערת בואה אל האהל רשות לצאת בלילה ובעת עלות עמוד השחר חוץ מן המחנה להתפלל לה׳ אלהיה ג׳ ימים ויצו את אנשיו להניחה ולעשות כל חפצה ולצאת ולבא להתפלל לפני ה׳ אלהיה ותצא בכל לילה ולילה מחוץ למחנה לטבול את גופה תוך ברכת המים ובעלותה מלטבול שפכה את נפשה בבבי ואנקה לפני ה׳ ישראל לישר את דרכה בישועת עמה ובאה אל האהל בטהרתה ותאכל בסעודת הערב:

ויהי ביום הג' ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו ויאמר ל כריסו שומר הפלגשים לאמר לך נא ראה אם תוכל לפתות ולרצות את יהודית הזאת שאבא אליה ואז בא הסריס אל יהודית ויאמר אליה אל תבושי ואל תכלמי לבא אל אדוני ואולי ייטב לך לאכול ולשתות עמו ותאמר לו יהודית מי אנכי אשר אמנע מאדוני כל אשר ייטב לו וכל הישר בעיניו אעשה כי כל אשר יחפוץ אדוני המלך הוא טוב לי כל ימי חיי. ותקח ותלבש בגדי תפארתה ותבא ותעמוד לפניו ויהי כראות המלך את יפיה תכף הוכה ונחלה מאהכתו אותה ויאמר לה המלך אכלי לחמך בשמחה ושתי כלב טוב יינך כי מצאת חן בעיני. ותאמר לו יהודית אשתה אדוני כי שמח לבי ויגל כבודי היום שמחה רבה מכל ימי חיי ותשב ותאכל ותפתח את נאד החלב והשת וגם את המלך השקתה וישמח ויגל המלך עמה מאד וישתה יין הרבה מאד ממה ששתה כל ימי חייו:

ויהי אח"ב הלכו כל עבדי המלך איש איש על מקומו ויסגור סרים המלך את דלתי האוהל אשר שם יהודית עם המלך וילך לו. ויהודית לבדה באהל ואליפורני המלך במטתו ישן במרת ותאמ' יהודית אל אמתה לעמוד בחוץ לשמור לפני האהל ותעמוד יהודית לפני המטה ותתפלל בדמעות רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע וכה אמרה בתפלתה חזקני ה' אלהי ישראל ואנקמה את נקמת עבדיך ישראל לחזק בריחי שערי ירושלים עיר מקדשך סמכני באמרתך ואל תכישני משברי בחזק עוזך. ובכלותה להתפלל קרבה אל העמוד אשר בראש מטתו ושלפה חרבו של אליפורני עצמו אשר היה תלוי בעמוד וכשולפה את החרב תפשה אותו משערי ראשו ותאמר חזקני נא ה' האלהים והכתה פעמים צוארו ותחתה את ראשו ותשלח את אמתה ותקח את כלי מלחמתו אשר היו תלויים בעמודים והכתה את כל גופו מכף רגל ועד ראש אין בו מתום פצע וחבורה ומכה טריה ותבא ותתן ראש אליפורני ביד שפחתה לשום אותה באמתחתה. ותצאנה שתיהן יהדיו כמנהגן להתפלל ותעבורנה את כל המחנות ואין פוצה פה ומצפצף עליהן בי כן צוה עליהן המלך ובסובבן את העמק באו בשערי העיר ותאמר יהודית אל שומרי החומות מרחוק בקול ששון וכקול שמחה פתחו שערים כי עמנו אל אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל:

ויהי כאשר שמעו את קולה אנשי העיר ויקראו את בהני ה' ויאספו כולם מגדול ועד קטן יצאו לקראתם בשמחה ובשירים

ובהלל ובהודות לה׳ והדליקו נרות בכל חוצות ירושלים וכחצריהם ובטירותם עטרו כולן כבגדים חמודים וכלי יקר ואבנים טובות ומרגליות לכבוד ולתפארת ויביאו את יהודית אל תוך העיר בשמחה גדולה כי חשכו לבלתי ראות פניה עוד ויסוככוה כל ישראל סביב. ותעל יהודית במקום גבוה ותהס את כל העם. ויהס העם עמדו לא ענו עוד. ואז ענתה יהודית בקולה קול עוז לאמר הללו ירושלים את ה׳ הללי אלהיך ציון כי חזק בריחי שעריך בירך בניך בקרבך הללו את ה׳ אלהינו הללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גודלו אשר לא עזב חסדו ואמתו למיחלים לחסדו ועשה חסד ביד שפחתו וימכור ה׳ ביד אשה שפחתו לשונא ועוכר ישראל בלילה הזה. ותוציא מאמתחתה את ראש האויב צורר היהודים אליפורני הרשע. ועתה אחי חי ה׳ כי שמרני מלאך ה׳ בצאתי מכאן וביושבי שמה ובשובי הנה ולא נטמאתי והביאני ה׳ אלהיכם אליכם בשמחה ובישועה והמליט נפשי בישועכם הודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו: וכל ישראל השתחוו לה׳ אפים ארצה ויאמרו אליה ברוך ה׳ אשר בידך השפיל אויבינו המחרף והמגדף מערכות אלהים כל גוים סבבונו כשם ה׳ כי אמילם דחה דחיתנו לנפול וה׳ עזרנו כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו אליו שמע. ועוזיהו נשיא ישראל אמר אליה ברוכה את לה׳ עליון מכל הנשים מנשים באהל תבורך ברוך ה׳ אשר ברא את השמים ואת הארץ ואשר הצליח את דרכיך להביא ראש מלך אויבנו צורר היהודים והגדיל היום את שמך ולא ימוש זכר תהלתך מפי כל האנשים אשר יזכרו את חסדי ה׳ לעולם כי לא חמלת על נפשך בעת צרה ויגון עמך. ויענו כל העם אמן ואמן. ויקראו אל המלך אשר היה עומד בבית עוזיהו אשר דיבר טוב על ישראל והאמר לו יהודית ה׳ אלהי ישראל אשר הודעת את שמו ואת גבורתו ואמרת כי הוא יקום נקמתנו מאויבנו הנה הוא יתברך שבר ראש כל הרשעים כלילה הזה בידי ולמען תדע כי בן הוא הנה ראש אליפורני אשר בזדונו ובעזות לבו מאס את אלהי ישראל וישטום אותך להרגך לאמר כאשר נכה עם ישראל מוכה תפול ביניהם וחרבי יעבור בך. וכאשר ראה המלך ההסיד ההוא את ראש אליפורני ויפול על פניו ארצה ויאמר בן יאכדו כל אויבך ה׳ ויפול על רגל יהודית וישתחוה לה ויאמר אליה ברוכה את מאלהיך בכל אהלי יעקב כי כל גוי ועם ועם אשר ישמע את שמעך יהללו עליך את שם ה׳ אלהי ישראל:

והאמר יהודית אל כל העם שמעו נא לי אחי ועמי ותלו את הראש הזה על ראש חומותינו והיה כאשר יזרח השמש ולקחתם כל אחד מכם את כלי זייניכם ותצאו בתרועת מלחמה ואל תרדו למטה אפס כי תקעתם ותריעו ובכן שומרי החומה וילכו אל שר חילם לעוררו למלחמה וכאשר יבאו השרים באהל אליפורני וימצאו אותו מגולל בדמו תפיל עליהם אימתה ופחד וכראותכם אותם בורחים רדפו מהם אחריהם בחוזק כי ה׳ יתן אותם תחת רגליכם. וכן עשו בני ישראל כאשר האיר היום תלו על ראש החומות את ראש האויב הצורר ויקח כל איש ואיש את כלי מלחמתו בידו ויצאו ותקעו והריעו תרועה גדולה וכאשר ראו כן שומרי החומות באו באהל מלכם אליפו׳ והשמיעו קול גדול בפתח האהל להעירו וכאשר באו השרים והשלישים אמרו לסריסים לא עת התמהמה לכו ועודדו את המלך כי יצאו העכברים מחוריהם ופיתו אותנו למלחמה ואז דחק ונכנס סרים המלך שומר הפלגשים באהל אליפורני ויעמוד לפני קלעי מטתו ויספוק את כפיו אולי ישן הוא ויקץ כי חשב כי עודינו ישן עם יהודית וכאשר לא הרגיש דבר קרב אל המטה ויסר את הקלעים וירא גוף אליפורני מושלך ארצה ומגולל בדמו וראשו איננו ויצעק צעקה גדולה בבכי ויקרע את בגדיו ויבא באהל יהודית ולא מצאה ויצא החוצה אל העם ויאמר אליהם אשה א׳ עברית עשתה רעה גדולה הזאת והנה אדונינו המלך מת ומושלך על הארץ ומגולל בדמו וראשו איננו וכאשר שמעו בן שרי החיל קרעו כולם את בגדיהם ויפול עליהם אימה וחשיכה גדולה ותהי צעקה גדולה ומרה במחנותם:

וכאשר שמעו כל החיל כי נהרג ומת גבורם יצאה מהם כל עצה ויברחו כולם מפני הפחד והיראה ובבורחם מלפני העברים הרודפים אחריהם חמושים עזבו כל רכושם וינוסו במשעול הכרמים ובנתיבות ההרים וכאשר ראו כן בני ישראל ירדו מן ההרים וירדפו אחריהם וירדפו בתרועת חצוצרות ובקול שופר חזק מאד והיו מכים את כל הנמצאים מכה גדולה מכת חרב וירדפום עד החורמה ויתר העם ירדו אל מחנה האויב וישללו את כל שללם שלל הרבה מאד אין מספר בצאן ובבקר ברכב ובסוס ובכל מטלטלי אהליהם וכולם נתעשרו מגדול ועד קטן משלליהם ובזמן ל׳ יום לא נשלם שללם אשר שללו בני ישראל רק כל עושר אליפורני וכל רכושו ניתן ליהודית זהב וכסף ומרגליות ואבני יקר אשר לו הכל ניתן לה מאת העם:

ואז המלך אשר בכירה עוזיהו אשר דיבר טוב על ישראל בראות הנס אשר עשה ה׳ אלהי ישרא׳ עזב מעכור האלילים והאמין בה׳ וימול את בשר ערלתו וכא לחסות תחת כנפי השכינה הוא וכל ילידי כיתו עד היום הזה. וכל עדת ישראל ששים ושמחים עם יהודית והצאן כל הנשים אחריה בתופי׳ ובמחולות והיו אומרות הודו לה׳ כי טוב כל״ח את יהודית אם כישראל את תהלת ירושלים את שמחת ישראל את ככור עמינו כי עשית ככה וחזק ואמץ לכך ויד ה׳ היתה עמך לחזק אותך ומכורכת תהיה לעולם ויען כל העם אמן ואמן וזקנים עם נערים ישמחו יעלצו במצלתים וכנכלים:

ותשר יהודית את השירה הזאת לה׳ ותאמר הללו את ה׳ כתוף שירו לה׳ כמחול שירו לו שיר חדש הודו וקראו כשמו. ה׳ איש מלחמה ה׳ שמו ה׳ אלהים גדול אתה ונורא ככה ואין דומה לך כל הבריות יעכדוך ויודוך ה׳ כל מעשיך כי אמרת ותהי ושלחת את רוחך ונכראו. ההרים והיסודות ירעשו וכדונג נמסו מלפני גבורתך ימינך ה׳ נאדרי ככח ימינך ה׳ תרעץ אויב מי כמוך באים ה׳ מי כמוך נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא:

ויהי אחר התשועה הגדולה הזאת כאשר נטהרו כל ישראל העלו כולם עולות וזכחי׳ ונדרים ויהודית הקדיש את כל שללה לבית האלהים ויעשו עם יהודית שמחת ואת הישועה ג׳ חדשים וככל ימי חיי יהודית לא קם מזיק על ישראל ותשקוט הארץ אחרי מותה שנים רבות ולכל בני ישראל היה אור כמושבותם:

תם מעשה יהודית:

מדרש כונן:

כתיב ה׳ בחכמה יסד ארץ וגו׳ (משלי ג׳ י״ט) זו תורה. תורה זו אנה שמה ואנה היתה למה נקרא שמה תורה מפני שירדה הוראה לעולם. ועוד נקרא שמה תורה שהיא כגי׳ תרי״א ושני (ושתי) דברות אנכי ולא יהיה לך ששמעו מפי הגבורה הרי תרי״ג וכן כתוב תורה צוה לנו משה (דברים ל״ג ד׳). ד״א תורה בלשון יון קורין למראה ודמות תוריא״ה כלומר שהיתה סתומה ואח״כ נראית וניתנה לישראל והיתה גנוזה כעליונים קודם שנכראו שמים וארץ ומה שמה היה אמון שמה דכתיב ואהיה אצלו אמון (משלי ח׳ ל׳). ושמא תאמר שהיתה כתובה על ספר עדיין לא נבראו כהמה וחיה לפשוט מהם עור לעשות גויל לכתוב עליו. ואם תאמר על כסף וזהב או (צ״ל שאר) מיני מתכות עדיין לא נבראו לא נזדככו ולא פענחו (ר״ל לא נתגלו בעולם). וא״ת על לוח עץ עדיין לא נבראו האילנות בעולם. ועל מה היתה כתוכה ובמה היתה כתובה כאש שחורה ע״ג אש לבנה והיתה קשורה כזרועו של הקב״ה שנא׳ מימינו אש דת למו (דברים ל״ג כ׳) ומה שמה אמון שנא׳ ואהיה אצלו אמון (משלי ח׳ ל׳). כיון שנסתכל הקב״ה הכיט כאן וכאן ואין מלאך כשמים ונתאוה לבראות עולם לעשות אדם להתעסק בתורה שנא׳ והוא כאחד ומי ישיכנו (איוב נ״ג י״ג) ונתיעץ עם התורה שהיא חכמה לבראות עולם שנא׳ י״י בחכמה יסד ארץ וגו׳ בדעתו תהומות נבקעו ושחקים ירעפו טל (משלי ג׳ י״ט כ׳). חכמה גי׳ ע״ג שמות ח׳ שמונה כ׳ עשרים מ׳ ארכעים ה׳ חמשה הרי ע״ג שמות חקוקים על זרועו של הקב״ה. כאחד מהם נברא האור באחד מהם אש באחד מים הרי ג׳ נשארו מהם שכעים שמות ועל כל שם ושם יכול

לבראות עולם כזה וכהן עתיד לבראות עולמות כמה וכמה להנחיל לצדיקים לע"ל להרחיב בהם (צ"ל גבולם) ולמלא בהם אוצרותיהם שנא' להנחיל אהבי יש וגו' (משלי ח' כ"א). מה עשה נטל שם מן התורה ופתח אותה ונטל ממנה שם אחד שלא נמסר לכל בריה שנא' זה שמי לעולם (שמות ג' ט"ו) חסר כתיב לשון העלמה והציק והטיף ממנו ג' טפות מן (צ"ל אל) הים ונתמלאת כולה מים ורוח הקודש ושכינת הקודש (או צ"ל ושכינה הקדושה) הי מרחפת ומנשבת עליו שנאמר ורוח אלקים מרחפת וגו' (בראשית ג' א'). פתח את התורה ונטל ממנה שם שני והוציא משם ג' טיפות של אורה אחת לאור עוה"ז ואחת לאור עוה"ב ואחת לאור תורה. פתח התורה והוציא משם שלש טיפות של אש והוסק ממנה כל העולם כולו מאותו האש חוץ מאש בני אדם שנא' אש דת למו (דברים ל"ג ב') ונתמלא כל העולם מים ואורה ואש. כיון שראה הקב"ה מימינו אש משמאלו אורה ומתחתיו מים נטלן וערבן שנים שנים ונטל אש ומים וערבן ועשה מהם שמים אש ומים ונטל מים ואורה וערבן וע"ז ועשה מהן סוכה של חושך ועננו כבוד שנאמר ישת חושך סתרו סביבותיו וכו' (תילים י"ח י"ב). נטל אש ומים ועשה מהן חיות הקודש ועשה שמים ואמר להם התמתחו כאוהל והיו נמתחין מעצמן. שנאמר הנוטה כרוק שמים וגו' (ישעי' מ' נ"ב) עד שנאמר להם הקב"ה די:

ההחיל הקב"ה לעמוד באורה ושכינתו בעליונים וסגר בעד האופל והתם ונעל חלונותיו אמר הקב"ה אור זה אם נגלהו לב"ו הוא הולך חושך זה להגניזו. אם אגלה שניהם כאחת נמצאו מלאכי השרת רואין ואינן נראין. ואם נתערב שניהם לזווגם אין אורם שוה כאחד. אלא אפריד ואטול האור מן החושך ויהיה אור שרוי אצלי שנא' ונהורא עמיה שרא (דניאל ב' כ"ב) והחושך ישכון למטה שנא' וחושך על פני תהום ונאמר וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל וגומר וכתיב ויקרא אלקים לאור יום וגומר (בראשית א' ד' ה'):

יום ראשון נטל גוש של שלג מתחת כסא הכבוד וזרק על פני המים באמצעו של עולם ונעשה ארץ שנאמר כי לשלג יאמר הוא ארץ (איוב ל"ז ו') ולקח אבן שתיה וירה אותה במקום בהמ"ק ונתיסד עליה העולם שנאמר או מי ירה אבן פנתה (שם ל"ח ו') וקרא לארץ ועמדה במקומה כדי שלא תזוז לא לכאן ולא לכאן כאניה בפלגום שנאמר אל אלקים י"י דבר ויקרא ארץ (תהילים נון א') וכיון שזרח אורו על ארץ ישראל זרח בב"ה תחלה ומשם האיר

לבל העולם כולו שנאמר מציון מכלל יופי אלקים הופיע (שם שם ב׳). ביצד האירו לבש טליתו ונתעטף באורו והאיר לעולם שנא׳ עוטה אור כשלמה (שם ק״ד ב׳) והיו המים כל אותו היום מכסין הארץ והיתה מתמוגגת עד שלבש לבוש גאות ונתרקנה בכודו שנא׳ ה׳ מלך גאות לבש (שם צ״ג א׳) וחגר מחגרות של עוז והעמידה כעוזו. שנא׳ ה׳ עוז התאזר (שם שם):

יום שני אמר יהי רקיע בתוך המים וגו׳ (בראשית א׳ ו׳) אמר להם התפלגו לשני חצאים. והעלו חצייכם למעלה וחצייכם למטה. וזדו ועלו כולם למעל׳. אמר להם הקב״ה אני אמרתי עלו חצייכם למעלה ואתם עליתם כולכם למעלה. אמרו המים לא נרד העיזו לפני הבורא ולכך נקראו מים עזים שנא׳ ובמים עזים נתיבה (ישעי׳ מ״ג ט״ז). מה עשה הקב״ה הושיט אצבעו קטנה וקרעם לשני חלקים ונפלו חציים למטה בעל כרחן הה״ד ויאמר אלקים יהי רקיע (בראש׳ א׳ ו׳) אל תקרי רקיע אלא קריע וכקש הקב״ה לשרפן עד שעמדו והתחננו לפניו. אמר להם דעו שאני מבקש להעכיר בניי בנעלים בחוכבם. אם אני מבקש לעשותכם ים ים ואם יבשה יבשה. מיד התנה עמהם הקב״ה זה התנאי הה״ד וישב הים לפנות בקר לאיתנו (שמות י״ד כ״ז) אל תקרא לאיתנו אלא לתנאו שהתנה עמהם בראשונה. ועוד התנה עמהם שלא להניח את יונה לילך תרשישה. ולאחר שחצה המים ברא אראלים ומלאבים ואופנים ושרפים וחשמלים ונפח באש והסיק בו׳ מדורי גיהנם:

יום שלישי ברא בל עצים ואילנות בג״ע ובעוה״ז ברא בל אילני מאכל וסרק ביון שראו ארזי לבנון ואילנות בשן ובל אילנות הגבוהים כי נבראו תחלה בארץ מיד גבהו למעלה וגאו כעצמן. אמר הקב״ה אני שונא גאון וגובה ואין גאה בעולם אלא אני. מיד ברא הברזל וכיון שראו האילנות בן שברא הר הברזל בבו לבך נקראו אילנות בכאים (הג״ה בשמואל ב׳ ה׳ ממול בבאים תרגום מקבל אילניא). א״ל הקב״ה למה תבבו אמרו לו לפי שבראת הר הברזל כדי שיעקרינו ממטעינו. והיינו סבורים שאין בעולם גבוהים כמותינו. ועכשיו נברא משהית לחבלינו. א״ל הקב״ה מכם יצא כית יד לגרזן שיקצוץ אתכם. ואעשה אני בי אתם תשלטו בו והוא בכם ועשה שלום ביניהם:

יום רביעי נטל אש והחתמו וטבעו וקרא שמו שמש שמשמש את העולם. בו ביום נטל אור וחתמו וטבעו וקראו שמו ירח

ע"ש ירוץ אורח וקראו סהר שמשמש בלילה להאיר העולם שהוא חושך כבית הסוהר והיו שניהם שוים ושקולים כאחד הה"ד ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים (בראשית א ט"ז) שניהם היו גדולים עד שקטרגה הלבנה על החמה ואמרה לפני הקב"ה רבש"ע למה זה בראת עולמך בבי"ת אמר לה להודיע לכל בריותי שב' שנים בנגד ב' עולמות וב' עדים אמרה לפניו רבש"ע איזה עולם גדול מחבירו העוה"ז או העוה"ב א"ל העוה"ב גדול מעוה"ז אמרה לפניו רבש"ע מפני מה בראת ב' עולמו' עוה"ז ועוה"ב אחד קטן וא' גדול בראת שמים וארץ שמים גדולים מן הארץ בראת אש ומים מים מכבין את האש בראת שמש וירח צריך שיהא אחד גדול מחבירו אמר הקב"ה גלוי וידוע לפני שבדעתך שאגדיל אותך ואמעיט אותו הואיל וקטרגת עליו לכי את ומעטי את עצמך אחד מן ששים לאור החמה. מיד אמרה לפניו רבש"ע על דבר אחד שאמרתי נענשתי כל בך אמר לה עתיד אני להחזיר אותך באור החמה שנא' והיה אור הלבנה כאור החמה (ישעי' ב"ז). אמרה לפניו רבש"ע אור החמה מה תהא עליה אמר לה עדיין את מקטרגת עליה חייך שיהיה אורה שבעתיים הה"ד ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים:

יום חמישי נטל הקב"ה אור ומים וברא מהן לויתן ואשתו וכל דגי הים ותלה כל העולם בולו על סנפיריו של לויתן. עירב רקק המים ונברא מהם זיז שדי ובל עוף השמים ותלה רגליו של זיז שדי על סנפיריו של לויתן וראשו בנגד כסא הכבוד. וברא אופן אחד בארץ וראשו כנגד חיות הקודש והוא מתורגמן בין ישראל ובין אביהם שבשמים שנא' והנה אופן אחד בארץ אצל החיות (יחזקאל א' ט"ו) וסנדלפון שמו וקושר בתרים לבעל הכבוד מקדוש ומברוך הוא ומאמן יהא שמי' רבא שעונים בני ישראל בבית הכנסת ומשכיע את הכהר בשם המפורש והולך ועולה לו בראש האדון. מכאן אמרו חכמים כל המבטל קדוש וברוך ואי"שר גורם למעט העטרה וחייב נידוי עד שישוב ויביא קרבן לפני הצדיקים לעתיד לבוא:

יום ששי נטל מים ועפר ואור וברא בהמות בהררי אלף. ושור שהוא רועה אלף הרים בכל יום. ומשחקים בכל יום בג"ע לפני הבורא. וברא בהמות וחיות ושרצים ורמשים ואח"כ בנס כל מלאכי השרת כתות כתות וא"ל נעשה אדם וגו' (בראשית א כ"ו) אמרו לפניו רבש"ע מה אנוש כי תזכרנו (תילים ח' ה') והיא היתה כת של מיכאל מיד שרפן באשו הגדולה והשאיר מהן מיכאל לבדו.

וקרא לכת של גבריאל ואמרו במו שאמרו לו הראשונים ושרפן באשו הגדולה והשאיר מהן גבריאל לבדו. קרא לכת של לביאל אמרו לפניו רבש"ע ומי יאמר לך מה תעשה עשה כרצונך בעולמך כי בך נאה לך. אמר הקב"ה לביאל יפה ראית לעצמך שריפאת מה שהרסו חביריך. מיד החליף את שמו וקרא שמו רפאל ומסר בידו כל מיני רפואות שבעולם אמר למיכאל לך הבא לי עפר ממקום כ"ה ובן עשה. צברו הקב"ה בידו ועשאו לאדם הראשון שנ' וייצר ה' אלהים את האדם עפר וגו' ומנה הקב"ה למיכאל וגבריאל על ישרא'. רפאל מנה על מיני רפואות ומסר בידו כל מיני דוגמות שבעולם כדוגמות מים עליונים כן דוגמות מים התחתונים יש ערוגה אחת שכולה דוגמה אחת כגזירתו של מלך הוא שאפילו דוגמה אחת מיינקת מכולן. ואם מתקבצים כל באי עולם אינם יכולים לעשות כדוגמה אחרת הה"ד מה רבו מעשיך וגו' (תהלים ק"ד נ"ד) ואין לך עשב ואילן שבעולם מלמטה שאין לו שר מלמעלה שממונו מביאו בעתו ומצמיחו. הה"ד התוציא מזרות בעתו (איוב ל"ח ל"ב): (חסלת)

תנו רבנן ישובו של עולם מהלך ת"ק שנה. שליש מדבר. שליש ישוב. שליש ים. ובמה שלישו קס"ו שנה וח' חדשים ורמז מן המקרא אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ (דברים י"א כ"א) ושנות האבות ת"ק שנה הוו. הרי גבהו של עולם מן הארץ עד לשמים ת"ק וכגבהו כן ארכו שנא' כי כגבוה שמים על הארץ (תילים ק"ג י"א) וכתיב כרחוק מורח ממערב (שם יב) וכתיב וימתחם באהל לשבת (ישעי' מ"ם כ"ב) מנין וימתחם גי' תק"ד דל מינייהו ד' לד' רוחי דעלמא דלית בהו ישוב ובן כתיב מי שם ממדיה כי תדע (איוב ל"ח) כי תדע גי' תק"ד הוו שני שלישי יבשה דכתיב ותראה היבשה (בראשית א' ט') מחצה ישוב ומחצה מדבר שממה היבשה גי' שכ"ב הוי שליש ים דכתיב ולמקוה המים קרא ימים (שם יו"ד) למקוה גי' קפ"א הוי תק"ג דל מינייהו תלת להלת רוחי. וא"ת התם תק"ד והכא תק"ג התם דתחומי דיבשה הוא והכא מימים ליבשה לא בעי תחום. והא יתירין ליה תלת רוחי על היבשה הני לשאר ימים דאע"ג דיבשה נינהו קרא להו ימים וקחשיב להו בהדי ימים דכתיב ולמקוה המים (שם שם). וקחשיב להו בהדי יבשה דכתיב ויקרא אלקים ליבשה ארץ (שם שם) משום דתחום דיבשה הוו ומי אוקיינוס לא תחום יבשה

הוא. ליבשה גי׳ שמ״ז הוו. והרי תלתי דת״ק מדבר וישוב של״ג שנים וד׳ ירחין הוו הנך חד יתירי לנסין שבים (פי׳ איים) וקרא להו יבשה שנא׳ ויקרא אלקים ליבשה (שם שם) אלו נסין שבים שאע״פ שעומדים בתהום ים קרואים ארץ. ולמקוה המים קרא ימים (שם שם) זה ים סדום ים סליתי ים ירמוך ים המלח ים הערבה ים טבריה וים הגדול שאע״פ שהן תחומי מי אוקיינוס הן קרויין ימים שנא׳ ולמקוה המים קרא ימים (שם שם):

מזרח העולם גן עדן. אלה ד׳ פנות. ד׳ רוחות העולם סביבות ישובו. מרוח מורחית עדן שנא׳ ויטע י״י אלקים גן בעדן מקדם (בראשית ב׳ ח׳) ברוח מורחית ושיעורו ה׳ (י״ח) מאות אלף שנים וכו ז׳ בתות של צדיקים ובתים בנויין בו וכל בית ובית י״ב ריבוא מיל ולמעלה גבוה מאה ריבוא מיל:

הבית הראשון שכנגד פתח הראשון שבג״ע. בו גירי הצדק שנתגיירו מאהבה וקורותיו של ארזים ועובדיה הנביא ממונה עליהם ומלמדם תורה:

הבית השני כנגד פתח שני פתוח וקירותיו מכסף וקורותיו ארזים והשוכנים בו בעלי תשובה שנצרפים מכל חטא ככסף מכל סיגים והממונה מנשה בן חזקיהו לרב עליהם ומלמד׳ תורה:

הבית השלישי בנויה מכסף ומזהב טוב ומכל אבנים טובות ומרגליות והוא גדול מאד. וכל טובות שבשמים וארץ שם הם וכל מיני מגדים ומיני בשמים ומיני ריחנים נטועים שם ובאמצעיתו עץ חיים שנא׳ ועץ החיים בתוך הגן (בראשית ב׳ ט׳) והוא גבוה ת״ק שנה ויושבין תחת צילו אברהם יצחק ויעקב וי״ב שבטים וכל יוצאי מצרים ומתי מדבר ומלמדם להם תורה ושם דוד ושלמה בעטרותיהן ושם כלאב בן דוד עודנו חי ומשמש בפני אביו ושם כל דור ודור מישרא׳ חוץ מאבשלום וסיעתו ומשה דורש להם כל התורה ואהרן מלמד לכהנים סדר כהונה. וכל כהן שחילל כהונתו בעוה״ז פניו מוריקות מפני הבושה ויושב לבדד ושומם עד שיבא אליהו שנאמר וטיהר את בני לוי (מלאכי ג׳ ג׳) ומעץ החיים עולין ויורדין נשמותיהן של צדיקים לשמים ומשמים לג״ע כאדם העולה ויורד בסולם והוא שתול על מקור מים חיים שנאמר והיה כעץ שתול על פלגי מים וגו׳ (תהילים א׳) ומשם יוצא נהר יובל ומתחלק לד׳ נהרות שנאמר ונהר יוצא מעדן וגו׳ והיה לארבעה ראשים (בראשית ב׳ יוד) והם גיחון חדקל פישון ופרת ויוצאין ומשוטטין בעולם ושיעור הגן שלשי׳

(כצ"ל) אלף שני' ושם מרגיעין כל ישראל וגירי הצדק אבל צדיקי' גמורי' ואבות העולם ועשרה הרוגי מלוכה וכחוני שמר שמסרו נפשם למיתה על יחוד השם נשמותיהן בישיבה של מעלה ויורדין בכל יום עם נפשות הצדיקי' שבג"ע ונשמותיהן (צ"ל ונשמות הצדיקי') שבג"ע עומדים חבורות חבורות איש ואנשי ביתו כית ומשפחתו משפחה ומשפחה עד שבט הבא ממנו וכן כתיב ונאספת אל עמיך (במדבר כ"ז י"ג) אל בני המשפחה ויאסוף אל עמיו (בראשית מ"ט ל"ג) לבני השבטים. וקתדראות של אבנים טובות ומרגליות ומטות מוצעות שם ויושבים ומודים ומשבחים להקב"ה חי העולמים איש איש כראוי לו ונהנים מזיו השכינה וכין העוה"ז ובין ג"ע הם (צ"ל היא) החרב המתהפכת מחמי אש לצונן של ברד ומברד לגחלי אש שלא יכנס אדם שם בחייו שנאמר וישבן מקדם לג"ע את הכרובים (בראשית ג' כ"ז) ושיעור להט החרב עשר שנים וכשנכנסו נשמות ישראל בג"ע טובלין אותן כרמ"ח נהרי בלסמון ואפרסמון ומכניסין אותן לג"ע ונהנין מזיו השכינה (כצ"ל איש) כפי מעשיו וכפי תורתו:

הבית הרביעי קורותיו מעצי זיתים והשוכנים שם ישרא' שלקו בעוה"ז ולא מררו בצווי (כצ"ל בצלו) של הקב"ה והיו נמוכין כמתק שפתן ולמה כנוי מעצי זיתים על שהיו לחוצים בעוה"ז ומרורים כזית לכך הם עכשיו מובהקין בג"ע כשמן זית:

הבית החמישי כנוי מאבני שוהם וישפה ואבני מלואים וכסף וזהב וכתם טוב וסביביו נהרי אפרסמון ולפני הפתח מושך נחל גיחון ומסך (צ"ל מפתח) מכל עצי לבונה וריח טוב ומטות זהב וכסף ובגדי רקמה ויושבין שם משיח ב"ד ואליהו ומשיח בן אפרים ושם אפריון מעצי הלבונה כענין המשכן שעשה משה במדבר וכל כליו ועמודיו של כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן (עדה"כ שיר) ובתוכו משיח בן דוד שאהב את ירושלים. אליהו ז"ל תופסו כראשו ומניחו בחיקו ומחזיקו ואומר לו סבול יסורין ודין מרך שמיסרך על חטאת ישראל וכן כתיב והוא מחולל מפשעינו מדוכא כעוונותינו (ישעי' נ"ג ה') עד זמן שיבא הקץ וכל שני וחמישי וכל שבת ויו"ט כאין אבות העולם ומשה ואהרן דוד ושלמה וכל מלכות ב"ד ונביאים וחסידים ומקבלים פניו ובוכין עמו והוא בוכה עמהן ומחזיקין לו טובה ואומרים לו סבול דין מרך שהקץ קרוב לבוא ושלשלאות שבצוארך מתנתקות ואתה יוצא לחירות. ואף קרח וכל עדתו מתחננין כל יום רביעי ואומרים לו עד מתי קץ הנפלאות מתי תשוב תחיינו

ומתהומות הארץ תשוב תעלנו (תילים ע"א כ') והוא אומר להם לכו ושאלו לאבות העולם והם מתביישין וחוזרין למקומן. הרי כתבנו רוח מורחית וישוב אשר בה וסדרי גן עדן:

מערב העולם מדבר. רוח מערבית מי אוקיינוס ובו איים רבים וישוב לשונות הרבה ועמים רבים ואחריו מדברות מלאים נחש שרף ועקרב וציה והתו ואין אדם ואין זרע ואין אילן שם. ושיעורו אלף אלפים תת"ק שנים והוא משא מדבר ים (ישעי' כ"א א') ומתרגמינן ימא מערבא:

צפון העולם גיהנם רוח צפונית וישובו ארץ בבל וכשדים חוץ מן הישוב. אחוריהן אוצרות אש גיהנם ואוצרות שלג וברד וקיטור וכפור והושך ורוח סערה והוא אלף אלפים תש"ה שנים. עוד יש בו מהלך ה' שנים דירת שדים ומזיקין ורוחות מחבלין ושם גיהנם ושיעורו ב' אלפים ומאה שנה ולשם נדונים הרשעים בשבעה מדורות גיהנם ושם כת סמאל ורוח צפון אינה מסובבת שנאמר נוטה צפון על תהו (איוב כ"ו ז'). וה' שנים הפרש בין דירת שדים לישוב של רוח צפונית. שאלמלא בן היו מחריבים העולם כולו. שר של גיהנם קיפוד שמו וחבירו השני נגדסניאל והשר השלישי סמאל והם ממונים על ג' פתחים גדולים. הפתח האחד מדבר ושם ירדו לשאול קרח וכל עדתו ולשם ממונה נגדסניאל. והפתח השני דומה (צ"ל בימה) של תרשיש ובן כתיב מבטן שאול שועתי (יונה ב' ג') ולשם ממונה קיפור. הפתח השלישי בניא בן הנום נוכח ציון וירושלים שנא' כי הנה היום בא בוער כתנור (מלאכי ג' י"ט). ושבעה מדורין יש בגיהנם ואלו (הן ל"ג) שמותן שאול הלוכה ג' מאות שנים ושם נידונין קרח וכל עדתו י"ב חודש כבשר בקלחת. אבדון הלוכה ש' שנה ולשם אובדות נשמות של רשעים. באר שחת הלוכה ש' שנה ושם נידוני' הגזלנים והגנבים ועושקי שכר שכיר. שני בורות יש שם מלאין בוה ושופכין לתוך השני וזה אינו מתרוקן וזה אינו מתמלא. טיט היון הלוכה ש' שנה ושם נידונים מגלי העריות וטובעין שם ואינן עולין לעולם. דומה הלוכה ש' שנה ובו נידונין המלשינים תלויין בלשונותיהן ובו נידונין בכל מיתה ובעונש כבד אותן שעיניהם צרות בת"ח. באר שחת הנקרא ארץ תחתית הלוכה ש' שנה ובו טובעין בחושך היהודים החולקים על ת"ח שנא' ואתה אלקים תורידם לבאר שחת (תילים נ"ה כ"ד):

הבית הראשון פחות גבים גבים ואריות של אש עומדין שם וכשנופלים שם בני אדם מיד אוכלים אותם ואחר שתאכלם האש חוזרים לקדמותם ונופלים שם:

הבית השני יש בו עשרת אלפים ריבוא מאותן שלא קבלו התורה ועליהם ממונה אבשלום לדיינם וב"ק אומרת לו הניחו לו בשביל זכות אבות ומלאך אכזרי עומד ומכה אותן הנזכרים בשבט של אש ושמו קושיאל ולאבשלום פוטרין מן הדין בזכות דוד ובשכר אבותיו שאמרו נעשה ונשמע בהר סיני והרשעים נידונים שם שני פעמים ביום:

הבית השלישי נידונים שם עשרת אלפים ריבוא מא"ה הנזכרים ודנים אותם בשבט של אש במשפט הראשונים ומלאך הממונה עליהם שפטיאל וקרח ממונה עליהם וקרח ועדתו נפטרים מן הדין בזכות לוי בן יעקב ועדתו נפטרין מן הדין בזכות שאמרו (אבותיהם ל"ג) נו"נ בהר סיני:

הבית הרביעי נידונים בו עשרת אלפים ריבוא בשבט של אש מא"ת הנז׳ וירבעם בן נבט ממונה עליהם והמלאך המכה אותם מתניאל שמו. וירבעם ניצול מן הדין בזכות אפרים בן יוסף שהיה צדיק גמור ועל שאמרו אבותיו נו"נ בהר סיני:

הבית החמישי נידונים (בו צ"ל) עשרת אלפים ריבוא בכל יום מא"ה הנ"ז ואחאב עמהן והמלאך הממונה המכה אותן אוניאל שמו ואחאב ניצול מן הדין על שאמרו אבותנו נו"נ בהר סיני:

הבית הששי דנין אותן שם כראשונים עשרה אלפים רבוא ונידונים בכל יום ומיכה עמהן והמלאך המכה אותן הדריאל שמו ומיכה ניצול מכל הדינין על שאמרו אבותיו נו"נ בהר סיני:

הבית השביעי נידונים שם עשרת אלפים ריבוא מא"ה הנז׳ בכל יום כראשונים ועמהן אלישע אחר הוא אלישע בן אבויה ומלאך הממונה עליהם רוגזיאל שמו ואלישע אחר נידון עמהן:

רוח דרומית חדרי תימן והם אוצרות אש ומערת קיטור וסופה וסערה דכתיב מן החדר תבא סופה (איוב ל"ז ט׳) וכתיב והלך בסערות תימן (זכריה ט׳ י"ד) ממזרים קרה (איוב שם) זו רוח צפונית שמקררת כל העולם בשלג ושיעור אוצרות וחדרים (ומערות ל"ג) אלפים ותתקכ"ה שנים ושם פתחה של גיהנם והרשעים נכנסים שם וחוזרין ורואין מרות מזרחית ומסתכלין בכבודן של צדיקים ומתביישין ומצטערין ואומרים אוי להם שחטאו ושלא עסקו בתורה

ובמצות ומלאכי חבלה מנהיגין אותן בקוצין עד שמגיעין לעוסקה של גיהנם אשר ברוח צפונית וק"ד שנים הפרש בין פתחה של גיהנם ובין ישוב שבדרום. וכיון שהנשמה פורחת מגופה מקבלים אותה מלאכי חבלה וקולעין אותה כהרף עין למלאכי זעם ומלאכי זעם קולעין אותה לגיהנם שנא' ואת נפש אויבך יקלענה בתוך בכף הקלע (שמואל א' כ"ה כ"ט) ומייסרין אותה בגיהנם. נמצא בריות העולם ים מדבר ישוב גן עדן וגיהנם ובכל ד' גבולותיו מהלך שבע פעמים אלף אלפים שנה ותע"ה אלפים שנה ותק"ד שנים ורוח ד' שנים הרי תתק"ח עם ישוב ת"ק שנה וגלגל חמה מהלך משחריה לערבית ת"ק שנה ואינו נכנס בישוב אלא שש שעות (שבועות) בשנה ולבנה מהלכת חסר ממנה י"א שעות ואינה נכנסת בישוב אלא שש שעות (שבועות) בלבד:

ארכו של עולם ת"ק שנה ורחבו ת"ק שנה והוא עגול וים הגדול הנקרא אוקיינוס מקיף אותו והים הגדול עומד על סנפיריו של לויתן ולויתן שרוי בתוך המים התחתונים ואינו דומה בהן אלא כדג קטן שבתוך הים ומים התחתונים עומדים על שפת מימי אוקיינוס ואינן דומין בהן אלא במעין קטן שעל שפת הים בן המים התחתונים כנגד מי אוקיינוס ומי אוקיינוס עומדין על שפת מימי בראשית ודומין מי אוקיינוס בנגדן במעין קטן שעל שפת הים ומי בראשית עומדין בשפת (צ"ל מים) בוכין ודומין כנגדן במעין קטן שעל שפת הים ומים הבוכין תלוין ועומדים על ארץ התחתונה וארה"ת רקוע על המים שנא' לרוקע ארץ על המים (תהלים קל"ו ו') ומים על עמודי חשמל ועמודי השמל על הר ברד והר ברד על אוצרות שלג ואוצ"ש על אוצרות של מים ואש ואוצרות מים על הים וים על תהום ותהום (צ"ל ושר של תהום) דומה לשלשה ראשי שור ועומד בין תהום העליון לתהום התחתון ואומר לתהום העליון החסר מימיך לתהום התחתון הבע מימיך שנא' תהום אל תהום קורא (תילים מ"ב ח') ותהום עומד על תהו ותהו דומה לקו ירוק ומקיף את כל העולם בולו כחוט ומתווך בין קצות השמים לקצות השמים ומשם חושך יוצא ותהו על בהו אלו אבנים מפולמות שהם משוקעות בתהום ומהן יוצאין מים שנא' ונטה עליה קו תהו ואבני בהו (ישעי' ל"ד י"א) ובהו עומד על הים וים עומד על מים מתוקים ומים מתוקי' על ההרי' וההרי' על רוח ורוח על בנפי סערה וסערה תלויה וקשורה

בשפת ארץ התחתונה. וארץ התחתונה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת אדמה. אדמה תלויה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת חרבה. חרבה תלויה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת יבשה. יבשה תלויה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת ארקא. ארקא תלויה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת תבל. תבל תלויה בסערה וסערה תלויה וקשורה בכיפת חלד וכיפות ז' רקיעין אחוזים בקורקסייהו ככיפת קערה שהיא בפויה ע"ג שולחן. וחלד היא ישוב העולם. וחלד תלויה בסערה וקשורה בכיפת רקיע. רקיע וקורקסיה אחוזים כקורקסי תבל. ורקיע תלוי' בסערה וקשורה בכיפת שחקים. שחקי' כקורקוסיה אחוזי' כקורקסי ארקא ושחקי' תלוי' בסערה וקשורים בכיפת זבול. זבול תלויה בסערה ואחוזים בקורקסי יבשה. זבול תלויה בסערה בכיפת מעון וקורקסי מעון אחוזים בקורקסי חרבה. חרבה תלויה בסערה וקשורה בכיפת מעון (צ"ל מעון תלוי' בסערה וקשורה בכיפת מכון). וקורקסי מעון אחוזים בקורקסי אדמה (צ"ל וקורקסי מכון אחוזים בקורקסי אדמה). מכון תלויה בסערה וקשורה בערכות. וקורקסי ערבות אחווים בקורקסי ארץ התחתונה. ערכות תלוים בזרוע של הקב"ה שנאמר ומתחת זרועות עולם (דברים ל"ג). אמר שמואל זרועו' הללו למה אלא אחת כימינו סוכל העליוני' ובשמאלו סוכל התחתוני' לכך נאמר ומתחת זרועות עולם. וכסא כבוד אחרי ארץ התחתונה מקיפין אש ומים. אחרי או"מ מקיפין רעש ורעדה. ואחרי רו"ר מקיפין ברקים ורעמים. ואחרי כו"ר מקיפין זיקין וזועות. אחרי זו"ז דמות החיות. אחרי דה"ח רצוא ושוב. ואחרי רצו"ש אמרי המולה. אחרי א"ה קול דממה דקה. אחרי קד"ד אומרים קדוש קדוש קדוש. אחרי אומרי קק"ק אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו. אחרי אומרי בבי"מ אומרים ברוך כבוד ה' לעולם ועד:

ארץ התחתונה אחוזה בקורקסי ערבות ומישור ערבות בארץ התחתונה ובהן רגלי החיות ואופנים ושרפים ועל קרני החיות רקיע ועל אותו רקיע כס"כ ורגלי השכינה על ראשיהן וכערבות ורגליהן בארץ התחתונה. ומנין שכסה"כ כערבות שנאמר סולו לרוכב כערבות ביה שמו ועלזו לפניו (תלים ס"ח ה'). ומנין שרגלי החיות בארץ התחתונה שנאמר וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות (יחזקאל א' ט"ו) וכשם ששכינתו בעליונים כך שכינתו בארץ שנאמר כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ (חבקוק ג' ג') ואומר

השמים בסאי והארץ הדום רגלי (ישעיה ס"ו א'). ואלף אלפים וריבי רבבות של מה"ש עומדין ומקלסין אותו בכל מיני שבח ובכ"מ קילוס סביבות סביבות רגלי השבינה בארץ התחתונה שנא' כסה שמים הודו וגו' (חבקוק שם) ומקיפין אותו מקום של רגלי השבינה אלף אלפים עולמות שנאמר סביב שמנה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה (יחזקאל מ"ח ל"ה) וזו ירושלים בנויה שברקיע. וד' אלפים ות"ק עולמות לרוח מזרחית וד"א ות"ק עולמות לרוח מערבית וד"א ות"ק עולמות לרוח דרומית וד"א ות"ק עולמות לרוח צפונית אלו שברוח צפונית מלאים מלאכים אומרים תהלה בכח בכבוד וגבורה ושבח וזמרה וחן וצדקה נותנים שיר ותפארת. אלו שברוח דרומית מלאים מלאכים נותנים הוד והדר פאר ורנה ועטרה וגאוה וגאון. אלו שברוח מזרחית מלאים מלאכים משוררים שיר חדש וקדושה מלאים טהרה בתר מלכות וקול דממה דקה. אלו שברוח מערבית מלאים מלאכים אומרים בחדוה ותפארת ועטרה וגאות גילה וצהלה ורינה:

שמונה עשר אלפים עולמות מקיפין חומות אש ומים. אחרי חומות אש ומים מקיפין הרי ברד. אחרי הרי ברד מקיפין אוצרות של שלג. אחרי אש"ש מקיפין כתלים של סופה. אחרי כש"ם מקיפין ביפי סערה. אחרי ב"ם מקיפין כרובים מעופפים. אחרי כ"מ מקיפין כנפי רוח. אחרי כ"ר מקיפין אלף אלפים מחנות. אחרי אא"מ מקיפין רבי רבבון צבאות. אחרי רר"צ מקיפין אלפי שנאן. אחרי א"ש מקיפין משוררי שירות. אחרי מ"ש מקיפין מרנני רננות. אחרי מ"ר תוקעי בשופר זה. ואחריהם אומרים הדר ואחריהם אומרים ברוך ואחריהם אומרים י"י ימלוך. שנאמר ותהלתו מלאה הארץ (חבקוק ג') ואחרי כל אלה מקיפין טיט היון. מכאן ואילך תהו ובהו עד אין חקר ועד אין מספר ואין שיעור ואין סוף שנאמר ישת חושך סביבותיו סבות חשכת מים עבי שחקים (שמואל ב כ"ב י"א) ע"ב יש לך רשות לדבר מכאן ואילך כאלו נותן אצבעו בעין. כ"ב בספר בן סירא במופלא ממך אל תחקור ובמכוסה ממך אל תדרוש ובמה שהורשת התבונן ואין לך עסק בנסתרות:

ובכל יום ויום יושב הקב"ה על כרוב עובר ושב בכל העולמות הללו ומקבל מהן שבח וקילוס כשהוא הולך רוכב על כרוב וכשהוא חוזר טס על כנפי רוח שנאמר ויעוף וידא על כנפי רוח (תילים

י"ח י"א). בא וראה שלא כמדת הקב"ה מב"ו. מב"ו כשהוא משגר שליח ממדינה למדינה צריך לחזור ולהחזירו שליחותו. אבל שליח של הקב"ה אינו כן אלא במקום שעומדין משם מחזירין שליחותן שנאמר והנה האיש לבוש הבדים אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי כאשר צויתני (יחזקאל ט' כ"ט) ואומר התשלח ברקים וילכו ויאמרו לך הננו (איוב ל"ח ל"ה). וישיב לך א"א באן אלא ויאמרו לך הננו מלמד שב"מ שהולכין שם מצויין ועומדין לפניו ואומר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ה' (ירמיה כ"ג כ"ד). ע"ב תהום התחתון של ארץ התחתונה:

למעלה מארץ התחתונה תהום. למעלה מתהום תהו. למעלה מתהו בהו. למעלה מבהו ים. למעלה מן הים מים מתוקים. למעלה ממים מתוקים אדמה. ועל אדמה גדולתו ותהלתו של הקב"ה כחו ותקפו שנאמר אל תראי אדמה וגו' (יואל ב' כ"א) ע"כ תהום השנית. למעלה מתהום תהו. למעלה מתהו כהו. למעלה מבהו חושך. למעלה מחושך מים. למעלה ממים חרבה. למעלה מחרבה יאורים שנאמר ונתתי יאורים חרבה (יחזקאל ל' י"ב) ע"כ תהום השלישית. למעלה מתהו כהו. למעלה מן כהו מים. למעלה מן מים יבשה. וכיכשה ימים ונהרות וכל מקוה מים שנאמר אשר לו הים והוא עשהו ויכשת ידיו יצרו (תילים צ"ה ה') עד באן תהום הרביעית. למעלה מן היבשה תהום. למעלה מן תהום תהו וכהו וחושך ומים. למעלה ממים ארקא ובארקא שאול תחתית ואבדון ובאר שחת וטיט היון ושערי מות ושערי צלמות ובהם נידונים בגיהנם ושם נידונים רשעים ומלאכי חבלה ממונים עליהם ושם אוצרות חושך ורשעים בחושך ידמו (שמואל א' ב' ט'):

מדור העליון של גיהנם שאול וגבהו ת"ק שנה ארכו ת"ק שנה ורחבו ת"ק שנה. מדור השני אבדון ת"ק שנה ארכו ות"ק שנה רחבו ת"ק שנה גבהו. מדור השלישי באר שחת ת"ק שנה ארכו ת"ק שנה רחבו ת"ק שנה גבהו. מדור הרביעי טיט היון ת"ק שנה ארכו ת"ק שנה רחבו ת"ק שנה גבהו. מדור החמישי שערי מות ומדתו במדת האחרים. מדור הששי שערי צלמות ומדתו כמדת הראשונים וכן מדור השביעי. ונמצא גיהנם עולה הילוכה עשרת אלפים ות"ק שנה והאש שבגיהנם חזקה היא אחת מס' באש של שערי צלמות. האש שכשערי צלמות קשה היא

אחת מס' כאש של שערי מות. והאש שכשערי מות קשה היא אחת מס' כאש של טיט היון. והאש של טיט היון קשה היא אחת מס' כאש של באר שחת. והאש של באר שחת קשה היא אחת מס' כאש של שאול. והאש של שאול וכל מדורת הללו שבגיהנם לכופרים בה' לאפיקורסין למוסרין ולכופרים בתורה ולכופרים בתחה"מ. ושנתנו חיתותם בארץ החיים אלו פרנסי הדור שמטילין אימה יתירה על הצבור שלא לש"ש ושפשטו ידיהם בזבול מה שהתריכו בהמ"ק ושחטאו והחטיאו את הרבים כגון ירב"נ והכיריו יורדין לגיהנם וננעלה בפניהם ונידונין בה לדור דורים שנאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים (ישעיה ס"ו) (ע"כ מעשה גיהנם):

תהום החמישי למעלה מן ארקא תהום תהו ובהו וחשך ומים. למעלה מן המים תבל ועל תבל יש הרים ונבעות שנאמר ההרים רעשו והגבעות התמוגגנה (ישעיה) וכה אפיקים וגאיות וכל יושביהן. ויש בתבל שס"ה מיני בריות ויש מהן ב"א שראשם דומה לשור וגופיהן דומה לשור והן מדברים כב"א. ויש מהם שיש לו שני ראשים וד' אזנים וד' עינים וב' חוטמין וב' פיות וד' ידים וד' רגלי' וגופיהן אחד וכשהן יושבין דומין לשני ב"א וכשהן הולכין דומין לא"א וכשעה שאוכלין ושותין מריבין זע"ז לומר אתה אכלת יותר ממני ואתה שתית יותר ממני. ושמא תאמר רשעים הם ח"ו אלא צדיקי' גמורים הם ועל תבל עתיד הקב"ה לעמוד ולהקים פגרי אדם של אותן ב"א שעשו עצמן כאלו שוכנים בעפר ומחיה אותן להעמידן על רגליהן ומודיע להן ניסים וגבורות ונפלאות כדי שיודו להקב"ה שהוא מחיה מתים ואח"כ יושב ומחלק להן שכר טוב וחלק טוב ונחלה מכסא ה"כ שנאמר וכסא ככוד ינחילם כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם הכל (שמואל א' ב' ח'). ע"כ תהום הששית:

למעלה מן תבל תהום למעלה מן תהום תהו ובהו וחושך וים ומים. למעלה ממים חלד ועל חלד יש ב"א ובהמות וחיות השדה ועוף השמים וימים ונהרות ודגי הים וכל מיני שקצים ורמשים. ושם ישראל ותורה ומצות ומע"ט וצדיקים ויראת ה' וע' אומות ורשעים וצדיקים והישרי' ומדרכות הרי' וגבעות שדות וכרמי' וגנות ופרדסים יערות וכל ישוב שנא' האזינו כל יושבי חלד (תילים מ"ט ב'). ע"כ תהום הו'. ע"כ שיעור התחתיים:

נתחיל שיעור עליים. למעלה מן חלד וילון ואינ

משמש כלום אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית ומחדש בכל יום מעשה בראשית. ומנין שנקרא שמים שנא׳ הנוטה כדוק שמים (ישעי מ׳ כ״ב). ולמה נקרא שמו וילון לפי שהוא דומה לסימן של מלכים שמכניסין אותו כפתח פלטין של מלכים. משעה שהמלך נכנס בפלטין שלו הם מכניסין אותו ובשעה שהוא יוצא הם מעבירין׳ אותו. אף כך וילון בשעה שעלה עמוד השחר תצא חמה לשמש בעולם הוא נמתח בעולם ומכסה פני רקיע מפני גלגל חמה שמהלכת בעולם. וכשהחמה נכנסת גוללין ומעבירין אותו כדי שתעלה הלבנה וכוכבי׳ ומזלות להאיר על פני הארץ והוא רחוק מן וילון ת״ק שנה. למעלה מן וילון שמים הנקרא רקיע שנאמר השמים מספרים כבוד אל וגו׳ (תילים י״ט ב׳) ושמה חמה ולבנה וכומ״ז קבועים שנאמר ויתן אותם אלקים ברקיע השמים וגו׳ (בראשית א׳ י״ז) ומלאכים קדושים שמות נכבדים ממונים עליהם ואלה שמותם (ע״כ מצאתי):

ד״א ה׳ בחכמה יסד ארץ (משלי ג׳ י״ט) שכל מה שברא הקב״ה כעולמו ברא כנגדן ונתן אימת ועו״ז. ברא הקב״ה את ישרא׳ ברא כנגדן לאומים כי לעין (צ״ל בולעין) אותן ישראל כשהן חיין. ומה תקנה תקן להן. שרים. ברא לאומים ברא שרים שלהם ברא ישראל ברא שרים שלהם מיכאל וגבריאל בזמן שישראל עוברין על רצונו של מקום עומדין ומקטרגין שרי המזלות על ישראל. ועומדין שרי ישראל כתחינה ובקשה לפני הקב״ה כיון שמתחברת התנתם של שרי מזלות עם תחנתם של ישראל מיד מתרצה להם הקב״ה לישראל. ונותן להם שיהיו מתגברין ומתישין את כחן וממכסכין את רוחם ואלמלא כן לא היו יכולין ישראל לעמוד בפניהם. ברא בני אדם ברא כנגדן שדים ואלמלא רחמיו של הקב״ה ותיקונם שתיקן להן אין כל בריה יכולה לעמוד בפני המזיקין ומיד חוזרין חלילה. ומה תקנה שלהן כל תקופת ניסן נותן הקב״ה כח בשרפים ומתגברין ומתקוממין את ראשן ונופל אימתן על המזיקין וכן הוא אומר באברתו יסך לך ואומר לא תירא מפחד לילה (תילים צ״א). ברא בהמות וחיות ברא כנגדן דובים ואריות ונמרים ואלמלא רחמיו של הקב״ה לא היו יכולין בהמות ושאר חיות לעמוד בפני חיות רעות. ומה תקנה תיקן להן כל התקופות תמוז נותן הקב״ה כח בבהמות בהררי אלף ומגביהות את עצמן ונופל אימתן על אריות וחיות רעות ואלמלא כן לא היתה בהמה יכולה לעמוד בפניהם. ברא עופות מהן בישוב מהן שלא בישוב ברא כנגדן פרס ועזניה במו כן בישוב

...ה במו כן

כך נשר בישוב. ואלמלא רחמיו של הקב"ה ותקנה שתקן להן לא היו עופות יכולין לעמוד בפני אלו. ומה תקנה שתיקן להן כל תקופות תשרי נותן הקב"ה בת בזוז שדי ומרים את ראשו ונותן אימתו וקולו על פרם ועוני'. ברא דגים קטנים ודגים גדולים ויש בהן דג גדול שגדלו ארבע מאות פרסה ואלמלא רחמיו של הקב"ה ותקנה שתיקן להן לא היה בח לקטני' לעמוד כפני הגדול. ומה תקנה שתיקן להן כל תקופת טבת מרים לויתן את ראשו מניף א"ע ונופל אימתו על הדגים שבים ואלמלא כן לא היה בח לקטנים לעמוד בפני הגדול הה"ד ה' בחכמה יסד ארץ:

דבר אחר ה' בחכמה יסד ארץ וגו' שברא הקב"ה את עולמו בד' רוחות מזרח ומערב צפון ודרום. מזרח ממנו יוצא אור לעולם. מערב ששם אוצרות שלג ואוצרות ברד ומשם יוצא קור לעולם. דרום משם טללי ברכה וגשמי נדבה יוצאי' לעולם. צפון ממנו יוצא חשך לעול'. וכשם שברא הקב"ה ד' רוחות וסיבבן לכל העולם כולו ובריות העולם עומדים באמצע כך ברא הקב"ה ד' רוחות וסכבן לכסא הכבוד וכס"הכ באמצע למעלה מכולם. וכך סדרן של בני יעקב בשעה שצוה עליהם בדגלים. מזרח שממנו יוצא אור יהיו בנגדו מי שהוא אור. וכן כתיב והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה (במדבר ב' ג') שהוא מלך ועליו יששכר שהוא בעל תורה שנא' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים (ד"ה א' י"ב ל"ב) ועליו זבולון שהוא בעל עשירות שנא' זבולון לחוף ימים ישכון (בראשית מ"ט י"ג). דרום שממנו טללי ברכה וגשמי נדבה יוצאין לעולם וכנגדן ראובן שהוא בעל תשובה והקב"ה משפיע ברכה בשבילו לעולם ועליו שמעון דסני זימה הוא ומדתו מדה"ד לכך הרג אנשי שכם ועליו גד בעל גבורה שנא' גד גדוד יגודנו וגו' (בראשית מ"ט י"א). מערב שממנו אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום יוצא לעולם וכנגדן אפרים ובנימין ומנשה ושכינה לעולם במערב שנא' ידיד ה' ישכון לבטח וגו' (דברים ל"ג י"ב). צפון שממנו חושך יוצא לעולם וכנגדן דן שיצא ממנו ירבעם שהחשיך בעבודת כוכבים ומזלות שהיה מחזיר ירבעם על כל א"י ולא היו מקבלין אותו עד שבאו שבט דן וקבלו אותו שנא' ויועץ המלך ויעש שתי עגלי זהב אשר בדן (מלכים א' י"ב כ"ח) ועליו נפתלי ואשר מאירים על החושך שנא' יהי רצוי אחיו וגו' (דברים ל"ג כ"ד) הה"ד ה' בחכמה יסד ארץ (משלי ג' י"ט):

כונן שמים בתבונה שברא שמים וד׳ רוחות וסיבב להם מלאכים מיכאל וגבריאל ואוריאל רפאל וסיבבן לד׳ רוחות. מיכאל במזרח מלפניו כנגד שבט לוי שכשעה שעברו ישראל את הים ענה משה ואמר מי כמוכה ואח״כ אמר אין כאל ישורון הרי מיכאל. רפאל במערב מאחריו כנגד אפרים ולמה נקרא שמו רפאל שהוא מזומן לרפאות את ישראל שנא׳ אל נא רפא נא לה (במדבר י״ב י״ג) וסתם הכתוב רפא נא לה הרי רפאל. גבריאל בדרום מימינו כנגד ראובן ויהודה דכתיב כי יהודה גבר באחיו (דה״א ה׳ ב׳) ויצא ממנו בן שנקרא שמו פלא יועץ אל גבור (ישעיה ט׳ ו׳) הרי גבריאל. אוריאל בצפון משמאלו כנגדו דן שהוא חושך ולמה נקרא שמו אוריאל כנגד תורה נביאים וכתובים לכך נאמר כאן כונן שמים בתבונה:

דבר אחר כונן שמים בתבונה העליונים שבראן לזכרון אל לשכח את שמו. כיצד כל שחר ושחר מלאך עומד לפניו ופותח ואומר י״י ימלוך לעולם ועד (שמות ט״ו י״ח) וכל גבורי מעלה עונין אחריו והיה אחת עומדת באמצע הרקיע ישראל שמה ואומרת ברכו את י״י המבורך וכל גדודי מעלה עונין אחריו ברוך י״י המבורך לעולם ועד וגומרין את הדבר שרפים ואומרים קדוש קדוש קדוש י״י צבאות וגו׳ (ישעיה ו׳ ג׳) והאופנים וחיות הקודש מרעישים את העולם ואומרים ברוך כבוד י״י ממקומו (יחזקאל ג׳ י״ב) עד שאותרין כל שרי מעלה וכל גדודים כאו״א אומר לאותה חיה ששמה ישראל ועל מצחה חקוק ישראל שמע ישראל י״י אלהינו י״י אחד (דברים ו׳ ד׳) הה״ד כונן שמים בתבונה:

תם מדרש כונן:

מסכת היכלות:

פרק ראשון: הקב"ה רם ונשא ואף כסאו רם ונשא: ומנין שהקב"ה נקרא רם ונשא שנ' כה אמר רם ונשא ומנין שאף כסאו רם ונשא שנאמ' וארא ארה יי' יושב על כסא רם ונשא: הכ"ה נק' צדק שנאמר אני יי' דובר צדק בו' ומנין שאף כסאו נקרא צדק שנ' צדק ומשפט מכון כסאך: הקב"ה נקרא משפט שנ' כי אלהי משפט יי' ואף כסאו נקרא משפט שנא' בי שמה ישבו כסאות למשפט: הקב"ה נקרא אמת שנאמ' ויי' אלהים אמת ואף כסאו נקרא אמת שנא' והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת: הקב"ה נקרא כבוד שנא' ויבא מלך הכבוד ואף כסאו נקרא כבוד שנאמר כסא כבוד מרום מראשון: יבא מלך הכבוד וישב על כסא הכבוד בהיכל הכבוד שנאמ' ובהיכלו כלו אומר כבוד: הקב"ה נקרא קדוש שנ' קדוש ק"ק יי' צבאות מלא כל הארץ כבודו ואף כסאו נקרא קדוש שנא' אלהים ישב על כסא קדשו: יבא מלך הקדוש וישב על כסא הקדוש בהיכל הקדוש בסוד קדושים רבה שנא' אל נערץ בסוד קדושי' רבה:

כמה כסאות יש לו לכ"ה יש לו כסא נכון שנ' נכון כסאך מאז: יש לו כסא צדק ומשפט שנא' צדק ומשפט מכון כסאך: יש לו כסא חסד שנ' והוכן בחסד כסא: יש לו כסא יה שנאמר כי יד על כס יה: יש לו כסא כבוד שנאמר כסא כבוד מרום מראשון: יש לו כסא אמת שנא' והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת: יש לו כסא קדוש שנא' אלהים ישב על כסא קדשו: יש לו כסא עולם שנא' כסאך אלהים עולם ועד: יש לו כסא רחמים שנא' ליי' אלהינו הרחמים והסליחות: יש לו כסא מלוכה שנאמר

והיתה ליי׳ המלוכה: יש לו כסא רם ונשא שנאמר ואראה את יי׳ יושב על כסא רם ונשא: יכא רם ונשא וישב על כסא רם ונשא ית׳ וית׳ ויתרומם על כל ברכה ותהלה:

פרק שני: כסא רם ונשא ארכו ח״ת אלפים רכבו׳ פרסאו׳: ורחבו חמש מאות אלפים רכבות פרסאו׳: ועביין שלש מאות אלפים רכבות פרסאות: וחשבונות הללו כפרסאות של הקב״ה ית׳ שמו וישתבח זכרו וכל פרס׳ ופרסה שלו אלפים כאמה והאמה שלו ד׳ זרתות וזרת שלו מסוף העולם ועד סופו שנא׳ מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן:- שבעים כסאות של מלכות יש לו להב״ה מעין כסאי מלכיות שבעולם כנגד שבעים אומות שבעולם ושבעים כתרי כבוד יש לו מעין כתרי כבודו כנגד שבעים לשונות שבעולם ושבעים שרביטים של ממשלות יש לו מעין שרביטין שיש בעולם וכנגד שבעים כתרים של כבוד שיש לו כעולם וכלם אינן אלא משלו וכל מלכי ארץ וכל מלכי רוזני תכל אינן אוכלים גדולה ומלכות בעולם אלא משלו והוא אינו חסר כלום ממלכותו וממשלתו אכל כסא הכבוד עצמו אינו מנחיל אותו אלא ליריאיו כלבד שנאמר וכסא כבוד ינחילם:

פרק שלישי: כסא הכבוד תהתיו כסא אבן ספיר מתוקן לתחת רגלי השכינה שנ׳ ויחזו את האלהים (פי׳ כבוד אלהי ישר׳) ותחת רגליו כמעשה לכנת הספיר וכסא הכבוד מתוקן למושב יקרו וכסא הכבוד הוא כסא רם ונשא ומראהו כעין החשמל מתוך האש ומהו חשמל מלמד ששלש מאות ושבעים ושמונה מיני מאורות של זיו וזוהר גדול קבועים בו והפחות שבהם כזיו גלגל חמה וסימן בגימט׳ חשמ״ל שע״ח ולא עוד אלא שפידם עליו כתבנית בנר של זיו זוהר מאור הדר שהן ביוצא בו בכל מיני מאורות שברום ערבות שאפי׳ חיות הקדש שבמרכבה וכרובי גבורה ואופני שכינה אינם יכולים להסתכל בזיו הכבוד מפני שהוא נתון ופרוס עליו ומזיו כסאו מוקף כמראה זוהר סביבות כסאו ולפיכך הקיף הקב״ה ענן וערפל סביבו שנאמר ישת חשך סתרו סביבותיו סוכתו כדי שלא יזונו מלאכי השרת מזיו השכינה ומזיו כסאו ומזיו כבודו ומזין מלכותו שנאמר רם על כל גוים יי׳ על השמים כבודו יודעים גבורת כבודו ומספרים השמים תפארתו בכל שעה ושעה שנאמר השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע כתוב א׳ אומר על השמים כבודו וכתוב א׳ אומר מלא כל הארץ כבודו אם נאמר על השמים כבודו

כבוד אל למה נאמר מלא כל הארץ כבודו אלא על השמים כבודו זהו עיקר שכינה כבודו ומלא כל הארץ כבודו זהו כבודו שכל המלכים והרוזנים נוהגים בו כבוד ואוכלים גדולה ומלכות מכבודו:

פרק רביעי: קרקע ערבות כולה מליאה נחלים ואבני ספיר ואבני כדקת ואבני מרגלית קבועים בה שזיון הולך בכל רקיע ורקיע ונוקבין כזיון שכעה רקיעים ודומה גלגל חמה בפני זיון כמו זיו הנר בפני זיו גלגל חמה וכל רקיע ורקיע מלא זיו זוהר גדול מזיון כמו רקיע מזיו גלגל חמה שהוא מלא ומאיר את כל העולם ולא עוד אלא שארבע חומות של אש מוקפות להם כרום ערבות: חומה ראשונה של לפיד: שניה של שלהבת: ג׳ של להטת: רביעית של ברקים: שאפילו שבעה שרים הגדולים הנקראים בשם מלכים **יהוה יהוה** שם נכבד ונורא אינם יכולים להסתכל כזיו אותם החומו׳ שבנגד הכסא וכיניהם קבועים ז׳ היכלות על ז׳ הידורים זה לפנים מזה וזה לפנים מזה וכולם מלאים נחלים ולפידים וזיקוקים וברקים ועמודי נחלים ועמודי להטי׳ ועמודי לפידים ועמודי ברקים ועמודי אישי׳ ועמודי להבים שהם גבוהי׳ מן הארץ ועד רום רקיע העליון וככל היכל והיכל ח׳ אלפים ותשס״ו שערי ברקים כמנין שעות של ימות השנה וכל שער ושער רום קומתו כרום ז׳ רקיעים ורחבן כרחבו וארכו של עולם ועל כל פתח ופתח שבהיכל ערבות קבועים בהם שס״ה אלפים רבבות מיני מאורות כמאור הגדול שכל העולם מבהיק מזיון ואין כל בריה יכולה להסתכל בהם ועל כל פתח ופתח עומדים שס״ה אלפים רבבות של מלאכי השרת שהם גבוהים מן הארץ ועד רום רקיע ובלם מכף רגלם ועד קדקד ראשם מלאים עינים וכל עין ועין כגלגל הלבנה וכל א׳ ואחד גופו כנחלים ומראיהם כלפידים וגלגלי עיניה׳ כברקי׳ מאירים ובלי תכסיסיהן איש למינהו וכל א׳ וא׳ יש לו סוסים וסוסיה׳ סוסי אש ומרכבותיהם מרכבו׳ להבה וחרבותיה׳ חרבות לפידי׳ ורומחיה׳ רומחי שלהבת וקשתותיה׳ קשת גדול וחיציהם חיצי להט וכל כלי זייניהם אש בוערה ויש להם במה שמות ולסוסיהם כמה שמות ויש להם ד׳ פנים ולסוסיהם ד׳ פנים ויש להם ד׳ בנפים ולסוסיהם ד׳ בנפים הם מדברים בד׳ פיות ד׳ דבורים וסוסיהם מדברים בד׳ פיות ד׳ דבורים הם אומרים קדוש וסוסיהם אומרים קדוש הם אומרים ברוך וסוסיהם אומרים ברוך הם מספרים שירות מלכם בע׳ לשונות וסוסיהם מספרי׳ שירות מלכם בע׳ לשונות הם עושים רצון קוניהם

בכל יום ויום וסוסיהם עושין רצון קוניהם בכל יום ויום ולמעלה מהם ממונים ח' שרים גדולים ורמים ונכבדים על כל פתח ופתח של מלאכי השרת ואינם נכנסים ויוצאין לראות פני כסא הכבוד ולומר שירות כסא הכבוד אלא על פיהם וד' חותמות של שם המפורש בידיהם שנים על כל פתח ופתח לכל א' ואחד א' בכניסה ואחד ביציאה שמורה של שומרי הפתחים על כל פתח ופתח לכל א' וא' של השרים הגדולים הממוני' על הפתחים שבהיכלי ערבות. מן הארץ ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה ועביו של רקיע ת"ק שנה וכן כל רקיע ורקיע וכין כל רקיע ורקיע מהלך ת"ק שנה למעלה מהם חיות הקדש רגלי החיות כנגד כלן קרסולי החיות כנגד כלן שוקי החיות כנגד כלן ירכי החיות כנגד כלן. גופי החיות כנגד כלן. צוארי החיות כנגד כלן. ראשי החיות כנגד כלן. עיני החיות כנגד כלן. קרני החיות כנגד כלן. למעלה מהן כסא הכבוד. רגלי כסא הכבוד כנגד כלם. וכסא הכבוד עצמו כנגד כלם. ורם ונשא יתרומם ויתנשא שוכן עליו:

פרק חמישי: בהיכל ז' קבוע כסא הכבוד ומרכבות ברוכים ומחנות שרפים ואופנים וחיות וגלגלי אש אוכלה ומרכבות להכרה וחשמלי זוהר הדר וזיקוקי אש ואוצרי ברקים וגנזי טללים וחדרי להטים וכידורי לפידים ודגלי צבאים. (צ"א ורגלי צבאים) וגדודי טפסרים וצבאות אראלים ולהכות גחלים ואסיפת אישים ואסמי שלנים ונהרי להכים ומעייני מקור מים חיים וקוראי קולות ורעמים ומרעישי שירה ומדברי פלאים ושואגי נעימים והדורי פני' וניצוצי חשמלים ומעונות נוראים ומרובעי פנים וכנפים ומכוסי אפים ומלואי עיני' ובעלי קרני הוד של מלכות והדר של כבוד תפארת עליונים וניאות רם ורמים ושכח רם רמים שעל כסא הכבוד ואוצרות רוחות וגנזי נשמות כרכות וצדקות תהלות וזמירות חיילות וצבאות גדודים ומערכות דגלים וחיילות שלישים ובעלי מלחמות גבורים וגבורות עזוזות ותעצומות פרשים ופקודי חיילות שרים ותוקעי בקרנות ומגידי תושבחות ומרנני רננות ושבחות והודאות פלאות וגדולות פאר שירים ושירות קדושה ונעימות ברום רקיע ערבות ברזי דרי ערבות בתוך ערבות לרוכב ביה שמו בערבות ית' שמו ויתעלה זכרו אמן:

פרק ששי: ד' כתות של מלאכי השרת מקלסין לפני הקב"ה. מחנה ראשונה של מי"כאל על ימינו. ומחנה שנייה של גברי"אל על שמאלו. ומחנה שלישית של אורי"אל מלפניו. ומחנה רביעית

של רפ"אל מאחריו. ושכינת הקב"ה באמצע והוא יושב על כסא רם ונשא וכסאו גבוה למעלה וד' מחנות עומדות בתוך בחדרי אישים ולפידים לנגדם גלגלי כסא הכבוד ומרכבות שבהיכל השביעי שבערבות וכל מחנה ומחנה ד' מאות ותשעים וששה אלפים פרסאות. ארכו ורחבו שני אלפים פרסאות שנא' וגוייתו כתרשיש מה תרשיש שני אלפים פרסאות אף גוייתן של מלאכי השרת שני אלפים פרסאות נמצאת גוייתן של מלאכי השרת מן הכתוב. ורום קומתן סק"ו ובין מחנה ומחנה נהרי אש עוברין ביניהן שהם נמשכין ויוצאין מתחת כסא הכבוד וכל אחד ואחד עמוק בתהום רבה. ורחבו כמרחבי רקיע עולין ויורדין בכל א' וא' ומרעישין את המון כל המערבות ובין כל מחנה ומחנה ערפלי טוהר מוקפין ביניהם ובין כל מערכה ומערכה ענני אור לפניהם וענני חשך לאחריהם וכלם כנפיהם כרום ראשיהם ואש מעוטפין על פניהם לבל יצפו ולבל יכירו בדמות פני שכינה כי השכינה אצלם ככל מקום וכל מלאך ומלאך מהם מלובשין לכושי שלהבה ועטופים מעילי גחלת נבונים באימה ופחד לעשות רצון קוניהם מהם עומדי' אלף מחנות בקדושה ומהם רצים רובי צבאות בשליחות אותם שעומדים בקדושה אומרי' לפניו מהבוק' ועד ערב קק"ק ה' צבאות ומהערב ועד הבקר אומרים לפניו ברוך שם. בבוד ה' ממקומו וכשם שהקדושה משולשת כך הברכה משולשת והם צופים בדמות כסא הכבוד ואינם מבירין בדמות פני השכינה והם מביטים בדמות פני החיות ואינם משיגים למחנה החיות וחיות הקדש עומדות מתחת כסא הכבוד ופניהם דמות צורת אדם וכל גופן דומה לגחלים המשולהבות בתוספת אש ובל א' וא' מהם יש לה כ"ד פנים וכ"ד כנפים שכל א' וא' מהם יש לה עשרים פנים בתוך ד' פנים ועשרים בנפים בתוך ד' בנפים (ר"ל שכל אחת ואחת מהם יש לה כ"ד פנים פנים בתוך פנים ויש לה כ"ד בנפים בנפים בתוך כנפים) וכל א' וא' מהם גופן מלא עינים וכל עין ועין כגלגל הלבנה וכלם נבונים ופונים לכל צד וצד ולבל רוח ורוח ופניהם אשה אל אחותה וכנפיהם אשה אל אחותה ולפני פרסות רגליהם רבוצות אבני גחלי' ולפני אבני גחלי' רבוצי' טורי לפידי' ולפני טורי לפידים מוקפי ענני האישי' ולפני ענני האישים מוקפי' נוצצי קללי' ולפני נוצצי קללים מוקפי' נוצצי להבי' ולפני ניצוצי להבים מוקפי' עבי קלים ולפני עבי קלים מוקפים ערפלי טוהר ולפני ערפלי טוהר מוקפים נהרי גחלת ולפני נהרי גחלת מוקפים גלגלי שלהבת ולפני גלגלי שלהבת מוקפים

חשמלי דולקת ולפני חשמלי דולקת מוקפים קולי רעמים ולפני קולי רעמים מוקפים ענני להטות ולפני ענני להטות מוקפים זיקוקי ברק ולפני זיקוקי ברק מוקפים ברקי האור ולפני ברקי האור מוקפים גשמים כשמים ולפני גשמים כשמים מוקפים טללי חיים ולפני טללי חיים מוקפים מחנות שכינה ולפני מחנות שכינה מוקפים מרעישי שירה ולפני מרעישי שירה מוקפים מנעימי קדושה ולפני מנעימי קדושה מוקפים גלגלי סופה ולפני גלגלי סופה מוקפים כנפי הרוח ולפני כנפי הרוח מוקפים סכיבי סערה ולפני סכיבי סערה מוקפים נהר דינור ולפני נהר דינור מוקפים חשמלי זוהר ולפני חשמלי זוהר מוקפים כזיקי הדר ולפני כזיקי הדר מוקפי׳ כזיקי גאוה ולפני כזיקי גאוה מוקפים טפסרי נורא ולפני טפסרי נורא מוקפים אראלי מעונה ולפני אראלי מעונה מוקפים אומרים קדוש ולפני אומרים קדוש מוקפים אומרים ברוך ולפני אומרים ברוך מוקפים אומרים ה׳ ימלוך לעולם ועד בסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ. זה משכן החיות שבמרכבה:

פרק שביעי: למעלה מהם מעונה כדמות רקיע כעין הקרח הנור׳ על ראשי החיות שהוא מלא זיו וזוהר שנ׳ הוד והדר לפניו נתון מתוכן והוכן כרוב מראות אש וכרוב מראות להבה ונתון בהדר הוד על ראשי החיות שנ׳ ודמות על ראשי החיות רקיע ושם הוכנו כרובי פלאי פלאים גלגלי מרכבה שכסא הכבוד נתון עליהם גלגל זה כנגד גלגל זה וגלגל זה כנגד גלגל זה זיו הדרו של גלגל זה כנגד זיו הדרו של גלגל זה מעשה פלאיו של גלגל זה כנגד מעשה פלאיו של גלגל זה ועומדת בת קול אחת אצל גלגל זה ובת קול אחת אצל גלגל זה ומה טיכן של קולות הללו אלא מלמד שכשעה שהקכ״ה יורד משמי שמים העליונים מתשע מאות וחמשים וחמשה רקיעים ויושב בערבות על כסא כבודו מיד בת קול אחת יוצאה בכל שערי רקיע ורקיע ובכל שערי ערבות ואומרת שאו שערים ראשיכם וגומר והם משיבין ואומרין מי זה מלך הכבוד והיא משיבה ואומרת ה׳ עזוז וגבור ה׳ גבור מלחמה: ובת קול אחרת יוצאה בכל שערי בתי כנסיות ובתי מדרשות ואומרת שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד ושרי בתי ע״א משיבין ואומרים מי הוא זה מלך הכבוד. ושרי בתי כנסיות ובתי מדרשות עם הדרי בראשית משיבין ואומרין ה׳ צבאות הוא מלך הכבוד סלה: ומה הוא מלך הכבוד שהוא יודע לכבד לבריותיו מכבודו. באותה שעה

ישמיעו גלגל לגלגל ברעש וברעם קולות ורעמים קולות לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו. באותה שעה אין הב"ה רוכב בערבות לא בקדוש שמו ולא בברוך שמו ולא בה' צבאות שמו אלא בשתי אותיות הללו בי"ה מפני שבשתי אותיות הללו ברא הקב"ה העולם הזה והעו"הב שנא' כי ביה ה' צור עולמים צור עולם לא נאמר אלא צור עולמים: באי זה אות ברא הקב"ה עולם הבא ובאי זה אות ברא העה"ז. ברא עולם הבא בי' וברא עה"ז בה' ומנין שברא הב"ה העה"ז בה' שנ' בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם אם בן יקדים ה"א ליו"ד אלא מלמד שמתחלה ברא העה"ב והעמידו לצד אחד ואח"כ ברא העה"ז. ומפני מה ברא העה"ז בה"א מפני שהוא דומה לאכסדרה ומפני מה דומה לאכסדרה מפני שכל מי שרוצ' לצאת מן העה"ז יוצא ואין בידו מאומה מיגיעו ומעמלו מכל מה שעמל כל ימי חייו. ומפני מה ברא העולם הבא ביו"ד מפני שכל המקטין עצמו בעה"ז זוכה ונוחל העה"ב שנברא ביו"ד: דבר אחר כשם שהיו"ד קטן מכל האותיות כך אין נוחל בעה"ב אלא מי שהוא מקטין עצמו אצל מי שהוא קטן ממנו בתורה ובחכמה שנאמר ודוד הוא הקטן ובן דוד קטן היה והלא ראש למלכי יהודה היה ויצא ממנו משיח וכל המלכים כלם אלא מתוך שהקטין את עצמו זכה ונחל גדולה ומלכות בעה"ז וגדולה ומלכות בעה"ב: דבר אחר מפני שבני העולם הבא ממעטין את עצמם ומתן שכרם מבוכר ומרובה שנא' להנחיל אוהבי יש. ומפני מה תגין של יו"ד כלפי פניו מפני שבני העה"ב אינם מלוין זה לזה אלא כל א' וא' נהנה משלו לפי שכר מעשיו שבידו לפיכך נאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו מלמד שבשעה שהקב"ה רוכב בערבות על כסא בבודו ירונו לפניו בקול רנה וקול ששון וקול שמחה וקול ירדן וקול יגיל וקול עילוז וקול עוז וזמירות וקול שירות ותושבחורה וההלות קול פאר ותודות קול שבח ושירות קול צהלה ורננורה וכסא הכבוד גבורה למעלה באויר ומראה כבודו בעין החשמל ועטרת נוגה בראשו וכתר שם המפורש במצחו חציו אש וחציו ברד מימינו חיים ומשמאלו מות ושרביט של אש בידו ופרוכת פרוסה לפניו ושבעה מלאכים שנבראו תחלה משרתים לפניו לפני' מן הפרוכת ושבעה שוטרים יושבים על שבעה בסאות שם הראשון אורפ"ניאל. ושם השני תיגר"א נ"א תגרי"אל. ושם השלישי דוה"ל נ"א בוא"ל. שם הרביעי אסי"מור נ"א כלמ"ה. שם החמישי פלמי"אל נ"א דנה"אל. שם הששי

פסכ"ר. ושם השביעי כלמי"ה נ"א כוא"ל: ברא הקב"ה שש קצוות ופנה למעלה וחתמו כיה"ו חתם תחת ופנה למטה וחתמו כיו"ה. חתם מזרח ופנה לפניו וחתמו כהי"ו. חתם מערב ופנה לאחריו וחתמו כהו"י. חתם דרום ופנה לימינו וחתמו בוי"ה. חתם צפון ופנה לשמאלו וחתמו בוה"י ית' שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעדי עד ולנצח נצחים אמן בשם יהדריאל אלהי ישרא׳ המסגל עדתו מלך נסים מלך גבורות מלך נפלאות מלך נוראות מלך פריסות כסאך מעופף משעה שתקעת יתד אריגת המסכת של שכלול העולם כלו ומסלולו עומד עליה שני הברות רוחות לאין חקר ולאין מספר לא הניח רגליו על קרקע ערבות אלא כעוף מתעופף ועומד תחתיו גאי נאים קשורי קשרים וכל מלכי׳ ראשי מדות שברא חבושים עומדים תחת כסא כבודו והיו מנטלי׳ אותו בעוז ותוקף ואף הם לא הניחו רגליהם בקרקע ערבות אלא כעוף מתעופף ועומדים תחתיהם ושלשה פעמים בכל׳ יום ויום כסא כבודו משתטח לפניו ואומר יהדריאל אלהי ישרא׳ התכבד ושב עלי מלך מפואר לפי שמשאך חביב עלי שנאמר קק"ק יי׳ צבאות מלא כל הארץ כבודו מי כה׳ אלהינו מי כאדוננו מי כמלכנו מי כיוצרנו אין קדוש כה׳ כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: אמר ר׳ ישמעאל כל השירות הללו וכל המעשה הזה שמע ר׳ עקיבא כשירד למרכבה ותפס ללמוד אותם מלפני כבודו שהיו משורים לפניו משרתיו ברוך הוא וברוך שמו ויברכו את שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה:

תמה מסכת היכלות:

מעשה דר׳ יהושע בן לוי:

אריז״ל ריב״ל צדיק גמור הי׳ה וכשהגיע זמנו ליפטר מן העולם אמר הקב״ה למלאך המות עשה לו כל צרכו מה שיבקש ממך. הלך אצלו ואמר הגיע זמנך ליפטר מן העולם אלא כל דבר שאתה מבקש ממני אעשה לך. כששמע ר׳ יהושע כך א״ל מבקש אני ממך שתראני מקומי בגן עדן. א״ל לך עמי ואראהו לך. א״ל תן לי חרב שלך שלא תבהילני בו. מיד נתן לו החרב והלכו שניהם עד שבאו אצל חומות ג״ע וכשבאו אצל חומות ג״ע חוץ לחומה לקח מה״מ את ר״י והגביהו והניחו על חומת ג״ע. א״ל ראה מקומך בג״ע. קפץ ריב״ל מן החומה ונפל בג״ע ואחז מה״מ בכנף מעילו. א״ל צא משם. נשבע ר׳ יהושע בשם שאינו יוצא מכאן. ולא היה רשות למלאך ליכנס שם. אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבש״ע ראה מה עשה בן לוי בזרוע נטל חלקו בגן עדן. א״ל הקב״ה לכו ובדקו אם נשבע קודם לכן והי׳ מפר שבועתו אף הוא יפר. ויצאו ובדקו ואמרו מימיו לא עבר שבועתו. א״ל הקב״ה א״כ לא יצא משם. כיון שראה מה״מ שלא יכול להוציאו א״ל תן לי החרב. ולא היה רוצה ר״י ליתן לו עד שיצאה בת קול ואמרה תן לו הסכין שצריכה לבריות. א״ל ר״י השבע לי שלא תראה אותו לבריות בשעה שאתה נוטל נשמתו של אדם. שבתחלה שבכל מקום שהיה מוצא שוחטו בפני הכל בבהמה ואפי׳ בחיק אמו ובאותה שעה נשבע לו ונתנה לו. והתחיל אליהו מכריז לפני ר״י ואמר לצדיקים פנו מקום לבר ליואי. הלך ומצאו לרשב״י שהיה יושב על י״ג קינובין של צדיקים. א״ל את בר ליואי. א״ל אין. א״ל ראית הקשת מימיך. א״ל אין. א״ל א״כ לית את בר ליואי. ולא היה הדבר כך כי לא נראתה

הקשת מימיו ולמה אמר לו שנראתה כדי שלא יחזיק טובה לעצמו. ולמה שאלו בקשת מפני שהוא אות ברית בין הקב"ה ובין הארץ וכל זמן שנראה הקשת הקב"ה מרחם על עולמו וכל זמן שיש צדיק בעולם אין העולם צריך קשת שבשביל צדיק א' העולם עומד שנ' וצדיק יסוד עולם לפיכך שאלו על הקשת. הלך מה"מ לר"נ וא"ל כך וכך עשה לי ריב"ל. א"ל ר"נ יפה עשה לך אלא בא ואשלחך אליו ואמור לו בבקשה ממך שתחפש בג"ע כלו וגיהנם ואוצרותיהם וכתוב אותם ותשלח אותם אלי אם יש גוים בג"ע ומבני ישראל בגיהנם. הלך מלאך המות וא"ל ר"י כך אעשה. הלך ר"י וחפש בג"ע כלו ומצא בה ז' בתים בג"ע וכל בית ובית י"ב ריבוא מילין באורך וברוחב י"ב ריבוא מילין שיעור מדת ארכן ברחבן. הבית הראשון כנגד הפתח הראשון בג"ע שוכנים בה גרים שבישראל שנתגיירו מאליהם לא בחזק והקירות שלה בנויות מזכוכית וקורותיה ארזים ובשבאתי למדדה עמדו כל הגרים ובקשו לעבור. ענה עובדיה הצדיק שהוא ממונה עליהם וא"ל מנין זכותכם שישב זה עמכם מיד הניחוני למדדה. הבית השני כנגד פתח השני בג"ע והיא בנויה מכסף וקורותיה ארזים ויושבין בה בעלי תשובה ומנשה בן חזקיהו ממונה עליהם. הבית השלישי כנגד פתח הג' שבג"ע והיא בנויה מכסף וזהב ושוכנים בה אברהם יצחק ויעקב וכל ישראל שיצאו מארץ מצרים וכל דור המדבר וכל בני המלך חוץ מאבשלום ושם דוד ושלמה וכלאב בן דוד חי הוא שם ושם כל מלכי בית יהודה חוץ ממנשה בן חזקיהו שהוא ממונה על כל בעלי תשובה ומשה ואהרן הם ממונים עליהם ושם כל כלי זהב וכלי כסף הנחמדים וכל טובות ושמנים ואבנים וחופות ומטות וכסאות ומנורות של זהב ושל אבנים טובות ומרגליות ואמרתי למי אלה מזומנות ענה דוד ואמר לי כל אלו השוכנים בעולם שבאת ממנו ואמרתי לו שמא יש שם מא"ה אפילו מבני עשו אחי א"ל לא שכל טובה שעושים בעולם הקב"ה משלם להם שכרם בחייהם באותו העולם ובסוף יורשים גיהנם אבל בישראל כל רשע שבהם לוקה בעולמו בחייו וזכה לעוה"ב שנאמר ומשלם לשונאיו וגו'. הבית הרביעי כנגד פתח הרביעי בג"ע והוא בנוי ויפה בארם הראשון וקורותיו מעצי זית ובו צדיקים גמורים ונאמנים ולמה מעצי זית על שהיו ימיהם מרורים כזית. הבית החמישי הוא בנוי מכסף וזהב ומפז ומבהם וזכוכית ומבדולח ונהר גיחון מושך אל תוכו וקורותיו זהב וכסף ומעלה מכל ריח לבנון

הפרשת מטות כסף וזהב ובשמים תבלת וארגמן מאריגת חוה ותולעת שני ועזים מאריגת המלאכים ושוכנים בו משיח ב"ד ואליהו ז"ל ואפריון מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן ובתוך אפריון משיח שוכן שהוא אהבת בנות ירושלים של תוכו רצוף אהבה ואליהו ז"ל נוטל ראשו של משיח ומניחו בחיקו וא"ל החרש כי הקץ קרוב ואבות העולם והשבטים כלם ומשה ואהרן דוד ושלמ' וכל מלך ומלך מישראל ומבית דוד כל שני וחמישי וכל שבת ויום טוב באים אליו ובוכים עמו ומחזיקים אותו ואומרים לו דום והשען בבוראך כי הקץ קרוב ואף קרח ועדתו ודתן ואבירם ואבשלום באי' אליו כל יום רביעי ושואלים אותו עד מתי קץ הפלאות ומתי תשוב תחייני ומתהומות הארץ תשוב תעלינו והוא אומר להם לכו אצל אבותיכם ושאלו להם וכשהם שומעים כך מתביישים ואינם שואלים אל האבות. וכשבאתי אצל משיח שאל אותי ואמר לי מה עושין ישראל בעולם שבאת משם אמרתי לו הם מחכים אותך בכל יום. מיד הרים קולו בבכי. הבית הששי יושבים בו מתים בדרך מצוה. הבית השביעי יושבין בו מתי חולאים בשביל עונותיהם של ישראל:

ועוד אמר ריב"ל בקשתי למדוד בגיהנם ולראות אותו ולא נתנו לי רשות משום צדיקים לא יראו גיהנם. שלחתי לאותו מלאך ששמו קומם שיכתוב לי גיהנם כלו ולא היה יכול שבאותה שעה המיתו ר' ישמעאל כ"ג ורשב"ג ועשרה צדיקים ובאה שמועה ולא יכולתי ללכת עם אותו מלאך לגיהנם. יום א' עמדתי וקבלתי (צ"ל חמדתי) עם קנור המלאך והלך עמי האור עד שבאתי לשערי גיהנם והם פתוחים והרשעים שהיו שם ראו את האור ושמחו ואמרו זה לזה האור הזה שיוציאנו מכאן. וראיתי בתי' ארכן עשרה מילין על חמשה מילין פתוחות גבים גבים של אש ועומדים ואוכלין את הרשעים. ואחר שאוכלין אותם עומדין מעל האש על רגליהם ונופלין ונשרפין. ובאותו הבית יש בו עשר אומות מאומ"ה ואבשלום בן דוד ממונה עליהם ואומרים אומה לאומה אם אנחנו חטאנו מפני שלא קבלנו את התורה אתם מה חטאתם משיבים להם אף אנו כמותכם. אומרים לאבשלום אתה ואבותיך שקבלתם את התורה למה. אומר להם על אשר לא שמעתי למצות אבי. ומלאכים עומדין מכאן במקלות שלהן ומנטלין אותן על האש והן נשרפים כולם ואח"כ רצים לאבשלום ורוצים להכותו ולשרפו באש ובת קול אומרת

להן אל תכו ואל תשרפו אותו שהוא אותו מזרע ישראל שאמרו לפני נעשה ונשמע והוא בן דוד עבדי. ומניחין אותו על כסאו ומושיבין אותו בכבוד המלך. ולאחר כן מוציאין את הרשעים מן האש כאילו נשרפו ולא נגע בהם אש כלל וחוזרין ושורפין אותם וכן עושין להם ז׳ פעמים ד׳ ביום וג׳ בלילה ואבשלום ניצול מכל אלה מפני שהוא בן דוד. א״ר יהושע כשראיתי כל אלה חזרתי לגן עדן וכתבתי כל הדברים ושלחתי אותן לר״ג ולזקני ישראל והודעתים כל מה שראיתי בג״ע ובגיהנם. המקום ברחמיו יצילנו מדינה של גיהנם ויתן לנו חלק לעוה״ב עם הצדיקים והחסידים אמן:

תם מעשה דר׳ יהושע בן לוי:

סדר גן עדן:

אמר רבי יהושע בן לוי שני שערי כדכד יש בגן עדן ועליהם ששים ריבוא של מלאכי השרת וכל א' ואחד מהם זיו פניהם כזוהר הרקיע מבהיק ובשעה שהצדיק בא אצלם נפשטין מעליו הבגדים שהיה עומד עמהם בקבר ומלבישים אותו שמונה בגדים של ענני כבוד ושני כתרים נותנים על ראשו אחד של אבנים טובות ומרגליות ואחד של זהב פרוים ונותנים שמונה הדסים בידו ומקלסין ואומרים לו לך אכול בשמחה לחמך ומכניסים אותו במקום נחלי מים מוקף ת"ת ורדים והדסים וכל אחד ואחד יש לו חופה בפני עצמו לפי כבודו שנאמר כי על כל כבוד חופה ומושכי' ממנו ארבע נהרות אחד של שמן ואחד של אפרסמון ושל יין ודבש וכל חופה וחופה למעלה ממנה גפן של זהב ושלשים מרגליות תלויים בו וכל אחד מבהיק זיו כזיו הנוגה. וכל חופה יש בה שולחן של אבנים טובות ומרגליות וששים מלאכים עומדים על ראש כל צדיק וצדיק ואומרים לו לך אכול בשמחה דבש שעסקתה בתורה שנאמר ומתוקים מדבש ושתה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית שעסקת בתורה שנמשלה ליין שנאמר אשקך מיין הרקח והמכוער שבהם בדמותו של יוסף וכדמות של רבי יוחנן ופרחי רמון של כסף מוקף בנגד השמש ואין אצלם לילה שנאמר ואור צדיקי' באור נוגה ומתחדש עליהם לשלש משמרות. משמרה ראשונה נעשה קטן ונכנס למחיצת הקטנים ושמח שמחת קטנים. משמרה שניה נעשה בחור ונכנס למחיצת הבחורים ושמח שמחת בחורים. משמרת שלישית נעשה זקן ונכנס למחיצת הזקנים ושמח שמחת זקנים. ויש בג"ע שמונים ריבוא של מיני אילנות בכל זוית הקטן שבהם משובח מכל עצי בשמים. בכל זוית

יש בו ששים ריבוא של מלאכי השרת מזמרי' בקול נעים ועץ החיים באמצע וגופו מכסה .כל גן עדן ויש בו ת"ק אלף טעמים ואין טעמו של זה דומה לזה ואין ריחו של זה דומה לזה. ושבעת ענני כבוד למעלה ממנו ומארבע רוחות מכין אותו וריחו נודף מסוף העולם ועד סופו ותחתיו ת"ח מבארין את התורה וכל אחד יש לו שתי חופות אחד של כוכבים ואחד של חמה ולבנה ובין כל חופה וחופ' פרגוד של ענני כבוד ולפנים הימנה עדן שבה יש י"ש עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש י"ש בגימט' שלש מאות ועשר ובתוכו שבעה בתים של צדיקים. ראשונה שם הרוגי מלכות כגון רבי עקיבא וחבריו. שניה הטבועים בים. שלישית רבי יוחנן ותלמידיו מה היה כחו שהיה אומר אם יהיו כל השמים יריעות וכל העולם לבלרין וכל היערים קולמוסים אינן יכולים לכתוב מה שלמדתי מרבותי ולא חסרתי אלא כבלב המלקק בים. כת ד' אלו שירדה עליהם הענן וכסה להם. כת ה' של בעלי תשובה במקום שב"ת עומדים צדיקים גמורים אין עומדים. כת ו' של רווקים שלא טעמו טעם חטא מימיהם. כת ז' של עניים שיש בהם מקרא משנה ודרך ארץ עליהם הכתוב אומר וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו. והקב"ה יושב ביניהם ומבאר להם את התורה שנאמר עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי ולא פירסם הקב"ה הכבוד המתוקן להם יותר ויותר שנאמר עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו:

תם סדר גן עדן:

ספר זרובבל:

הדבר אשר היה אל זרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה (נ"א הראני שם) המראה הזאת. ואני הייתי מתפלל לפני ה' בחזון המראה אשר ראיתי על נהר כבר באומרי (נ"א ואומר) ברוך אתה ה' מחיה המתים:

נהם לבבי עלי לאמר איך יהיה צורת הבית לעולמים. ויענני מדלתות השמים ויאמר לי האתה זרובבל פחת יהודה. ואומר אני עבדך. ויצא לי קול (נ"א ויען לי) וידבר עמי כאשר ידבר איש אל רעהו. קולו שמעתי ומראהו לא ראיתי. ואקום ואתפלל כבתחילה ואומרה (נ"א ואגמור) תפלתי ואפנה לביתי. וביום אחד עשר לאדר (נ"א לחדש) היה מדבר עמי ויאמר לי בא אצלי שאל ממני. ואומר מה אשאל. קטני' (נ"א קצרו) ימי קצי ואמלא ימי. ויאמר לי אחייך. ויאמר אלי תהי חי. ותשאיני רוח בין השמים ובין הארץ ויוליכני בנינוה העיר הגדולה והיא עיר הדמים ויצר לי מאוד ואקום מצרה להתפלל ולחלות את פני אלהי ישראל ואתודה את פשעי וחטאתי ואומר אנא ד' חטאתי פשעתי ואשמתי כי נחלו כאבי. אתה הוא אלהי ישראל אשר עשית הכל ברוח פיך ובאומרך מתים יחיו. ויאמר ה' אלי לך אל בית התורף (נ"א בית הלצות) מקום השוק. ואלך כאשר צווני. ויאמר אלי פנה לך הלאה. ואפנה ויגע בי וראיתי איש נבזה ופצוע. ויאמר אלי האיש הפצוע ונבזה זרובבל מה לך פה (נ"א מלאכתך). ואען ואומר רוח ה' נשאני באשר (נ"א בזה העיר) לא אדע ויוליכני בזה המקום. ויאמר אלי אל תירא כי למען הראותך הובאת הנה. ובשמעי דבריו נחמתי ושאלתי לו מה שם המקום הזה. ויאמר אלי זו הוא רומה רבה שאני אסור בה

בכלא עד בא קיצי (נ"א ואומר לו אדוני אי אתה ומה מבקש ומה תעשה הנה ויאמר אלי אני משיח השם שאני אסור פה עד עת קץ). וכשמעי זאת הסתרתי פני רגע ממנו ואשוב ואביט אליו והסתרתי עוד כי יראתי. ויאמר אלי אל תירא ואל תחת למה אתה מחריש. ואומר שמעתי שמעך כי משיח אלהי אתה. ומיד נדמה אלי כנער מכלול יפה ונעים בחור אין כמוהו. ואומר אליו מתי יאיר נר ישראל. וכאמרי לו הדברים והנה איש בעל כנפים בא אלי ויאמר אלי (נ"א מוסיף עוד מה השאל למשיח השם ועניתי ואמרתי מתי יבא קץ הישועה ויאמר לי) כי הוא היה שר צבא ישראל שנלחם עם כנחריב ועם מלכי כנען ועתיד הוא להלחם מלחמת ה׳ עם משיח ה׳ ועם המלך עזפני׳ וארמילוס בן אבן שיצא מהאבן. ויוסף מטטרון ויאמר לי המלאך אני שנהגתי את אברהם בכל ארץ כנען ואני הוא אשר פדיתי את יצחק ונאבקתי עם יעקב במעבר יבוק ואני שנהגתי את ישראל במדבר מ׳ שנה בשם ה׳ ואני שנגליתי ליהושע בגלגל ואני הוא ששמי כשם רבי ושמו בקרבי. ואתה זרובבל שאל ממני ואגידה מה יקרא לעמך באחרית הימים. ויאמר לי זה משיח ה׳ הצפון כאן עד עת קץ (נ"א ויאמר לי משיח ה׳ אשר יבא בעת קץ ושמו מנחם בן עמיאל ויולד בימי דוד מלך ישראל וישאהו רוח ויצפנהו כאן עד עת קץ) ואני שאלתי למטטרון ויאמר אלי מטה ישועה יתן הש"י לחפצי בה אם מנחם וכבב יגיה לפניה והצא חפצי בה ותהרג ב׳ מלכים האחד נוף מהימן ושם השני אנטוכיא (נ"א אכרנו מאנטוכיא) ואותות האלו יהיו בחג השבועות ואמרת הדבר (נ"א מוסיף לכשיהרג) ובשיבנה העיר ד׳ מאות ו"כ שנה יהרב שנייה ו"כ שנה לבניעה (נ"א לכשיבנה רומא) חומה וימליכו בה שבעים מלכים וכשנגמרו עשרה מלכים בה והעשירי יחרוב ב"ה ויוסר התמיד ומאותו יום חשוב לך ט׳ מאות וצ׳ שנה יהיה תשועת ה׳ ויזכור עם קדשו לגאלם לנטלם לנשאם ולקבצם. והמטה אשר יתן ה׳ לחפצי בה אם מנחם משקד (נ"א מן שקדים) הוא והוא נטמן ברקת (נ"א מוסיף עיר נפתלי). והוא מטה אהרן ומשה ודוד מלך ישראל. והוא המטה אשר פרח באוהל מעד ויציץ ציץ ויגמול שקדים ואליהו בן אלעזר גנזו ברקת והיא טבריא ושם גנוז משיח בן אפרים. ויען זרובבל בן שאלתיאל (נ"א ואומר למיכאל) ויאמר בי אדוני מתי יבא נר ישראל ומה יהיה אחרי כל זאת. ויאמר לי משיח בן יוסף

יבא ה' שנים אחר חפצי בה ויקבץ כל ישראל כאיש אחר ויעמדו מ' שנים בירושלים ויקריבו קרבן ואז יעלה מלך פרס על ישראל ויהיה צרה גדולה בישראל והצא חפצי בה אשת נתן הנביא עם המטה אשר יתן ה' לה ויתן ה' בהם רוח עועים ויהרגו איש את אחיו ושם ימות רשע. וכשמעי דבריו נפלתי על פני ואמרתי לו הגידה לי האמת על עם קודש. וידבק בי ויראיני אבן בדמות אשה ויאמר אלי אבן זאת ישכב שטן עמה ויצא ממנה ארמילוס והוא ימלוך על כל העולם כלו ואין מי יעמוד לפניו וכל מי שלא יאמין בו ימות בחרבו הקשה ויבא בארץ ישראל עם עשרה המלכים לירושלים ויהרגו שם משיח בן יוסף ושש עשרה צדיקים עמו ויגלו ישראל במדבר וחפצי בה אם מנחם עומדת שם לא יבא אותו רשע (ולא יראה אותו רשע) ומלחמה זו תהיה בחדש אב. אז ואז יהיה צרה בישראל שלא היתה כמותה בעולם וינוסו בצריחים ומערות ובמדברות וכל א"ה יטעו אחר אותו רשע שטן ארמילוס חוץ מישרא' ויספדו כל ישראל את נחמיה בן חושיאל שנהרג ותהירה נבלתו מושלכת לפני שערי ירושלים וחיה ועוף לא יגעו בה. וכשמעי דבריו ותצר לי מאוד (נ"א מוסיף על הריגת בן יוסף ועל כל ישרא') ואקום להתפלל לפני ה' וישמע וישלח את מלאכו אלי ואדע כי הוא המלאך הדובר בי ואשתחוה לפניו. ויאמר אלי מה לך זרובבל. ואומר אליו הבהילנו רוח. ויעמוד מטטרון ויען ויאמר זרובבל שאל ממני בטרם אלך מעמך. ואשאל לו ואומר מתי יבא נר ישראל. ויען אלי ויאמר חי ה' אשר שלחני בי אומר אליך את מעשה הש"י כי הקול הקדש שלחני אליך להגידך את כל אשר תשאל. ויאמר אלי מיכאל גשה נא אלי ושים לבך לאשר אני אומר אליך כי אמת הדבר בשם אלהים חיים. ויאמר אלי מנחם בן עמיאל יבא פתאום בחדש ניסן ויעמד על בקעת ארבאל ויצאו אליו כל חכמי ישראל ולהם יאמר בן עמיאל אני הוא משיח אשר שלחני ה' לבשרכם ולהצילכם מיד צורריכם ויביטו בו החכמים ויבזוהו כמו שאתה בזית אותו (נ"א מוסיף ולא יאמינו בו) ויבער בו חמתו וילבש בגדי נקם תלבשת ויבא בשערי ירושלים ועמו אליהו ויקיצו ויחיו את נחמיה (נ"א בן שאלתיאל הנהרג) ויאמינו בו. וכך השביעני מטטרון כי למלאות חרבות ירושלים ט' מאות וצ' שנה יהיה תשועת ה' מנחם ואליהו יעמדו על הים הגדול ויקראו בנביאיו ויצאו כל פגרי ישראל שהשליכו עצמם בים מפני שוביהם ואז תעל

עדת קרח ויבואו אצל משה ויחיו מתי מדבר ואסף דגל הקרחי וירד הש"י בהר הזיתים וההר יבקע מגערתו וילחם בגוים ההם כאיש מלחמות יעיר קנאה ויבא משיח בן דוד ויפח באפיו של ארמילוס וימיתוהו וכל ישראל יראו את ה' בשוב ציון עין בעין (נ"א מוסיף שנ' עין בעין יראו בשוב ה' ציון) כאיש מלחמות וכובע ישועה בראשו ולבוש שריון וילחם בארמילוס ובחייליו ויפלו כלם פגרים מתים בבקעת ארבאל וימלטו שרידים ויתקבצו בסלע ה' אלף חמש מאות ולבושי שריון מאה אלף וה' מאות מישראל ונחמיה כראשם ויהרגום. ואחרי זאת יבא מנחם בן עמיאל ונחמיהו ואליהו ויעלו לירושלים ובחדש אב ישבו חרבות ירושלים ויהיה שמחה גדולה לישראל ויקריבו קרבניהם ויערב לה' מנחת יהודה וישראל כבראשונה וירח ריח ניחוחינו וישמח מאד בהדר הבית הבנוי למעלה והוסיף בה באורך וברוחב וירד מן המזרח וממדבר הגדול עד הים האחרון ועד הנהר הגדול נהר פרת וגם ההיכל יהיה נבנה על (נ"א חמשה) ראשי הרים. ואשאל לו מה שמם ויען ויאמר לי לבנון הר המוריה ותבור וכרמל וחרמון:

ואלו הם העשרה מלכים אשר יקומו על האומות כ"ו שנים האחד סליקוס מאסמפיא. השני ארטמוס (נ"א ארטימוס) ממדינת הים. ג' קילוס (נ"א טלים) מגיתא. ד' פלואוס (נ"א פאולם) מגליא. ה' רומטרוס ממורטיא. ו' מקלגוס מזלטיא (נ"א מורקולוס מאטליא). ז' הוא ארכטונים מארמים (נ"א אכטונוס מרודמא). שמיני מכפליסנים (נ"א אפעלסטוס) מארם נהרים. ט' פרום מפרסי (נ"א שירון מפרס). י' ארמילוס בן שפון (נ"א מוסיף וזה סימן דמות ארמילוס שער ראשו כזהב וכבול וידיו עד עקבי רגליו וזה עינו זרת בן עין לעין ועיניו עקומות ושני קדקדין לו וכל רואיו יראו ממנו ועשרה מלכים שיבראו עמו יקומו על האומות). מיד אחריו והיתה לה' המלוכה. ועינינו תראנה הקריה הנסוכה אשר בגלות נמשכה בחטאנו עד הנה התוחלת נמשכה (נ"א מיד והיתה לה' המלוכה במהרה בימינו):

סליק ספר זרובבל:

אותות המשיח:

האות הראשון עתיד הקב"ה להעמיד שלשה מלכים וכופרים בדעתם ומשקרים ומראים עצמם לבני אדם שהם עובדים להב"ה ואינם עובדים ומתעים ומבלבלים כל הבריות וכופרי' אומות העולם כדיניהם ואף פושעי ישראל המתיאשים מן הגאולה כופרים בהקב"ה ועוזבים את יראתו ועל אותו הדור נאמר ותהי האמת נעדרת ומהו נעדרת שבעלי האמת נעשו עדרים והולכים וכורחים ומתחבאים. במערות ובמחילות עפר ונאספים כל גבורי הדור ובטלו אנשי אמנה ונגנזין שערי חכמה והעולם עומד משונה ובאותו זמן אין מלך ולא נשיא בישרא' שנאמר כי ימים רבים ישבו ישראל אין מלך ואין שר אין זבח ואין מצבה וגו'. ולא ראשי ישיבות וגאון יעקב לא רועים נאמנים ולא חסידים ובעלי השם וננעלי' דלתי שהקים ונסגרים שערי פרנסה וכלכלה. ובזמן שמשיח יתגלה כגבורתו דור הולך ונופל כחייו מפני גזרות קשות ומשונות ומבוהלו' שגוזרי' שלשה מלכים הללו. ועוד שגוזרים לכפור במקדש בה' ובתורה והקב"ה גזר שתמלוך מלכות הרשעה ט' חדשים מכיפה לכיפה שנאמ' לכן יתנם עד עת יולדה ואין לכן אלא שבועה שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי. וגוזרים גזרו' קשות וכופלים מס על ישרא' על אחד עשר מי שהיה נותן עשרה נותן מאה וכל מי שהיה נותן שמונה נותן שמונים וכל מי שאין לו חותכין ראשו. וכל אלו תשעה חדשים מתחדשות גזרות אחר גזרות זו קשה מזו. ויוצאים בני אדם מסוף העולם שהם מכוערים ביותר וכל מי שרואה אותם מת מפחדם ואינם צריכים לעשות מלחמה אלא מפחדם ממיתים הכל וכל אחד ואחד יש לו שני קדקדים ושבעה עינים והם דולקים כאש וקלים

בהליכתם כצבאים. באותה שעה צועקים ישראל ואומרים ווי ווי וקטנים מישראל מתבעתים והולכים ונטמנים כל אחד ואחד תחת אביו ותחת אמו ואומרים ווי ווי אבא מה נעשה ואבותיהם משיבים להם עתה אנחנו סמוכים לגאולתן של ישראל:

האות השני מביא הקדוש ברוך הוא חום בעולם מחמתה של חמה עם שחפת וקדחת ורבים חלאים רעים ודבר ומגפה וממיתים מאומות העולם אלף אלפים בכל יום וכל רשעים שבישראל מתים עד שיבכו אומות העולם ויצעקו אוי לנו אנה נלך ואנה נברח וחופרים כל אחד קברו כחייו ושואלין את נפשם למות. ומתחבאים בצחיחין ובצריחין וחיוחין כדי לצנן את עצמם ובאים במערות ובמחילות עפר. ואם תאמר איך ינצלו הצדיקים מחום החמה הקב"ה יעשה להם רפואה באותו חום שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. ועל אותו עדות נבא בלעם הרשע אוי מי יחיה משומו אל:

האות השלישי הקדוש ברוך הוא מוריד טל של דם ויראה לאומות העולם כמו מים וישתו ממנו וימותו ואף רשעי ישראל המתיאשים מן הגאולה ישתו ממנו וימותו וצדיקי׳ המחזיקי׳ באמונתו של הקדוש ברוך הוא אינם נזוקים בלל שנאמר והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. ויהיה כל העולם דם כל אותם השלשה ימים שנאמר בהושע ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן:

האות הרביעי הקדוש ברוך הוא מוריד טל של רפואה לרפאות הדם וישתו ממנה הבינוניים ויתרפאו מחלים שנאמר אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון:

האות החמישי הקדוש ברוך הוא מחזיר את השמש לחשך שלשי׳ יום שנאמר השמש יהפך לחשך והירח לדם. אחר שלשים יום הקדוש ברוך הוא מחזירו לקדמותו שנאמר ואספו אסיפת אסיר על בור וסוגרו על מסגר ומרוב ימים יפקדו. ומתפחדים אומות העולם ומתביישים ויודעים שבשביל ישראל כל האותות האלו ורבים מהם מתיהדי׳ בסתר שנאמר משמרים הבלי שוא חסדם יעזובו:

האות הששי ממליך הקדוש ברוך הוא ארום הרשעה על כל העולם כמו שאמרנו למעלה. ויקם מלך אחר ברומי וימלוך על כל העולם תשעה חדשים ויחריב מדינות רבות. ויחר אפו על ישראל וישליך עליהם מס גדול. ויהיו ישראל באותה שעה בצרה גדולה

מרוב הגזירות והמהומות שמתחדשות עליהם בכל יום וישראל מתמעטין וכלין באותו זמן ואין עוזר לישראל ועל אותו זמן נתנבא ישעיה ואמר וירא כי אין איש וישתומם וגומר. לסוף תשעה חדשים יגלה משיח בן יוסף ושמו נחמי' בן חושיאל עם שבט אפרים ומנשה ובנימין ומקצת בני גד. ושומעין ישראל שבכל המדינות שבא משיח ה' ומתקבצים אליו מעט מכל מדינה ומכל עיר שנאמר בירמיהו שובו בנים שובבים נאם ה' כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון. ויבא משיח בן יוסף ויתגרה מלחמתו עם מלך אדום וינצח את אדום ויהרוג מהם תילי תילים ויהרוג את מלך אדום ויחריב מדינת רומי ויוציא קצת כלי בי' המקדש שהם גנוזים בבית יוליי"נוס קיסר ויבא לירושלם וישמעו ישראל ויתקבצו אליו. ומלך מצרים ישלים עמו ויהרוג כל אנשי המדינות אשר סביבות ירושלם עד דמשק ואשקלון וישמעו כל אנשי העולם ויפול אימה גדולה עליהם:

האות השביעי הקב"ה בעל נפלאות עושה מופת בעולם. אמרו שיש ברומי אבן של שיש דמות נערה יפה תואר והיא אינה עשויה ביד אדם אלא הקב"ה בראה כן בגבורתו. ובאין רשעי אומות העולם בני בליעל ומחממין אותה ושוכבים אצלה והקדוש ב"ה משמר טפתן בתוך האבן ובורא בה בריה ויוצר בה ולד והיא מתבקעת ויוצא ממנה דמות אדם ושמו ארמי"לוס השטן זה שהאומות קורין אותו אנטיקרי"שטו ארכו שתים עשרה אמה ורחבו שתים עשרה ובין שתי עיניו זרת והן עמוקות ארומות ושער ראשו כצבע והב. פעמי רגליו ירוקין ושתי קדקדין יש לו. ויבא אצל אדום הרשעה ויאמר להם משיח אני אני אלהיכם מיד מאמינים בו וממליכים אותו עליהם ומתחברים בו כל בני עשו ובאים אצלו והולך וכובש כל המדינות ואומר לבני עשו הביאו לי תורתי שנתתי לכם. ומביאים לו תפלותם ואומר להם אמת היא שנתתי לכם ואומר לאומות העולם האמינו בי כי אני משיחכם מיד מאמינים בו. באותה שעה משגר לנחמיה בן חושיאל ולכל ישראל ואומר להם הביאו לי תורתכ' והעידו לי שאני אלוה מיד מתפחדין ויתמהו. באותה שעה יקום נחמיה בן חושיאל ושלשים אלף גבורים מגבורי בני אפרים ויקחו ספר תורה וקורין לפניו אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. ויאמר להם אין בתורתכם זו בלום אלא בואו והעידו לי שאני אלוה בדרך שעשו כל האומות. מיד יעמוד

כנגדו נחמיה ויאמר לעבדיו תפשוהו וכפתוהו. מיד יקום נחמיה בן חושיאל ושלשים אלף שעמו ויעשו עמו מלחמה ויהרגו ממנו מאתים אלף. מיד יחרה אפו של ארמי"לוס הרשע ויקבוץ כל חילי אומות העולם לעמק החרוץ וילחם עם ישראל ויהרגו ממנו תילי תילים וינגפו מישראל מעט ויהרג משיח ה' וכאים מלאכי השרת ונוטלים אותו ומטמינים אותו עם אבות העולם. מיד ימס לבם של ישראל ויתש כחם וארמי"לוס הרשע לא ידע שמת משיח שאם יודע לא היה משאיר מישראל שריד ופליט. באותה שעה כל אומות העולם טורדין את ישראל ממדינותיהם ואינם מניחים אותם לדור עמהם במדינותיהם ואומרים ראיתם את העם בזוי ושפל שמרדו עלינו והמליכו מלך ותהי צרה לישראל שלא היתה כמותה מימות העולם עד אותו זמן. ובאותה שעה יעמוד מיכאל לברר את הרשעים מישראל שנאמר ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך והיתה צרה אשר לא נהיתה וגומר. מיד יברחו כל ישראל במדברות וכל מי שלבו מסופק בדינו חוזר על האומות העולם ואומרים זו הגאולה שאנו מחכים לה שהמשיח נהרג. וכל מי שאינו מצפה לגאולה מתבייש ממנה וחוזר על אומות העולם. באותה שעה הקב"ה בוחן את ישראל וצורפן ככסף וכזהב. שנאמר בזכריה והבאתי את השלישית באש וצרפתים בצרוף הכסף וכתיב ביחזקאל וברותי מכם הפושעים כי וגו'. ובדניאל כתיב יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים וגו' ויהיו כל שארית ישראל והקדושים והטהורים במדבר יהודה חמשה וארבעים יום ויהיו רועים ואוכלים מלוחים ועלה שיח קוטפים. ובהם מתקיים מה שנאמר בהושע לכן הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדברה ודברתי על לבה. ומנין שחמשה וארבעים יום הם שנאמר ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ משומם אלף ומאתים ותשעים. וכתיב אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה. נמצא בין אלו לאלו חמשה וארבעים יום. באותה שעה ימותו כל רשעי ישראל שאינם ראוים לראות הגאולה. ויבא ארמי"לוס וילחם במצרים וילכדה שנאמר וארץ מצרים לא תהיה לפלטה ויחזור פניו לירושלם להחריבה פעם שניה שנאמר ויטע אהלי אפדנו בין ימים להר צבי קדש ובא עד קצו ואין עוזר לו:

האות השמיני יעמוד מיכאל ויתקע בשופר שלשה פעמים שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים וגומר וכתיב וה' אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן. תקיעה ראשונה יגלה

משיח בן דוד ואליהו הנביא לאותן הצדיקים הבחורים מישראל שנסו למדב׳ יהודה לסוף מ״ה ימי׳ ישיבו את לבם ויחזיקו את ידיה׳ הרפות וברכיה׳ הכושלות יאמצו. וישמעו כל ישראל הנשארי׳ בכל העולם את קול השופר וידעו כי פקד ה׳ אותם וכי באה הגאול׳ השלמה ויתקבצו ויבאו שנאמר ובאו האובדים בארץ אשור וגומר ומאותו קול יפול פחד ורתת על אומות העולם ויפלו עליה׳ חלאי׳ רעים. וישראל מתאזרי׳ לצאת ויבא משיח בן דוד ואליהו הנביא עם הצדיקים ששבו ממדבר יהודה ועם כל ישראל הנקבצי׳ ויבא לירושלים ויעלה במעלות בית הנשאר׳ וישב שם וישמע ארמי״לום שעמד מלך לישראל ויאמר עד אנה האומה הבזויה והשפלה הזאת עושין כן מיד יקבוץ כל חיילי אומות העולם ויבא להלחם עם משיח ה׳ ואז הקב״ה אינו מצריכו למלחמה אלא אומר לו שב לימיני והוא אומר לישראל התיצבו וראו את ישועת ה׳ אשר יעשה לכם היום מיד הקב״ה נלחם בהם שנאמר ויצא ה׳ ונלחם בגוים ההם ביום הלחמו ביום קרב. והקב״ה מוריד אש וגפרית מן השמים שנאמר ונשפטתי אתו בדבר וברד וגש׳ שוטף ואבני אלגביש וגו׳. מיד ארמי״לום הרשע ימות הוא וכל חילו וארום הרשעה שהחריבו בית אלהינו והגלונו מארצנו. ובאותה שעה יעשו בה׳ ישרא׳ נקמות גדולות שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגומר:

האות התשיעי יתקע מיכאל תקיעה גדולה ויבקעו מחילות המתי׳ בירושלם ויחיה אותם הקדוש ב״ה וילך משיח בן דוד ואליהו הנביא ויחיו משיח בן יוסף הנאסף בשערי ירושלם וישלחו את משיח בן דוד בשביל שארית ישראל הפוזרים בכל הארצות. מיד כל מלכי אומות העולם נושאים אותם על כתפותיהם ומביאים אותם לה׳ וגו׳:

האות העשירי תוקע מיכאל תקיעה גדולה ויוציא הקדוש ברוך הוא מנהר גוזן ומחלח וחבור ומערי מדי כל השבטים ויבאו עם בני משה באין מספר ובאין שיעור. בגן עדן הארץ לפניהם ואחריהם תלהט להבה ולא ישאירו. מחיה לאומות העולם ובשעה שיצאו השבטים ענני כבוד יקיפו אותם והקב״ה הולך לפניהם שנאמר ועלה הפורץ לפניהם והקב״ה יפתח להם מעינות של עץ חיים וישקה אותם בדרך שנאמר בישעיה אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות אשים מדבר לאגם מים וציה למוצאי מים. וכתיב

לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש וגומר. הקב"ה יזכנו לראות את הגאולה מהרה ויזכנו לראות בית הבהירה. ויקיים בנו מקרא שכתוב הנני שב את שבות אהלי יעקב ומשכנותיו ארחם ונבנתה עיר על הלה וארמון על משפטו ישב ויקיים עלינו כל נחמותיו וכל הבטחותיו שנאמר על ידי נביאיו וכתיב בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה:

תמו אותות המשיח:

מדרש אלה אזכרה:

כשברא הקב"ה ית' ארץ האילנות היו מתגאים בקומתן ומגביהין עצמן למעלה למעלה. וכיון שברא הקב"ה ית' את הברזל היו משפילין עצמן ואמרו אוי לנו שכבר ברא הקב"ה אותו דבר שיכרות אותנו. כך אחר חורבן הבית היו פריצי הדור מתגאים ואמרו מה הפסדנו בזה שנחרב הבית הרי יש בינינו תלמידי חכמים שמדריכין את העולם בתורתו ובמצותו. מיד נתן הקב"ה בלב הקיסר של רומי ללמוד תורת משה מפי חכמים וזקנים. והתחיל בספר בראשית והיה לומר עד שהגיע לואלה המשפטים. וכיון שהגיע לפסוק וגונב איש ומכרו וגו' מיד צוה למלאות פלטירו מנעלים ושלח לקרוא לעשרה חכמי ישראל ובאו לפניו והושיבן בקתדראות של זהב. אמר להן עמוק הדין יש לי לשאול מכם ואל תאמרו לי כי אם הדין ואת האמת והמשפט. אמרו לו אמור. אמר להם ומי שגנב איש מאחיו של בני ישראל והתעמר בו ומכרו מה דינו? אמרו לו התורה אמרה מות יומת. ענה ואמר להם א"כ אתם חייבים מיתה. אמרו לו אמור למה. אמר להם על מכירת יוסף שמכרוהו אחיו. ואם הם היו בחיים הייתי דן אותם ועתה שאינם חיים אתם תשאו עון אבותיכם. אמרו לו תן לנו זמן ג' ימים אם נמצא זכות על עצמנו מוטב ואם לא עשה מה שתחפץ. ונתרצה להם לדבר זה. יצאו מלפניו וחילו את פני ר' ישמעאל כ"ג שיזכיר השם הגדול ויעלה לרקיע ויחקור אם נגזרה גזירה מאת הש"י. וטיהר ר' ישמעאל את עצמו בטבילה ובקדושין ונתעטף בטלית ובתפילין והזכיר השם המפורש בפירושו. מיד נשאו הרוח והביאו למעלה עד ברקיע הששי ופגע בו גבריאל המלאך. ואמר לו אתה

הוא ישמעאל שקונך משתבח בך בכל יום שיש לו עבד כארץ שדומה לקלסתר פניו. אמר לו אני הוא. אמר לו למה עלית בכאן. אמר לו לפי שמלכות הרשעה גזרה גזירה עלינו לאבד ממנו עשרה חכמי ישראל ועליתי לידע הגזירה אם היא מאת הקב"ה. אמר לו גבריאל אם גזירה היא לא חתומה תוכל לבטלה? אמר לו הן. אמר לו במה. א"ל בשם י"ת. מיד ענה גבריאל ואמר אשריכם בני אברהם יצחק ויעקב שגילה הקב"ה לכם מה שלא גילה למלאכי השרת:

אמרו עליו על ר' ישמעאל כהן גדול שהי' משבעה יפים שהיו בעולם והי' פניו דומה למלאך ה' צבאות. כיון שבלו רוב ימיו של ר' יוסי אביו אמרה לו אשתו אדוני אישי מה זה שאני רואה הרבה בני אדם שמצליחין בזרעם ואנו לא הצלחנו כבנים בי אין לנו יורש בן או בת. אמר ר' יוסי דבר זה גורם להם לפי שמשמרין עצמן (צ"ל נשיהן) בשיוצאין מבית הטבילה אם פגע בהן דבר שאינו הגון הן חוזרות לטבילה וטובלות פעם שנית ולפיכך הם מצליחים בזרעם. אמרה לו אם הדבר הזה מעכב הרי אני מקבלת עלי להיות נזהר באותן הדברים. וכיון שהלכה לטבילה ויצאה מבית הטבילה פגע בה כלב אחד חזרה וטבלה פעם שני' פגע בה (גמל) חזרה וטבלה עד שמוני' פעמים. אמר הקב"ה לגבריאל הרבה נצטערת הצדקת לך והראה לה כדמות כעלה. מיד יצא גבריאל והלך וישב כפתח בית הטבילה והיה נדמה לה כדמות ר' יוסי בעלה ותופסה והוליכה לביתה. ואותו הלילה נתעברה מר' ישמעאל ונעשה יפה תואר ויפה מראה כדמות גבריאל ולכך נתדווג לו גבריאל כשעלה ברקיע. אמר לו גבריאל ישמעאל בני חי נפשך שכך שמעתי מאחורי הפרגוד שעשרה חכמי ישראל נמסרו להריגה ביד מלכות הרשעה. אמר לו ר' ישמעאל למה. א"ל על מכירת יוסף שמכרוהו אחיו. שמדת הדין מקטרגת בכל יום לפני כסא הכבוד ואומרת בלום כתבת בתורתך אות אחת לבטלה. הרי השבטים שמכרוהו את יוסף ולא פרעת עדיין מהם או מזרעם. לפיכך נגזרה גזירה על עשרה חכמי ישראל למסרם להריגה ביד מלכות הרשעה. אמר לו ר' ישמעאל עד עתה לא מצא הקב"ה פריעה במכירתו אלא בנו. אמר לו גבריאל חי נפשך ישמעאל בני שמיום שמכרוהו השבטים את יוסף לא מצא הקב"ה כדור אחד עשרה צדיקים וחסידים כמו השבטים לפיכך הקב"ה פורע מכם אכל לך האמת.

כיון שראה סמאל הרשע שביקש הקב"ה לחתום את החתימה למסור עשרה צדיקים ביד מלכות הרשעה שמח שמחה גדולה והי' מתפאר לומר נצחתי את מיכאל השר. מיד חרה אפו של הקב"ה על סמאל הרשע ואמר לו אי סמאל אם רצונך לפטור עשרה חכמי ישראל מהריגה או תקבל עליך צרעת לעולם הבא. אחד משנים תקבל. א"ל סמאל הרשע לא אפטור עשרה צדיקים מהריגה אקבל עלי גזירתך באשר דברת. מיד חרה אפו של הקב"ה על סמאל ולא הספיק את דבריו עד שקרא הקב"ה מטטרון הסופר הגדול השר ואמר לו בתוב וחתום ששה חדשים שלמים נגע צרעת שאת וספחת ובהרת וירקון ושחין רע על אדום הרשעה וגפרית ואש על האדם ועל הבהמה ועל הכסף ועל הזהב ועל כל אשר להם עד שיאמר איש לחבירו הא לך רומי וכל אשר בה בפשוט וחבירו משיב אין לי חפץ בהם כי אין לי הנאה מהם. וכששמע ר' ישמעאל בן מיד נתקררה דעתו והי' מהלך ברקיע אנה ואנה והי' רואה מזבח סמוך לכסא הכבוד. אמר לגבריאל מה זה. אמר מזבח הוא. אמר לו ומה אתם מקריבים עליו בכל יום. וכי פרים ואשים למעלה? אמר לו נפשות של צדיקים אנו מקריבים עליו בכל יום. אמר לו מי מקריב אותם? אמר לו מיכאל השר הגדול. מיד ירד ר' ישמעאל והגיע לארץ והגיד לחבוריו שכבר נגזרה גזירה ונכתב ונחתם והיו. מתאוננים כימין על שנגזרה גזירה עליהם קשה כזאת ושמחים בשמאל על ששקלן הקב"ה בצדקות ובחסידות נגד השבטים. והיו יושבין זוגות זוגות

ר' ישמעאל ור' שמעון ב"ג: ר' עקיבא ור' חנינא בן תרדיון: ר' אליעזר בן שמוע ור' ישבב הסופר: ר' חנינא בן חכינאי ור' יודא בן בבא: רבי חוצפית המתורגמן ור' יודא בן דמא:

נכנס הקיסר וכל גדולי רומי אחריו. אמר להם מי יהרג תחלה. ענה ר' שמעון ב"ג אני נשיא בן נשיא מזרעו של דוד מלך ישראל ע"ה אני איהרג תחילה. ענה ר' ישמעאל כ"ג ואמר אני כ"ג בן כ"ג מזרעו של אהרן הכהן אני איהרג תחלה ואל אראה במיתת חבירי. אמר הקיסר זה אמר אני איהרג תחלה וזה אמ' אני איהרג תחלה א"כ הפילו גורלות ביניכם. ויפול הגורל על רשב"ג וצוה הקיסר לחתוך את ראשו תחלה והתכוהו. ונטלו אחר

כך את ר׳ ישמעאל כ״ג בין יריכיו וצוח עליו כמר נפש ואמר אי תורה ואי שכרה. הלשון שהי׳ מבארת התורה בשבעים לשונות איך עתה לוחכת את העפר. והי׳ מתאונן ובוכה על רשב״ג. אמר לו הקיסר מה זה ומה זה אתה זקן שאתה בוכה על חבירך היה לך לבכות על עצמך. א״ל ר׳ ישמעאל אני בוכה על עצמי שחבירי גדול ממני בתורה ובחכמה ועל שקדמני בישיבה של מעלה אני בוכה:

עוד שהוא מדבר ומתאונן ובוכה ומקונן נשקפה בתו של הקיסר בעד החלון וראתה יפיו של ר׳ ישמעאל כ״ג ונכמרו רחמי׳ עליו ושלחה לאביה ליתן שאלה ובקשה אחת. ושלח לה הקיסר בתי כל אשר תאמר אעשה חוץ מר׳ ישמעאל וחביריו. שלחה לו אבקש ממך להחיות את נפשו. שלח לה כבר נשבעתי. שלחה לו אבקש לך א״כ שתצוה להפשיט את עור פניו כדי להסתכל במקום מראה. מיד צוה להפשיט את עור פניו. וכיון שהגיע למקום תפילין צעק צעקה גדולה ומרה ונזדעזעה שמים וארץ. צעק פעם שני׳ ונזדעזעה כסא כבוד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה צדיק כזה שהראית לו כל גנזי העולם עליונים ותחתונים יהרג במיתה משונה מזה הרשע. זו תורה זו שכרה! אמר להם הניחו לו שתעמוד זכותו לדורות שלאחריו. אמר הקב״ה מה אעשה לבני גזירה היא ואין מי שיפיר. יצתה בת קול ואמרה אם אשמע קול אחר אהפוך את כל העולם לתוהו ובוהו. וכששמע ר׳ ישמעאל כך שתק. א״ל הקיסר עד עתה לא בכית ולא צעקת ועתה אתה צועק. א״ל לא על נשמתי אני צועק אלא על מצות תפילין שהולכין ממני. א״ל הקיסר עדיין אתה בוטח באלקיך. א״ל הן יקטלני ולו איחל. מיד יצתה נשמתו של ר׳ ישמעאל:

ואחריו הוציאו ר׳ עקיבא בן יוסף דורש כתרי אותיות ומגלה פנים בתורה כמו שנמסרו למשה מסיני. וכשהוציאוהו להריגה בא מכתב לקיסר שמלך ערביא מתפשט בארצו. נחץ ללכת וצוה לחבוש את ר׳ עקיבא בבית האסורין עד שישוב מן המלחמה. וכשבא מן המלחמה צוה להוציאו. וסורקין את בשרו במסרקות ברזל וכל סריקה וסריקה שהיו סורקין הי׳ אומר ר׳ עקיבא צדיק הוא ה׳ הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. יצתה בת קול ואמר׳ אשריך ר׳ עקיבא שהיית צדיק

וישר ויצתה נשמתך בצדיק וישר. ובשנפטר בא אלי׳ הנביא זכור לטוב ונטלו על כתיפו ונשאו חמשה פרסאות ופגע בו ר׳ יהושע הגרסי א״ל וכי אינך כהן. א״ל גופן של צדיקים אינו מטמא. והלך עמו יהושע הגרסי עד שהגיע למערה אחת מאוד יפה וכיון שנכנסו שם מצאו שם מטה יפה ונר דולק. נטלו אלי׳ ז״ל דרך מראשותיו ור׳ יהושע דרך מרגלותיו והשכיבוהו על אותו מטה והי׳ מלאכי השרת בוכים עליו שלשה ימים ושלשה לילות ואחר כך קברוהו באותה מערה וביום של מחרתו נטלו אלי׳ ז״ל והביאו בישיבה של מעלה לדרוש בבתרי אותיות בישיבה של מעלה והיו מתקבצות כל הנשמות של צדיקים וחסידים לשמוע מדרשות:

ואחרין הוציאו ר׳ חנינא בן תרדיון. אמרו עליו על ר׳ חנינא בן תרדיון שהי׳ נעים בפני הקב״ה ואדם ומעולם לא עלה קללת חבירו על מטתו (צ״ל שפתו). וכשצוה הקיסר ברומי שלא ללמוד תורה מה עשה ר׳ חנינא בן תרדיון עמד והקהיל קהילות ברבים וישב לו בשוקי של רומי והי׳ לומד ועוסק ודורש בתורה. וצוה הקיסר לכרכו בספר תורה ולשרפו. נטלו הקוסטינר וכרכו בספר תורה והצית את האור ונטל ספוגין של צמר ושריין במים ונתן על לבו כדי שלא תצא נשמתו במהרה. והי׳ בתו עומדת ואומרת אוי לי אבא שראיתיך בכך. והוא משיב ואמר לה טוב לי בתי שראיתני בכך. ותלמידיו היו עומדין עליו ואומרין רבינו מה אתה רואה. אמר להם אני רואה גוילין נשרפין ואותיות פורחות והתחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו מפני מה אתה בוכה. אמר להם אם אני לבדי נשרף לא הי׳ הדבר קשה לי ועבשיו אני נשרף וספר תורה עמי. אמר לו הקוסטינר ר׳ אם אני מסתלק את הספוגין של צמר מעל לבך בדי שתצא נשמתך מהרה מביאני אתה לחיי עולם הבא? א״ל הן. אמר לו השבעה לי. נשבע לו. מיד כשנשבע לו הרבה הקוסטינר את השלהבת ונטל הספוגין ויצתה נשמתו. ואף הקוסטינר השליך עצמו באש ונשרף. יצתה בת קול ואומרת ר׳ חנינא בן תרדיון והקוסטינר מזומנים לחיי עולם הבא. על זה בוכה ר׳ ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת כגון זה הקוסטינר ויש אדם שעובד כל ימי חייו ומפסיד את שכרו בשעה אחת כגון יוחנן כהן גדול ששמש שמונים שנה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה צדוקי:

ואחריו הוציאו ר' יודא בן בבא שלא טעם שינה אלא כשינת סוס מח"י שנה עד פ' שנים. ואותו היום שהוציאוהו ליהרג ערב שבת הי' והוציאוהו ליהרג מט' שעות ולמעלה והתחיל מבקש מהם בחייכם המתינו לי מעט עד שאקיים מצוה אחת שצוה הקב"ה עלי. א"ל עדיין אתה בוטח באלקיך. א"ל הן. א"ל וכי עדיין יש כח באלקים שאתה בוטח עליו. א"ל גדול אדוני ומהולל מאד ולגדלתו אין חקר. א"ל אם יש בו כח למה לא הציל אותך ואת חביריך מיד מלכות. א"ל אנו חייבים מיתה למלך גדול ונורא והוא מסר אותנו ביד מלך כדי לתבוע את דמינו מידו. באו והגידו למלך את דבריו. שלח המלך אליו ואמר לו אמת שהגידו לי ממך או לאו. א"ל אמת הוא. א"ל הקיסר במה עזי פנים אתם שעל פתח מיתה אתם עומדים ועדיין עזים אתם. א"ל ר' יודא אוי לך קיסר רשע בן רשע הלוא ראה חרבן ביתו והריגת חסידיו וצדיקיו ולא עשה קנאה להנקם מיד. אמרו לו' תלמידיו רבינו הי' לך להחניף אותו. אמר להם וכי לא למדתם שכל המחניף לרשע סופו נפל לידו. א"ל בחייך קיסר המתין לי עד שאקיים מצוה אחת ושבת שמה והוא עולם הבא. א"ל לוה שמעתי לעשות שאלתך. מיד התחיל בקידוש היום ויכלו השמים והארץ והי' אומר בנעימות ובקול רם והי' תמיהים כל העומדים עליו. וכיון שהגיע עד ברא אלקים לעשות לא הניחוהו לגמור וצוה הקיסר להרגו וחרגוהו ויצתה נשמתו באלקים. יצתה בת קול ואומ' אשריך ר' יודא שהיית דומה למלאך ויצתה נשמתך באלקים. וצוה וחתכוהו איברים איברים והשליכוהו לכלבים ולא הוספד ולא הוקבר:

ואחריו הוציאו ר' יודא בן דמא. אותו היום ערב שבועות הי'. א"ל ר' יודא לקיסר חייך המתין לי מעט עד שאקיים מצות עצרת ואקדשו כדי לשבח הקב"ה שנתן לנו התורה. א"ל הקיסר עדיין אתה בוטח בתורה ובאלקים שנתנה. א"ל הן. א"ל קיסר מה שכרה של תורתך. א"ל עלי' אמר דוד ע"ה ומה רב טובך אשר צפנת ליראיך. א"ל הקיסר אין שוטים בעולם כמו אתם סוברים שיש עולם אחר. א"ל אין שוטים בעולם כמו אתם כופרי' באלקים חיים ואוי לך אוי לבושתך ואוי לחרפתך בשתראה אותנו עם השם באור החיים ואתה תשוב בשאול תחתיות במדרגה התחתונה. מיד חרה אפו של הקיסר עליו וצוה לקשרו בשערות ראשו בזנב הסוס וצוה למשכו בכל רוחב של רומי ואחר כך צוה ותחכוהו איברים.

ובא אלי׳ ז״ל ולקח האיברים וקברן במערה אחת הסמוכה לנהר היורד לפני רומי ושמעו בל רומיים קול נהי ובכי כל שלשים יום בתוך אותה מערה ובאו והגידו לקיסר. אמר להם אם הי׳ העולם נהפך לתוהו ובוהו לא אשקוט עד שאמלא רצוני באותן עשרה זקנים כאשר נשבעתי. והי׳ שם אחד מחכמי רומי ואמר לקיסר אדוני קיסר דע כי הסכלת כזה ושגירה הרבה מאד ששלחת יד בעם ה׳ כלי חנינה. דע כי תהי׳ לך מרה באחרונה שהרי כתיב בתורת היהודים אל רחום וחנון ארך אפים. ועוד כתיב בתורתם ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו. כששמע הקיסר כך חרה אפו על אותו זקן וצוה לחנקו. כששמע הזקן כך מיהר וטל את עצמו מיד. כשנחנק לא נמצא ולא נודע אנה. ויחרד הקיסר חרדה גדולה ולא שב אפו בכל זאת ועוד ידו נטויה:

ואחריו הוציאו את ר׳ חוצפית המתורגמן. אמרו עליו על ר׳ חוצפית המתורגמן שהי׳ בן מאה ושלשים שנה כשהוציאוהו ליהרג והי׳ יפה תואר ויפה מראה והי׳ דומה למלאך ה׳ צבאות. באו והגידו למלך את יפיו ואת שיבתו ואמרו לו בחייך אדוני תרחם על הזקן הזה. אמר הקיסר לר׳ חוצפית כמה שנים אתה א״ל מאה ושלשים שנה לבד מיום אחד וכקשתי ממך שתמתין לי עד שתתמלא יומי. אמר לי׳ הקיסר מה לך שתמות היום או למחר. אמר לי׳ כדי שאקיים עוד שתי מצות. אמר לי׳ מה מצוה עתה רוצה לעשות. אמר לי׳ לקרא קריאת שמע ערבית ושחרית להמליך עלי את שם הגדול והנורא המיוחד. אמר לי׳ הקיסר עזי פנים ועזי נפש עד מתי אתם בוטחים באלקיכם שאין בו כח להציל אתכם מידי שהרי אבותי חרבו את ביתו ואת נבלת עבדיו נתנו סביבות ירושלים ואין קובר ועתה אלקיך זקן הוא ואין לו כח להציל עוד. שאלו הי׳ בו כח הי׳ נוקם נקמתו ונקמת עמו ונקמת ביתו כמו שעשה מפרעה ומסיסרא ומכל מלכי כנען. וכששמע ר׳ חוצפית כך ככה בכי גדול ואחז בבגדיו ויקרעם על גדוף השם ית׳ ועל חרפתו ואמר לקיסר אוי לך קיסר מה תעשה ליום אחרון כשפוקד הש״י על רומי ועל אלקיכם. אמר המלך עד מתי אתווכח עם זה וצוה להרגו ויסקלוהו ותלוהו. ואז באו שריו וחכמיו וחלו פניו לקברו כי חמלו על שיבתו. ויאמר המלך לקבור אותו. ויבאו תלמידיו ויקברוהו ויספדוהו הספד גדול וכבד מאד:

ואחריו הוציאו את ר׳ חנינא בן חכינאי. ואותו היום ערב שבת הי׳ ובכל ימיו הי׳ יושב בתענית מבן שנים עשר שנים עד תשעים שנים וחמש. אמרו לו תלמידיו רבי רצונך שתטעום בלום קודם שתיהרג. אמר להם עד עתה התעניתי ולא אכלתי ולא שתיתי ועתה איני יודע איזה דרך אלך ואתם אומרים לי לאכול ולשתות. התחיל בקדוש היום ויכלו השמים עד ויקדש אותו ולא הניחוהו לגמור עד שהרגוהו. ויצתה בת קול ואומרת אשריך ר׳ חנינא בן חכינאי שהיית קדוש ויצתה נשמתך בקדושה בתיבת ויקדש:

ואחריו הוציאו ר׳ ישיבב הסופר. אמרו עליו על ר׳ ישיבב הסופר שהי׳ בן תשעים שנה אותו היום שהוציאוהו ליהרג. כיון שהוציאו אותו באו תלמידיו ואמרו לו רבינו תורה מה תהא עלינו. אמר להם בני עתידה תורה להשתכח מישראל לפי שאומה הרשעה העיזה פני׳ והעריםה סוד לאבד מרגלותינו ממנו והלוואי שהייתי בפרה על הדור. אבל אני רואה שאין לך רחוב ורחוב שברומי שאין בה חלל חרב שעתידה אומה הרשעה לשפוך דם נקי מישראל. אמרו לו רבינו ומה תהא עלינו. אמר להם החזיקו איש ברעהו ואהבו שלום ומשפט אולי יש תקוה. אמר לי׳ קיסר זקן בן כמה שנים אתה. אמר לי׳ היום בן תשעים שנה אנכי ועד לא יצאתי ממעי אמי הי׳ גזירה מאת הקב״ה למסור אותי ואת חבירי בידך כדי לתבוע דמינו מידך. אמר לי׳ וכי יש עולם שני. אמר לי׳ הן. ואתה אוי ואוי לבושתך כשיפרע דם חסידיו מידך. אמר הקיסר מהרו להרגו גם זה ואראה כח וגבורתו של אלקי זה ומה יעשה לי בעולם שני. צוה עליו ושרפוהו:

ואחריו הוציאו ר׳ אלעזר בן שמוע. אותו יום אמרו עליו על ר׳ אלעזר בן שמוע שהי׳ מאה וחמש שנים ומקטנותו עד סוף ימיו לא שמע אדם שהוציא תפלות מפיו ולא נתקוטט עם חביריו בין בדבור בין במעשה והי׳ ענין ושפל רוח ויושב בתענית שמונים שנה. ואותו היום שנהרג יום כפורים הי׳ ובאו תלמידיו לפניו ואמרו לו רבינו מה אתה רואה. אמר להם אני רואה ר׳ יודא בן בבא שמשיאים את מטתו ואת מטת ר׳ עקיבא בן יוסף סמוכה אצלו והם מתווכחים בדבר הלכה יחד זה עם זה. אמרו לו ומי מכריע ביניהם. אמר להם ר׳ ישמעאל כ״ג. אמרו לו מי מנצח. אמר להם ר׳ עקיבא על שטרח בכל כחו בתורה. אמר להם בני

רואה אני עוד שנשמת כל צדיק וצדיק מטהרת את עצמה במי השילוח כדי ליכנס היום בטהרה בישיבה של מעלה לשמוע את דרשות ר' עקיבא בן יוסף שידרש להם מעניינו של יום וכל מלאך ומלאך מביא קתדראות של זהב לכל צדיק וצדיק לישב עליו בטהרה. צוה הקיסר להרגו. ויצאה בת קול ואומרת אשריך ר' אלעזר בן שמוע שהיית טהור ויצאה נשמתך בטהרה:

סליק מדרש אלה אזכרה:

מדרש ברכת יעקב אבינו ע"ה:

ויקרא יעקב אל בניו: לא היה צריך קרא לומר אלא ויקרא עשו למה שהוא גדול. אלא אמר הכתוב כי לא שאול תודך מות יהללך. ומי מודה מי שהוא חי ומשתחוה לחי שנאמר חי חי הוא יודך כמוני היום. א"ר חנינא בנוהג שבעולם עבד אינו עושה דיאתיקי ומי עושה דיאתיקי בן חורין כך עשו בן יעקב גורר מה(?) ואינו עושה דיאתיקי לא מת עשו על מטתו ומי עשה דיאתיקי יעקב שנא' חי חי הוא יודך לפיכך ויקר' יעקב אל בניו. זהו שאמר הכתוב מסיר שפה לנאמנים זה יצחק ויעקב ששניהם בקשו לגלות מסטירין של הקב"ה יצחק קרא לעשו לגלות לו את הקץ וגנזו הקב"ה ממנו שנ' ויקרא את עשו בנו הגדול. ואף יעקב בקש לגלות את הקץ לבניו שנא' האספו ואגידה לכם. למה הדבר דומה לעבד שהאמינו המלך על כל מה שיש לו בא אותו העבד למות קרא לבניו לעשותן בני חורין ולומר להם היכן הוא דיאתיקי שלהן והאוני שלהן. ידע המלך והלך ועמד לו מלמעלה הימנו ראה אותו עבד והפליג את הדבר שהיה מבקש לגלות להם התחיל אומר להם בבקשה מכם עבדי' של מלך אתם היו מכבדי' אותו כדרך שהייתי מכבדו כל ימי. כך יעקב אבינו אמר אקרא לבני להודיע להן אימתי הוא הקץ מיד נגלה עליו הקב"ה ואמר לו לבניך אתה קורא ולי לאו שכן ישעיה אמר ולא אותי קראת יעקב. כיון שראה אותו יעקב התחיל אומר לבניו בבקשה מכם בני היו מכבדין להקב"ה כדרך שכיבדוהו אבותי שנא' האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו. אמרו לו יודעין אנו מה בלבך. שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. כיון ששמע יעקב כן השתחוה שנא' וישתחו ישראל על ראש המטה.

התחיל אומר בלחישה ברוך שם כבוד מלכותו לעול' ועד. אמר לו הקב"ה כבוד אלהים הסתר דבר אין המדורה הללו שלך שנאמר הולך רביל מגלה סוד וגו'. דבר אחר ויקרא יעקב אל בניו. זהו שאמ' הכתוב אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. אמר ריב"ל ג' דברים גזרו ב"ד של מטה והסכים הקב"ה מלמעל' ואלו הן. אחד בימי עזרא בשע' שעלו מבבל' ביקש הקב"ה להתיר להם את המעשרות. מה עשה הלבו ונזרו על עצמן שהן מעשרין שכן הוא אומ' את ראשית עריסותינו ותרומתינו ופרי כל עץ תירוש ויצהר וגו' מה עשו כתבו בספר וחתמו ונתנו אותו בהיכל. למחר נבנסו ומצאו אותו חתום. ומנין שהסכים הקב"ה עמה' שנ' ובכל זאת אנו כורתים אמנה וכתבים ועל החתום שרינו לוינו ובהנינו. ואחד בימי מרדכי ואסתר שנ' קימו וקבלו היהודים. ומנין שהסכים הקב"ה עמהם וקבלו אין כתיב כאן אלא וקבל היהודי' מכאן שהסכי' הקב"ה עמה'. ואחד בימי יהוש' בשעה שנכנסו ישראל לארץ. אמר להם יהושע והיתה העיר חרם ואין אתה מוצא שאמר לו הקב"ה אלא מעצמו עשאו. ומנין שהסכים הקב"ה על ידו שנ' חטא ישראל וגם עברו את בריתי וגו' מכאן שהסכים הקב"ה עמהן. הוי אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. מדבר ביעקב בשעה שנכנסו בניו לברכה התחיל מחלק להם פרוקופאו' ומנין שהסכים הקב"ה עמו שכן אתה מוצא בברכה שברך יעקב אבינו את השבטים כך ברכן משה. תדע לך שהוא כן את מוצא ממה שהסכים הקב"ה עמו על כל ברכה וברכה אימתי כשעה שהיה מסתלק מן העולם. הוי ויקרא יעקב אל בניו: ר' פנחס הכהן בר חמא ור' יהודה הלוי בר שלום אומר מהו האספו הטהרו במה דאת אמר תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף. דבר אחר האספו העשו אסופות אסופות. מה עשו ביון שנכנסו התחיל מקנתרן. ראובן בכורי אתה:

ראובן בכרי אתה. א"ר לוי בר שלום שלא ראה קרי יעקב אביהם פ"ד שנה עד שנולד ראובן: יתר שאת אמר ליה ראוי היה לך ליטול ג' חלקים יתר על אחיך הבכורה והכהונה והמלכות וכשחטא ניתנה הבכורה ליוסף והכהונה ללוי והמלכות ליהודה: פחז כמים. נוטריקון הוא *פחזת *חטאת *זנית. וכי ראובן זנה חס לצדיק אלא כשמתה לאה אמו הביא יעקב בלהה והושיבה על המטה כיון שראה ראובן קינא ועמד והפך את המטה והעלה עליו הכתוב באלו שכב עמה: אז חללת יצועי עלה. יצועי קלקל ועלה. אמר לו אביו

בני אין לך רפואה עד שיבא מי שכתוב בו ומשה עלה. וכיון שבא משה ועלה ועמד בהר עיבל ומינה שבטו של ראובן תחלה על הקללות ופתח פיו שבטו של ראובן ואמר ארור שוכב עם אשת אביו ידעו כל ישראל שהיה ראובן זבאי ונתרפא ומחל לו הקב"ה:

שמעון ולוי ארור אפם. בשעה שהרגו שכם וחמור וכל אנשי העיר ולא נמלכו באביהן ואירר כעסן שהיה קשה ביותר שנ' ועברתם כי קשתה שכבה חמתם ואף שלה' לפיכך אחלקם ביעקב וגו' סופרי' להעמיד משמעון בבתי כנסיות. ותלמידים ומשנים משבט לוי בבתי מדרשות עוסקים בתורה:

יהודה אתה יודוך אחיך. לפי שהודית יודו לך אחיך בעוה"ז ובעה"ב. ולפי ברכתו של יעקב אבינו עמדו ממנו ל' מלכים שנ' אלה תולדת פרץ. ותחשוב דוד ושלמה רחבעם ואביה אסא עד יכניה. וכן לעה"ב ודוד עבדי נשיא להם לעולם. ולפי שזכה יהודה והציל לתמר וב' בניה מן המיתה הציל את יוסף מן המיתה שנ' ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע וגו'. והציל לפרץ וזרח וכבר נשתלמה צורתן במעי אמן תמר שהיה לה ג' חדשים מעוברת שנ' ויהי כמשלש חדשים. לפיכך הציל הקב"ה מזרעו ארבעה אחד מן הכור ושלשה מן האש. דניאל כנגד יוסף. חנניה מישאל ועזריה כנגד תמר פרץ וזרח שנא' הוציאוה ותשרף. וזכה להקרות גביר באחיו שנא' כי יהודה גביר באחיו. ועוד משבט יהודה יצאה אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה. ועוד משבט יהודה יצא נחשון בן עמינדב ראש לנשיאים שנ' ויהי המקריב ביום הראשון. ועוד משבט יהוד' יצא בצלאל שעשה את המשכן. ומשבט יהודה הקריבו בראשונה לחנוכת המזבח. ומשבט יהודה יצאו מלכים ונביאים. ומשבט יהודה יצא כלב. ועוד במסעות יהודה בראשונה שנא' ונסע דגל מחנה יהודה. בחנייתם כן שנ' והחונים קדמ' מזרחה דגל מחנ' יהוד'. ובברכת משה החסיד בירך בראשונ' שנ' וזאת ליהודה ויאמר. ועוד שבט יהוד' נחלו בראשונ' שנ' זאת הארץ. וחלק האר' שלקחו הרבה משאר שבטי' שנ' והארץ שקטה ממלחמ' ויגשו בני יהוד' אל יהוש' בגלגל ויאמ' אליו כלב בן יפנ' הקנזי. וחלק הארץ שנתן מנחלתו ללוי' ישבו בה בני אהרן שנ' ויתנו להם את קרי' ארב'. ועוד אחר מית' יהוש' שאלו מי יעל' לנו בכנעני בתחל' להלחם בו ויאמ' יהוד' יעל'. ומשבט יהוד' יצא עתניאל ראשון לשופטי' שנ' ויזעקו בני ישרא' אל ה' ויקם ה' את עתניאל בן קנז. ומשבט יהודה

יצא בועז. ועוד מלכות ישראל נתנה לשבט יהודה לדוד. הצדיק לו ולבניו ברית מלח. שנאמ׳ ויאמר ה׳ אל שמואל עד מתי אתה מתאבל על שאול וגו׳ עד כי ראיתי בבניו לי מלך. בכל מקום שנא׳ לי לעולם הוא ובן אמר דוד ויבחר ה׳ אלהי ישראל בי כי ביהודה בחר לנגיד ובבית יהודה בית אבי בי רצה להמליך על ישראל. ועוד משבט יהודה יצא שלמה המלך והוא בנה בית המקדש ורצה הקב״ה ליתן שבינתו בה שנא׳ אז יקהל שלמה ולא יכלו הכהנים לעמד לשרת מפני הענן וכתיב וכל בית ישראל רואים ברדת האש. ועוד משבט יהודה יצא יהושפט איש צדיק שנא׳ בו ויעש הישר בעיני ה׳, ומשבט יהודה יותם המלך איש צדיק שנ׳ בו ויעש הישר בעיני ה׳. ומשבט יהודה יצא יאשיהו איש צדיק שנא׳ בו ובמוהו לא היה לפניו מלך. ומשבט יהודה יצאו חנניה מישאל ועזריה אנשים צדיקים וחכמים שכן כתוב בהם והילדים האלה ארבעתם נתן להם האלהים מדע והשכל בכל ספר וחכמה. ונעשה להם נסים ומופתי׳ בבבל דכתי׳ בדאין קרב נבוכדנצר לתרע אתון נורא יקדתא. דאין דניאל עם מלבא מליל אלהי שלח מלאביה ובסוף כתיב ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין. ועוד משבט יהודה יצא זרובבל בן שאלתיאל וכתי׳ אמר אל זרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה. וכתיב ביום ההוא נאם ה׳ אקחך זרובבל בן שאלתיאל. וכתיב ידי זרובבל בן שאלתיאל יסדו הבית הזה וידיו תבצענה. וכתיב כי מי בז ליום קטנו׳. וכתיב מי אתה הר הגדול לפני זרובבל למישור. ועוד משבטו עתיד משיח שנאמר והיה ביום ההוא שורש ישי. ומשבט יהודה יצא שלמה שבנה בית ראשון. ובצלאל בנה את המשכן. זרובבל בנה בית שני. ומלכנו עתיד לבנות בית המקדש. ושני שבטים הללו מצינו שהם מתייחסים מכל שבט. יהודה ולוי. ובהם המלכות והכהונה. יהודה רביעי הוא נולד לשבטי׳ בנגון ד׳ שהוא אות רביעי׳ באל״ף בי״ת ולשם הזה. וביום הרביעי נבראו המאורות וכתיב במשיחנו ובסאו כשמש נגדי. וניצלו לו מורעו ארבע אחד מגוב אריות ושלשה מכבשן האש. דוד אות רביעית הוא ראש וסוף שנא׳ לא יסור שבט מיהודה. ועוד כתיב ונאמן ביתך וממלכתך וכתיב לעול׳ אשמר לו חסדי. ומה שאמרנו כשם שברביעי נבראו המאורו׳ כך יהודה נולד רביעי לשבטים ומהם אנו מונים שנות עולם. השבטים נמנו בתורה בט״ו מקומות ויהודה נמנה ראש לשבטים בד׳ מקומות כנגד לידתו. ועוד כתיב בקרבן

נחשון שהוא משבט יהודה וקרבנו קערת כסף אחת ובכלם כתיב קרבנו הוסיף לנחשון וי"ו רמז ליהודה ששה צדיקים יצאו משבטו ונתברכו כל א' ואחד בשש מדות. כתיב בדוד יודע נגן וגבור חיל איש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו. וכתיב בחנניה מישאל ועזריה ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה ויודעי דעת וגו'. וכתיב בחזקיהו שש ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום. וכתיב ביה בדניאל בדאין כל קבל די רוח יתיר' ביה ומנדע ושכלתנו וגו'. וכת' במשיחנו ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דע' ויראת ה':

יהודה אתה יודוך אחיך. זו היא שנאמרה ברה"ק ע"י איוב אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם בנגד מי אמר איוב המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד הצדיקים שהם כובשים את יצרם ומודים במעשיהם שכל מי שהוא מודה במעשיו זוכה לחעה"ב. שנ' זובח תודה יכבדנני ושם דרך אראנו בישע אלהים. וכן אתה מוצא ביהוד' בשעה שבא מעשה תמר לידו והוציאוה לישר׳ף שלחה ואמרה לו הכר נא מהו הכר נא שא נא עיניך והכר את בוראך ואל תתבייש מב"ו מיד כבש יצרו והודה במעשיו. ובשביל שהודה במעשיו הציל הקב"ה את בניו מן השריפה והוא רמז שרמז לו הקב"ה מתחלה שנ' ויהי כמשלש חדשים. אמר לו הקב"ה אתה הצלת את תמר ואת שני בניה מן השריפה אף אני אציל את בניך מן השריפה ואלו הן חנניה מישאל ועזריה. הא למדת שבל מי שהוא מודה במעשיו הקב"ה מצילו ומביאו לחעה"ב וכל מי שאינו מודה במעשיו הקב"ה מקללו. שכן מצינו בקין בשעה שהרג את הבל אמ' לו הקב"ה אי הבל אחיך אמר לפניו רבש"ע אני והבל הנחנו דורן לפניך. להבל קבלת ולי הזרת בפחי נפש ממני אתה מבקשו והלא אינו מתבקש אלא ממך שאתה משמר כל הבריות. אמר לו אני מודיעך היכן הוא מיד קללו שנא' ועתה ארור אתה מן האדמה וגו' מיד עמד ונשתטח לבקש רחמים מלפני הקב"ה שנ' גדול עוני מנשוא. אמר לפניו רבש"ע לא יהא עוני גדול מאותן ס' רבוא שעתידין להכעים לפניך במדבר וכיון שאמר נושא עון מיד מחלת להם שנ' ויאמר ה' סלחתי כדבריך. באותה שעה אמר הקב"ה אם איני מוחל לקין הרי אני נועל דלת בפני כל ב"ת. מיד מחל לו הקב"ה מחצה שמתחלה אמר לו נע ונד תהיה בארץ ולאחר שעשה תשובה מה כתיב בי' וישב בארץ נד קדמת עדן. מכסה פשעיו לא יצליח ומודה

ועזב ירוחם זה יהודה הצדיק שבייש עצמו במעשה תמר ואף ראובן לא הודה במעשיו אלא מכחו של יהודה כיון שראה ראובן את יהודה שהודה עמד הוא והודה על מעשיו. ולפי שגרם יהודה לראובן לעשות תשובה לפיכך סמכו משה רבינו לו שנ׳ יחי ראובן ואל ימות וגו׳ וכתיב בתרי׳ וזאת ליהודה ויאמר. על שניהם הוא אומ׳ אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם ומה שכר נטלו על כך להם לבדם נתנ׳ הארץ ולא עבר זר בתוכה:

יהודה אתה יודוך אחיך. בא וראה מה כתיב למעלה מן הענין שמעון ולוי אחים וכלם אינם אחים אלא אחים הם בעצה הם נטלו עצה על שכם והרגום שנא׳ ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו. והם נטלו עצה על יוסף ובקשו להרגו שנא׳ ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא ועתה לכו ונהרגהו. ומי הם אם תאמר ראובן הרי ראובן בקש להצילו שנא׳ וישמע ראובן ויצילהו מידם. אם תאמר יהודה הרי כבר נאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע. ואם תאמר בני השפחות והלא כבר נאמר והוא נער את בני בלהה וגו׳. אלא מי הם ויאמרו איש אל אחיו זה שמעון ולוי דכתיב בהו שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם. וכיון שבאו במצרים אמר יוסף אם אני מניחם במקום אחד נוטלים עצה עלי ומחריבין את כרך מצרים לפיכך הפריש שמעון מלוי שנאמר ויקח מאתם את שמעון. וכיון שהפריש נעשה לוי יחידי שנא׳ ויפתח הא׳ את שקו וכי א׳ היה והלא כבר נאמר ויהי הם מריקים שקיהם אלא הא׳ זה לוי שנעשה יחידי ותשש כחו באותה שעה לכך נאמר שמעון ולוי אחים: וכיון שהוכיחן אביהם הוריקו פניו של יהודה. מיד קרא לו ופתח יהודה אתה יודוך אחיך. א״ר תנחום בר חנילאי בשעה שהוכיח יעקב שמעון ולוי הוריקו פניו של יהודה ונתיירא שמא הוכיחו במעשה תמר מיד קראו ופייסו שנא׳ יהודה אתה יודוך אחיך. מת״ל אתה יודוך אחיך. אלא כך אמר לו יעקב יהודה בני גלוי וידוע לפני הקב״ה שהצלת את יוסף מן המיתה שאלמלא אתה היו הורגים אותו שמעון ולוי ועתה תזכה שהרי יודו לך אחיך בעה״ב שהצלת אותם משפיכות דמים ולא נטרדו אחיך לגיהנם אף בעה״ז תזכה שיקראו כל השבטים על שמך יהודים כשם שנקראת אתה יהודה: ידך בעורף אויביך. אמר לו בני אתה הקשית ערפך שעה אחת ובישת עצמך במעשה תמר תזכה שתהרג את אויביך בדבר נוקשו על ערפו

ומניחו הולך והורג ואיזה זה הקשת: גור אריה יהודה. א"ר חמא בר חנינא זה מלכנו בן דוד שיצא מב' שבטים אביו מיהודה ואמו מדן ובשניהם כתיב אריות גור אריה יהודה דן גור אריה. אמר לו ליהודה בני מסולק אתה מאותו עון שאמרת טרף טרף יוסף: לא יסור שבט מיהודה. זה ראשי גליות שביהודה שבבבל שרודין את עם ישראל במקל. ומחוקק מבין רגליו אלו נשיאים של בית ר' שמלמדים תורה ברבים בא"י. ד"א לא יסור וגו'. זה בן דוד שעתיד לרדות את המלכו' במקל שנ' תרעם כשבט. ומחוקק מבין רגליו אלו יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים שמורים הלכות בא"י בסנהדרי גדולה שהיא יושבת בלשכ' הגזית בחלקו של יהודה:

זבולן לחוף ימים ישכן. בסחורתו. ויששכר כתורתו. זה עם זה שותפי' בעה"ז ובע"הב: זבולן וגו' מה ראה יעקב שברך זבולן תחלה ואח"ב יששכר והלא יששכר גדול ממנו והוא היה ראוי ליברך תחלה. צפה וראה ב"ה שעתיד ליחרב ועתיד סנהדרין שתעקר משבטו של יהודה ולהקבע בשבטו של זבולן שבתחלה גלתה סנהדרין וישבי' לה ביבנה ומיבנה לאושה ומאושה לשפרעם ומשם לבית שערי' ומשם לצפורי וצפורי היה בחלקו של זבולן ואח"כ גלתה לטבריה וכן ישעיה אמר לה ישפילנה עד ארץ. א"ר יוחנן טברי' היא משלמת למלבנו שנ' תרמסנה רגל רגלי עני. מה כתיב אחריו והובן בחסד כסא. באותה שעה יפרע הקב"ה מא"ה פורענות גדולה שאין לה הפסק ואין לה קץ ומורידן לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות שנ' ויצאו וראו בפגרי האנשים. וב"כ למה שנתן הקב"ה קץ ליסוריהן של צדיקים שמתייסרים בעה"ז. באותה שעה מגעת פורענות של רשעים שאין לה קץ לעולם. וקץ יסוריהן של צדיקים מעביר מן העולם. שנ' קץ שם לחשך ומהו קץ שם לחשך. אר"י אלו הצדיקי' שרומין בעה"ז כמי שהוא יושב בחשך ואפלה. באותה שעה משלם הקב"ה מתן שכרן של צדיקים שאין לה קץ ואין לה הפסק. אשריהן הצדיקים שהן מרבין את התור' ורודפין שלום לישראל שמשתלמין שכר פועל שאין לה קץ ואין לה הפסק לעולם ולעולמי עולמים שנא' למרבה המשרה ולשלום אין קץ: (עניין אחר) מפני מה ברך זבולן תחלה מפני שזבולן לחוף ימים ישכון וכל הסחור' למחוז באין כדכתיב והוא לחוף אניות. ויששכר מסתפת בסחרותיו שנ' יששכר חמור גרם שנוטל הסחורות מזבולן ומשתכר בהם. הוא שאמר מ"ר שמח זבולן בצאתך לפרש בים

וישכר באהליך שמשתכר באהליו מסחורי של זבולן. (אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם):

יששכר חמור גרם. כשם שהחמור שובר את העצי׳ כך שבטו של יששכר. יודעי בינה לעתים לדעת שהיה שבטו מעמיד מאתים סנהדריות:

יהי דן נחש עלי דרך זה שמשון שצפה אותו יעקב והוא עומד בין שני עמודים וההפלל עליו שתנתן בו כח שנ׳ ה׳ אלהים זכרני נא וחזקני נא:

גד גדוד יגודנו. זה שבטו של גד שכשהיה א׳ מהם יוצא למלחמה היו נוצחין והיו הורגין מפרק הראש עם הזרוע:

מאשר שמנה לחמו שהיו מספיקין שמן המשחה:

נפתלי אילה שלוחה. מלמד שקפץ במצרים בחיל והביא שטר המערה לקבור את אביו עד שהוא הולך בא חושים בן דן והיה חרש ובשרא׳ עשו מונע מלקבור את אבינו יעקב דקרו בידו על צוארו והתיז את ראשו ונפלו שניהם על מטתו של יעקב אבינו. ופתח עיניו וראה נקמה ושמח שנ׳ ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע. ונתקיימה נבואת רבקה שאמרה למה אשכל גם שניכם יום אחד: הנותן אמרי שפר. שהי׳ לשונ׳ של שבט נפתלי בתורה מתוקים מדבש:

בן פורת יוסף מלמד שאין עין הרע שולט בהם: בנות צעדה עלי שור. שהיו המצריות בנות מלכים מבקשות לראות את פני יוסף ולא תלה עיניו בא׳ מהן וזכה לירש ב׳ עולמים שלא הרהר באחת מהן:

בנימין זאב יטרף. שבט גדול וחזק: (עניין אחר) בנימין זאב יטרף וגו׳. פירוש בנימין חלקו בין בני יהודה ובין בני יוסף. כשהולך לטרוף ועבר בארץ יהודה בבקר לא ישוב עד הערב וכשהולך בערב לא ישוב עד הבקר ברכתיב בבקר יאבל עד שטורף ולערב יחלק שלל ששולל. ומנימין שבנין בין אלו השבטים דכתי׳ ויעל גורל מטה בני בנימין וגו׳ ויצא גבול גורלם בין בני יהודה ובין בני יוסף: כתיב כי לא יעשה ה׳ אלהים דבר כי אם גלה סודו וגו׳. בראשונה היה הסוד ליראי ה׳ שנאמ׳ סוד ה׳ ליריאיו. חזר ונתן אותו לישרים שנ׳ כי לא יעשה ה׳ אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. כל מה שהצדיקים עושים ברוח הקדש עושים. יעקב כשבירך שבט יהודה הוא מכרכו באריה שנ׳ גור אריה יהודה

מטרף בני עלית כרע רבץ באריה וכלביא מי יקימנו ומזווגו כנגד מלכות בבל ודניאל חנניה מישאל ועזריה מורגין לה. יוסף מזווגו כנגד המלכות ומסורת היא שאין עמלק נופל אלא ביד בני בניה של רחל. ומשה זיווג שבטו של לוי בנגד מלכות יון שבני חשמונאי היו משבטו של לוי. ומקי׳ לבנימן בנגד מלכות מדי שמרדכי פורע ממנו שהוא משבטו של בנימן וכתיב במלכות מדי וארו חיוה אחרי תניינה דמיה לדוב שהוקשה בנגד שבט בנימן שנמשל בזאב. זאב יטרף. מה הזאב הזה חוטף כך הי׳ שבטו של בנימן חוטף שנ׳ וראית׳ והנה אם יצאו בנות שילה. מלמד שהיו חוטפין נשים לבניהן משום שבועה שנשבעו ישראל עליהם שלא ישאו נשים: בבקר יאכל עד אלו הקרבנות שמקריבין בבה״מ. דכתיב את הכבש האחד תעשה בבקר.

ויכל יעקב לצות את בניו. מה ציוה לטעון את מטתו. א״ל אל יטעון מטתי א׳ מבני בניה׳ שיש להם מבנו׳ בנען וקבלו עליהם מצות אביהן וברבתו באהבה רבה וגמורה שנ׳ איש אשר בברכתו. וברבתו קיימת לעולם ולעולמי עולמים שנ׳ ברובים אתם לה׳ עושה שמים וארץ: (סליק ברבת י״ב שבטים כל אחד ואחד בשמו):

כל אלה שבטי ישראל שנים עשר. לא פחות ולא יותר אף רבקה ראתה י״ב שבטים שנ׳ ויאמר ה׳ לה שני גוים בבטנך ושני לאומים הרי ארבעה. ולאם מלא׳ יאמץ הרי ששה. ורב יעבד צעיר הרי ח׳. וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה הרי עשרה. ויצא הראשון אדמוני. ואחרי בן יצא אחיו הרי י״ב. ויתרוצצו הבנים בקרבה. אמרה כך אני מצטער׳ בי״ב שאמר לי הקב״ה שהוא מעמיד ממני למה זה אנכי אין ז״ה אלא י״ב בני׳ שנים עשר שבטי ישראל:

וזאת אשר דבר להן אביהם ויברך אות׳ איש בברבתו ברך אות׳ אין כתיב באן אלא ויברך אות׳ למה כן אלא בשביל שנתן ליהוד׳ גבורתו של ארי וליוסף גבורתו של שור ולנפתלי קלתו של איל ולדן נשיכתו של נחש תאמר שוה גדול מזה בללן באחרונ׳ איש אשר בברכהו ברך אותם. לפי שחלק להם את הארץ ונתן ליהוד׳ ארץ שהיא עושה שעורים. ולנפתלי ארץ שהיא עושה חטי׳ אע״פב בללן באחרונ׳ שיהו אוכלין אלו משל אלו הוי וזאת אשר דיבר להם אביהם. זאת אשר דבר אין כתיב כאן אלא וזאת אשר ועוד עתיד אדם אחר כיוצא בי לברך אתבם ומהיכן שפסקתי הוא

מברך אתכ׳ כיון שעמד מרע״ה פתח להם וזאת הברכה מהיכן שפסק להן אביהן הוי וזאת אשר דבר להם אביהם. אמר להם אומר לכם הברכות הללו אימתי מגיעות אתכם בשעה שתקבלו את התורה שכתוב בה וזאת התורה הוי וזאת אשר דבר, ממה שחתם אביהם פתח להם משה: מוקנים אתבונן. יצחק בשבר׳ את יעקב אמר לו ואל שדי יברך אותך במה חתם בסוף ברכתו בקריאה, ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו. ואף יעקב ממה שפסק אביו התחיל שנ׳ ויקרא יעקב אל בניו. וחתם יעקב בשברבן בו זאת שנ׳ וזאת אשר דבר. ואף משה כשעמד לברך את השבטים ממקום שפסק יעקב משם התחיל שנ׳ וזאת הברכה אשר ברך משה. ובמה חתם משה באשריך ישראל. אף דוד בשבא לברך את ישראל ממקום שפסק משה פתח שנא׳ אשרי האיש. הוי מזקנים אתבונן:

ויצו אותם ויאמר אליהם. וכיון שנסתלק משם ויעשו בניו לו כן כאשר צום. מה עשו חנטו אותו והעלו אותו. כתי׳ ויבאו עד גורן האטד וכי יש גורן לאטד שהוא אומ׳ ויבאו עד גורן האטד אלא אלו כנעני׳ שנטלו את כתריהן והקיפו ארונו של יעקב בגורן וה שמקיפין אותו באטד. ר״א אומר כיון שראו ארונו של יעקב אבינו התירו אזורי מתניה׳ והלקו כבוד לי״א. ר״ש בן נחמני אמר קשרי בתפותיהן התירו. ורבנן אמרו באצבע הראו אל הארון: ויאמרו אבל כבד זה למצרים בשביל בן נתן להם הקב״ה גורן שנ׳ עד גורן האטד:

ויעש לאביו אבל שבעת ימים ומנין שהאבל שבעת ימים שהוא אומר ויעש לאביו אבל שבע׳ ימי׳, אח״ל שבעת ימים מנין מדכתיב ומפתח אהל מועד לא תצאו ז׳ ימים לפיכך ויעש לאביו אבל שבעת ימים. ולמה עושין שבעת ימים כנגד ז׳ ימי המשתה, אמר להם הקב״ה בעה״ז נצטערתם עם הצדיק הזה ושמרתם לו אבל ז׳ ימים. ולע״הב אני מחזיר לכם אותו האבל לשמחה שנא׳ והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם. וכשם שאני מנחם אתכם כך אני מנחם לציון ולחרבותיה שנא׳ כי נחם ה׳ ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה׳ ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה:

תם מדרש ברכת יעקב אבינו ע״ה:

רמות כסא של שלמה המלך ע״ה:

רז״ל אמרו בשע׳ שהמלך אחשורוש ישב על כסא מלכותו בקש לישב על כסא שעשה שלמה ברוב חכמתו ובתבונתו של הקדוש ברוך הוא. אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם במקום שהיה יושב שלמה המלך ודן ישראל שנאמר וישב שלמה על כסא ה׳ למלך על ישראל איך ישב עליו אותו רשע עשה למען שמך ואל תנבל כסא כבודך. ואמרו ז״ל היאך נמצא כסא של זהב במדי. אמרו ז״ל לאחר מיתתו של שלמה עלה שישק מלך מצרים לארץ ישראל ונטל כסא שלמה בשביל כתובת בתו והוריד אותו למצרים בכתוב בשנה החמישית עלה שישק מלך מצרים על ירושלם ואחר כך עלה סנחריב ושבה את הכסא מארץ מצרים והביאו לארץ ישראל מפני שהיה מבקש להלחם עמם ובאותו הפרק נפל סנחריב ביד ישראל ובזזו את ממונו וחזר הכסא למקומו וישב עליו חזקיהו ונטל את הכבוד ותתנשא במלכותו והצליח כדכתיב ויצלח חזקיהו בכל מעשהו וראה חזקיהו שיש בכסא שש מעלו׳. ומה ראה שלמה לעשות הכסא כו׳ מעלות כנגד ששה בני אדם שיצאו מדוד ואלו הן חזקיהו יאשיה דניאל וחבריו וברוח הקודש עשה אותו כסא כנגד ו׳ מלכי יהודה שעמדו עליו ואלו הן שלמה רחבעם חזקיה מנשה אמון ויאשיהו וכימי יאשיהו עלה פרעה מלך מצרים ונלחם ביאשיהו ונטל הכסא מירושלם והביאו למצרי׳ ובקש לישב עליו ולא ידע מנהגו של כסא ואיך יושבין עליו והכהו האריה על ירכו והיה צולע ולפי׳ נקרא שמו פרע׳ נבה ומתרגמינן פרעה חגירא. וכשעלה נבוכדנצר למצרים מצא שם הכסא ונטלו והוליכו מבבל ובקש לעלו׳ בו ולישב ולדון את צדקיהו בבלה. אמרו ישראל לפני הקב״ה רבונו

של עולם נתקיי׳ בנו הכתו׳ ואויבינו פלילים. ונבוכדנצר לא היה יודע מנהגו של כסא עלה לישב בו והכה אותו הארי שעל השמאל ונפל ממנו והיה מצטער ממנו עד יום מותו ועליו נאמר הכתוב איך נפלת משמים הילל בן שחר וכי לשמי׳ עלה אותו רשע בן רשע מזרע נמרוד הרשע אלא כיון שרצה לישב על כסא שלמה שנתן לו מן השמים נפל מן הכסא לכך נאמר איך נפלת משמי׳ הילל בן שחר. וכשדריוש המדי מלך והחריב את בבל אף הוא נטל את הכסא והוליכו לעילם אשר במדי לקיים מה שנאמר ושמתי כסאי בעילם ואעפ״כ לא ישב אדם שם לעולם. וכשמלך אחשורוש שלח והביא לו חכמים לעשות בדמותו של כסא ולא יכלו אלא עשה לעצמו כסא אחר וישב עליו שנאמ׳ בימי׳ ההם כשבת המלך אחשורוש וגומר. כיצד עשה שלמה המלך הכסא בחכמתו שנתן לו הקדוש ברוך הוא והוא מכובש באבני׳ טובות ומרגליות שכמותו לא היה יכול לעשו׳ המלך שלמה ושליט. ו׳ מעלות היו לכסא ומאותן המעלות היה עולה לכסא ושנים עשר אריות׳ יש בו על כל מעלה ומעלה יש בו שני אריות. ביצד. כיון שהמלך שלמה דורש לעלות במעלה ראשונה היו אריות שבו פורשות למעלה ידיהם וכתב מורשם בידיהם ולא היה עולה במעלה שניה עד שהיה קורא הכתובי׳ שהיו מורשמין. ומה היה בהן כשהמלך הופך פניו לצד ימינו היה רואה את הכתב שהיה ביד הארי של ימין ומה כתוב בו לא תבירו פנים במשפט. והופך פניו לצד שמאלו והיה כתוב בו לא תקח שוחד. וכן בכל האריות היה כתוב בהן מענינים אלו של משפט כגון ודל לא תהדר בריבו וכיוצא בו. וכל מעלה ומעלה היתה מכובשת מאבנים טובות ומרגליו׳ ויש בהן אבנים יקרות לבנות מכורכמות ויש בהן זכוכית לבן וטובה ואילני תמרי׳ מיפות את הכסא ומרוקמי׳ כבגדי שש והיו טווסין של שן מכוונים בנגד כנפי נשרים. ושני עמודים של שש על ראשי האריות ושני אבנים של זהב היו על שני צידי הכסא והיו מלאים מכל מיני בשמים. ושתי קתדראות של זהב משני צדי הכסא אחת לגד הנביא ואחת לנתן הנביא. ושבעי׳ קתדראות של זהב לשבעים זקנים ויושבין בהן ועל כל קתדר׳ וקתדר׳ שני אריות ושני נשרים ומכוונים אחד בנגד אחד ועומדין על רגליהן וכשהמלך עומד על הכסא נותן רגלו על מעלה ראשונ׳ והיה הגלגל חוזר והארי פושט ידו של ימין והנשר בנפו של שמאל והמלך נשען עליהן ועל מעלה שניה הגלגל חוזר והנשר פושט כנפו של ימין וארי פושט ידו של שמאל והמלך נשען

עליהן ועולה למעלה שלישי' וכן כלן. וכשעלה כל המעלו' תנין של כסף היה טוען גלגל של כסא וכופין למלך שלמה ומושיבין אותו על הכסא ומיד פושטין הנשרי' את כנפיהם ועולין כגלגל של כסא והיו מוסבין למעלה מראשו ויונה של זהב היתה עומדת בין העמודים ופותחת לו הארון ונוטלת ספר תורה ונותנה אותו על ברכיו לקיי' מה שנאמ' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו. והארי של שמאל פושט ידו ונוטל העטרה ונותנה על ראש המלך. והעומדים אומרי' תקום מלכות בית דוד לעולם. ועל כל מעלה ומעלה היו החיו' טמאות עם הטהורו'. כמעלה הראשונה השור כנגד הארי. כשניה הזאב כנגד הטלה. בשלישית נמר כנגד גדי. ברביעי' דוב כנגד צבי. בחמישי' נשר כנגד צפור. והוא היה עולה ביניהם להודיע שהוא נותן שלום ביניה' מפני שהוא יושב בין אלו לאלו וכשהיה יושב על כל מעלה ומעלה קורא פסוק אחד. על מעלה ראשונה אומר תורת ה' תמימה. כשניה עדו' ה' נאמנה. בשלישית פקודי ה' ישרים. ברביעית מצות ה' ברה. בחמישית יראת ה' טהורה. בששי' משפטי ה' אמת. ואח"כ יושב המלך שלמה. וכשהיה הכהן גדול והזקני' באים אל המלך שלמה לשאול שום דבר מהמשפט שבין אדם לחברו יושבין מימין ומשמאלו ודן עמהם את הדין. וכשהם מביאין את העדים להעיד לפני המלך היו הגלגלים של כסא חוזרין ואריות נוהמין ונשרים פורחין וטווסין מצפצפין וכל כך למה כדי לחטוף את העדים בלבם כדי להעיד אמת ואף נבוכדנצר כשבקש לישב עליו נשבר כאשר כתכנו. ואחשורוש ראה אותו כסא ונתאוה לו לישב עליו יותר מנבוכדנצר ומדריוש ומפרע' ולא יכול לישב. והביא אומנין מצור ומאליכסנדריא לעשות אחד כדמותו ולא יכלו אלא עשו לו כסא אחר נאה וישב עליו כשנת שלש למלכו ושלש שנים עסקו בו לקיים מה שנאמר בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכוהו אשר בשושן הבירה ובשנת שלש ישב על אותו כסא שעשו לו האומנין מצור ומלכסנדריא:

נשלם דמות הכסא:

מעשה בשלמה המלך ע"ה:

מעשה בשלמה המלך ע"ה אשר היה שט בבל יום לרקיע לשמוע סודות מפי עזא ועזאל ולא היה לו פחד ואימה וכל צבא מעלה היו כורעים ומשתחוים לפני הקב"ה והיו משבחים אותו שהעמיד מלך כזה כישראל והיו ממלאים לו כל רצונו שנאמר וישב שלמה על כסא יי' למלך והיה מולך על העליונים והתחתונים גזר והביאו אבנים וצרכי בנין לבית המקדש וכשבקש השמיר היה מביא אשמדאי מלכא דשידי בשלשלאות של ברזל וטבעת שחקוק עליו שם המפור' והיה תפוס אצלו ימים רבים אפילו אחר בנין ב"ה וכשנרמה החטא בקש ממנו שיתיר אותו והוא יגלה לו סוד אחד שהוא ענין גדול ונורא מאוד והתירו ושאל ממנו שיתן לו טבעתו שהיה חקוק בו שם המפורש והוא האמינו כי היתה סבה מארת יי' לשלם לו כפעלו על שעבר שלשה לאוין שילך ג' שנים בגלות ובשלקח הטבעת השליכו לים ובא דג אחד ובלע אותו או השליכו ארבע מאות פרסאות בארץ העמים וגרשו מעל מלבותו ואבד כל תפארתו בי השליכו למרחוק והיה שואל על הפתחים ואמר אני שלמה הייתי מלך בירושלים והיו משחקים מדבורו והיו אומרים מלך כזה ישאל על הפתחים ועמד בזה הצער ג' שנים על שעבר שלש' מצות התורה על לא ירבה לו נשים ולא ירבה לו סוסים ובסף וזהב לא ירבה לו מאוד ונכשל בכולם ובסוף הזמן הזה בסוף השלש שנים רצה הקב"ה לרחם עליו למען דוד עבדו ולמען הצדקת נעמה בת מלך עמון שיצא ממנו משיח בן דוד שיתחבר אליה ויביאנה עמו לארץ ישראל הביאו הקב"ה לארץ עמון ובא לעיר המלוכה שמה משכמם והיה עומד ברחוב העיר משכמם ומלצר המלך שר הטבחים שעושה ומבשל מאכל המלך בא לקחת מה שצריך לעשות למלאכתו ומצא שם את שלמה עומד שם ולקח אותו באנגריא שהוליך מה שלקח והוליכהו לבית התבשיל וראה מה שהוא עושה ואמר שלמה שיעמוד עמו וישרתהו ואינו רוצה אלא המאכל בלבד ונתרצה לו וישב עמו וישרתהו ויעורהו אחר איזה ימים אמר לו

שיבשל למלך מאכלים כמנהגו כמו שהוא היה אומן גדול באלו המאכלים ונתרצה לו המלצר והוא עשה ובשל מעדני המלך וכשאבל המלך אותם המטעמים שהביאם המלצר וטעם אותם התבשילין שאל המלך למלצר מי בשל אלו המאכלים שער עתה לא הבאת לי כהם וסיפר לו כל המאורע שאותו הארם בשלם וצוה לעבדיו שיקראו אותו ובא לפני המלך ואמר לו אם רוצה אתה להיות לי מלצר ואמר הן ושלח את המלצר מלפניו ושם אותו במקומו לבשל לו כל מאכליו ויהי אחר הדברים האלה ראתה אותו בת מלך עמון שמה נעמה ואמרה לאמה שרצונה לקחת את האיש הזה המלצר לבעל ואמה גערה בה ואמר לה יש במלכות אביך שרים רבים ונכבדים שתקח אחד מהם הטוב בעיניך ואמר אינני רוצה אלא זה המלצר והפצירה בה הרבה ולא הועיל שאמרה על כל פנים אין רצוני באיש אחר אלא בזה עד שהוכרחה אמה לגלות הענין לבעלה המלך שרצון בתו הוא ליקח את המלצר לאיש וכששמע זה הדבר חרה לו זה עד מאוד ורצה להרוג את שניהם אבל לא היה רצונו של הקב"ה ונעשה להם שנכמרו רחמי המלך עליהם ולא רצה לשפוך דם נקי וקרא לאחד מעבדיו וצוהו שיוליך אותם למדבר שמם ושם ימותו מאליהם והסרים עשה כאשר צוהו המלך והניחם במדבר והלך לדרכו אל המלך לשרתו כבראשונ' והם הלכו משם למצא אוכל להחיות את נפשם ובאו לעיר אחת שהיתה על שפת הים והוא הלך לבקש אוכל לנפשם ומצא דייגים מוכרים דגים וקנה אחד מהם והביא את הדג הזה לאשתו שתבשלה אותו וכשפתחה אותו הדג מצאה הטבעת בתוכו שחקוק עליו שם המפורש ונתנה את הטבעת הזה לבעלה ותכף הכיר את הטבעת הזה ושם אותו באצבעו ותכף שב רוחו אליו ודעתו נתישבה עליו ועלה לירושלים וגרש את אשמדאי וישב על כסא מלכותו ושם כתר מלכות בראשו ואחר כך שלח לקרוא לאביה שהוא מלך בני עמון ואמר לו למה הרגת שני נפשות בלי רשות ופחד ואמר ח"ו ולא הרגתים אלא גרשתי' למדבר שמם לא ידעתי מה נעשה בהם אמר שלמה המלך ע"ה לו ואם תראה אותם תוכל אתה להכיר אותם דע שאני המלצר ובתך אשתי ושלח לקראתה ובאה ונשקה ידיו והוא שמח שמחה גדולה והלך לו אל ארצו:

תם מעשה בשלמה המלך ע"ה:

מסכת כלים:

משנה א': אלו הן הכלים המוקדשים והגנוזים כשחרב בית המקדש. המשכן והפרוכת מנורת הקודש וארון העדות ציץ הזהב ונזר הקדש לאהרן הכהן וחושן המשפט וחצוצרות כסף הכרובים ומזבח העולה והפרוכת לאוהל מועד המזלגות והקשות השלחן ומסך השער מזבח הנחושת והבגדים הקדושים לאהרן שהיה מלכש הכהן גדול ביום הכפורים פעמונים ורימונים שהיו על שולי המעיל וכלי קודש שעשה משה בהר סיני כמצות הקודש המטה וצנצנת המן:

משנה ב': אלו כלי הקודש וכלי בית המקדש שהיו בירושלים ובכל מקום כתבום שימור הלוי וחביריו על לוח נחושת וכל בלי בית קודש הקדשים שעשה שלמה בן דוד וכמקום שימור היו עמו חזקיהו צדקיה חגי הנביא וזכריה בן ברכיה בן עדו הנביא:

משנה ג': אלו הכלים לקחה הארץ הבריחים והיתדות הקרשים והטבעות ועמודי החצר. אלה הכלים מזרקי כסף מאה ועשרים ריבוא מזרקי זהב טוב חמשת ריבוא של זהב טוב ששים ריבוא ושל כסף ק"ך ריבוא והמשה אלו כתבו אלו המשניות בבבל ושאר נביאים שהיו עמהם ועזרא הכהן הסופר:

משנה ד': מאה ושלשים מהלוים נהרגו ומאה נמלטו עם שימור הלוי וחביריו והם גנזו קערות של זהב טוב חמשים ריבוא ושל בסף מאה ועשרים ריבוא קשות של זהב טוב חמשים רבוא ושל בסף ק"ך רבוא ועל כל קשוה וקשוה מרגליות ה' אבנים טובות שוים ודמי כל א' ואחד של אבן טובה מאה בכרי זהב כל דמי המרגליות מאתים אלפים בכרי זהב חצוצרות של זהב ל"ז כל אלו החביאום וגנזום במגדל בארץ ככל בכרך ושמה בגדת. מנורת של

זהב טוב עשרה רבוא וז׳ נרות על כל אחר ואחד כ״ו אבנים טובות על כל מנורה ומנורה שמרגלית כל אחד מהם לא נודע דמיה ובין כל אבן ואבן מאתים אבנים גם בן לא נודע דמיהן:

משנה ה׳: שלחנות של זהב ע״ז וזהבם מקירות של גן עדן שנתגלה לשלמה ומזהירין כזהר חמה ולבנה שמזהירין ברום עולם וכל כסף וזהב שהיה בעולם בששת ימי בראשית עד יום שמלך צדקיה ולא היו שוים ערך הזהב שהיה מצופה על היכל הבית מבית ומבחוץ אין חקר ואין שיעור ואין קצבה ואין משקל לאותו הזהב שהיה מצופה על ההיכל ועל פני ההיכל ועוד ז׳ אלפים בכרי זהב כל אלו הביאום וגנזום בסגל הכר ואבנים טובות שהיה ההיכל בנוי בהם ונדבכין ג׳ של אבני יקר ונדבך אחד של עצי אלמונים והנדבכין שלשה הם מאבנים טובות ואורך אבן טובה אחת של שבע באמה ורחבה ה׳ באמה שתקן דוד ואורך מרגלית אחת עשר באמה כל אלה הכין דוד לבית הגדול לשלמה בנו:

משנה ו׳: מנין של אבנים ל״ו אלף ומנין המרגלית בך. כל אלו היה ההיכל בנוי בהם ג׳ נדבכין ונדבך א׳ של עצי האלמונים והיו מחופין זהב טוב ונתונים בבנין כל אלו החכיאום הכשרים שבישראל מפני נבוכדנצר והאלמונים מזהירין כזוהר הרקיע:

משנה ז׳: אבנים טובות ומרגליות וכסף וזהב שהקדיש דוד המלך לבית הגדול אלף אלפי׳ בכרי כסף ומאת אלפים ככרי זהב ואילנות של זהב פרויים שהיו עושין פירות שש מאות וששים ושש רבוא בכרי זהב טוב שהיה מתחת עץ החיים בגן הקודש כל אלו נגלו לחלקיה הסופר ומסרם לשמשי״אל המלאך שישמרם עד שיקום המלך דוד וימסור בידו הכסף והזהב עם הזהב שהתנדב שלמה ועמהם ככרי זהב ואבנים טובות שאין להם דמים כל אלו גנוזים ונסתרים ושמורים מפני חיל כשדיים במקום הנקרא כורסיף:

משנה ח׳: פרוכת של זהב ז׳ שנגנם בהם י״ב אלפים בכרי זהב ולבושי הלוים ואבנטים שלהם י״ב אלף מלבושים ואפוד של בהן גדול שהיה משרת בהן ומעילו חוץ ממלבושי הכהנים ע׳ אלף ואבנטיהם ומצנפיהם ומכנסיהם כל אלו שעשה דוד להם לרצון על ישראל ולקחום הכשרים בסוד שנתגלה להם כל התשמיש הזה להיותם לעתיד לרצון על ישראל:

משנה ט׳: כנורות שעשה דוד אלף ונבלים ז׳ אלפים לרצון על ישראל צלצלים לשיר ולתשבחות להודות ולהלל לאלהי ישראל

שנתנו לו למשה מסיני וכתוב עליהן מתחת רגלי כסא הכבוד אבן ספיר דמות כסא והכנורות מעצי אלמוגים היו מצופים זהב טוב ואבנים ה׳ על כל כנור וכנור שהיו מביאין אותם הענגים והשעירים והרוחות שהיו משועבדי׳ לשלמה ועל כל כנור וכנור היה פעמון של נחושת קלל מלפני כסא הכבוד ואבן א׳ טובה יקרה ומעולה שחצב משה בהר סיני מתחת כסא הכבוד שעל אבן הספיר. הכל צפונים וגנוזים בעין צדקיה שהיו יודעים הכשרים בסוד שיפלו ח״ו ביד צר שהיה שונא לישרא׳ שכלים הללו אין משתמשין בהם אלא לרצון על ישראל והיו גונזים אותם ברוך וצדקיה שהכשדים לא ישתמשון בהם ח״ו והטמינום עד היום שישובו ישראל לקדמותן ויקחו כבוד ויקרת עולם בשימצא להם איש דוד בן דוד שמו ויתגלה לו הכסף והזהב בשיתקבצו כל ישראל ויעלו עלייה שלימה לירושלים אמן:

משנה י׳: ואלו הן משקלי הכסף הגנוזים בעין כחל על ידי ברוך וצדקיה בכרי כסף ק״ך רבוא. ושל בסף טוב ק״ס רבוא. כלים של נחושת סירים של נחושת טוב מאתים רבוא. ושל ברזל ק״י רבוא. ושפתים שאין להם מצוקים ומצוקים של נחושת סביבות שער הנחושת כרובים שאין להם משקל כיורים של נחושת שאין להם משקל מחבת של זהב טוב ג׳ אלפים ושלחנות של זהב טוב מתחת העץ החיים העומד בגן הקודש ע׳ שהיו עליהם לחם הפנים אין ערך לדמיהן שקמים של זהב שכל מיני מעדנים תלויים בהם והן של זהב מוזקק שוקק דוד מלך ישראל כל אלו גנזם צדקיה:

משנה י״א: ואוצרות של זהב ובסף מימי דוד ועד צדקיה ועד שגלו ישראל לבבל מנינים של זהב רבי רבבות ושל בסף לשאין להם מדה מרגליות ואבנים טובות אלף אלפים וש׳ אלפים ונ״ג אלף כל אלה צפונים וגנוזים בחומת בבל ובתל ברוק לתחת הערבה הגדולה שבבבל שהיו תולים עליהם בנורותיהם ומבית יער הלבנון לקחו זהב מדת כורין אלף אלפים ותשע אלפים וכל הנביאים והחכמים והסופרים לא יוכלו לחשוב העושר והכבוד שהיה בירושלים:

משנה י״ב: ועוד י״ב אבנים טובות ביד חילק בן שימור הלוי נמסרו בידו להצניעם ולהחזירם לשבטים שהיו שמות השבטים חקוקים עליהם שהיו מאירות על ראשי השבטים מעולות ויקרים בדמיהן זו מזו ואלו מלך ונביא ואיש לא ידע באיזה מקום נגנזו אלא חילק בן שימור הלוי ושאר העושר והכבוד שהיה בירושלים

לקח אותו שמשי"אל המלאך וחזרו והראו אותו שימיר וחילק וחביריהם הלוים למיכאל וגבריאל וכל ישראל החביאו הכלים עד שיקום מלך צדק לישראל ולא עוד אלא שנשבעו שבועה גדולה אלו ואלו שלא יגלו הכלים האלה עד שיקום דוד בן דוד וימסרו בידו כל כסף וזהב ומרגליות שהטמינו בשעה שיתקבצו גליותיהם של ישראל מד' רוחות העולם ויעלו בגדולה ומעלה גדולה על ארץ ישראל. ובעת ההיא יצא נהר גדול מבית קודש הקדשים ששמו גיחון וישטוף עד המדבר הגדול והנורא ויתערב בנהר פרת ומיד יעלו ויתגלו כל הכלים:

המה מסכת כלים:

מדרש מעשה תורה:

שער שלשה שלשה פעמים בכל יום הכרוז יוצא ואומר נוח לאדם שלא נברא ועבשיו שנברא יפשפש במעשיו: ג' דברים צריך אדם להתסכל בהם. בשיוצ' מבית הכסא אומר לעצמו ראה מה דרבך. ובשמקיז דם אומ' ראה שבשר ודם אתה. ובשרואה את המת ראה מה אחריתך: ג' הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שמעביר על מדותיו: ג' הקב"ה כועס עליהם. על מי שנעור בלילה ואינו עוסק בתורה. ועל מי שעוסק בתורה ואינה מקיימה. ועל מי שעוסק בתורה שלא לשמה: ג' הקב"ה נותן להם חן. חן תורה על לומדיה. וחן אשה על בעלה. וחן מקח על מקחו. וי"א אף חן מקום על יושביו: ג' נוחלין העולם הזה והע"הב. הדר בארץ ישראל והמגדל בניו לתלמוד תורה והמבדיל על היין במוצאי שבת: ג' דברי' העוש' אותם יורש העולם הזה והע"הב. המפרנס עניים והעושה צדקה וגמילות חסדים: ג' דברים צריך אדם לבקש רחמים עליהם בבל שנה ושנה. על שנה טובה ועל מלך טוב ועל חלום טוב: ג' דברים עומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם הזכרת השם בכל מקומות ובכל עת ונבלות הפה: ג' לא אמרו אמת ונאבדו מן העולם הזה ומן העולם הבא. מרגלים. ודואג. ובני המון הבארותי: ג' הקב"ה מכריז עליהם בעצמו על הרעב ועל השובע ועל הפרנסה: ג' דברים מביאין את האדם לידי עניות. המזלזל בנטילת ידים. ומי שאשתו מקללת בפניו ושותק. והמשתין מים בפני מטתו ערום: ג' מביאין לידי פודגרא מנעול דחוק ומטה קצרה ותשמיש ביותר: ג' דברים מביאין את האדם לידי דאגה. גדול שער. וגדול צפרנים. ובגדים פצועי': ג' אין חייהם חיים.

המצפה לשולחן חבירו. ומי שאשתו מושלת עליו. ומי שיסורין באין עליו. וי"א אף מי שאין לו אלא חלוק א׳: ג׳ אין רואין דין של גהינם. חולי מעים. ודקדוקי עניות. והרשות: רבי מאיר אומר אף מי שיש לו אשה רעה ואינו מגרשה שנאמר ומוצא אני מר ממות את האשה: שלשה כשהם נותנין נותנין בעין יפה ובשהם נוטלין נוטלין בשבת. הרשות ארץ ים: ג׳ דברים מעין העולם הבא. שינה. שמש. תשמיש: ג׳ דברי׳ אין נבנסין לגוף והגוף נהנה מהם סיבה ורחיצה ותשמיש: ג׳ דברים העושה אותן דמו בראשו וקרוב למית׳ יותר מן החיים. ישן ועומד. הקיז דם ועומד. משמש מטתו ועומד. וי"א אף השותה מים ועומד: ג׳ דברים אמרו רבותינו ז"ל אבל אדם כל מאכל ולא אבל מלח ושתה בל משקה ולא שתה מים אכילתו דם וזהו תחילת חולי מעים. שתה ואכל ולא הלך ד׳ אמות אכילתו מרקבת וזהו תחילת רוח רעה. אבל והוא נצרך לנקביו דומה לתנור שהוסק על גבי אפרו וזהו תחילת ריח הפה: ג׳ דברי׳ מרחיבין את הנפש. אשה נאה. ודירה נאה. ובלים נאים: ג׳ דברים ממעטין את הזבל וזוקפין את הקומ׳ ומאירין את העיני׳. פת נקיה. ובשר שומן. ויין ישן: ג׳ דברי׳ מחזירין את הנפש. בשר. יין. מרחץ: ג׳ מאבדין את המזונות. קול. צעקה. סערה: ג׳ צועקין ואינן נענין. המלוה מעותיו בלא עדים. והמחלק נבנסיו לבניו בחייו. והקונה אדון לעצמו. וי"א אף מי שיש לו אשה רעה ואינו מגרש׳ ואף מי שיושב בעיר רעה ואינו יוצא ממנה: שלשה דברי׳ נאמרו בפוך מגדל שער בעפעפי׳ ומפסיק את הדמעה ומעביר את בת המלך: ג׳ דברים נאמרו בכותח. מטמטם את הלב. ומסמא את העיני׳. ומכחיש את הגוף: שלשה דברים נאמרו בצפרנים. נוטן צדיק. שורפן חסיד. זורקן רשע: ג׳ תכיפות הן. תכף לסמיכה שחיטה. תכף לנטילת ידים ברכה. תכף לב"הם אבילה: שלשה דברים נאמרו בגרוגרות. ממעיט את הכשפי׳. ומאיר את העיני׳. ומרבה הזרע: שלש׳ דברי׳ נאמרו באשה. טפח באשה ערוה. שער באשה ערוה. קול באשה ערוה: ג׳ דברים אין אדם נצול מהן. עיון תפלה. ולשון הרע. והרהור: שלשה דברי׳ האומו׳ נאנחים עליה׳ בכל יום. על החור׳ ועל המילה ועל השבת שנתן לישראל: ג׳ אין להם מחילה. המתרעם על מדותיו. והמדבר אחד בפה ואחד בלב. והרואה דבר ערוה בחבירו ומעיד בו יחידי: ג׳ דברים אפילו עושין תשובה אין מוחלין להם. הבא על אשת איש והמכנה שם

רע לחבירו. והמתכבד בקלון חבירו. וי"א אף המלבין פני חברו ברבים ואפילו בדבר הלכה: ג' הקב"ה שונאן. האוחז אמתו כידו ומשתין. ומשמש מטתו ערום. והמדבר דברי' שבינו לבין אשתו בפרהסי': בג' דברים האדם ניכר. בכיסו בכוסו ובכעסו. וי"א אף בשחקו: שלשה דברים מזקינין את האדם. הדר בעליה. והמגדל תרנגולין בתוך ביתו. והמדבר ואינו נשמע: שלשה דברי' מעבירין את האדם על כבוד קונו ועל כבוד דעתו. מלכות. ויצר הרע. ורוח רעה: ג' דברים אמרו חכמים. יש נושא אשה לשם שמים. ולשם ממון. ולשם זנות. הנושא אשה לשם זנות עליו הכתוב אומר אכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרצו וסוף יוצא ממנה בן סורר ומורה. והנושאה לשם ממון עליו הכתוב אומר כי בנים זרים ילדו וגו' עתה יאכלם חדש את חלקיה' חדש נכנס וחדש יוצא והממון בורח ממנו ולבסוף יצטרך לבריות. והנושאה לשם שמים עליו הכתוב אומר ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. ולבסוף יוצאין ממנו בנים שמושיעין את ישראל: ג' דברי' צריך אדם ללמוד. שחיטה. ומילה. וכתיבה: ג' דברים מכהות עיניו של אדם. המסתכל בקשת. ובידי כהנים כשעה שנושאין כפיהם. והמסתכל בפני המת. וי"א המסתכל בפני נשיא כשהוא רן: ג' דברים מקצרין ימיו של אדם. מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא. וכוס של ברכה ואינו מברך. והנוהג גדולה לעצמו. וי"א אף מי שרואה ספר תורה ואינו עומד בפניו: ג' דברים מאריכין ימיו של אדם. המאריך על שולחנו המאריך בתפילתו והמאריך בבית הכסא: ג' עזים הם כלב בחיות תרנגול בעופות ישראל באומות. וי"א צלף באילנות. וי"א אף עז בבהמה דקה: שלשה נבראו בלא חטא. עמר' אבי משה וישי אבי דוד ובלאב בן דוד: שלשה אין להם מחילה הגר שחזר לקלקולו. והבועל אשה נדה. והמוכר תרומה לשם חולין: ג' אין להם קבורה הנהנ' מאידיהן של בותי'. והאוכל במקו' אחד ומברך במקו' אחר. והמכבד בקלון חבירו: ג' דברים שאל רבי יהושע בן לוי את מלאך המות. אמר לו וכשאתה נכנס לחולי ביצד אתה יושב אמר לו מראשותיו. ואל תשב בפניו מפני שאני יושב בפניו. וכשהדבר בעיר אל תלך באמצע הדרך. ג' טיפות אני מטיף מן החרב מאחת מת. ומאחת מסריח. ומאחת פניו מוריקות: ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח ואלו הן של חיה ושל גשמי' ושל תחיי' המתים. של חיה דכתיב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. ושל גשמים

דכתיב יפתח ה׳ לך אוצרו הטוב. של תחיית המתים דכתיב וידעת׳ כי אני ה׳ כפתחי את קברותיכ׳: שלשה דברי אמרו רז"ל. לעול׳ יאכל אדם וישת׳ פחות ממה שיש לו. וילבש ויתכסה כמה שיש לו. ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו שהוא תלוי בקונו והן תלוין בו: שלשה ספרים הם. הרואה ספר ירמיהו בחלום ידאג מפני שהוא ספר פורענות. ספר מלכים יצפה לגדולה. ספר ישעיהו יצפה לנחמה: שלש׳ ספרי כתובי׳ הם. הרואה ספר איוב ידאג מן הפורענות. ספר משלי יצפה לחכמה. ספר תילים יצפה לחסידות:

שער ארבעה ארבעה דברים צוה ר׳ יהודה בן בתירא את תלמידיו הזהרו בכבוד חביריכם שהוא ככודכם והוהרו בוקן ששכח תלמודו מחמת אונסו שלוחות ושברי לוחות מונחות בארון. ומנעו את בניכם מן ההגיון והושיב׳ בין ברכי חכמים. וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים. והזהרו בבני עניי׳ ובבני עם הארץ ללמדם תורה שמא מהם תצא תורה: ארבעה משלי׳ אמרו חכמי׳ וכרונם לברכה אם יכבס אדם שק ויתלבן בן תמצא דעת בכסילי׳. ואם יעלה חמור בסולם כן תמצא דעת בשוטי׳. ואם ידור גדי עם נמר כן תדור כלה עם חמותה. אם תראה עורב כלו לבן כן תמצא כשרה בנשי׳: ארבעה סימנין הן סימן לע"ו נגעים. סי׳ לנבלות הפה אסכרה. סימן לשנאת חנם ירקון. סימן לגסות הרוח עניות: ארבעה דברים רעי׳ לבני אדם. בטילת מלאכה. ושיחת ילדי׳. ועצת ילדים. ורוח גבוהה: ד׳ דברים יפים לבני אדם מלאכה ותורה ועצת זקנים ורוח נמוכה: ד׳ דברים קשים וה מזה מכת כלב קשה בגוף. חולי מעים קשה ממכת כלב. אשה רעה קשה משתיהן. חסרון כים קשה מכולם: ארבעה חשובין כמת עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים. עני דכתיב כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשיך וכי מתים היו והלא דתן ואבירם חיו אלא שירדו מנחלתן. מצורע דכתיב אל נא תהי כמת. סומא דכתיב במחשכים הושיבני כמתי עולם. ומי שאין לו בנים דכתיב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי: ארבעה דברים נאמרו בנחש. הרואה נחש בחלום סימן יפה לו. הרגו אבדה פרנסתו. נשכו בן זכר עולה לו. ספר עמו דבריו נשמעי׳ לפני המלך: ד׳ תלמידים היו לו לאליהו ואלו הן מיכה. ויונה. ועובדיהו. ואלישע: ארבעה דברי׳ קשים לכשפים. המקנח בחרסי׳ והאוכל ירק מאגודה כשהי׳ קשורה והטובל בנהר או במרחץ ואינו שוטף ידיו ורגליו וההורג כנים על ברעי המטה:

ארבעה דברים צריך לו לאדם להחזיק בהם תורה ומצות ותפלה ודרך ארץ. תורה דכתיב חזקו ואמצו לבבכם. מצוה דכתיב קוה אל ה' חזק ואמץ לבך. תפלה דכתיב תפלה לעני כי יעטוף. דרך ארץ דכתיב חזק ונתחזק בעד עמנו: ד' דברים הקב"ה מעיד עליהם. על רווק הדר בכרך שלא טעם טעם חטא. ועל עני שמצא אבדה ומחזירה לבעל'. והדן דין אמת לאמיתו. והבודל ממשפח' שקוראי' עליה ערער: ד' צריכין להודות. יורדי הים. והולכי מדברות. ומי שחלה ונתרפא. ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא ובכלן כתיב יודו לה' חסדו: מפני ארבעה דברים ממונם של בעלי בתים נמסר למלכות. על מלוה ברבית. ועל מאחרי שטרות פרועות. ועל פוסק צדקה ברבים ואינו נותנה. ועל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה: מפני ארבעה דברים המאורות לוקין. על כותבי פלסתר. ועל מעידי עדות שקר. ועל מגדלי בהמה דקה. ועל קוצצי אילנות טובות: ד' כתות אינן מקבלות פני שכינה. כת לצים. כת חנפי'. כת רמיה. כת שקרים. כת לצים דכתיב ובמושב לצים לא ישב. כת חנפים דכתיב כי לא לפניו חנף יבא. כת רמיה דכתיב לא ישב בקרב ביתי עושה רמיה. כת שקרים דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני: ד' דברי' מבטלין רוע גזירה. צדקה צעקה שינוי השם שינוי מקום. צדקה דכתיב צדקה תציל ממות. צעקה דכתיב ויצעקו אל ה' בצר להם. שינוי השם דכתיב שרי אשתך והדר וברכתי אותה. שינוי מקום דכתיב ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך וכתיב ואעשך לגוי גדול: ארבעה דברי' העושה אות' דמו בראשו. היושב בצלו של מת. והעומד ערום לאור הנר. והמכבה את הנר בפיו הרי זה נכפה. והמשמש מיטתו לאור הנר יוצאי' ממנו בנים כעורי' ונכפים: ד' צריכין שימור בשעתן חולה. חיה. חתן. וכלה: ארבעה דברי' צריכין שימור לעולם. תינוק. ומלך. וכהן גדול. ותלמיד חכם:

שער חמשה חמשה דברים אין הדעת סובלתן. דל גאה. וזקן נואף. ועשיר גנב. ופרנס המתגא' על הציבור חנם. והמגרש את אשתו שנים או שלשה פעמי' ומחזירה: ה' דברי' אין אדם רשאי להתהלך בהם. שנאה עזות נקמה עלילה קנאה: ה' דברים האוכל אותם דמו בראשו. האוכל שום קלוף וביצה קלופה ובצל קלופה והשותה משקין מגולין ומשקין מזוגין שעבר עליהם הלילה: ה' דברים העושה אותם דמו בראשו. הלן בבית הקברות והיוצא

יחידי בלילה והנכנס פתאום לביתו או לבית אחר והמקיז דם ומשמש מטתו ושאינו מאפיל מטתו בשעת התשמיש: ה׳ דברי׳ אין אדם רשאי להלוך בהם. שנים שהולכים ודקל ביניהם. והישן בצל דקל יחידי. והנפנה בין דקל לכותל. והמוצא מים ברשות הרבים ועובר עליהם. והשותה מים מגולין: חמשה דברים נאמרו בשום. משחין. מצהיל פני׳. והורג שרצים שבבני מעים. ומרבה זרע. ומוציא תאוה. וי״א אף מכנים את האהבה: ה׳ דברים הם שיש בכל אחד א׳ מששים. דבש אחד מששים במן. אש אחד מששים בגיהנם. שבת אחד מששים מהעול׳ הבא. חלום אחד מששי׳ מנבואה. שינה אחד מששי׳ ממיתה: חמשה דברים נאמרו בשור בחלום. רוכב עליו ימות. האוכל מבשרו יעשיר. בעטו דרך רחוקה לפניו. נושכו יסורין באין עליו. נוגחו ירהיו בניו מנגחין בהלכה: ה׳ דברים הקב״ה מתחרט עליה׳ שבראם. כשדי׳ וישמעאלי׳ יצר הרע וע״ז ועל ישראל שגלו: ה׳ דברים מעמידי׳ את החכמה. האוכל פת אפויה כל צרכה. וביצה מגולגלת בלי מלח. ושותה משיירי העסה. וטובל במלח ואוכל. והרגיל בשמן זית: ה׳ דברי׳ נדמו לאדם הראשון ולקו. שמשון בכחו. שאול בצוארו. אבשלום בשערו. אסא ברגליו. צדקיהו בעיניו. שמשון בכחו ולקה בכחו שנאמר ויט בכח. שאול בצוארו ולקה בצוארו שנאמר ויקח שאול את החרב. אבשלום בשערו ולקה בשערו שנאמר ויחזק ראשו באלה. אסא ברגליו ולקה ברגליו שנאמר לעת זקנתו חלה את רגליו. צדקיהו בעיניו ולקה בעיניו שנאמר ואת עיני צדקיהו עור:

שער ששה ששה דברים צוה רבינו הקדוש את בנו בשעת פטירתו. אמר לו אל תדור עם אדם רשע מפני שאומרים אוי לרשע ואוי לשכינו. ואל תישן על מטת ארמית משום מעשה שהיה. ואל תשב בעיר שראשה תלמיד חכם. ואל תעמוד בפני השור בשהוא עולה מן הנהר מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו. ואל תברח מן המכם שמא אתה מפסיד הכל. ואל תצא בדרך בערבי שבתות ובערבי ימים טובים ובלילי רביעית ובמוצאי החג שאגרת בת מחלת יוצא׳ בי״ח רבבות של מלאבי חבלה ולא ידעינן באיזה שעה. ומשום רבי עקיבא אמרו שבל אחד ואחד יש לו רשות לחבל: ו׳ דברים צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחאי כשהיה חבוש בבית האסורין. אמר לו למדני תורה אמר ליה איני מלמדך סוף אתה נמסר למלבות. אמר ליה כשם שהעגל רוצה לינק בך הפרה

רוצה להניק. אמר לו ומי הוא בסכנה אמר ליה העגל הוא בסכנה. מיד פתח ואמר לו אם בקשת ליחנק התלה באילן גדול, ואם בקשת ללמוד בנך תורה למדהו בספר מוגה. ואל תבשל בקדירה שבשל בה חבירך. ואל תכנס לעיר או לביתך פתאום. בחך בנגרה שחרר עבדך ותן לה: ו׳ דברים צוה רבי עקיבא את ר״י. עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ואל תשב בגבהה של עיר. ואל תגביה פתחך יותר מפתחי של חבירך. ואל תעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין. ואל תמנע מרגליך מנעלים קיץ וחורף. והוי משכים ואוכל בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה: ששה דברים העושה אותן אוכל פירותיו בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא השכמת בית הכנסת ועיון תפלה ובקור חולים והכנסת אורחים והרן את חבירו לכף זכות שלא בפניו והמקדש על היין בערבי שבתות: ששה דברים העושה אותם דמו בראשו. לעולם יתרחק אדם מן הפורעניות ומן ספקות ומן הדומה לו ומן הרשות ומן הפקדון ששמו פקדון וסופו לריב וממלאכת הציבור ומנסות הרוח: ששה דברים יפים לחולה זיעה שינה עיטוש הילוך מעי׳ קרי חלום. זיעה דכתיב בזיעת אפך תאכל לחם. שינה דכתיב ישנתי אז ינוח לי. עיטוש דכתיב עטישותיו תהל אור. קרי דכתיב יראה זרע יאריך ימים. הילוך מעי׳ דכתיב מהר צואה להפתח. חלום דכתיב ותחלימני ותחייני: ששה דברים נאמרו בבני אדם שלשה כמלאכי השרת ושלשה בבהמה, מהלכין בקומה זקופה. ומדברין בלשון הקודש. ויש בהם דעת ובינה כמלאכי השרת. ושלשה כבהמה אוכלין ושותין. ופרין ורבין. ומוציאין רעי ומתים כבהמה: ששה דברים נאמרו בשדים שלשה כבני אדם ושלשה כמלאכי השרת. רואין ואינן נראין ופורחין ואין בהם קנאה ושנאה כמלאכי השרת. ושלשה כבני אדם אוכלין ושותין ופרין ורבין ומתים: ששה הם מלאכי המות. גבריאל על המלכים. קפציאל על הבחורים. משביר על החיות. משחית על הקטנים. אף וחמה על האדם ועל הבהמה: לעולם יהא אדם יודע אצל מי יושב ואצל מי עומד ואצל מי מסב ואצל מי מסיח ואצל מי חותם את השטר ואצל מי קורא: ששה דברים נאמרו בעמי הארץ. אין מוסרין להם עדות. ואין מקבלין מהם עדות. ואין מהלוין עמהם בדרך. ואין מגלין להם סוד. ואין מכריזין על אבידתם. ואין עושין אותם אפוטרופסין על היתומים ולא על קופת של צדקה: ששה דברים צוה רבינו הקדוש את בנו שלשה מיראת שמים ושלשה

מדרך ארץ. אמר לו בני אל תאכל לחם כשבת עד שתגמור את הפרשה. ואל תישן על מטתך עד שתקרא קריאת שמע ותתפלל. ואל תכנס באחרונה לבית המדרש. ואפילו היה לך כמה עבדים וכמה שפחות אתה בעצמך הצע את מטתך. ואל תסיח אחרי הכותל מפני שאונים לכותל:

שער שבעה שבעה דברים נאמרו בגסי הרוח. כל מי שיש בו גסות הרוח כאלו עוכד ע"א. ותורתו משתכחת. ושכינה מסתלקת ממנו. ויסורין באין עליו. ותקלות באות על ידו. ונמסר לידי מתנות בשר ודם. וסופו נכשל כאשת איש: ז׳ דברים נאמרו בענוה מי שיש לו ענוה זוכה לחיי העולם הבא ותורתו משתמרת ושכינה עמו וניצל מן הפורענות ולא תאונה לו רעה והכל מרחמין עליו וניצל מאשה רעה: שבעה מתעסקין כצרכי ציבור הפרנסים הדיינים החזנים השמשים הסופרים וגבאי צדקה ומלמדי תינוקות ועליהם נאמר והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע: שבעה יורדין לגיהנם המינים והמוסרים והמוסרים והמתכבד בקלון של חבירו והמכנה שם רע לחבירו והמלבין פני חבירו ברבים והבא על אשת איש: ז׳ דברים נצטוו בני נח. על הדינין ועל ע"א ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל קללת השם ועל הגזל ועל אבר מן החי: שבעה דברים נבראו קודם בריאות העולם. תורה וגן עדן וגיהנם ושמו של משיח וכסא הכבוד ובית המקדש ותשובה. תורה דכתיב ה׳ קנני ראשית דרכו. גן עדן דכתיב ויטע ה׳ גן בעדן מקדם. גיהנם דכתיב כי ערוך מאתמול תפתה. שמו של משיח דכתיב לפני שמש ינון שמו. כסא כבוד דכתיב כסא כבוד מרום מראשון. בית המקדש דכתיב מקדש ה׳ כוננו ידיך. תשובה דכתיב בטרם תחיל ילדה ואומר תשוב אנוש עד דכא: שבעה שמות ליצר הרע. ערל טמא רע שונא אבן מכשול צפוני: שבעה אין להם חלק לעולם הבא. המזכיר את השם בכל עת ובכל מקום. והמקטיר לבונה לע"ז. והקורע בגדיו בחמתו. והלוחש על המכה ומזכיר עליה את השם. והמלוה כספו בריבית. והמשלח מדנים בין האחים: שבעה דברים. נוח לו לאדם שלא נברא משנברא. ימות ואל יראה אותם. ימות ואל ימותו בניו בחייו. ימות ואל יתענה. ימות ואל ימסר ביד בשר ודם. ימות ואל ילבין פני חברו ברבים. ימות ואל יבא על אשת איש: שבעה הם מנודין לשמים. מי שאין לו מזוזה בביתו. ומי שאין לו ציצית בבגדו. ומי שאין לו תפילין בראשו ובזרועו. ומי שאינו

מתעסק במצוה. ומי שאין לו אשה. ומי שאין לו בנים. ומי שיש לו בנים ואינו מגדלן לתלמוד תורה: שבעה פתחים הם פטורים מן המזוזה. בית התבן. ובית העצים. ובית הבורסקי. ובית האוצרות. ובית המרחץ. ובית שאינו גבוה עשרה טפחים. ובית הכסא: שבעה אבות כרותי ברית. אברהם יצחק יעקב משה ואהרן ופנחס ודוד. אברהם דכתיב ביום כרת ה' את אברם ברית. יצחק דכתיב ואת בריתי אקים את יצחק. יעקב דכתיב וזכרתי את בריתי יעקב. משה דכתיב על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. אהרן דכתיב ברית מלח עולם. פנחס דכתיב והיה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם. דוד דכתיב כרתי ברית למשיחי נשבעתי לדוד עבדי: שבעה רועים הם ודוד באמצע. אדם שת מתושלח בימינו. יצחק ויעקב ומשה משמאלו. ואברהם לאן הלך אלא שהוא עומד על פתח גיהנם להציל את בניו מגיהנם:

שער שמונה שמונה נסיכי אדם הם. ישי שאול שמואל עמום צפניה חזקיהו אליהו ומשיח: שמונה שמות למשיח. ינון צמח משיח פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום:

שער תשעה ט' נכנסו לגן עדן בחיים ולא טעמו טעם מיתה. כנימן בן יעקב. כלאב בן דוד. סרח בת אשר. בתיה בת פרעה. אליעזר עבד אברהם. ועבד מלך הכושי. ומשיח. ואליהו. ויעבץ בנו של רבי יהודה הנשיא. וי"א אף רבי יהושע בן לוי:

שער עשרה עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות. הקשת. והמן. והבאר. ועמוד הענן. ועמוד האש. והכתב. והמכתב. והלוחות. ומקלו של אהרן. והשמיר. וי"א אף המזיקין וקברו של משה רבינו עליו השלום ואילו של יצחק אבינו: עשרה קבי חכמה ירדה לעולם. תשעה נטלו ישראל ואחד כל העולם: עשרה קבי יופי ירדה לעולם. תשעה נטלו רומיים. ואחד כל העולם כלו: עשרה קבי כשפים ירדו לעולם. תשעה נטלו מצריים ואחד כל העולם: עשרה קבי זנות ירדו לעולם. תשעה נטלו ישמעאלי' ואחד כל העולם: עשרה דברים קשים זו מזו בעולם. הר קשה ברזל מחתכו. ברזל קשה אש מפעפעו. אש קשה מים מכבין אותו. מים קשים עבים סובלין אותם. עבים קשי' רוח מפזרתן. רוח קשה גוף סובלו. גוף קשה פחד שוברו. פחד קשה יין מפיגו. יין קשה שינ' משכחתו. שינה קשה מיתה קשה הימנה. וצדקה תציל ממיתה דכתיב צדק' תציל ממות. וי"א אף אשה רעה קש' מכולן שנא' ומוצא אני מר ממות

את האשה וגומר טוב לפני האלהים ימלט ממנה: עשרה דברים נאמרו בלב. הלב רואה. הלב שומע. הלב יודע. הלב מדבר. הלב הולך. הלב נופל. הלב צועק. הלב עומד. הלב שמח. הלב מתנחם. הלב רואה שנ׳ ולבי ראה הרבה. הלב שומע שנ׳ ונתת לעבדך לב שומע. הלב יודע שנ׳ לב יודע מרת נפשו. הלב מדבר שנ׳ ודברתי אני אל לבי. הלב מהלך שנ׳ לא לבי הלך. הלב נופל שנ׳ אל יפול לב אדם. הלב צועק שנ׳ צעק לבם אל ה׳. הלב עומד שנ׳ היעמוד לבך. הלב שמח שנ׳ שמח לבי. הלב מתנחם שנ׳ דברו על לב ירושלים וקראו אליה וגומר:

תם מדרש מעשה תורה:

ספר אלדר הדני:

בשמך עליון קוני. אשים כל בטחוני. ואשית כל רעיוני. אל אלדד הדני:

ישתבח שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שבחר בישרא׳ מכל האומו׳ ונתן להם תורה ומצות והבדילם משבעי׳ לשונות וצוה אותם לקיים שש מאות ושלש עשרי׳ מצות לעשות ולקיים כל מצוה כומנה וכזמן שהיו עושי׳ רצונו של מקום לא שלטה בהם אומה ולשון עד שעמד בהם ירבעם בן נבט ועשה שני עגלי׳ של זהב וחטא והחטיא את הרבי׳ ונחלקה מלכות ב"ד. מה עשה כנס את ישרא׳ ואמר להם קומו ונלחם עם רחבעם בן שלמה ואנשי ירושלים. אמרו לו למה אנו נלחמי׳ עם אחינו ועם בן אדונינו דוד. אמרו לו כל זקני ישראל אין לך בכל שבטי ישראל גבורי חיל ואנשי המלחמה יותר משבט דן. הלך ואמר להם קומו והלחמו עם בני יהודה. אמרו לו בחיי דן אבינו אין אנו עושין מלחמה עם אחינו ועם בן אדונינו ולא נשפוך דם ארצה. מיד נשקו בני דן החרבות והרמחים והקשתות ומסרו את עצמם להלחם עם ירבע׳ ראה הקב"ה כוונתם שהיתה לטובה והצילם משפיכות דמים. והיו מכריזין כל שבט דן ואומרים נוסו בני דן וצאו מארץ ישרא׳ ובאו ארץ מצרים. ויתיעצו כל נשיאיהם ויאמרו הלא כתיב בתורת משה לא תשובו בדרך הזה עוד. והיאך אנחנו יורדין למצרים. עוד היו נועצים אל ארץ אדום ועמון. וכשמצאו שהקב"ה מנע מלהוריש את גבולם ולהלחם עמם מנעו עצמם מללכת אל ארצם. והקב"ה נתן להם רוח טובה והיו עולין בני דן עד נחל קישון ונוסעים על הגמלים וחונים עד שהגיעו לארץ כוש ומצאו ארץ טובה ושמנה ארץ רחבת

ידים וארץ גנות ופרדסים ושדות וכרמים ולא הניחום בני כוש לשבת עמהם עד שכרתו ברית להם. כי פחדו מהם והיו בני כוש פורעין מס לבני דן. וישבו שני׳ רבות עד שפרו ורבו מאוד. ועוד נסעו שלשה שבטים מישראל נפתלי גד ואשר ויסעו גם הם מארץ ישראל והיו נוסעים וחוני׳ עד שבאו אל גבולם של שבט דן והרגו מבני כוש עד אין מספר ולקחו מהם ארצם מהלך מאתים יום על מאתים יום והיו עושין מלחמה עד היום הזה. והלכו ארבעה שבטים הנזכרים ובטחו בקונם. ועזרום השם במלחמותם. ופרו ורבו ממלכות עדינה והיתה ידם בעורף אויבי׳ ועוד עזרום ויקבצם עם אהלה ואהליבה אחיותיהם והם חוני׳ בחומה הנקרא דהב דבי והם נלחמים עם שבע מלכיות ושמם אררא ותיסקט וסרמ׳ וקאקא והוהם ורומרום ולודים. והם מעבר לנהרי כוש לקיים נביאות נביא צפני׳ מעבר לנהרי כוש עתרי בת פוצי יבילון מנחתי:

ואלה השבטי׳ יש להם זהב לרוב וצאן ובקר וגמלים וסוסים וחמורים הרבה מאוד והם זורעי׳ וקוצרי׳ ויושבים באהלי׳ ונוסעים וחוני׳ מגבול לגבול מאתים יום על מאתים יום ובמקום שהם חוני׳ אין לך מקום שתכנס שם רגל׳ בני אדם כי אם שדות וכרמים ופרדסים וגנות:

ושם המלך ביקר תפארת גדולה ומלכות עוזיאל בן מיכאל משבט אשר ודן בארבע מיתות ב"ד סקילה שריפה הרג וחנק. וכי יצעק הצועק בקול שופר יצא השר צבא. וכי ימעטו החיילות יהי׳ מאה ועשרים דגלים. וכל דגל אלף איש. וזה מקצת שבט אחד ויוצא וילחם מלחמתו ויחזור וכשיביא השלל מארץ כוש מחלקי׳ אותו ליוצאי הצבא. ארבעה שבטים אלו כל שבט ושבט יש לו מהלך שלשה חדשים ושלל כל שבט לשבטו בלבד. ובניהם כחול אשר על שפת הים והם גבורי חיל. ובעת שילחמו יאמרו לא טוב היום לנוס ולא ינוס ישראל ויחזק לבו בקונו ה׳ אל עליון קונה שמים וארץ גבור מלחמה וישפכו דמי אויב במלחמ׳ וכמה פעמי׳ עשו בני כוש בכי על נפשם ויקוננו. ובתולת ישראל תפרח ותשיש:

ועוד מבני משה רבינו ע"ה חוני׳ אצל הנחל ששמו שבטיון. ונקרא בן על שם שנסו מא"י והנחל יסוב אותם. והגוים קוראים לנחל ההוא סבטיון. והקף הנהר מהלך ג׳ חדשים מרובע. והם שוכני׳ בבתים וחצרים ובמגדלי׳ ואין עמם דבר טמא לא עוף טמא ולא חיה טמאה ולא כלבים וזאבים לא חיה רעה ולא זבוב ולא

פרעוש וכינים ולא עורבים ולא עקרבים ולא נחשים ולא שועלי׳
ולא אריות ולא נמרים. זולת צאן ובקר. וצאנם יולדות ב״פ בשנה.
והם זורעים וקוצרים ועמהם כל מיני פירות שבעולם וכל מיני
קטניות וקשואים ואבטיחים ובצלים ושומים והם בעלי אמונה ובעלי
תורה ובעלי משנה ובעלי תלמוד. וכשהם שוני׳ אומרים אמר יהושע
ב״נ מפי הגבורה. ואינם מכירים שם חכם ולא יודעים אותם.
ואינם יודעים לדבר כי אם בלה״ק: ויש להם הלכות יין נסך והלכות
שחיטה והל׳ טריפות חמורים מדברי סופרים. שמשר״עה החמיר
בהם יותר מד״ם והם טהורים וחסידים וצדיקי׳ ואינם נשבעין כשם.
ואם ישמעו משום אדם שהוא נשבע בשם אומרים לו עני למה
נשבעת בשם המפורש. ואיך תשא השם בפיך. וכי פת הוא
שתאכלנו או מים שתשתה אותו. אין לך הנאה מהזכרת השם
לבטלה. בוא וראה שבעון השבועה הבני׳ מתים כשהם קטנים. והם
בעלי אמונה וחסידים ויחיו הרבה כמו מאה ועשרים שנה ולא
ימות להם בן בחיי אביו. ויראו בנים וב״ב שלשה וארבעה דורות
והם זורעי׳ וקוצרי׳ ונער קטן הולך עם מקניהם מהלך במה ימים
ואינם מתיידאים משום דבר לא מחיה רעה ולא משדים. ולא מכל
נזק שבעולם. מפני שהם קדושים וטהורים צדיקי׳ וחסידים. שעדיין
הם מחזיקים בקדושתו של משר״עה לפיכך נתן להם הקב״ה כל
הטובה הזאת. והם יושבי׳ לבדם ואינם רואים בני אדם ולא בני
אדם רואים אותן. אלא הד׳ שבטים שיושבים לצדם והם מעבר
לנהר בוש. ונהר שבטיון חולק ביניהם. והם שכתוב בהם לאמור
לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו. ויש להם והב הרבה עד מאוד
והם זורעים פשתן ומגדלים תולעת שני. ועושים מהם בגדים נאים.
והם רבים ביותר. יותר כפלים מיוצאי מצרים. וכארבעה שבטי׳
הללו אמר הוי ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהר כוש. ורוחב נהר
שבטיון מאתים ועשרים אמה במטחוי קשת. והנהר מלא חול ואבנים
וכולו הולך למרחוק וקול האבנים כרעש גדול וכגלי הים וכרוח
סערה ובלילה נשמע קולו עד מהלך חצי יום. ויש להם מעיינות
רבות ויקבצו המים ל ברכה אחת. וישקו מהם את ארצם. וכאותה
הברכה ישרצו כל מיני דגים וסביבותי׳ ישרצו כל מיני עוף הטהורים.
והנהר והחול והאבנים הולכים כל ימי השבוע וכשבת ישבות. וינוח
מע״ש עד מ״ש. ומעבר לנחל אש שלא יוכל שום אדם לגעת אל
הנחל כמהלך מיל. והאש ילחך כל מה שסביבות הנהר שתוציאנו

הארץ. וארבעה שבטים הללו הולכים עם מקניהם אצל שפת הנהר לגנוז את צאנם. כי היא ארץ שטוחה ונקי׳. לא תשרש לא קוץ ולא דרדר ולא עשב ולא ירק. וכשיראו אותם בני משר״עה הם מתקבצים ועומדים על שפת הנחל. והם צועקים אליהם ואומרים חי היה חי היה הראונו בני דן הסוסים והגמלים והחמורים שלהם. ויאמרו כמה אורך זה וכמה אורך צווארו וכמה אונו קטנה תראה כמה הוא מתוקן והם צדיקי׳ וחסידים ויושבים בטח שקט ושאנן:

והנה בא אצלי צדיק זה מן הארבעה שבטים הללו והוא משבט דן והקב״ה גלה אותו אל בניו המפוזרים בכל פיאות לבשר אותם בנחמות טובות וכך היתה יציאתו מעבר לנהר כוש נכנס בים הוא ואחד משבט אשר לסחור עם אנשי הספינה ולקנות מהם בגדים. והיה להם רוח סערה עד שקיעות החמה. והלכו כל הלילה ברוח סערה עד שנתייאשו מן החיים. וכאור הבוקר השליך אותם הרוח אל אומה אחת ושמה רומרום והם מבני כוש והם אוכלין בני אדם ומיד שראו אותם לקחום והי׳ אותו האשורי שמן ובריא מעונג ומפונק ומיד היו אוכלין אותו כשהוא חי והי׳ צועק ואומר אוי לי אמי כי ילדתני שהכושים אוכלין את בשרי ונטלו זה האחר ונתנו אותו בקולר עד שיהי׳ בריא ושמן והיו נותני׳ לו לאכול ולא הי׳ אוכל. והי׳ עמהם ומן רב עד שעשה הקב״ה עמו נס. ובאו עליהם חיילות גדולות והרגו אותם ושבו ובזזו אותם ובכלל השבי׳ נשברה שם גם הצדיק אלדד הדני:

ואותה האומה שנשבה ביניהם היתה עובדת את האש. ועבודתם היא קרובה לעבודת המולך. ופעם אחת בזמן מן הזמנים ביום מיוחד להם מתקבצים אל בקעה גדולה. ושם אילן גדול נטוע מימי קדם ועליו עולה בתולה יפה ערומה ומכה כף אל כף ובירכתים. לקולה ירגזו כלם ונופלים על פניהם ארצה. וקמים לאלתר ורצים ונכנסים לבמה גדולה אשר בבקעה ההיא. ויבאו האנשים על הנשים וסוגרים הדלתות ומכבים את הנרות וכל איש חוטף לו אשה אחת ולא יחושו אם יבא הבן על האם. או האח על אחות. או האב על הבת. והראשונה אשר תלד בשנה ההוא זכר או נקבה. שורפים את הנולד. ומאותו עפר מוים עליהם. ועושים מעשים אשר לא נעשו ולא שמעתי מעולם. והי׳ צדיק זה עמהם ד׳ ימים עד שהביאו אותו אל מדינת צין. וקנה אותו יהודי אחד בארבעה מאות זהובים. ושם אותו בים עד שיצא ליבשה:

ונפל לשבט יששכר שהם שוטטים בהרים על שפת הים והם בקצה ארץ פרס ומדי והם עוסקים בתורה יומם ולילה. ומקיימים והגית בו יומם ולילה. ואינם נלחמים עם שום אדם כ"א כל ימיהם במלחמתה של תורה. והם שרוים בהשקט ושאנן ושלוה ואין שטן ואין פגע רע ביניהם. והם חוני' בעשרה ימים מהלך על עשרה ימים ויש להם מקנה רב. ואין מי שיושיט ידו לעבור עבירה. ויש להם שכינים אומות עובדי האש. והאומות האלו ישאו לנשים אמותיהם ובנותיהם ואחיותיהם ואין להם עובדי אדמה. כי הכל יקנו בכסף. ויש להם לשבט יששכר שופט ונשיא ושמו נחשון ודנין ב"ד מב"ד. ומדברים בלה"ק ובלשון פרס ובלשון קדר:

ובני זבולן חוני' בהר פריאן. ושבט ראובן נגדם אצל הר פריאן ויש ביניהם שלום ואהבה ואחוה וריעות. ועושים מלחמות עם כל סביבותיהם וכל השלל שהם מביאין מחלקים אותו ביניהם ומדברים בלשון קדר. ויש להם מקרא ומשנה ותלמוד ואגדות. וכל שבת פותחין ואומרים דרשות בלה"ק:

ושבט אפרים וחצי שבט מנשה הם בהרים נגד מדינות נביא הישמעאלי שנקרא מיכ"ה. ובלשונם נקרא קיאבע. והם בעלי סוסים ויוצאים בדרכים לשלול שלל ולבוז בז. והם גבורי חיל ואנשי מלחמה אחד מהם ינצח אלף איש:

ושבט שמעון וחצי שבט מנשה בארץ הקדריים רחוק מירושלים ששה חדשים והם רבים עד אין מספר. והישמעאלים פורעים להם מס מכל צד מפני פחדם וגבורתם. וזה האיש המגיד את כל זה הוא משבט דן. ושמו אלדד הדני ויחוסו אלדד בן מחלי בן אתיאל בן יקותיאל. בן יאיר בן אלדד בן מחלי בן אבני בן שמעי'. בן אפרי בן חורי בן אלקנה. והמשפחה תקרא ע"ש הילל הזקן הילל בן אפרים בן טוביה בן אלום בן פדות בן נעמן בן נועם בן נעמי בן חופי בן גמליאל. בן שלו בן כלב בן עובדי' בן עמרם בן רודף. בן אברהם בן זבריהו בן יוסף בן משיח בן יעקב בן כפיר בן אביא. בן קשת בן איוב בן שלום בן אביהוא בן אהליאב בן אחיסמך בן חושם בן דן בן יעקב אבינו ע"ה:

שאלה זאת שאלו אנשי קירואן לרבינו צמח גאון יעקב על עסקי אלדד הדני שנפל ביניהם מן השבטים הגנוזים בחוילה הקדומה בארץ כוש:

לפני רכב ישראל ופרשיו עמוד הימיני פ"ה אביר הרועים. ראש הנבורים חמוש ושלוח במלחמתה של תורה. אזור וחגור בכל כלי זיין להבין ולהתבונן בספר מלחמות ה׳ לפרש מסתוריה. לפענח רז תעלומיה לגלות ולפרסם עמקי תעלומי׳ וצפוני׳. ולפרש סתרי ענייני׳. ולידע טעמי׳ ולבחור פתרוני׳. לפקוח עינים עורות מעורונותם. להציל סגורים ממסגרותיהם. לפתוח לבבות מאטומידם. להעמיד דברי׳ על בורייהם. דבר דיבור על אופניו. והוא אדונינו הדר זיוונו מאור עינינו רבינו והדרינו. כתר ישענו. עטרת תפארתינו. אלופינו ומאלפינו מר רב צמח גאון יעקב. י"ר מלפני אדון האדוני׳ שיוסיף על חיי אדונינו לרוממו ולברכו להטיב גזעו. ולהטיב צמחו. ולהטיב שרשו לפרוח פרחו להציץ ציצו. ולהניץ ניצו לייפות פניו להפריחו ולהמליכו ולהמתיקו ולהצליחו ולהצמיחו ולעשורת צמחים כצמחי רבבה בישראל. כי אדונינו הוא תפארת שבח ישראל זרוע נטוי׳ לעדת ישראל. מטה ישראל ועטרת תפארתם. ולא לנו המפוזרים בלבד אלא לשבטים אשר מעבר לנהרי כוש כי הם מלחם אדונינו אוכלי׳ ומימיו הם שותי׳. נודיע לאדונינו שנתאר׳ בינינו אדם א׳ ושמו אלדד הדני משבט דן יספר לנו כי ארבעה שבטים הם במקום א׳ דן ונפתלי גד ואשר שם המקי׳ החוילה הקדומ׳ אשר שם הזהב ויש להם שופט עבדין שמו ודנין בארבע מב"ד. ויושבים באוהלי׳ ונוסעי׳ ממקום למקום ונלחמים עם חמשת מלבי כוש ומהלך ארצם שבע׳ חדשים. אבל חמש׳ המלכי׳ סובבים אותם מאחוריהם ומשני צדדי׳ ונלחמי׳ עמהם בכל עת ומי שהוא רך לבב מהם נותני׳ אותו לנחלת ה׳. יש להם המקרא כלו. ואין קורין המגילה ממעשה אסתר. כי לא היו באותו הנס. ולא מגילו׳ איכה כדי שלא לשבר לבם. ובכל תלמוד שלהם אין שם שום חכם. אלא אמר יהושע מפי משה מפי הגבורה. ובכל איש ורו׳ נותנין אותו לחלק המלחמה. ואינם זזים ממלאכתן אלו לתורה ואלו למלחמה הם מן השבטי׳ ארבעתן. וכשיוצאין אין יוצאין מעורבבי׳. גבורי דן להם שלש חדשים ידועים רודפין אחר מלחמתם על סוסיהם. ואין יורדים מעליה׳ כל השבוע. בע"ש יורדי׳ בכל מקו׳ שהם וסוסיהם עומדים בכלי זייניה׳. ואם לא יבואו עליהם האויבי׳ שובתי׳ השבת במשפט. ואם יבואו עליהם האויבי׳ יוצאין בכל כלי זייני׳ והורגין בהם רבים בגבורות השם עליהם. ויש שם מגבורי בני שמשון ובני דלילה והם רצים לקראתם למלחמה. והקטן שבהם ירדוף רבים מהם והרמת קול כ"א

מהם בקול ענות גבורה בקול אריה וקורי בקול גדול לה' הישועה ועל עמך שבטי ישורון גבורותך סלה. ועומדי' במלחמ' עד תשלום שלש' חדשי'. ובתשלום שלש' חדשין מביאין עמה' כל השלל למלך עוזיאל ומחלק הכל בשוה לכל ישראל. ובשהמלך מקבל חלקו נותן אותו לחכמי' לומדי תורה. ומי שהו' ראוי לחלק נותני' לו חלק. ואח"כ לוקחים חלקם. ובן גר ובן אשר עד תשלום שנים עשר חודש וחוורין. ואין להם לשון אחר ב"א לה"ק לבד. ווה אלדד הדני אפילו דיבור א' אינו מבין לא מלשון כוש ולא מלשון ישמעאל אלא לה"ק לבד ולה"ק שהוא מדבר יש בו דברי' שלא שמענו מעולם כמו ליונה קורא תינהר'. ציפור קור' ריקות. פילפול דרמוש. כגון אלה כתבנו מפיו הרבה שהיינו מראי' לו הדבר ואמר לנו השם בלה"ק ואנו כותבין אותו. ואחר ימים חזרנו ושאלנוהו על כל דבר ומצאנוהו אותו כדבור הראשון. התלמוד שלהם בלה"ק מצוחצח ואינו מזכיר בו שום שם חכם לא מבעלי משנה ולא מבעלי תלמוד. אלא כך אומרים בכל הלכה כך למדנו מפי יהושע מפי משה מפי הגבורה. ובא לומר לנו אסור והיתר. וראינו שתורה אחת היא אלא במקצת מחליפין. והוצרכנו לפרש לפני מעלת אדונינו הלשון הוה מה שכתבנו ממקצת התלמוד שלהם. לפי שיש בו תמיהה גדולה וכפי שיעיין בו ארונינו. בהלכות שחיטה שלהם אומרים:

אמר רבינו יהושע מפי משה מפי הגבור' כל זובח וכח אשר משל ישראל שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול שחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה:

שהיותי' דרסותי' חלדותי' הגרמותי' עקורי'. והכי פתרונם. שהיותי' מהו כי יקח אדם הבהמה והאניסו אונס או נפל המאכלת מידו או נפל סודר על פניו ושהה כדי שחיטה אחרת פסולה. ואם המעיט כשירה:

דרסותי' מהו אם יהי' המאכלת חדה מאוד והכריתה אותה בפ"א. נפלה המאכלת על העצים תהלך ותביא תביא ותהלך זאת היא הדריסה דרוסתה מנבלתה היא הנבילה אשר לא תאכל:

חלדותי' מהו אם מהרה הבהמה והעלתה ראשה טרם תפול המאכלת עלי' ותבוא המאכלת מהרה בין הוושט ובין הגרגרת אם שחטה מלמעלה כשירה. ואם שחטה מתחת טריפה. אולם במה הגון אם יקח המאכלה ממקומה ושוחט על אופן השחיטה ויבין מקום למאכלת. אם נקב הגרגרה שלו במקום שחיטה טריפה:

הגרמותי' מהו מטבעת הגדולה ולמעלה פסולה ולמטה כשירה אם דנשתייר מטבעת הגדולה מלא פתיל על פני' כשירה הגרמי' בולה: וכן שחיט' העשוי' בקולמס פסולה:

עקורי' מהו אם שחטה לבהמה אצל אבן או קיר או יתד והעקירה רגלי' לתוכם ולא הבין אלי' ומתה ורגלי' מעוקרת זארת היא הנבילה אשר לא תאבל. ואם הבין טרם יצא הדם כולה או טרם יצא הנשמה והמשיכה מזרח המקום אל מקום אחר רחוק כשירה. ואם נעקרו הסימנים טריפה:

הלכות טריפות שלהם מתחיל בנקבי המוח של ראש שנשבר ולא נכנס הדם במוח ולא זז ממקומו בשר. אם שחין יצא בראש נגד המוח. והעצם עומד במקומו. וקרומו של מוח עומד במקומו כשר. ואם הדם נכנס במוח ממנו. או משחין שיצמח שם פסולה. נקבה המרה נקבו הדקים ניקב קרום הושט נקבה הגרגרת בין כנפי הריאה. ניקב הריאה פסולה היא ולא תאבל. ניקב הלב לבית חללו לא תאבל לכלב ושליכון אותו או מכור לנכרי. וכן נקובת הושט. וכן אם יצא שחין בין גרגרת לושט אם נקב לגרגרת ולא לושט לושט ולא לגרגרת כשרה ואם שניהם פסולה. ואם עמד ביניהם ויצא ולא נקב לא בזו ולא בזו אם נשאר מעוטה כשירה. נשתברו ידי הבהמה או נחתכו לגמרי או שנעקרו מעיקרן. או שיש לה שלשה ידים כשירה. והעצם הנשבר אסור אם אין עור ובשר חופים את רוב. נחתכו רגלי' טריפה ולא בכל מקום אלא מקומות יש. ניטל קיבוץ הגידים או שנפסק טריפה. חמשה אונין לריאה שלשה מימינה ושני' משמאלה. ויש לה עור בצד הימין אחת קטנה. ואינה עומדת בסדר האונין. אלא מרוחקת מהם לצד פנים. ואם היו שני' בימין ושלשה בשמאל טריפה. ועוד אמר לנו אומרים אנחנו אמר רבינו יהושע למשה רבינו אם נמצאו שלשה בשמאל וארבע בימין. אמר לו משרע"ה יום א' הייתי במדרש אהל מועד ובחנתי ריאה אחת לראות ומצאתי רביעית דבוקה לקנה. עוד מצאתי לה שני כבדים אחד מעל הלב ואחד מתחתית הלב. ושניהם דבוקין בסופם. צוה להביא בלי מים חיים עד מאוד ונתן שני הכבדים בכלי הנחושת וישפוך עליהם מים חמין ואמר אם יעמוד האחד ויתפשר האחד כשירה. ואם שניהם יעמדו או שניהם יתפשרו פסולה. נדבקה אזן הריאה לצלעין יתן הטבח את ידו שמה. וישבר מן הצלע ויצא עם הריאה כיציאתה ויקח מאכלת ויסור הצלע מן הריאה. ויפח בריאה

אם יעמוד הרוח כשר׳ ואם יצא הרוח ממנה פסולה. הריאה יש לה כ׳ קרומים נקכו זה בלא זה כשרה. וכן אם נגלד הקרום העליון ואם עולה כנפיחה ויעמוד הרוח ואם לאו פסולה. ואם לא הבין מקום הצלע יתן מן הרוק שלו על אותו מקום אם יצא הרוח פסולה ואם לאו כשרה. טריפה מן הטחול מהו נכין אם יש כו כזיעה אחת ויצא ממנו רוטבו פסול ואם לאו כשרה. נדבק הטחול לצלעים אם כא להפריעהו ולא יתפרע עד שנשאר ממנו דבוקה לצלעי׳ פסול הוא ולא תאכל. נדבק הטחול לקרב ולא יתפרד חחוך אותו כמאכלת. אם הקרב לקח מהטחול כשר ואם הטחול לקח מהקרב פסול. נקב בעכיו טריפה ניטל הטחול כלו כשר. טריפה מן הכליות מהו לא נמצא כ״א כולי׳ אחת אם עגל כן כקר הוא תקח שתי כליות מעגל אחר ותתן אותו ככף מאזנים עם הכוליא אם תשקול כנגד שתי הכליות עגל לעגל גדי לגדי עתוד לעתוד כשר ואם לאו פסול. ואם הכליות מלאים מים עכורי׳ טריפה. לקחה באחת מהם שנתמסמס הבשר ונופל כשתאחז טריפה. וכן כוליא שהקטינ׳ עד כפול כדקה ועד כענב כנסה. ועוד אמר לנו לומדים אנחנו אמר רבינו יהושע מפי משה מפי הגבור׳ אם מצא׳ כהמה שנשתברו צלעותי׳ הגדולה ברוכן טריפה. שכירות העצמות אשר בידים או לרגלים מהארכוב׳ ולמטה כשירה. ואפילו נשכר מארכוב׳ ולמעלה ושומן העצם עומד כמקומו כשירה. נמצא שבור ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה אם מקום המכה משחין מכואר הוא שקודם שחיטה היה וטריפה. ועוד אמר לנו בהמה שניטל קכוץ הגידין שלה והחך מיד הרגל למעלה מהם כשירה. ואם נפשטה הכהמה מחיים או שנפל עורה מפני חולי טריפה. אכל אם נשתייר כרצוע׳ רחכה ע״פ כל השדר׳ כשירה. בהמה שנפל׳ ממקום גבוהה יש לחוש שמא נתרסקו אכרי׳. וכן עוף שנפל על דבר קשה צריך לכדוק מכל הטריפו׳ ואם חיה כשירה ואם לאו טריפה. אחוזת הדם והמעושנ׳ והמצוננת כשירה. הנופלת מהו נפל זאב על שור וחתך מכשרו דבר מועט בשיניו או בצפרניו ועמד השור ונגחו או האניסהו ולא התיירא ממנו כשר לאוכלו כעת שתשחטהו. ואם יפול דוב או כפיר או פר על כבש או על עז וכאו הרועים ומלטוהו מידו אינו מותר עד שימלא לו שנה. ועוד אמר לנו לומדים אנחנו שכא איש מכני עמינו אל יהושע ואמר לו אדוני עז היתה לי ונפל עלי׳ חיה רעה ומלטוהו הרועים מידה. וילדה לי שני גדיי עזים. דבר לו הגדי מותר לאכלו. והאם אינה מותרת עד שתמלי׳ לה שנה. הדריך אדם אל הכקר והיא

עוברה אי נתן את המאכלת עלי׳ ויצא העובר ונשאר חציו בפנים וחציו לחוץ תחתכהו ותשליכהו וחציו הנכנס שחיטות אמו מטהרתו. יצא ממנו עגל חי ועמד על ר׳ והוא חי תשחטהו ותאכלהו. ואם ימות בזאת הלילה שחיטת אמו מטהרתו וכשר לאכלו וכל שאסר לנו הקב"ה התיר לנו במותו תחת הדם כבד תחת בשר בחלב בחל תחת בהמה שתמות ילד בבריסה:

ועוד שאלנו אותו על הפסוק ·ואמרנו לו ושפך את דמו וכסהו בעפר ואם המקום סלע צחיח ואין בו עפר. השיב ואמר לנו דבר זה הבין יהושע ב"נ ואמר יקח הפתיל אשר עליו או בגד וישחטהו בתוכו ויברך על שחיטת העוף ונוטל את הפתיל ומכסה בו את הדם ומברך על ביסוי הדם ומוליך את הדם אשר בפתיל אל העפר ומכסה בלא ברכה. ובשבירות העצם והגרמה ובכל הטריפו׳ כאשר הוא בבהמה כן הוא בחיה מלבד הניקור שאינה בחיה כ"א גיד הנשה לבדו וחלב חיה כשר הוא לאכלו. בהמה חיה ועוף שיש להם שני ראשי׳ איזה מהם השחטו תחן הקדקד קדקד על קדקד הימין למעלה ושמאל למטה. אם תשהחו או הדריסהו או תחלידהו או הגרימהו או תעקרהו כשר מלבד הימין אשר למעל׳ שאם הגרימהו או תמצא בו אחת מאלו פסול. ועוד אמר לנו אחד מבני עמינו בא אל יהושע ודבר לו ארוני איש צייד אני ואצור חיות ועופו׳ בהרי׳ ואיני מכיר סימנין להבדיל בין טמא לטהור. ויגד לו יהושע רבינו. אינך מכיר מפרים פרס׳ ומעל׳ גרה. אמר לו הצייד מפרס פרסה הוא ואולם שאין מעל׳ גרה לפני כי אני תפסתי׳ פתאום. דבר לו רבינו יהושע סימן זה יבא בידך אם יש לה שיניים למעל׳ טמא. דבר לו הצייד אדוני זה בחיה בעופות מהו. דבר לו רבינו יהושע סימן זה יבוא בידך כשאת׳ שוחטו ואם שתי מוראתיו א׳ שופכת לאחת טהור. ואם אין לו אלא א׳ טמא: הרי מקצת דברים ששאלנוהו וכתבנו לפני ארונינו עטרת ראשינו להודיעו האמת. ועוד סיפר לנו כשחרב הבהמ"ק עלו ישראל לבבל. ועמדו הכשדים אמרו להם שירו לנו משיר ציון. עמדו בני משה וגעו בבכיה לפני הקב"ה וביתחו אצבעותיהם בשיניהם לומר האצבעות שהיו מכין בהם בבהמ"ק האיך נכה בהם בארץ טמאה. ובא הענן ונשאום עם אהליה׳ וצאנם ובקרם והוליכם לחוילה והורידום שם בלילה:

ועוד אמר לנו ספרו לנו אבותינו ואבותינו מאבותינו ששמעו באותה הלילה רעש גדול. ובבוקר ראו חיל גדול וכבד. והסיעם להם את הנהר שגולל אבנים וחול במקום שלא הי׳ שם נהר מעולם.

והנהר ההוא גולל אבנים וחול בלי מים ברעש וקול גדול. שאלמלא הי' פוגע בהר של ברזל הי' נפצו. והנהר גולל בל ששת ימי השבוע אבנים וחול בלי שום טיפה מים. ובשבת נח. ובשעה שיעריב יום הששי בה"ש. חרד עליו ענן. ואין אדם יכול ליגש עליו עד מוצאי שבת. והוא ששמו שבטיון ואנו קוראין אותו סבטיון. ויש מקומות באותה הנהר שאין לה רוחב כששים אמה. והם עומדים בצד הנהר משם. ואנו מכאן ומספרים אלו עם אלו והם אסורין מפני שהנהר מקיף עליהם. ולא אנו יכולין ליכנוס אצלם ולא הם יכולין לצאת משם. ואין ביניהם חיה רעה ולא בהמה טמאה ולא שקצי' ורמשים אלא צאן ובקר. וחורשים וזורעי'. ושואלין אלו את אלו וספרו להם בחרבן הבית ולא היו יודעים בני דן מאומה. אבל נפתלי גד ואשר לאחר חורבן בית שני באו לדן מפני שמתחילה היו יושבין עם יששכר בעריהם והיו מתקוטטי' עמהם שהיו אומרים להם אתם מבני השפחות. ונתייראו אלו שלא תפול מלחמה ביניהם ונסעו והלכו עד שהגיעו לדן ונעשו ד' שבטים במקום א':

והרי התשובה שהשיב מר צמח גאון יעקב לדברי אנשי אלקירואן אשר שאלו על עסקי אלדד הדני ומהו תלמודו. בעסק ר' אלדד הדני ששלחתם לפני ואשר ששמעתם ממנו ספרו לנו חכמים ששמעו מן רבנא יצחק בן מר ורבנא שמחה שראו ר' אדד הדני זה והיו תמהים מדבריו שהי' במקצתן נראין כדברי חכמים שלנו ומקצתן היו מופלגין. בדברינו בדבר זה ראינו מקראות שיש בהם סיוע לחכמי' שלנו לפי כשעלה סנחריב והגלה שבט זבולן בשנת ה' לאחז המלך מן יסוד המקדש עד שמונה לאחז קרוב לרמ"ד שנה. וכיון שראו בני דן שהיו גבורי חיל שהתחיל מלך אשור לשלוט בישראל יצאו מארץ ישראל לכוש וחנו שם להיו' שם ארץ גנות ופרדסים שדות כרמים ארץ רחבת ידים מלאה כל טוב ונתנו לבם לעבוד את ה' ביראה ולעשות כל מצותיו מאהבה והועיל להם כי נכחרו בשני בחרים בהר תורה ומלכות כאשר סיפ' ר' אלדד הדני זה. ושנו רבותינו עשר גליות גלו ישראל ד' ע"י סנחריב. וד' ע"י נבוכנדצר. ואחת ע"י אספניום. וא' ע"י אנדרנייוס ולא הוזכר שבט דן בכל הגליות. לפי שמעצמו יצא. והלך לכוש קודם החורבן קל"ה שנים. נראה לי שאין פגם בדבר זה שמא לא נסע דן עד גלות השלישית. ואומר ר' אלדד הדני שדנין בד' מב"ד סקילה שריפה הרג וחנק. ואין בתורה מיתת חנק וחכמי' דרשוהו ואמרו כל מיתה

האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק. וכי בני משה אצלם ונהר סבטיון מקיף להם אמת אמר שכך אומרים רבותי׳ במדרש שהגלה נבוכדנצר לוים בני משה ששים רבוא. וכיון שהגיעו לנהרות בבל הם וכנוריהם אירע להם כמו שסיפר לכם ר׳ אלדד. וקודם ביאות אבותינו לארץ כנען הם נתעסקו במלחמות ושכחו המשנה שלקחו מפי משה ומפי יהושע ע״ה אמרו עליו שנולדו לו ספיקות אחר מיתת משה. ובבל השבטי׳ שהיו בבל הארץ שבטי יהודה ובנימין החזיקו בתורה על כלם. ואל תתמהו על השינוי ועל החילוף אשר שמעתם מפי ר׳ אלדד. שהרי חכמי בבל וחכמי א״י שוני׳ משנה אחת בתיקון רב. ואין פותחין ואין מוסיפין. ולפעמי׳ תלמידים הללו אומרים טעם אחר. והללו אומרי׳ טעם אחר. כמו שני חכמים היושבי׳ להבין במקרא או במשנה זה נראה לו טעם אחר. וזה נראה לו טעם אחר. ואפילו במקראות שהם כתובים וקבועים יש שנוי בהם בין בבל לארץ ישראל בחסרות ויתרות ובפתוחות וסתומות ובפסקי הטעמים ובמסורות בחיתוך הפסוקין וכ״ש המשנה שהוא דבר סתום עמוק עמוק מי ימצאנו. ויש לומר שאינו בלל רחוק שאלדד זה שגג והחליף מרוב צרותיו שעברו עליו ומורח הדרך המענה גוף האדם. אבל המשנה תורה אחת היא עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע ואין אתה מוציא חילוף לא חילוף בדבר גדול ולא חילוף בדבר קטן אלא בתלמוד שאנשי בבל גורסין אותה בלשון ארמי׳ ובני ארץ ישרא׳ שוני׳ בלשון תרגום. ואף החכמים שגלו לכוש פתרו התלמוד בלה״ק שהם מכירי׳ אותו. וזה שאין בו שום חכם. לפי שכל משנה שהיו ישראל דורשים במקדש סתם הי׳. ולא הי׳ בו שום חכם לפרש והתורה אחת היא בין במשנה בין בתלמוד. וממעיין א׳ הכל שותין. ואין נכון לפרש כל דבר שנאמר כבוד אלקי׳ הסתר דבר. ושאומר אלדד שהם מתפללין על חכמי בבל בראשונה ואחר על כל הגלות יפה הם עושין מפני שעיקר החכמים והנביאים לבבל גלו. והם יסדו את התורה וקבעו ישיבה בנהר פרת מימי יהויכין מלך יהודה ועד היום הזה הם היו שלשלת החכמה והנבואה ומהם תורה לכל העם יוצא׳. וכבר הודענו לכם שמעיין א׳ הכל שותין והחזיקו במה שהחכמים דורשין לכם ובתלמוד שילמדו לכם ואל תטו ימין ושמאל מאחרי כל דבריהם שכן כתוב על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לכם תעשו:

תם ספר אלדד הדני:

ספר חנוך:

שבעים שמות יש לו להק"בה בפירוש ושאר שלא בפירוש אין להם חקר ואין להם מספר. ואלו הם ע' שמות של הקב"ה: (כאן היו כתובין כ"ב שמות ע"ד אלפא ביתא של אל בם. וכ"ב שמות ע"ד אלפא ביתא של את בש. וכ"ב שמות ע"ד תשרק.) אלו שמותיו של הקב"ה שהם יוצאים בכמה כתרים של אש בכמה כתרים של להבה בכמה כתרים של בזק בכמה כתרים של חשמל בכמה כתרים של ברק מלפני כסא הכבוד ועמהם אלף מחנות של שכינה וריבי רבבות צבאות גבורה נוהגי' אותם כמלך ברעד ברתת באימה זיעה בהוד והדר ויראה בפחד בגודל וככוד ביקר בחוסן בבינה ודיעה בעמוד אש ובעמוד להבה וברק ואורם כבריקי אור ובמראה חשמל נותנים להם כבוד ועוז וקוראים לפניהם ק' ק' ק' שנ' וקרא זה אל זה ואמר ק' ק' ק'. גוללים אותם בכל רקיע ורקיע שבמרום כבני מלכים אדירים ונכבדים ובשמחזירים אותם אל מקום כסא כבוד כל חיות שבמרכבה פותחים את פיהם בשבח כבוד שמו של הק"בה ואומרים בשב"מלו:

אלף אמר הקב"ה א"יברתיו "לקחתיו פ"קדתיו למטטרון עבדי שהוא אחר אחד מכל בני מרומי' כלם. איברתיו בדורו של אדם הראשון וכיון שהסתכלתי בבני דור המבול שהם מקלקלים ובאים סילקתי שכינתי מביניהם ועליתי בקול שופר ובתרועה למרום שנא' עלה אלקים בתרועה יי' בקול שופר (תהילים מז) ולקחתיו לחנוך בן ירד מביניה' והעליתיו בקול שופר ובתרועה למרום להיות לי לעד עד ד' חיות שבמרכבה לעולם הבא. פקדתיו על כל גנזים ואוצרות שיש לי בכל רקיע ורקיע ומפתחי כל אחד ואחד מסרתי

בידו ושמתיו שר על השרים ועשיתיו משרת לכסא כבוד היכלי ערבות לפתוח לו דלתותיה' וכסא הכבוד לסלסל ולסדר חיות הקדש לקשור בראשם כתרים. ואופני הדר לכתור להם עוז וכבוד כרובי הוד להלבישם הדר. תיקי זוהר להזכירם זיו זוהר. שרפי להכה להתעטפם גאוה. חשמלי אורה להתאזרם נהורא. בכל שחר ושחר להבין לי מושב כשכתי על כסאי בכבוד ויקר לראות בכודי במרום עוזי כרזי עליוני' וברזי תחתונים. רוממתי עליכם רום קומתו בתוך כל רמי הקומות שבעת אלפים פרסאות. גדלתי כסאו מהוד כסאי והרכתי כבודו מהוד כבודי. הפכתי בשרו ללפידי אש וכל עצמות גופו לגחלי אור. שמתי מראיו כמראה כזק. ואור עפעפיו כאור לא נעדר. הבהקתי פניו באור זיו השמש. וזוהר עיניו כזיו כסא כבוד. שמתי לבושו בכוד הוד והדר. ובסות מעילו פאר וגאוה. ועוז בליל כתר מלכות של חמש מאות על חמש מאות פרסה. ונתתי עליו מהודי ומהדרי ומזיו כבודי שעל כסא הכבוד. קראתיו כשמי יד"וד הקטן שר הפנים ויודע רזים. וכל רז ורז גליתי לו באהב וכל סוד וסוד הודעתיו כאשר קבעתי כסאו כפתח היכלי מכחוץ לישב ולעשות דין וכל פמליא שלי שלמרום וכל שר ושר העמדתי לנגדו ליטול רשות לעשות לו רצונו. שבעים שמות נטלתי משמותי וקראתי בהם לרבות לו כבוד. שבעים שרים נתתי' בידו ליפקד להם בבל לשון פקודי דברי. להשפיל כדברי גאים עדי ארץ. ולהגביה בשיח שפתי שפלים עד למרום. להכות מלכי' באמרתי. להבניע רוזנים וזדים בדברתי. להסיר מלכים ממלכותם. להקים רוזני' על ממשלתם. שנ' והו' מהשנא עידניא וזמניא מהעדה מלכין ומהקם מלכין וגו'. ליתן חכמה לכל מלכי עולם ובינה ומדע למביני מדע שנא' יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לירעי בינה. לגלות להם רזי דברי ולהורות להם גזירת דין משפטי שנ' כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עש' את אשר חפצתי וגו'. כי אם אעשה לא נאמר אלא כי אם עשה מלמד שכל דבר ודבר וכל שית ושיח שהוא יוצא מפי הקב"ה עומד מטטרון ועושהו מעצמו ומקיים גזירתו של הקב"ה. והצליח את אשר שלחתיו ומצליח לא נאמר לא והצליח מלמד שכל גזיר' וגזירה שיוצא מפי הקב"ה על אדם כיון שעשה תשובה אין משלחין אותו לפורענות אלא משלחין אותו לאדם אחר שנ' צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו. ולא עוד אלא שבכל יום ויום יושב מטטרון ג' שעות בשמי מרום וכונס כל אותן

הנשמות של עוברין שמתו במעי אמן ושל יונקי שדים שמתו על שדי אמן ושל תינוקות של בית רבן שמתו על חומשי תורה ומביא אותם תחת כסא הכבוד ומושיבן כתות כתות חבורות חבורות ואגודות אגודות סביבות פניו ומלמדן תורה וחכמה ואגדה ושמועה ומסיים להם ספר תורה שנא' את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים (ישעיה כח): צ"ב שמו' יש לו למטטרון ואלו הם: (ולא רצינו להדפיסם) ושם האחרון שלו סגנזגאל. סגנזגאל שר החכמה. ולמה נקרא שמו סגנזגאל מפני שכל גנזי החכמ' בולן מסורין בידו ובולן נפתחו למשה מסיני עד שלמדו לו בארבעים ימים כשהיה עומד בהר. התורה בשבעים פנים של שבעים לשון. נביאים וכתובים הלכות ואגדות שמועות תוספות ובולם בשבעי' פנים של שבעי' לשון. נביאים בע' פנים של ע' לשון. כתובים בע' פנים של ע' לשון. הלכות בע' פנים של ע' לשון. שמועות ותוספות בע' לשון של ע' פנים. וביון שעלו לו סוף מ' יום נשתכחו לו בולם כשעה אחת עד שקרא לו הקב"ה ליפפיה שר של התורה ונתן לו למשה במתנה שנ' ויתנם יי' אלי ואח"כ נתקיימ' בידו ומנין שנתקיימה לו שנ' זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב אל כל ישראל חקים ומשפטים. תורת אלו תורה נביאים וכתובים. חקים אלו הלכות ושמועות. ומשפטים אלו אגדות ותוספות וכולם נאמרו לו למשה בסיני: אלו תשעים ושתים שמות מעין שם המפורש שבמרכבה שחקוקה על כסא הכבוד שנטל הקב"ה משמו המפורש והניחם על שמו של מטטרון שמות שלו שקוראין כהם מלך מלבי המלכי' הקב"ה ומלאכי השרת בשמי מרום. ועשרים ושתים חותמות שטבע אצבעו שבו נחתמו כל סדרי רקיע ערבות ובו מתחתמים פתקי של שרי מלכיו' שבמרום במלבות ובממשלת ברבות ובגדולה ובו מתחתמים פתקי של מלאך המות ופתקי של כל אומה ומלבות: אמר מטטרון מלאך שר הפנים. מלאך שר התורה. מלאך שר חכמה. מלאך שר התבונה מלאך שר הכבוד מלאך שר ההיכל מלאך שר המלכים מלאך שר הרוזנים מלאך שר השרים רמים וגבוהים רבים ונכבדים שבשמים ובארץ. יי' אלקי ישראל הוא עד לי בדבר זה שכשגליתי רז זה למשה רעשו עלי כל חיילי מרום שבכל רקיע ורקיע ואמרו לי מפני מה אתה מגלה רז זה לבני אדם ילוד אשה בעלי מום בעלי טומאה בעלי דם בעלי זיבה בעלי טיפות סרוחות. רז שנבראו בו שמים וארץ ים ויבשה הרים וגבעות

נהרות ומעיינות גיהנם אש וברד גן עדן ועץ החיים ונוצרו בו אדם ובהמה וחית השדה ועוף השמי׳ ודגי הים בהמות ולויתן שקצים ורמשים שרצי הים ורמשי מדברו׳ תורה וחכמה דעת ומחשבה בית עליוני׳ ויראת שמים מפני מה אתה מגלה לבשר ודם אמרתי להם מפני שנתן לי רשות הקב"ה. ועוד נטלתי רשות מכסא רם ונשא שכל שמות המפורשות יוצאות בברקי אש ובבזיקי וזהר ובחשמלי להבה ולא נתקררה דעתן עד שנזפן הקב"ה והוציאם בנזיפה מלפניו ואמר להם אני רציתי ואני חשקתי ואני פקדתי ואני מסרתי למטטרון עבדי בלבד. שהוא אחד מכל בני מרום ומטטרון מן בית גנזים שלי ומסרו למשה ומשה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים לאנשי כנסת הגדולה ואנשי כנסת הגדולה לעזרא הסופר ועזרא הסופר להלל הזקן והלל הזקן לר׳ אבהו ורבי אבהו לר׳ זירא ורבי זירא לאנשי אמונה ואנשי אמונה לבעלי אמונות להזהר בו ולהתרפות בו כל החולאים המתרגשות לבא בעולם שנאמ׳ ויאמר אם שמוע תשמע בקול יי׳ אלקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יי׳ רופאך:

תם ספר חנוך:

מעשה אברהם:

בשעה שנולד אברהם אבינו ע"ה עמד כוכב אחד ממזרח ובלע ד' כוכבים לארבע רוחות השמים. אמרו חכמיו לנמרוד בן נולד לתרח בשעה זו שעתיד לצאת ממנו אומה שתירש העולם הזה והעולם הבא אם רצונך ינתן לאביו מלא ביתו כסף וזהב ונהרגהו. מיד שגר נמרוד אצל אביו אמר לו בן נולד לך אמש עכשיו תנהו לי ונהרגהו ואתן לך מלא ביתך כסף וזהב. אמר לו תרח אמשול לך משל למה הדבר דומה לסוס אחד שאמרו לו נחתוך את ראשך ונתן לך בית מלא שעורים. אמר הסוס להם שוטים אם תחתכו את ראשי מי יאכל השעורים. ואתם אם תהרגו את בני מי יירש הכסף והזהב. השיב לו המלך מדבריך אני מכיר שבן נולד לך. אמ' לו תרח בן נולד לי ומת אמר לו על חי אני אומר לך ולא על מת. מה עשה תרח החביא את בנו במערה שלש שנים. זמן לו הקב"ה שתי חלונות. מן האחד יוצא שמן ומן השני סלת. כשהיה בן שלש שנים יצא מן המערה הרהר בלבו מי ברא שמים וארץ ואותי. התפלל כל היום כולו לשמש ולערב שקע השמש במערב וזרחה הלבנה במזרח. כשראה הירח והכוכבים סביב הירח אמר והו שברא השמים והארץ ואותי והכוכבים הללו שריו ועבדיו. עמד כל הלילה בתפלה לירח. לבקר שקע הירח במערב וזרח השמש במזרח אמ' אין ביד אלו כח. אדון יש עליהם אליו אתפלל ואליו אשתחוה. הלך אצל אביו אמר לו אבי מי ברא שמים וארץ ואותי. אמ' לו אביו אלהי ברא שמים וארץ וכל אלה. אמר לו אברהם הראני אלהיך שמא יש בהם כח לברא את כל אלה. מיד הביא ע"ז שלו והראהו אלהיו. חזר אברהם לאמו ואמר לה אמי עשי לי

תבשילין נאים וטובים ואביאם לאלהי אבי אולי יקבל ממני קרבני. מיד עשתה לו אמו תבשילין נאים וטובים והביאם לאלהי אביו ונתן לפני הגדול שבהם ואין קול ואין עונה. חזר לאמו אמ' לה עשי לי תבשילין נאים וטובים מן הראשונים עשתה לו והביאם לפני ע"ז של אביו אין קול ואין עונה. מיד שרתה עליו שכינה וקרא עליהם פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו מיד נטל אש ושרפם והוציא הגדול שבהם לחוץ ונתן האש בידו. כשבא אביו לביהו ומצא אלהיו שרופים אמר לאברהם בני למה שרפת את אלהי. אמר לא שרפתי. אלא הגדול שבהם קצף עליהם ושרפם. אמר לו בני שוטה וכי יש בהם כח או יש בהם רוח חיים שהם יכולין לעשות כל אלה והלא אני עשיתים מעץ. אמר לו ישמעו אזנך מה שפיך מדבר. ואם אין בהם כח למה אמרת לי אלהי ברא שמים וארץ. מה עשה תרח הלך אצל נמרוד ואמר לו בני שרף את אלהי ואלהיך באש. שלח נמרוד בשביל אברהם ואמר לו למה עשית כן. אמר לו אני לא עשיתי כן אלא הגדול. אמר לו נמרוד וכי יש בהם רוח חיים שיכולין לעשות כן אמר לו ישמעו אזניך מה שאתה מדבר בפיך ואם אין בהם כח למה תניחו למי שברא שמים וארץ והשתחוו לעץ. אמר לו אני בראתי שמים וארץ בכחי. אמר לו אברהם אתה יכול לבראות. כשיצאתי מן המערה ראיתי השמש יוצא במזרח ושוקע במערב עשה אתה שיצא במערב וישקע במזרח ואשתחוה לך ואם לאו מי שהגביר את ידי לשרוף את האלילים הוא יגבירני ואהרוג אותך. אמר נמרוד לחכמיו מה יהא דינו של זה אמרו לו זהו שאמרו עליו עתידה אומה לצאת ממנו שתירש העולם הזה והעולם הבא ועתה במשפט הזה שעשה כן יעשה לו. מיד השליכוהו לתוך כבשן האש. באותה שעה נתמלא עליו הקדוש ברוך הוא רחמים והצילו שנאמר אני השם אשר הוצאתיך מאור כשדים:

תם מעשה אברהם:

מרגניתא דבי רב:

אמר רב אמר הב"ה לישראל לא יועילו בכם לא היסורין ולא התוכחו' ולא התראה ולא הבטחה ולא טלטול ולא אריכו' ימים ולא אריכו' רוח ולא שליח ולא צווי ולא קללות ולא חרמות ולא נחמות ולא בושה ולא פחד ולא אימת הע"הב ולא אימת חשבון ולא אימת דין גיהנם ולא שמי המתחלל בגוים על ידכם. ומי שיש בו כל המעשים האלו מאבד זכותו ומונע ממנו טובות הרבה ושנותיו מתקצרין וקונה שם רע ונזכרין לו מעשיו ועונותיו ועונות אבותיו ותפלתו נמאסת בע"הז ובע"הב וכל מעשיו מפורסמין ונותן עליהם דין וחשבון וכל שמחה ששמח ביצרו נעשית לו אבל והם נתבעין ממנו בדינים משונים ובושה מרובה ומלאכים אכזריים בעולם ארוך לבן הוא אומר ומה תעשו ליום פקודה וגו' ואנה תעזבו כבודכם. ועוד אדם חוטא בעיניו עיניו כהות. חוטא באזניו שומע חרפתו. חוטא בפיו אין דבריו נשמעים. חוטא בעצה פרנסתו מתמעטת. חוטא במחשבה זיו פניו משתנה. חוטא בלשונו ייסורין באין עליו. חוטא בידו יורד מכבודו. חוטא בלבו מת בדאגה. חוטא ברגליו שנותיו מתקצרים. חוטא ביצרו יצרו מקטרגו. חוטא ומחטיא קובר את אשתו ובניו ובני ביתו. חוטא בליצנות גזר דינו נחתם. וכי מה הנאה לאדם וסופו לפרוש מעולם לעולם מחיים למות. מאורה לחשכה. משינה מתוקה לשינה דחוק' ומרה. מאור מתוק לרמה ותולעה. ממטעמים מתוקים לטעם עפר: מחבוק נאה לחבוק עפר. כמה עשירי' יצאו מן העולם בפחי נפש. כמה חכמים היה חכמת' עליהם לתקלה. כמה גבורים היה גבורת' עליהם לתקלה. כמה מגדלי בנים לא שמחו בבניהם. כמה נאים היה נויים עליה' לתקלה.

במה זקנים לא ראו בבוד. כמה בחורים נקצצו בחופתן. וכי מה הנאה לאכול ממאכל שהוא מביאו לדינים מרובים. משמחה שמביאה את האדם לדאגות הרבה. ממלבוש שהוא גורם לפגיעות מרובות. מהרהור שגורם למכאובי׳ מרובים. משינה מתוקה שגורמת למיתה משונה. מחטא שהוא מאבד זכיות הרבה. מתרעומת שמקפחת פרנסות הרבה. איזהו בן הע״הב המתרחק מן העבירות ומהרהור וםליצנו׳ ומלשון הרע ומהביעור והדומה והמקיים המצוות ויש בידו מצוה על אמתתה ומתרחק מן החטא ומעיון תפלה ומתודה על עונותיו לפני הב״ה ועושה תשובה. והמתחבר לרשע טורד עצמו מן הע״הז ומן הע״הב. והמסביר פנים לרשע הרי זה ממדגיזי אל. והמרמה בדרכיו מתאבל בסופו. והמטה את חברו מדרך טובה לדרך רעה מת בחצי ימיו. והמלעיג על המצוות אין מרחמין עליו מן השמים. והמלעיג על עניותן של עניים סוף סוף הוא יגע ואחרי׳ אוכלים יגיעו. ובל המרגיל להאדים פני חברו פנקסו פתוחה בו ביום. ואין לך קשה אלא מי שעוסק בדברי הבאי. אוי למי שהעולם מטעה בו. אוי למי שהשעה משחקת לו. אוי למי שנעשה סניגורו קטיגורו. אוי למי שיצרו מנצחו. אוי למי שנהפך עליו הגלגל. אוי למי שמאבר את עמלו. יש פורענות מיר ויש פורענות לאחר זמן. ויש אחת אחר אחת ויש כלן באחת. ויש מהן באות על האדם והוא ער ויש באות והוא ישן. ויש מהן בכדות ויש מהן במרוצות נפש. ויש כדעתו ויש שלא בדעתו. ויש בזקנותו ויש בנערותו. ויש בסתר ויש בגלוי. ויש בבית ויש באכסניא. כל צרה וצוקה וקנאה ופרצה ותקלה ממעטין את החטא. ויש שעובד את המקום מתוך יראה כדי שלא תתקפח פרנסתו. ויש מתוך אהבה. ויש מתוך בושה. ויש מתוך תמימות. ויש מתוך להראות. ויש בשמחה ששמח שיהיה המצוה על ידו. ויש מתוך היסורין שנא׳ בצר להם ישחרונני. ובל אחד ואחר לפי מעשיו. בשעה שנפטר האדם המלאך הממונ׳ על הדין עומד בנגדו ואומר לו אוי על זה הגוף שיצא מן העולם ריקם מזכיות ומלא עונות. מביט ברגליו ואומ׳ אוי להם לרגלים שלא הלכו ביושר. אוי לידים שנתעסקו בדברי שקר. אוי למעי׳ שנהנו מן הגזל. אוי לעיני׳ שלא הלכו באמונה. אוי לאזנים שלא קבלו תוכחת. אוי לפה שלא עסק בתורה. אוי לו לבשר שלא נתיגע ביראה. אוי לו ליצר שלא נכנע מפני בוראו. אוי לו ללב שלא עבר את בוראו. שעתיד לעמוד בנזיפה ואומר לו עמוד בדין והכר מעשיך

ודע מהיכן באת ולפני מי אתה עתיד ליתן את הדין. ואם אין אתה יכול להשיב מי יוכל להשיב. ומי יוכל לסבול עונותיו שהן באש לבגד. וכחרב לצואר. וכחץ ללב. וככבלים לרגלים. כחשך לעינים. כמרה לפה. כשוחה לרגל. כחרישה לאזנים. כמכשלה לכח. כימים רעים לזקנה. כייסורין לגוף. כגדיעה לקרן. כמרדה למיתה. כעבירה ליום הדין. יש שהוא מת בחצי ימיו. ויש מי שהוא יוצא מהעולם בתמימות. אשרי מי שיראתו על פניו. אשרי הנשמר מעוניו. אשרי מי שהוא עניו. אשרי המשכחים אותו המוניו. אשרי מי שהוא שפל בעיניו. אשרי מי שמטה אזניו לשמוע דברי תורה. אשרי השומע דברי תורה בכל יום. תורת ה׳ תמימה עומדת לפני האדם בשעה שהוא עוסק במשנתו ואומרת ה׳ עמך גבור החיל הנה באתי ללמדך על כן יצאתי לקראתך לשחר פניך ואמצאך. אשריך אם תזכרני. אשריך אם בלבך תצפנני. אשריך אם תקיימני. אשריך אם תשמיעני. ובכל יום כי יהיו זממיך. כי כי ירבו ימיך. התרחק מן העבירה והדבק בתורה וכרת מן השררה ותהיה בחכמה תמיד וקרא אל אלהיך תמיד כי הוא ירגיעך וישביעך ויניח לך. חכור שאתה טפה סרוחה מזומן לעפר ושוחה. לכן התרחק מן המנוחה ועבוד אלהיך בשמחה ויהיה לך לחמל׳ כי הדרך שחוחה ויהיה לך למשאת וארוחה. אם את הדבר הזה תעשה לך יאיר בנגהים וצוך אלהים כי אם תעבוד אלהיך באהבה וחבה אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא:

תם מרגניתא דבי רב:

Druck von Friedrich Nies in Leipzig.

מפתח:

(Inhalts-Verzeichniss.)